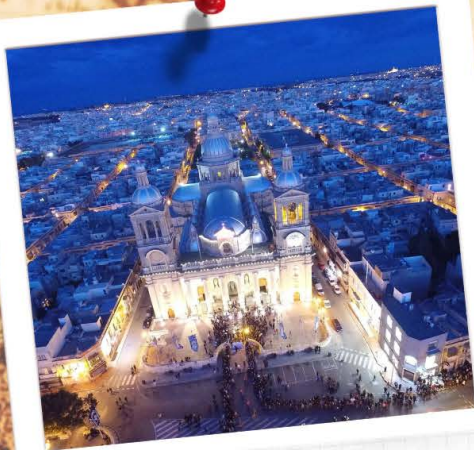

Наукові перспективи
Видавнича група

СУЧАСНІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАУКИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

у рамках роботи Видавничої групи
"Наукові перспективи"

Матеріали XXXIII Міжнародної науково-
практичної конференції (07 червня 2023 року,
м. Павла (Мальта) дистанційно)

*Мирного неба!
Більшої України!*

Міжнародний економічний інститут (Есеніце, Чехія)
Central European Education Institute (Братислава, Словаччина)
Національний інститут економічних досліджень (Батумі, Грузія)
Казахський національний університету імені аль-Фарабі (Казахстан)
Інститут філософії та соціології Національної Академії Наук Азербайджану
(Баку, Азербайджан)
Батумський навчальний університет навігації (Батумі, Грузія)
Регіональна Академія Менеджменту (Казахстан)
Громадська наукова організація «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з
державного управління» (Київ, Україна)
Громадська організація «Асоціація науковців України» (Київ, Україна)
Університет Новітніх Технологій (Київ, Україна)
Міждержавна гільдія інженерів консультантів (Київ, Україна)
Інститут освіти Азербайджанської республіки (Баку, Азербайджан)

у рамках Видавничої групи «Наукові перспективи»

СУЧАСНІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАУКИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Матеріали XXXIII-ої Міжнародної науково-практичної конференції

(07 червня 2023 року, м. Паола (Мальта) дистанційно)

2023 р.

International Economic Institute s.r.o. (Jesenice, Czech Republic)
Central European Education Institute (Bratislava, Slovakia)
National Institute for Economic Research (Batumi, Georgia)
Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)
Institute of Philosophy and Sociology of Azerbaijan National Academy of Sciences
(Baku, Azerbaijan)
Batumi Navigation Teaching University (Batumi, Georgia)
Regional Academy of Management (Kazakhstan)
Public Scientific Organization "Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in
Public Administration" (Kyiv, Ukraine)
Public Organization Organization "Association of Scientists of Ukraine" (Kyiv, Ukraine)
University of New Technologies (Kyiv, Ukraine)
Interstate Consultants Engineers Guild (Kyiv, Ukraine)
Institute of Education of the Republic of Azerbaijan (Baku, Azerbaijan)

within the Publishing Group "Scientific Perspectives"

MODERN ASPECTS OF MODERNIZATION OF SCIENCE: STATUS, PROBLEMS, DEVELOPMENT TRENDS

Materials of the 33th International Scientific and Practical Conference

June 7, 2023, Paola (Malta)

*Матеріали XXXIII-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 червня 2023 року, м. Паола (Мальта), дистанційно)*

УДК 001.3-048.35:0/9](06)
С91

Схвалено до друку Президією Громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення № 63-23, від 02.06.2023)

Матеріали конференцій індексуються у міжнародній пошуковій системі Google Scholar

Організаційний комітет конференції:

І.В. Жукова – кандидат наук з державного управління, доцент; Є.О. Романенко – доктор наук з державного управління, професор, Заслужений юрист України; О.М. Непомнящий - доктор наук з державного управління, професор, Заслужений будівельник України; О.М. Макаренко - доктор медичних наук, професор; Маркета Павлова – директор Міжнародного економічного інституту (Чехія); Юрій Кійков - доктор інформатики, доктор технічних наук у галузі розвитку освіти (Чехія); Володимир Бачишин - доцент кафедри економіки (Словаччина); Гумеїр Гусейн Ахмедов – доктор педагогічних наук, професор (Азербайджан); О.І. Дачій - доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України; В.Л. Федоренко - доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України; Петер Ошват - доцент юридичного факультету (Словаччина); Л.С. Ахметова - доктор історичних наук, професор політології, професор кафедри ЮНЕСКО (Казахстан); Бадрі Гечбаія - доктор економічних наук, професор, Асоційований професор Батумського державного університету ім. Шота Руставелі (Грузія).

Секретар: *А.С. Ковальчук - здобувач ступеня доктора філософії (PhD).*

Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XXXIII Міжнародної науково-практичної конференції / за ред. І.В. Жукової, Є.О. Романенка. м. Паола (Мальта): ГО «ВАДНД», 07 червня 2023 р. 400 с.

У матеріалах XXXIII-ої Міжнародної науково-практичної конференції висвітлені оригінальні дослідницькі та оглядові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів державного управління, права, економіки, історії, педагогіки, психології, техніки та інших галузей науки для їх інтеграції у європейський, світовий науковий простір.

Матеріали будуть корисними та цікавими науковцям, викладачам, педагогам-практикам, представникам органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачам вищої освіти, громадсько-політичним діячам, а, також, усім, хто цікавиться міжнародним досвідом реалізації інноваційних освітніх процесів.

Матеріали подані в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

© автори, 2023

© Громадська наукова організація «Всеукраїнська Асамблея докторів наук, 2023

з державного управління», 2023

© Громадська організація «Асоціація науковців України», 2023

© Видавнича група «Наукові перспективи», 2023

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1.	16
ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, САМОВРЯДУВАННЯ І ДЕРЖАВНА СЛУЖБА	
Gruzd M., Pohrebak S.	16
<i>ASPECTS OF PERSONNEL MANAGEMENT IMPROVING IN PUBLIC AUTHORITIES</i>	
Ведмідь П.В.	22
<i>МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ</i>	
Денисюк Л.М.	26
<i>ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ВЗАЄМОДІЇ СУСПІЛЬСТВА, БІЗНЕСУ І ВЛАДИ, ЯК ОСНОВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ</i>	
Федоренко Т.А.	34
<i>УКРАЇНСЬКІ ПРАВОСЛАВНІ БРАТСТВА ЯК СУБ'ЄКТИ УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я</i>	
Шандрик В.І.	39
<i>СВІТОВІ КРИТЕРІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В СФЕРІ БУДІВНИЦТВА</i>	
СЕКЦІЯ 2.	45
ПРАВО	
Романенко Є.О., Непомнящий О.М.	45
<i>ПІДСИЛЕННЯ КОНТРОЛЮ НА РИНКУ ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ</i>	

Triukhan O.A. <i>PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN THE FIELD OF HEALTH CARE THROUGH THE PRISM OF SOLUTIONS OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS</i>	58
--	-----------

Стефанова Г.Г., Луговий І.О. <i>ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ</i>	64
--	-----------

Стефанова Г.Г. <i>НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ</i>	69
--	-----------

Стефанова Г.Г. <i>АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ</i>	73
---	-----------

Федосова О.В. <i>НАУКОВІ ПІДХОДИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗСЛІДУ- ВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ</i>	77
--	-----------

Хоренженко О.А. <i>ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ КОЛЕКТИВ- НОГО УПРАВЛІННЯ АВТОРСЬКИМИ І СУМІЖНИМИ ПРАВАМИ У ФРАНЦІЇ ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ</i>	83
--	-----------

Ципан А.С. <i>ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗШУКУ НЕЗАКОННО ПЕРЕМІЩЕНИХ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ДО РФ</i>	89
--	-----------

СЕКЦІЯ 3. ПЕДАГОГІКА, ОСВІТА, ФІЛОСОФІЯ ТА ФІЛОЛОГІЯ	94
---	-----------

Velichko V.A. <i>ANALYSIS OF STUDENTS' PHONETIC MISTAKES IN THE PROCESS OF TEACHING ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES</i>	94
---	-----------

Ordynska I.Ya. INFORMATION TECHNOLOGIES FOR FOREIGN LANGUAGE DISTANCE LEARNING	97
Антонець Н. Б. ДО ПИТАННЯ СКЛАДАННЯ СПИСКУ СТАТЕЙ ПЕДАГОГІЧНОГО БІОГРАФІЧНОГО СЛОВНИКА: ПЕРСОНАЛІЯ СТЕПАНА ВАСИЛЬЧЕНКА	100
Вонсович Л.П., Вонсович Ю.В. НАВЧАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПЕРЕД ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПІДГОТОВКА СПЕЦІАЛІСТІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	104
Гайдар В.П. ЗАЛУЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО АКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ШЛЯХОМ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ ВИКЛАДАЧА ПІД ЧАС НАВЧАННЮ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (АНГЛІЙСЬКОЇ)	111
Гриник І.М., Яцишин У.В. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАБЕЗПЕ- ЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ	114
Грицишина М. В. ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	119
Гусак Л.В. НЕЙРОМЕРЕЖІ В РОБОТІ ВИКЛАДАЧА: ШПАРГАЛКА НОВОГО ПОКОЛІННЯ	123
Дорофіна М.О. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МІГРАНТАМИ	128
Корнійчук Ю.В., Корнійчук О.Е. ВИВЧАЄМО ГЕОМЕТРІЮ ПРОСТОРУ – ЧИ ПОТРІБНО ДЛЯ ЖИТТЯ?	132

- Кулицька О.В., Шувалов С.М.** 138
АКТУАЛЬНІСТЬ «ЛИСТІВ З ГЕЙДЕЛЬБЕРГУ»
М. І. ПИРОГОВА У СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ОСВІТІ
- Куліченко В.В.** 142
СУПЕРЕЧЛИВИЙ ХАРАКТЕР ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ПРОБЛЕМА
«ІНТЕРНАЛІЗАЦІЇ ПРАВА»
- Кучеренко А.А.** 148
ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ В
ШКІЛЬНУ ОСВІТУ
- Лапіна Л.В., Кравчук В.В.** 153
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АБРЕВІАТУР ТА
СКОРОЧЕНЬ В ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТАХ АВІАЦІЙНОГО
СПРЯМУВАННЯ
- Лотошнікова С.А.** 157
ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД ДО РОБОТИ З
ЛЕКСИЧНИМ МАТЕРІАЛОМ У РІЗНОРІВНЕВИХ ГРУПАХ
- Мороз-Рекотова Л.В.** 161
СУЧАСНИЙ КОНЦЕПТ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТОРНИХ
ЗАНЯТЬ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ
- Пішун С. Г., Михалко Я. Ю.** 167
МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ
ТРЕТЬОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО
МИСТЕЦТВА
- Поляков Т.Д., Медведь О.В.** 173
ЗМІНА ГРАМАТИЧНОЇ ФОРМИ ТЕРМІНА ПІД ЧАС
ПЕРЕКЛАДУ
- Рєпіна Д.С., Медведь О.В.** 177
ПЕРЕКЛАД ТЕРМІНІВ-ДІСПРИКМЕТНИКІВ АКТИВНОГО
СТАНУ

Селіна І.І. 179
*НАВЧАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ ХАРКОВА*

Шевченко С.М. 185
ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ ЯК ЕПОХА МИНУЛОГО...

СЕКЦІЯ 4. 190
ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Rudenko T.M. 190
*MODELING OF BIRD IMPACT ON COMPOSITE AIRCRAFT
ELEMENTS*

Smetankina N., Misiura S., Misiura Ie. 196
*IMPROVING RELIABILITY OF ENERGY EQUIPMENT
UNDER OPERATIONAL CONDITIONS*

Безсонов М.В., Кушніренко Н.І. 201
*РОЗРОБКА ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ
ПРИХОВУВАННЯ АУДІОПОВІДОМЛЕННЯ В ЗОБРАЖЕННІ*

Климась Р.В., Серета Д.В. 206
*ЩОДО МОЖЛИВОГО ЗАЛУЧЕННЯ ДОСЛІДНО-
ВИПРОБУВАЛЬНИХ ЛАБОРАТОРІЙ ДСНС ДО ОЦІНКИ
СТАНУ ГОТОВНОСТІ ЗАХИСНИХ СПОРУД ЦИВІЛЬНОГО
ЗАХИСТУ*

СЕКЦІЯ 5. 212
ПСИХОЛОГІЯ

Артюхіна Н.В., Козинець В.І. 212
*ТІЛЕСНІ МОДИФІКАЦІЇ ЯК ЗАСІБ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ
ОСОБИСТОСТІ*

Дикіна Л.В. 218
*РОДИННІ КРИЗИ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ЖИТТЄВОГО
ЦИКЛУ СІМ'Ї*

Оверчук В.А. 222
*САМОПОВАГА ПІДЛІТКА ЯК ХАРАКТЕРИСТИКА ЙОГО
ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ*

Сергієні О.В., Горіна О.Т., Ільхман А.О. 227
*ПСИХОЛОГО – ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ*

СЕКЦІЯ 6. 234
МЕНЕДЖМЕНТ

Trushkina N. 234
*ENSURING THE SUSTAINABILITY OF CRITICAL
INFRASTRUCTURE IN COUNTRIES OF THE WORLD*

Заяц О.В., Поліщук К.А. 241
*ФАСИЛІТАЦІЯ ЯК ФОРМА КРОС-КУЛЬТУРНОМУ
КОГНЕТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ*

Іванова А.А., Володько О.В. 245
*АЛГРИТМ СТВОРЕННЯ БРЕНДУ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ
ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА*

Кравець І.М., Гуменюк М.О. 249
*СУЧАСНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
ПІДПРИЄМСТВА*

СЕКЦІЯ 7. 254
МЕДИЦИНА

Буга В.В., Єрьоміна О.І, Шовкопляс А.Б., Кузнецова М.О. 254
*ПРОФІЛАКТИКА ЗНИЖЕННЯ ГОСТРОТИ ЗОРУ СЕРЕД
СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ*

Максименко О.В., Кузнецова М.О., Літвін В.І., Цикало Б.М. 258
**РОЗВИТОК РЕАКЦІЇ ГІПЕРЧУТЛИВОСТІ ЗАМЕДЛЕНОГО
ТИПУ ПІД ЧАС ВЖИВАННЯ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ**

Оберніхіна Н.В., Качковський О.Д., Броварець В.С. 265
**IN SILICO ДОСЛІДЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОЇ СПОРІДНЕНОСТІ
СПРЯЖЕНИХ АЗОТИСТИХ ГЕТЕРОЦИКЛІВ**

СЕКЦІЯ 8. 269
ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Волкова О.В. 269
**ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ РИНКУ LIFE-СТРАХУВАННЯ
ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ**

Мантач А.Д., Гаврилко Т.О. 274
**УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ БАНКІВСЬКИХ
УСТАНОВ УКРАЇНИ**

Тимошенко М.В. 279
ДЕРЖАВНИЙ БОРГ В УМОВАХ ВІЙНИ

СЕКЦІЯ 9. 285
МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

Брездень М. В. 285
**ІНТЕГРАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ КРАЇН ЄВРОПИ ЗА
ПОКАЗНИКАМИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ**

СЕКЦІЯ 10. 291
ЕКОНОМІКА Й УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Дмитришин В.С.
**ЩОДО МЕХАНІЗМІВ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ
ПРОДУКТІВ НАУКОВИХ УСТАНОВ**

Москаленко Д.О., Надточій А.О. **298**
*РИНОК ТАКСІ В УКРАЇНІ: ОЦІНКА СЕРЕДОВИЩА ТА
ОСОБЛИВОСТІ ЗАЙНЯТОСТІ*

Улько Є.М. **304**
*ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛАНЦЮГА
ЦІННОСТІ В СИСТЕМІ СТАЛОГО УПРАВЛІННЯ
ЗЕМЛЯМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ*

313

**СЕКЦІЯ 11.
МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ В ЕКОНОМІЦІ**

Smetankina N., Sychova T., Sychov A. **313**
*MATHEMATICAL MODELING OF THE THERMAL STATE
OF MULTILAYER SHELLS UNDER COMPLEX HEAT
EXCHANGE*

Сметанкіна Н.В., Пак А.О., Мандражи О.А. **317**
*МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ТЕМПЕРАТУРНИХ
ПОЛІВ У ШАРУВАТИХ ОБОЛОНКАХ ПРИ ТЕПЛОВИХ
НАВАНТАЖЕННЯХ*

321

**СЕКЦІЯ 12.
МАРКЕТИНГ**

Skorokhod T. **321**
REBRANDING AS A BRAND RENEWAL TOOL

Береговенко Я.В., Шевченко А.В. **325**
*СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ПОЛІТИКИ ПРОСУВАННЯ
ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА*

Васильчук О.В. **329**
*РОЛЬ КОМПЛЕКСУ МАРКЕТИНГУ В УСПІШНІЙ
РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПАНІЇ*

Федишин С.О., Федишин М.П. 332
*ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗВИТОК
ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ*

Юрескул Д.Ю. 338
*ТОП ТРЕНДІВ МАРКЕТИНГУ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ
У 2023 РОЦІ*

СЕКЦІЯ 13. 343
ГЕОГРАФІЯ

Ренська А.В., Андрійчук Т.В. 343
*ДИНАМІКА АТМОСФЕРНИХ ОПАДІВ В УМОВАХ ЗМІНИ
КЛІМАТУ (НА ПРИКЛАДІ М. ПОЛОННЕ)*

СЕКЦІЯ 14. 349
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Козубовський В.Р. 349
ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ

Романюк О. Н., Майданюк В. П., Трухан Д. О. 359
ОСОБЛИВОСТІ ГРАФІЧНОГО 3D-КОНВЕЄРА

Холтобіна О.У. 365
*ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ*

СЕКЦІЯ 15. 370
КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

Кравченко І.А. 370
ВІРТУАЛЬНІ МУЗЕЇ: ПОГЛЯДИ ДОСЛІДНИКІВ

СЕКЦІЯ 16. ПОЛІТОЛОГІЯ 375

Мілова М.І. 375
*РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЇ: ПОЛІТИКА ЄС ЩОДО
УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ*

СЕКЦІЯ 17. СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ 379

Станіна О.Д. 379
ПРО ПИТАННЯ РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ

СЕКЦІЯ 18. ТУРИЗМ 384

Demchuk L.I., Kireitseva A.V., Tsyganenko-Dyubenko I.Y. 384
*CONDITIONS AND FEATURES OF THE DEVELOPMENT
OF SUSTAINABLE NATURE-ORIENTED TOURISM*

Сідоров М.В. 390
*ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ У ТУРИСТСЬКІЙ СФЕРІ
ПІД ВПЛИВОМ ПАНДЕМІЇ COVID-19 (НА ПРИКЛАДІ
BOOKING.COM)*

СЕКЦІЯ 19. СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ 395

Федоренко В.І. 395
*МЕХАНІЗМИ УТВЕРДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ
ДОБРОЧЕСНОСТІ, ЗАПОБІГАННЯ ПЛАГІАТУ ТА
НЕДОБРОЧЕСНОГО ВИКОРИСТАННЯ CHATGPT В
УКРАЇНІ: PRO VS CONTRA*

**Шановні колеги!
Слава Україні! Героям Слава!**

Прийміть вітання із випуском матеріалів XXXIII-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (07 червня 2023 року, м. Паола (Мальта)).

За час свого існування, прийняли участь у конференціях більше 6000 науковців, здобувачів вищої освіти, практиків із України та за кордону, надруковано понад 3500 актуальних публікацій. Матеріали щомісячних міжнародних наукових заходів стали для багатьох читачів порадиником і помічником, об'єктивним інформатором і аналітиком, консультантом і посередником у вирішенні наукових питань.

З огляду на викладене, можна стверджувати, що матеріали конференцій гідно займають одне з найбільш значущих місць серед засобів масової інформації у різних галузях науки та формують підґрунтя для її інноваційного розвитку.

Щиро вдячний організаційному комітету конференції, партнерам і всім друзям!

Бажаю творчих успіхів, здоров'я, щастя і більше відданих читачів.

З повагою,

**Полковник Генерального штабу
Збройних Сил України,
доктор наук з державного управління,
професор, Заслужений юрист України**

Євген Романенко

Дорогі колеги!

Вітаю Вас із виходом матеріалів XXXIII-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (м. Паола, Мальта).

У конференції взяли участь представники 18 провідних вітчизняних закладів вищої та фахової передвищої освіти. Цікавим та професійно-зорієнтованим було висвітлення питань, що розглянули теоретичні і практичні аспекти підготовки фахівців із психології, освітніх, педагогічних наук та менеджменту.

Завдяки відкритому простору не було бар'єрів у можливості ділитися досвідом, проєктувати шляхи майбутньої професійної діяльності.

Миру, довгих років плідної творчості та процвітання.

Тримаємо стрій і віримо в наші ЗСУ, народ, Україну!

З повагою,

**директор Видавничої групи «Наукові перспективи»,
кандидат наук з державного управління, доцент,
Лауреат премії Президента України для молодих вчених,
Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим Ірина Жукова**

СЕКЦІЯ 1.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, САМОВРЯДУВАННЯ І ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

Gruzd M.

PhD, Associate Professor at the Department of Public Management,
Public Administration and Economic Policy,
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics
Kharkiv, Ukraine

Pohrebak S.

4th^{year} bachelor's degree student
specialty «Public management and administration»,
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics
Kharkiv, Ukraine

ASPECTS OF PERSONNEL MANAGEMENT IMPROVING IN PUBLIC AUTHORITIES

One of the prerequisites for the state's exit from the socio-economic crisis is an effectively functioning public service. The key place here is occupied by human resources, i.e. civil service personnel, and the new society of Ukraine makes higher demands on the competence, activity, organization and purposefulness of employees of public authorities. But all this also requires new types of work motivation of the personnel of the authorities.

Considerable attention was paid to the issues of professional development in the works of such scientists as T. M. Glushman,

Y. O. Kulyk, L. O. Maznyk, I. R. Prodan, T. I. Savenko, and L. V. Shostak. However, the coverage of the management of professional development as one of the stages of personnel management in the scientific literature remains incomplete and episodic. Therefore, a comprehensive study is needed, a generalization of the main goals of personnel management in government bodies, tasks and measures.

World experience shows that successful implementation of laws and government decisions is possible only when the process of implementing the requirements of regulatory acts is supported by a coherent system of public service with a clear division of powers and responsibilities at all levels of management between public servants [1, 2]. Today, the unsatisfactory structure of positions, which sometimes duplicate functional duties, in combination with insufficiently differentiated wages and low motivation, negatively affects the attractiveness of the career of a public servant for young professionals. To solve this problem, it is necessary to build a clear system that would provide for: a high level of motivation and security of public servants in order to attract highly professional specialists to the public service and keep them in their positions; maximally objective and transparent selection, reception and promotion of personnel based on their business and professional qualities; proper material, technical and technological support for the performance of the personnel of government bodies in their functions; systematic professional training and professional development of public servants, because a big problem is the fact that many public servants are not familiar with modern methods of management, social psychology, conflict theory, with the theory and practice of management, often do not have the basics of economics and law, without which a successful personnel management activities.

Management styles and «organizational climate», i.e., factors that determine the state of the working environment of the government body, have a significant impact on work efficiency in the organization. The «organizational climate» includes such factors as flexibility, the responsibility of employees in relation to the organization, a clear understanding by employees of the tasks and values set before the state and the organization, people's confidence that their work is fairly evaluated and rewarded [3, p. 79].

The motivational process is multifaceted, because it uses a variety of methods used by the authorities to motivate members of the organization in order to perform their assigned tasks well. At the same time, it is necessary to take into account the fact that there is no single best method for motivation. What is effective for motivating some people may be completely ineffective for others [1, 3, 4]. One of the negative features of the modern development of Ukraine is the almost complete loss of motivation to work. There are many reasons for this, the main of which is the lack of a civilized labor market, as a result, the incorrect determination of the cost of labor and the absence of an effective mechanism of wage regulation by the state. One of the important forms of motivation in organizations is the material stimulation of work, which is the process of forming and using systems of material incentives for work and the distribution of wages in accordance with the law of distribution according to the quantity and quality of work.

The implementation of the principle of goal-oriented motivation of the personnel of the authorities, taking into account the results of labor and social activity, is connected with the consideration of the labor contribution of each employee to achieve the goal of the entire management body. This evaluation of the results of labor activity becomes the basis of the motivational mechanism, which determines the increase in the work efficiency of employees of

management bodies. It is with this assessment in mind that it is necessary to build a system of material incentives, as well as a system of self-affirmation of the employee in the team, bearing in mind that the need for self-affirmation is a powerful source of activity for the majority [4, 5].

The skills of a public servant are skills brought to the point of automatism, which are most often performed without thinking. They are acquired in conditions when in practical activities the employee constantly deals with typical managerial situations. Skills allow you to save time, act with a minimum of errors and miscalculations.

The experience of a public servant is a property formed through training and practice, in a broad sense – the unity of knowledge, skills and abilities. Experience grows along with work experience. As a result of the employee's practical activity, it reflects the level of mastery of the «secrets» of managerial work achieved by him at the moment. The employee gets acquainted with the structure of the organization, with his specific case; master the activities regulated by the constitution, regulations on the department, job instructions and all features related to situations both within the organization and outside of it.

But the most difficult and important from the point of view of impact on work efficiency and professionalism is education of a public servant, it is education that has the greatest impact on all indicators of an individual's activity and without it is impossible to imagine quality development of personnel potential. Therefore, one of the key psychological aspects of the development of professionalism is the motivation for the development and formation of moral qualities of an employee of a government body.

Another problem caused by bureaucracy and the peculiarities of public service is the problem of the meaninglessness of work,

when a person does not determine the goals and content of his work himself, but acts as an executor of someone's ideas and guides the will of others, such as management or governing bodies. It is not even about the lack of meaning of work in general, but about the absence or vagueness of meaning for a specific worker-performer. The task of the employee is to perform the work, and to find meaning in the instructions of the governing bodies or the immediate superior is not an easy task, which contradicts the employee's job description or simply does not have time for it. That is, in a specific situation, a public servant prepares a letter, prints a report, a protocol, often without delving into the meaning of this activity, thereby distancing himself from the results of his work, as a result of which the person's personality undergoes deformations and the quality of activity decreases.

At the highest levels of professional development, a person manages to combine both professional knowledge and personal qualities in his work. Unfortunately, in reality, employees are only required to perform their duties in accordance with the instructions or orders, when any kind of creativity is most often unacceptable and is a condition for delegating an even greater amount of work to this person. This is also a problem that needs to be solved in the near future.

In view of the existing experience, the ways of solving these problems are: revision of the government's policy regarding public servants of the lower middle rank, increasing the material motivation for the professional development of the personnel of government bodies; introduction of special psychological training for public servants in the form of permanent seminars and courses; personnel selection for public service should be aimed at selecting a candidate based on separately defined parameters of education, experience, skills and abilities, and a defined set of professionally important psychological

qualities; it is also necessary to pay attention to the scientific organization of work.

References:

1. Bogomolova K. S., Podolska O. V. Development of personnel potential of a public service body. *Ukrainian Journal of Applied Economics*. 2020. №. 3. P. 74 - 81.
2. Evdokimov P.V. Administrative and legal regulation of the implementation of personnel support in public administration bodies in Ukraine: diss. for obtaining sciences. candidate of law degree. of science. Zaporizhzhia. 2020. 237 p.
3. Kostenko O.O., Grushinska N. V. Formation and implementation of personnel policy in public authorities: domestic and foreign experience. *Economic space*. 2020. №. 158. P. 77-82.
4. Ivanov A. Current issues of stimulating the work of state employees. *Law and security*. 2021. №. 3. P. 136 - 142.
5. Orliv M. S. Improving the qualifications of management personnel of government bodies: mechanisms of formation of the modern model. K. : «LileyaNV», 2018. 300 p.

Ведмідь П.В.

аспірантка кафедри державного управління,
Навчально-науковий інститут
публічного управління та державної служби
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

У добу інформаційно-технологічного прогресу інформаційно-комунікаційний обмін у суспільстві зазнає динамічних змін. Інформаційно-комунікаційний простір будується за оновленими принципами, за допомогою модернізаційного інструментарію в усіх сферах людської життєдіяльності. Система публічного управління також перманентно узгоджується зі здобутками ІТ досягнень, щоб зберігати референтність та актуальність. Інформаційно-комунікаційний простір публічного управління можна вважати вирішальним чинником модернізації та ефективного виконання соціальної та економічної функцій цієї системи, відповідальної за реалізацію державної політики. Наразі в демократичних країнах можна помітити, що конкретна інформаційно-комунікаційна сфера стає все більш і більш структурованою в державному секторі, оскільки вона завершує та розвиває здійснення публічної влади та виконує інституційні повноваження.

Публічна комунікація та обмін інформацією покликані переконати за допомогою прийнятих державних рішень та

реалізованої інституційної політики, що загальні інтереси дотримуються, що дозволить здобути таким чином прихильність та залучення громадян [1]. Останні мають право контролювати державні установи, вимагати інформацію, бути поінформованими про те, що в них відбувається. Демократичне голосування не дає жодному політику права наказувати відповідно до його особистої волі, використовуючи владу, яку він отримав. У реальній демократії свобода дій чиновників обмежена громадянами, законами та інституційним механізмом, який забезпечує баланс повноважень держави.

Інституційна комунікація має право розвивати та зміцнювати відносини з групами, безпосередньо зацікавленими в діяльності державного сектору (неурядові організації, професійні асоціації, компанії тощо) [2]. Зацікавлені сторони мають дві основні характеристики: вони мають суттєві інтереси в плануванні, виконанні та завершенні діяльності різних державних установ і вони можуть впливати на зміст і результати діяльності, що виконується останніми. Успішної комунікації можна досягти шляхом вивчення та розуміння потреб кожної категорії залучених сторін та адаптації повідомлень та інформації, що надається, до інформаційно-комунікаційних стратегій публічного управління. Таким чином, з'являються такі політики та заходи, які задовольняють реальні потреби суспільства та враховують експертизу громади.

Комунікація між державними установами є умовою ефективної співпраці. Важливо, щоб під час розробки та реалізації державної політики та заходів установи з різними повноваженнями запитували інформацію одна в одній, консультувалися одна з одною, використовували експертизу та досвід одна одної та співпрацювали [3]. Міжінституційна

комунікація та прозорість у контексті дотримання правових, адміністративних, етичних та деонтологічних норм, створюють основу для протидії та запобігання можливим проявам корупції в державних установах, сприяють виправленню та усуненню інституційної вразливості.

Отже, інформаційно-комунікаційна підсистема в структурі публічного управління демократичних країн конструюється сьогодні на класичному фундаменті (нормативно-правові, інформаційні, технічні, технологічні механізми), але з урахуванням вимог і звершень часу. Чи можна визначити якийсь із механізмів домінуючим? Безперечно, ні, адже при відсутності бодай одного з них, інформаційно-комунікаційний простір (ІКП) публічного управління не зможе функціонувати. Лише у тісній взаємодії і з постійною модернізацією механізми забезпечуватимуть злагоджену роботу ІКП. Однак, ми можемо визначити механізм, який є рушійним, той, що ініціює оновлення усіх інших. Це технологічний складник. Поява нових інформаційно-комунікаційних технологій з необхідністю призводить до потреби переосмислення технічного аспекту імплементації новітніх ІКТ, їхнього нормативно-правового обґрунтування.

Інформаційно-комунікаційний простір публічного управління регулюється, насамперед, його політико-правовим середовищем. У наш час характеристики кожного людського суспільства формуються завдяки законам, які регулюють розподіл і доступ до урядової інформації та політики щодо реалізації демократичної свободи. Усі нововведення технологічного рівня, які плануються до використання в ІКП, повинні бути регламентовані актуальним законодавством. Паралельно може відбуватися процес розробки технічних

рішень для запровадження нових інформаційно-комунікаційних інструментів. Очевидно, що інформаційний механізм є найбільш сталим з усіх, адже оновлення інших механізмів не впливає на його зміст, а переважно – на обсяги.

Довіра є ключовим елементом у відносинах між громадянами та системою публічного управління, за допомогою належно організованого інформаційно-комунікаційного простору її можна збудувати. Довіру потрібно завойовувати шляхом прийняття рішень у прозорий спосіб, ефективними та результативними діями уряду та чітко визначеною роллю обраних представників народу. З цієї точки зору, відповідальність публічних управлінців, які організовують інформаційно-комунікаційний обмін (внутрішній і зовнішній) є величезною, оскільки їхні зусилля можуть суттєво сприяти прозорості публічного управління, остаточно формуючи інституційну довіру та імідж.

Список використаних джерел:

1. Bovens M. Public Accountability. In E.Ferlie, L.E. Lynn Jr., & C. Pollitt (Eds.), The Oxford Handbook of Public Management Public Accountability. Oxford: University Press. 2007. P. 182-208.
2. Eyre E.C. Effective communication made simple (Rev. reprint), London: Heinemann. 1983.
3. Hybels S., Weaver R.L. Communicating effectively. New York: McGraw Hill. 2001. P. 12.

Денисюк Л.М.
аспірантка,
*Класичний приватний університет,
м. Запоріжжя, Україна*

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ВЗАЄМОДІЇ СУСПІЛЬСТВА, БІЗНЕСУ І ВЛАДИ, ЯК ОСНОВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Вступ. Науковий інтерес до проблематики всього комплексу взаємодії суспільства, бізнес-структур і органів державної влади обумовлений цілою низкою стратегічного характеру факторів, пов'язаних з основними тенденціями розвитку в економічній, соціальній і політичній системах. Питання взаємодії суспільства, бізнесу і влади об'єктивно є в сучасному світі рушійною силою економічного, соціального та загального розвитку будь-якої демократичної правової держави. Нинішній час ставить важливу для майбутнього країни проблему пошуків гармонійного поєднання інтересів громадянського суспільства, яке стрімко розвивається, бізнесу і влади. Не викликає сумніву, що в умовах післявоєнного відновлення економіки, соціальної сфери та закінчення активного процесу системних євроінтеграційних реформ проблема згаданої взаємодії стане визначальним фактором подальшого розвитку України.

Мета. Визначити загальні принципи взаємодії суспільства, бізнесу і влади, як основи розвитку соціально орієнтованої правової держави в умовах післявоєнного відновлення України.

Виклад основного матеріалу. Держава, як продукт суспільного договору та головне керівне утворення інституту суспільства, за допомогою норм права має функцію спрямовувати і організовувати спільну діяльність людей і соціальних груп. Воно повинно захищати права та інтереси громадян орієнтуючись при цьому на задоволення насамперед загальних суспільних, а не вузько групових інтересів, які завжди існують у суспільстві. У повній мірі це відноситься також до економічної сфери, а саме до комплексу питань взаємодії бізнесу з суспільством та органами державної влади пов'язаного як з його розвитком, та і супутніми процесу соціальними гарантіями.

Необхідно підкреслити, що найбільш помітно роль держави виявляється у функції, яка носить компенсаторний характер, тобто коли владні інституції беруть на себе всі завдання, що стоять перед суспільством, але які воно само не може виконати без важелів наявних виключно в органів державної влади (наприклад, це значною мірою стосується системної гармонізації інтересів населення і бізнесу).

Невід'ємними функціями держави при цьому незмінно виступають:

- встановлення загальних норм і правил, включаючи норми і правила взаємодії між суспільством, бізнесом і владою;
- гарантування їх дотримання у правовому полі;
- забезпечення комплексної безпеки суспільства (включаючи обороноздатність, підтримання стійкості природного і технологічного середовища тощо);
- стратегічне планування в усіх сферах;
- організація соціальної допомоги громадянам та цілим соціальним групам, які її потребують.

Крім того, держава залежно від рівня розвитку суспільства, надає йому послуги, які в майбутньому стають загальним надбанням всього населення. Найважливіша з них – це реалізація довгострокових державних цільових програм (як суто в сфері економічного розвитку, так й в соціальній сфері), а також капіталомістких проєктів, які є економічно непривабливими для бізнесу (в першу чергу, в галузі інфраструктурного будівництва та частково створення нових наукомістких технологій).

Для сучасної конфігурації взаємодії основних сфер тріади «суспільство-бізнес-влада» характерне те, що, як правило, про роль влади йдеться мова, маючи на увазі переважно взаємодію держави і ринку, як двох способів координації відносин між економічними агентами та їх соціальними групами. При цьому «провали ринку» можуть бути компенсовані «успіхами держави» і, навпаки, «неефективність держави» може бути подолана за допомогою «ефективних ринкових механізмів».

Але в цьому відношенні спостерігається, на нашу думку, певна недооцінка такого майже всеохоплюючого феномену як «суспільство», його соціальної організації, ролі різних соціальних верств, які мають неабиякий (а іноді і вирішальний) вплив на клімат соціально-економічних процесів. При цьому реальні прояви реалізації функцій держави і суспільства здійснюються через конкретні, інколи доволі складні, форми соціальної організації (у даний час до ключових з них відносяться корпоративні бізнес-утворення).

Основна складність та нелінійність проблеми полягає в неможливості точної локалізації секторів: суспільства, бізнесу і влади, які в кінцевому рахунку проявляють себе через діяльність одних і тих же суб'єктів (агентів), індивідуумів, що поєднані в рамках різних соціальних груп (інтеграції, асоціації

та ін.) тощо. Проте, в кожному конкретному випадку дії індивіда можуть бути, як правило, класифіковані та віднесені до прояву однієї або декількох із зазначених структур (суспільства, бізнесу, влади), в рамках яких, зокрема:

- держава реалізує свої цілі і можливості через державні, регіональні і місцеві органи влади, діяльність відповідних установ та посадових осіб, представників законодавчої, виконавчої та судової влади тощо;

- бізнес реалізує свої завдання через діяльність господарюючих суб'єктів у розвитку та взаємодії комплексів, галузей, регіонів, у процесах динаміки обсягів виробництва та споживання, рівнів цін, зайнятості, інвестицій тощо;

- життя суспільства у всьому його різноманітті проявляється у створенні та діяльності всього широкого спектру громадських організацій – партій, об'єднань, спілок тощо, а також засобів масової інформації, як фактично окремої незалежної структури суспільного контролю.

Основними економічними моделями взаємодії суспільства, бізнесу і влади можуть бути наступні: соціальне партнерство, корпоративна соціальна відповідальність, благодійність, соціальне підприємництво та соціальний лобізм.

В стратегічному плані нагальним питанням є постановка завдання створення комплексної моделі системної взаємодії суспільства, бізнесу і влади з взаємною підтримкою, високим рівнем довіри і збігом стратегічних інтересів у вирішенні найважливішої стратегічної проблеми розвитку країни, а саме – становлення України як правової, ефективної та високорозвиненої соціально орієнтованої країни, гідного в найближчому майбутньому члена ЄС.

Наведемо для більш чіткого розуміння практичної реалізації вище зазначених тез приклади подібної плідної взаємодії на основі вивчення досвіду Черкаського регіону, який авторка матеріалу детально знає з досвіду роботи на посаді голови Христинівської районної державної адміністрації.

В останні роки на Черкащині, як і по всій Україні спостерігається чітка тенденція посилення конструктивної взаємодії в інтересах всіх зацікавлених сторін суспільства, бізнесу і влади.

Під владою в даному контексті ми розуміємо наступні структури: обласна державна адміністрація, обласна рада, районні ради, районні адміністрації, територіальні громади різних рівнів.

Під суспільством – громадські ради та громадські організації, які репрезентують інтереси різних верств населення і окремих соціальних груп, а також бізнес-середовища.

Під бізнесом – близько 59,8 тис суб'єктів підприємницької діяльності (юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців). Зазначимо окремо, що з них лише 8 – великі підприємства, тобто йдеться про представлення інтересів переважно дрібного та середнього бізнесу.

В 2014 році в Україні відбувся, без перебільшення, цивілізаційний прорив, принципово нові умови суспільно-державних відносин після перемоги Революції Гідності відкрили «вікно можливостей». Вперше, із всіма можливими застереженнями, окрім представників власної політико-бізнесової еліти (звичайно, виключно в соціологічному розумінні цієї дефініції), на території України суспільство наблизилось до реальних, а не декларативних, важелів впливу на владу всіх рівнів.

При Черкаській обласній державній адміністрації була сформована громадська рада до складу якої наразі входять керівники 37 авторитетних громадських організацій регіону. Відповідні ради також створені при всіх районних державних адміністраціях Черкаської області. Зазначимо, що громадські ради не є суто формальними органами символічного представництва, а мають реальні можливості впливати на прийняття важливих для громадськості та бізнесу рішень органами державної влади всіх рівнів.

В цілому, в багатьох регіонах України громадські ради всіх рівнів стають активними учасниками створення і реалізації програм соціально-економічного розвитку. Бізнес все більше та систематичніше стає соціальним партнером влади і суспільства, хоча й на даному етапі працюючи переважно на усних договірних умовах (і лише в окремих випадках відповідно до соціальних угод).

Цей процес створює, в свою чергу, сприятливі передумови для вибудовування оптимальної моделі взаємодії між суспільством, бізнесом і владою, як основи розвитку соціально орієнтованої правової держави в умовах післявоєнного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Бержанір А. Л. Інституційна підтримка соціальної відповідальності бізнесу як необхідна передумова його розвитку. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. №1. С.12-14.
2. Бержанір А. Л. Соціальна звітність як елемент системи соціальної відповідальності компаній. *Глобальні та національні проблеми економіки: електронне наукове фахове видання*. 2017. № 16. С. 109-113.

3. Бержанір А. Л., Бержанір І. А. Соціальний аудит у системі соціальної відповідальності бізнесу. *Східна Європа*. 2019. Вип. 6 (23). С. 97-101.

4. Данилишин Б. М. Аналіз регуляторного впливу при впровадженні Закону України. Про загальні засади розвитку державно-приватного партнерства в Україні // Департамент інвестиційної та інноваційної діяльності – URL: www.me.gov.ua/control/uk/publish/article/system.

5. Канова О. А. Основні аспекти державно-приватного партнерства / О. А. Канова // *Управління розвитком*. – 2011. – № 21 (118). – С. 147-150.

6. Маслов, В. О. Сутнісна характеристика моделей державно-приватного партнерства // *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2021. № 1.

7. Павлюк К. В. Сутність і роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави / К. В. Павлюк, С. М. Павлюк // *Наукові праці КНТУ*. – 2010. – № 17.

8. Пильтяй О. В. Сучасні концепції та підходи до визначення державно-приватного партнерства / О. В. Пильтяй // *Економіка. Управління. Інновації*. – 2011. – № 2.

9. Романенко Є.О. Юридична природа державних цільових програм. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 4. С. 144-147.

10. Armstrong G., Kotler Ph. Marketing: An Introduction (11th Edition) Prentice Hal. – 2012.

11. Blondal J. R. International Experience Using Outsourcing, Public Private Partnerships and Vouchers. – Arlington VA: IMB Centre for the Business of Government, 2005. – 48 p.

12. Hodge G. A., Greve C. Public Private Partnership: An International Performance Review // *Public Administration Review*, Vol.67, № 3, 2007. – pp. 545-558.

13. Van Ham H., Koppenjan J. Building Public Private Partnerships: Assessing and Managing Risks in Port Development // Public Management Review, Vol.4, №1, 2001. – pp. 593-616.

14. Черкаська обласна державна адміністрація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ck-oda.gov.ua/>

Федоренко Т.А.

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління,
*Навчально-науковий інститут сталого розвитку територій
Державного закладу «Державна екологічна академія
післядипломної освіти та управління»,
м. Київ, Україна.*

УКРАЇНСЬКІ ПРАВОСЛАВНІ БРАТСТВА ЯК СУБ'ЄКТИ УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Важливим інститутом громадського суспільства в Україні були православні церковні братства, які тривалий час залишались суб'єктами управління в сфері охорони громадського здоров'я та санітарної гігієни. Їх соціально-правова природа була тісно пов'язана з Магдебурзьким правом і цеховими організаціями.

Ремісники кожної виокремленої професії об'єднувалися в цехи. Цех складав корпорацію, що мала особливий статут, своїх начальників, казну і приналежності. Ремісники одного цеху також називались братствами. Але, до цехових братств у Європі входили, як правило, фахівці різних віросповідань. Натомість, в Україні постали саме церковні православні братства, які стали певною соціальною реакцією на окатоличення земель Західної України. Із часом ці братства набули і нових соціальних сенсів, ставши самоврядними організаціями, яким були властиві демократичні риси. Про це свідчать і періодичні, як правило, щорічні виборчі збори або «елекції» із обранням керівництва церковних братств.

Перше із них з'являються у Львові ще у 1439 році [1, с. 8], але розквіт цих братств, ставропігіальних і неставропігіальних,

припадає на кін. XVI ст. – сер. XVII ст. Братства виникають при православних училищах. Нерідко братства й самі стають засновниками училищ. Зокрема, В. Аскаченський згадує про появу в 1580 році Острожського училища під управлінням К. Лукаря, заснованого князем Константином Острозьким. У м. Львові подібне училище з'явилося близько 1586 року, а його фундатором став єпископ Г. Балабан. При цьому, відповідно до грамоти Патріарха Константинопольського від 1588 року, Львівському братству був визначений особливий обов'язок – «скласти шпиталь (богадільню) і приміщення для училища ...» [2, с. 36]. Тобто, утвердження цінностей православної віри, навчання, друк книг і просвітництво та охорона громадського здоров'я й допомога нужденним були ключовими функціями українських братств.

Легітимізації православних братств передували установчі грамоти східних патріархів, а також українського єпископату і соборів 90-х років XVI ст. Братства Львова, Острогу, Києва, Луцька, Стрия, Золочіва і ін. міст. Відповідні грамоти і рішення закріплювали права, функції та повноваження таких церковних братств, які іще називали «євангельськими братствами», «братствами милосердя» і ін. До складу братств входили православні віряни, незалежно від їх соціального походження, національності та майнового стану. Ядром цих братств, до прикладу в Львові, були представники духовенства, міські ремісники і торгівці, православні міщани, шляхта та магнати й ін. Натомість у Києві до Богоявленського братства входив не лише цвіт православного духовенства, а навіть легендарний Гетьман Петро Конашевич Сагайдачний із усім Військом Запорозьким.

На наш погляд, виходячи із сфери діяльності братств, про які йтиметься нижче, до їх діяльності могли бути причетними і

представники лікарських і аптечних цехів. Зокрема, у діяльності Львівського братства у XVI ст. брав участь дипломований лікар П. Ляшковський [3, с. 68]. Але, для діяльності братств у сфері охорони громадського здоров'я було потрібно більше лікарів і учених-медиків.

Після потрапляння Українських земель під цісарську владу Австрії та царат Російської імперії братства, як важливі інститути тогочасного громадянського суспільства, зазнають утисків. У кін. XVIII ст., після потрапляння Галичини під владу Австро-Угорської імперії в 1772 р., братства були скасовані. Натомість, цісарська влада із 1793 року толерувала «Ставропігійські інститути», які не мали самоврядних прав Ставропігійних братств, а зосереджували свою діяльність переважно на книгодрукарстві. З часом ці «Ставропігійські інститути» зійшли на москвофільські позиції і втратили свої позиції в соціально-політичній і культурній сферах життя українських громад [3, с. 45-46].

Щодо особливостей здійснення українськими братствами заходів з організації охорони здоров'я, то дослідники посилаються на брак повних і достовірних архівних і історичних відомостей про них, а також про методи і форми сприяння братчиками охорони громадського здоров'я, зокрема, в частині полегшення життя важкохворих, старих і безпорадних людей. У статутах церковних братств, зокрема, вміщувалися приписи про роздання пожертв по шпиталям, по тюрмам і по вулицям. Тому, братства іще називали себе *«оком сліпих, ногою кульгаючих, споєм страждальців і обтяжених»* [1, с. 81].

Разом із тим, українські дослідники наводять і конкретні приклади діяльності братств у сфері охорони здоров'я. Так, за свідченням Я. Ісаєвича, який посилався на більш ранні праці

історика І. Крип'якевича, найдавніші згадки про утримання Львівським братством шпиталів відносяться іще до 1522 року (міський шпиталь на Руській вулиці у м. Львові) і 1538 рік (шпиталь на Гончарівській вулиці, біля церкви Богоявлення), але відповідні шпиталі могли діяти і раніше. У свою чергу, організовуючи шпиталь, Київське братство дбало про те, щоб мали де доживати віку «люди лицарські в битвах покалічені» - козаки-ветерани [3, с. 68]. Цей напрямок діяльності Київського братства у сфері опіки над ветеранами козацьких війн можемо пов'язати із активним залученням до його діяльності Гетьмана Петра Сагайдачного.

У дослідженні уже згаданого І. Флерова зазначалося, що церковні братства займалися утриманням при братствах «утриманням благодійних громадських закладів, як то: лікарень, богадільнь і дивноприймальних домів», а також захороненнями померлих братчиків [1, с. 8-9, 79-80, 80]. Тобто, взаємодопомога та філантропія у сфері охорони здоров'я були важливими ознаками діяльності церковних братств в Україні.

Утім, чи не найбільш важливим показником діяльності церковних братств в Україні можемо вважати діяльність шпиталів при братствах. Загалом же діяльність братських шпиталів надзвичайно поширилась на Правобережній Україні, а звідти перекинулась і на Лівобережжя. За даними 1740-1747 років у 7 із 10 полків Гетьманщини діяло 589 шпиталів [3, с. 68-69]. Тобто, в сер. XVIII ст., завдяки православним братствам, в Україні діяло не менше шпиталів, ніж у кін. XIX ст. – на поч. XX ст. Австро-Угорська та Російська імперія змогли забезпечити їх для України.

Список використаних джерел:

1. Флеров И. О православных церковных братствах, противоборствующих Унии в Юго-Западной России в XVI,

XVII, и XVIII столетиях. Санктпетербург: Изд-е Книготорговца Н.Г. Овсянникова, 1857. IV, 200 с.

2. Асоченский В. Киев с древнейшим его училищем Академией. Часть I. Киев: В Университ. типогр., 1856, 370 с.

3. Ісаєвич Я.Д. Братства та їх роль в розвитку української культури XVI-XVIII ст. Київ: Вид-во «Наукова думка», 1966. 251 с., іл.

Шандрик В.І.

кандидат наук з державного управління,
директор ТОВ "В. С. Проект",
м.Одеса, Україна

СВІТОВІ КРИТЕРІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В СФЕРІ БУДІВНИЦТВА

За оцінками більшості закордонних та вітчизняних експертів війна в Україні має закінчитися нашою перемогою протягом найближчого року, після чого розпочнеться відновлення українських міст і сіл, української економіки та виробництва. Ключову роль в такому відновленні відіграватимуть закордонні інвестиції, а локомотивом відновлення буде будівельна сфера. Тому вже зараз розпочато роботу з планування повоєнної відбудови України, зокрема, Президент нашої держави Володимир Зеленський ініціював координаційну співпрацю українського уряду з одним з найбільших інвесторів світу – компанією BlackRock [1].

Зрозуміло, без значного припливу зарубіжних інвестицій Україні буде надзвичайно складно відбудувати зруйновану державу, а головне – це відбуватиметься надзвичайно довго. Тому варто вивчити досвід інших країн – як вони використовували інвестиційні програми, в чому там були досягнення і які були прорахунки. Іншими словами – варто визначити критерії ефективності публічного управління інвестиційними процесами в сфері будівництва та можливі дії органів публічного врядування щодо їх врахування й дотримання в ході повоєнного відновлення.

В закордонній науці в якості таких критеріїв ефективності стратегічного публічного управління інвестуванням

використовують індекси, які в основному побудовані на доступній інформації про характеристики різних етапів життєвого циклу державного інвестування (бюджетний процес, фіскальні правила та практика). У дослідженні експертів Міжнародного валютного фонду описано компоненти індексу ефективності управління державними інвестиціями (an index of public investment management efficiency, SPIM), що побудований на основі оцінок державних витрат та фінансової підзвітності, врахуванні досвіду країн з управління державними інвестиціями в ході реалізації чотирьох основних послідовних фаз такого управління: стратегічне керівництво та оцінка проекту; вибір проекту; управління та реалізація проекту; оцінка та аудит проекту [2, с. 244].

У свою чергу Ананд Райарам, Туан Мін, Наталія Білецька та Джим Брумбі пропонують здійснювати аналіз за 8 ключовими характеристиками ефективно функціонуючої системи державного інвестування: (1) інвестиційне керівництво, розробка проекту та попередній аналіз; (2) офіційна оцінка проекту; (3) незалежний перегляд оцінки; (4) вибір проекту та складання бюджету; (5) реалізація проекту; (6) коригування проекту; (7) експлуатація об'єкта; та (8) оцінка проекту [3]. Саме на основі цих критеріїв Світовий Банк розробив методику оцінки ефективності управління державними інвестиціями, відповідно до якої здійснює технічну підтримку уряду для покращення системи управління державними інвестиціями (SPIM). Така співпраця забезпечує більш ефективне управління публічними інвестиціями, адже скорочує рівень початкових капітальних витрат при залученні міжнародних акторів [4, с. 148]. Серед основних позитивних ефектів варто виділити: скорочення адміністративних витрат уряду, розподіл ризиків, зменшення рівня проблеми бюджетних обмежень

уряду, більший рівень мобільності та потенціалу залучення інвестицій, інноваційність тощо [5, с. 230]. При цьому ефективність публічного управління інвестуванням залежить від сукупності чинників, серед яких внутрішня політика та інституційна спроможність, якість публічного врядування, рівень корупції, законності тощо.

Саме в останньому криються певні ризики й загрози. Так, регулярне оцінювання стану SPIM з боку Міжнародного валютного фонду свідчить, що ефективність системи управління державними інвестиціями у країнах з низьким рівнем доходів нижча на 40% порівняно з країнами з високим рівнем доходів. В цілому в країнах з низьким рівнем доходів відзначено відсутність значного прогресу за всіма індикаторами ефективності публічного врядування за період 1996 – 2020 років [3]. В усіх країнах відзначається слабкість підзвітності уряду, політична нестабільність, урядова неефективність, низька якість регуляторного середовища, низький рівень законності, контролю корупції. Вказані детермінанти публічного управління негативно позначаються на спроможності ефектно здійснювати менеджмент в інвестиційній сфері при реалізації державних проєктів в галузі будівництва з залученням міжнародних організацій до розвинених країн. Аналіз компонентів ефективності управління інвестиційними проєктами під керівництвом публічного сектору виявляє прогалини в нагляді, якості моніторингу та оцінки в ході реалізації проєктів. Такі прогалини зумовлені характерними для країн з низьким рівнем доходів: 1) незначним або відсутнім прогресом у виконанні інвестиційного бюджету, 2) управлінські труднощі, пов'язані з низьким рівнем продуктивності персоналу публічного сектору, дефіцитом персоналу та потребою у його навчанні;

3) громіздкими адміністративними урядовими процедурами; 4) відсутністю планування процесів технічного обслуговування проєктів, планування навчання управлінського персоналу; 5) не достатність уваги до процесів планування та моніторингу проєктів; 6) відсутністю інституційної спроможності для забезпечення ефективності реалізації проєктів. Подібні висновки містяться у дослідженні Франческо Гріголі та Захарі Міллса, які відмічають зворотній зв'язок між рівнем державних інвестицій та інституційною спроможністю (бюрократією, правопорядком), якістю управління та нестабільністю державних інвестицій, інституційною якістю та якістю інфраструктури [6, с. 147].

Таким чином з урахуванням зазначених ризиків Україні в ході повоєнної відбудови варто ретельно дотримуватися наступних рекомендацій Світового Банку, що забезпечення ефективності управління державними інвестиціями в будівельній сфері:

1. Законодавчі: створення та впровадження єдиної уніфікованої нормативно-правової бази, що містить всі етапи циклу управління публічним інвестуванням.

2. Інституційні: створення та забезпечення діяльності спеціального органу (управління), що відповідає за державні інвестиції (процес відбору, попередня оцінка проєктів), уточнити ролі, взаємодію суб'єктів, що відповідають за процеси планування інвестицій, процеси бюджетування.

3. Процедури та процеси: підготовка, реалізація, публікація планів програм публічного інвестування; впровадження процесів відбору, вивчення, реалізації публічних інвестиційних проєктів, зокрема за моделлю державно-приватного партнерства; створення професійних команд управління та нагляду за портфелем проєктів

(моніторинг, контроль, стимулювання); посилення ефективності управління реалізацією проєктів та фактичного оцінювання інвестиційних проєктів для забезпечення вищого рівня надійності активів.

4. Управління проєктами: визначення та прийняття планів розвитку потенціалу для всіх зацікавлених сторін проєктів для формування потрібних навиків управління; розробка, впровадження та реалізація стратегії використання інформаційних технологій з метою картографування та взаємодії з існуючими та майбутніми програмами управління інвестиційними проєктами, надання зацікавленим сторонам високопродуктивних програм та розширення можливостей користувачів.

Список використаних джерел:

1. Президент обговорив з генеральним директором BlackRock координацію зусиль щодо відбудови України. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*, 2022. 28 грудня. <https://www.president.gov.ua/news/prezident-obgovoriv-z-generalnim-direktorom-blackrock-koordi-80105>

2. Dabla-Norris, E., Brumby, J., Kyobe, A., Mills, Z., & Papageorgiou, C. (2012). Investing in public investment: an index of public investment efficiency. *Journal of Economic Growth*, 17(3), 235-266.

3. Rajaram, A., Le, T. M., Biletska, N., & Brumby, J. (2010). A diagnostic framework for assessing public investment management. *World Bank policy research working paper*, (5397).

4. Barlow, J., Roehrich, J., & Wright, S. (2013). Europe sees mixed results from public-private partnerships for building and managing health care facilities and services. *Health Affairs*, 32(1), 146-154.

5. Robert, O. K., Dansoh, A., & Ofori–Kuragu, J. K. (2014). Reasons for adopting public–private partnership (PPP) for construction projects in Ghana. *International Journal of Construction Management*, 14(4), 227-238.

6. Grigoli, F., & Mills, Z. (2014). Institutions and public investment: an empirical analysis. *Economics of Governance*, 15(2), 131-153.

СЕКЦІЯ 2.

ПРАВО

Романенко Є.О.

доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений юрист України,
полковник Генерального штабу,
*Збройні Сили України,
м. Київ, Україна*

Непомнящий О.М.

доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений будівельник України,
професор кафедри архітектури і просторового планування,
*Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна*

ПІДСИЛЕННЯ КОНТРОЛЮ НА РИНКУ ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ

Видатки на оборону, які щомісяця вимірюються сотнями мільярдів гривень, залишаються найбільшим викликом уже другого бюджету України. Аби профінансувати їх, Міністерство фінансів скоротило більшу частину капітальних видатків, відмовилося від більшості податкових пільг і навіть скоротило зарплати чиновникам. При цьому в уряді не помічають потенційні десятки мільярдів гривень додаткових надходжень до казни в себе під носом.

Цигарки, алкоголь, як і пальне чи автомобілі, є підакцизною продукцією. Це означає, що до ціни товару держава додає акцизний податок, завдяки чому збільшує його вартість. Акциз – це один із способів держави регулювати споживання товарів, які вона вважає шкідливими для здоров'я людини чи довкілля.[1] З цих же міркувань деякі депутати раніше пропонували запровадити акцизний податок на солодку воду.

Аби вплив ціни на споживчі звички українців був відчутним, держава встановлює суттєвий розмір акцизів. Наприклад, у ціні пачки цигарок за 85 грн. частка податків становить близько 53 грн., тобто понад 60%, пояснили ЕП в одній з міжнародних тютюнових компаній.

Крім благородної мети – збереження здоров'я українців – акциз ще й суттєве джерело надходжень до бюджету. У 2022 році держава збрала з виготовленої в Україні підакцизної продукції 60,7 млрд. грн. Дві третини від цієї суми (40,3 млрд. грн.) становив акцизний податок з тютюну.

У 2023 році надходження від внутрішніх акцизів мають зрости. Відповідно до закону про держбюджет, з виготовленої в Україні підакцизної продукції держава планує зібрати 64,35 млрд. грн. акцизного податку. Причому майже весь приріст повинні забезпечити тютюнові вироби (46,0 млрд. грн.).

Сума зборів могла б бути набагато вищою, якби не масштабні ухилення від сплати цього податку.[2]

Комітет Верховної Ради з питань фінансів, податкової та митної політики 8 травня 2023 року, прийняв рішення про незадовільний стан дотримання законодавства, що регулює обіг підакцизних товарів. Йдеться про забезпечення організації роботи щодо боротьби з тіньовим ринком такої продукції, а саме з нелегальним ввезенням, виробництвом та торгівлею

тютюновими виробами, алкогольними напоями та паливом. На одностайну думку членів комітету, дотримання законодавства в цій галузі лише бажати кращого.

За словами голови Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики Данила Гетманцева, ситуація на ринку підакцизних товарів така:

- організовані злочинні групи продовжують роботу, незважаючи на війну;
- на ринку вочевидь побільшало нелегального спирту;
- деякі виробники контролюються росіянами;
- на легальному ринку податкове навантаження різних суб'єктів відрізняється в декілька разів;
- кустарні виробництва тютюну процвітають, широко використовуючи для реалізації безакцизної продукції рекламу в соцмережах і на сайтах.

«Загалом втрати надходжень від трьох підакцизних товарів оцінюють щонайменше в \$1 млрд. Вирішення проблеми бачимо в об'єднанні зусиль і відповідальності всіх правоохоронних органів із визначенням чітких строків», – підсумував він.[3]

Тютюновий сектор[4]

Найгірша ситуація спостерігається в роботі контролюючих та правоохоронних органів на ринку виробництва та обігу тютюнових виробів. За даними компанії Kantar Ukraine, яка регулярно аналізує тіньовий ринок тютюнових виробів, у 2022 році його обсяг становив 19,9%. В окремі періоди 2022 року поза державним наглядом продавалися 22% цигарок, це найвищий рівень за всю історію спостережень. Подібні дані наводить центр економічних досліджень “CASE-Україна”. За розрахунками його експертів, у 2022 році 20,1% ринку тютюнових виробів перебували в тіні.

Згідно з останнім дослідженням «Kantar Україна» нелегальний ринок тютюну, у 2023 році, сягнув 21,9%. Так, незважаючи на перевиконання індикативних показників надходження акцизного податку, окремі вітчизняні виробники зменшили надходження у 2023 році в порівнянні з минулим роком.

Згідно наявної оперативної інформації існує ймовірність здійснення виробництво 48 тютюнових виробів та контрафактної продукції з незаконним використанням знаків для товарів та послуг відомих вітчизняних та закордонних виробників. В подальшому така продукція реалізується як на території України, так і вивозиться контрабандним шляхом.

Мають місце випадки необґрунтованого, на думку народних депутатів України, затягування правоохоронними органами розслідування у кримінальних провадженнях щодо виробників цигарок. Так, зокрема, в кримінальній справі щодо київського виробника тютюнових виробів відсутні підозри з 2020 року; відсутні результати щодо встановлення 48 необлікованих тютюнових виробів у Рівненській, Одеській обл.; відсутні дієві заходи щодо припинення незаконного виробництва тютюнових виробів у м. Дніпро.

За результатами роботи Тимчасової слідчої комісії з питань економічної безпеки щодо окремих виробників тютюнових виробів встановлено неспівставні обсяги сплачених податків на 1 т сировини, що також, на думку ТСК, свідчить про виробництво контрафактної продукції.

За даними експертів тютюнової галузі особливу увагу слід звернути на нелегальний ринок тютюнових виробів, значну частку якого складають сигарети без акцизних марок призначені для продажу в магазинах Duty Free або для експорту. Зважаючи на нагальність проблеми обігу таких

безакцизних тютюнових виробів напрацьовано відповідний 49проект Закону щодо заборони реалізації підакцизних товарів в магазинах безмитної торгівлі на час воєнного стану на території України.

Виробництво спирту та лікєро-горілочаних виробів

Вжиті контролюючими та правоохоронними органами заходи з припинення незаконної діяльності на ринку спирто-горілочаної продукції не є дієвими та потребують покращення. Так, за наявною інформацією на території України здійснюють діяльність з виробництва необлікованого спирту 20 спиртових заводів. Неофіційно виготовлений спирт вищезазначених заводів використовується при виробництві лікєро-горілочаних виробів.

На початку засідання голова комітету Данило Гетманцев повідомив, що станом на 1 травня цього року окремі групи виробляють не облікований спирт та реалізують його за так званою «формою 2».

Серед інших Гетманцев назвав Харківську групу (1,5 тис. тонн у місяць не облікованого спирту), Вінницьку та Київську групи (по 500 тонн) тощо. Щодо обліку продукції голова комітету навів такий приклад: якщо добова потужність виробництва Харківської групи складає 522 млн дал., то згідно з її звітністю за лютий-березень, було вироблено всього лише 83,6 тис. дал.

Об'єми виготовленого необлікованого спирту на Україні щомісячно складають понад 2 млн. літрів, який використовується для виготовлення 49необлікованої горілки по «формі 2» та як наслідок з вказаного об'єму не сплачується акцизний податок.

Також неприпустимим є продовження функціонування на території України виробників підакцизної продукції, що контролюються громадянами країни агресора.

Середня податкова ефективність (відношення сплачених податків до обсягів постачання) галузі виробництва лікеро-горілчаної продукції складає 5,08 відс. В той же час податкова ефективність окремих виробників алкогольних напоїв коливається від 0% до 0,48%.

Ринок палива

Незважаючи на зусилля з 2019 року по боротьбі з нелегальним виробництвом та обігом пального, тіньовий сегмент на ринку палива, за оцінками експертів, зріс. Що свідчить про недостатність проведених заходів з припинення практик з тіньового виробництва пального та торгівлі паливом, зокрема через міні-НПЗ.

Данило Гетманцев доповів, посилаючись на дані ДПС, що на території України здійснюють діяльність із роздрібної торгівлі паливом 88 АЗС, не маючи при цьому дозвільних документів та реєстрації СГД. Лише в Київській області виявлено 39 таких АЗС, а в місті Київ – 16. Далі йде Одеська область – 12 АЗС.

Також голова комітету додав, що в Україні встановлено низку НПЗ, які потенційно здійснюють виробництво не облікованого пального без сплати акцизного та інших податків. Наприклад, НПЗ у смт. Губиниха Дніпропетровської області (потужність 50 тис. т/місяць пального в місяць – 4,5 тис. тонн), де на початку травня цього року БЕБ проводило слідчі дії. У ДПС вже готують матеріали для анулювання ліцензії заводу.

Навіть легальні мережі торгівлі паливом при середній податковій ефективності (відношення сплачених податків до обсягів постачання) галузі в 0,5 відс. Декларують низьку податкову ефективність від 0,18 відс. До 0,42 відс.

Роздрібна торгівля підакцизними товарами

Кричущою залишається ситуація з порушенням законодавства при здійсненні діяльності з роздрібного продажу тютюнових та алкогольних виробів: без реєстрації суб'єктом господарювання; без ліцензій; без марок акцизного податку, або з підробленими марками; без реєстратора розрахункових операцій, програмного реєстратора розрахункових операцій, без зазначення коду згідно з УКТ ЗЕД, продажу таких товарів 51 необлікованих у встановленому порядку, тощо.

Моніторингом відкритих джерел мережі Інтернет виявляються сотні пропозицій придбання фальсифікованої підакцизної продукції: нелегальні веб-сайти з продажу незаконно виготовленого спирту, лікero-горілчаної продукції, тютюнових виробів; інтернет платформи нелегального продажу підакцизних товарів, в тому числі, в соціальних мережах Telegram, Facebook. Боротьба з таким явищем не має обмежуватись «блокуванням» зазначених інтернет-ресурсів, а встановленням причетних до цієї діяльності осіб та притягнення до відповідальності виготовлювачів.

Народний депутат України Мазурашу Г.Г. повідомив на засіданні Комітету про надання листом від 08.05.2023 року додаткових переліків точок роздрібної реалізації тютюнових виробів та переліку автозаправних станцій, які долучаються до Рішення Комітету для відпрацювання контролюючими та правоохоронними органами в межах компетенції.[4]

Народні депутати України – члени Комітету висловили пропозиції як щодо доопрацювання законодавства в сфері контролю за обігом підакцизних товарів, так і рекомендацій щодо забезпечення належної діяльності контролюючих та правоохоронних органів у цій сфері.

Враховуючи зазначене та керуючись Законом України «Про комітети Верховної Ради України», в межах виконання контрольної функції, Комітет вирішив:

1. Рекомендувати Державній податковій службі України:

1.1. створити робочі групи зі складу представників Бюро економічної безпеки України, Національної поліції України, Державного бюро розслідувань на центральному рівні для активізації боротьби з тіньовим ринком підакцизної продукції, а саме з нелегальним ввезенням, виробництвом та торгівлею тютюновими виробами, алкогольними напоями та пальним, визначити напрямки роботи таких груп, розробити плани їх роботи з чіткими термінами виконання та відповідальними виконавцями заходів відповідно до рекомендацій, наведених нижче.

1.2. Провести перевірки:

1.2.1. виробників тютюнових виробів та імпортерів щодо питань виробництва та обігу тютюнової сировини (перелік № 1).

Термін – 25.05.2023;

1.2.2. заводів виробників спирту етилового на предмет встановлення фактів виробництва необлікованого спирту (перелік № 2).

Термін – 19.06.2023;

1.2.3. ліцензіатів, які здійснюють роздрібну торгівлю тютюновими виробами з порушенням чинного законодавства (переліки № 3 та № 8).

Термін – на постійній основі;

1.2.4. виробників лікєро-горілочної продукції, на предмет виробництва необлікованих алкогольних напоїв (перелік № 4).

Термін – 19.07.2023;

1.2.5. АЗС та інших об'єктів роздрібної торгівлі пальним, у тому числі АЗС блочного, контейнерного та модульного типів (у тому числі відповідно до переліків № 5 та

№ 8), щодо наявності ліцензії на роздрібну торгівлю паливом на місце торгівлі, реєстрації РРО, акцизного складу, наявності зареєстрованих рівнемірів та витратомірів – лічильників, дотримання касової дисципліни, оформлення найманих працівників, надання звітності та інших вимог, в тому числі провести контрольні закупки та за результатами перевірок вжити передбачені законодавством заходи щодо застосування санкцій з метою припинення незаконної діяльності таких об'єктів та передати інформацію щодо таких об'єктів (назва суб'єкта господарювання, код ЄДРПОУ, номер ліцензії, адреса розташування об'єкту) до Держпраці, ДАБІ та Офісу Генерального прокурора України.

Термін – 19.07.2023;

1.3. провести аналітичні роботи щодо суб'єктів господарювання, які придбавали (імпортували) газовий конденсат та розчинники, які можуть бути використані як паливні компоненти, та в подальшому не здійснювали їх реалізацію або здійснили їх реалізацію не в повному обсязі на предмет їх цільового використання. За результатом проведення вказаної аналітичної роботи передати відомості до правоохоронних органів для вжиття заходів.

1.4. розробити алгоритм (в тому числі розробити необхідні зміни до нормативно-правових актів) удосконалення функціонування цілодобової системи відеоспостереження за виробництвом та відпуском алкогольної продукції, яка дозволить: 1) централізовано зберігати інформацію; 2) здійснювати – відео трансляцію в режимі он-лайн.

Термін – 26.05.2023;

1.5. у разі виявлення, під час проведення контрольно-перевірочної роботи, правопорушень, які віднесені до компетенції Бюро економічної безпеки України, негайно

вживати заходів щодо інформування працівників Бюро економічної безпеки України.

Термін – на постійній основі;

1.6. провести перевірку дотримання законодавства посадовими особами ДПС, відповідальними за роботу податкових постів та працівниками таких податкових постів управління контролю за підакцизними товарами ГУ ДПС областей та у м. Києві. Про результати проведеної роботи поінформувати Комітет.

1.7. у разі виявлення під час проведення фактичних перевірок (ДПС) або слідчих дій (Бюро економічної безпеки України, НПУ та ДБР) необлікованого спирту на спиртових заводах розглянути питання щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності (ДПС) або кримінальної відповідальності (ДБР) відповідальних за роботу акцизних складів та податкових постів начальників відділів постів управління контролю за підакцизними товарами ГУ ДПС областей та у м. Києві та працівників таких податкових постів.

Термін – на постійній основі

2. Рекомендувати Бюро економічної безпеки України в межах кримінально-процесуального та адміністративного законодавства вжити заходів щодо виявлення та припинення:

2.1. незаконної діяльності заводів по виробництву спирту та виробників алкогольних напоїв (у тому числі відповідно переліків № 2 та № 4), встановлення осіб, які причетні до незаконної діяльності, керівників підприємств та афілійованих до підприємств громадян.

Термін – по переліку № 2 до 19.06.2023, по переліку № 4 до 19.07.2023;

2.2. незаконної діяльності суб'єктів, що здійснюють виробництво без отримання дозвільної документації, а також

суб'єктів, які здійснюють незаконне зберігання, збут або транспортування спирту або спиртовмісної продукції.

Термін – на постійній основі;

2.3. незаконної діяльності суб'єктів господарювання або фізичних осіб, які здійснюють виробництво тютюнової продукції з порушенням чинного законодавства (у тому числі відповідно переліку № 1).

Термін – 25.05.2023;

2.4. незаконного виробництва пального 55 ий ого змішування (перелік № 7).

Термін – 19.07.2023;

3. Рекомендувати Національній поліції України в межах кримінально-процесуального та адміністративного законодавства вжити заходів щодо виявлення та припинення:

3.5. стихійної нелегальної торгівлі алкогольною продукцією, в т.ч. на ринках та через роздрібні мережі (в т.ч. магазинах, кіосках, пересувних об'єктах торгівлі). За результатом виявлених порушень забезпечити викриття осіб задіяних в ланцюзі постачання нелегальної алкогольної продукції.

Термін – на постійній основі;

3.6. стихійної нелегальної торгівлі тютюнової продукції, в т.ч. На ринках та через роздрібні мережі (в т.ч. магазинах, кіосках, пересувних об'єктах торгівлі) з порушенням порядку провадження господарської діяльності (у тому числі відповідно переліків № 6 та № 8).

Термін – 19.07.2023;

3.7. реалізації нелегальної тютюнової продукції та нелегальної алкогольної продукції через мережу Інтернет, у тому числі за допомогою мобільних додатків Viber, WhatsApp, Telegram та сайтів (у тому числі сайтів, відомості щодо яких були передані ДПС).

Термін – на постійній основі.[4]

Висновки. Комітет Верховної Ради з питань фінансів, податкової та митної політики в понеділок, 8 травня, прийняв рішення про незадовільний стан дотримання законодавства, що регулює обіг підакцизних товарів. Йдеться про забезпечення організації роботи щодо боротьби з тіньовим ринком такої продукції, а саме з нелегальним ввезенням, виробництвом та торгівлею тютюновими виробами, алкогольними напоями та пальним. «Ми не намагаємося досягти цілей ціною крові. Ми бажаємо нарешті покласти край нелегальному виробництву підакцизної продукції. Це відповідальність комітету і моя персонально. Якщо ми цього не зробимо, це можуть зробити військові, що повернуться з фронту. І гадаю, їхні методи щодо цього питання будуть не найкращі», – зауважив наприкінці Гетманцев.

Список використаних джерел:

1. Романенко Є.О. Щодо криміналізації контрабанди товарів та підакцизних товарів, а також недостовірного декларування товарів //Moderní aspekty vědy: XXVI. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022.- str.302-323

2. Рада хоче обмежити роботу duty-free, щоб побороти тіньовий ринок тютюну <https://bizagro.com.ua/rada-hoche-obmezhati-robotu-duty-free-shhob-poboroti-tinovij-rinok-tyutyunu/>

3. Ситуація на ринку підакцизних товарів залишається невтішною – Гетманцев <https://mind.ua/news/20257035-situaciya-na-rinku-pidakciznih-tovariv-zalishaetsya-nevtishnoyu-getmancev>

4. Рішення про стан дотримання законодавства, що регулює обіг підакцизних товарів, та забезпечення організації роботи щодо боротьби з тіньовим ринком підакцизної продукції, а саме з нелегальним ввезенням, виробництвом та торгівлею тютюновими виробами, алкогольними напоями та пальним: Комітет з питань фінансів, податкової та митної політики від 08 травня 2023 року протокол № 136 <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/vzayemodiya-z-vr-ukrayini/committees/day?date=2023-05-08>

Triukhan O.A.

PhD of Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of
Labour Law and Social Security Law,
ODESSA LAW ACADEMY, National University,
Odesa, Ukraine

PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN THE FIELD OF HEALTH CARE THROUGH THE PRISM OF SOLUTIONS OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

According to Art. 49 of the Constitution of Ukraine, everyone has the right to health care, medical care and medical insurance [1].

At the level of international organizations, the right to health care is recognized and proclaimed in international legal acts. Among the most important international legal documents are the International Covenant on Civil and Political Rights of 16.12.1966, the Universal Declaration of Human Rights of 10.12.1948, the European Social Security Code of 16.04.1964, the ILO Convention No. 130 on Medical Care and Sickness Assistance of 27.05.1972, the European Social Charter (revised) of 03.05.1996, etc. In addition, one of the normative legal acts adopted by who is the Declaration on the Development of Patients' Rights in Europe of 1994.

As you know, the right to health care is one of the defining human rights, which is aimed at preserving, strengthening, preventing and restoring the physical and mental state of human health. The fundamental law in the field of health care is the Fundamentals of the legislation of Ukraine on health care of 19.11.1998. It establishes that health care is a set of procedures aimed at maintaining and regaining a person's physiological and

psychological functions so they can perform at their best and engage in social activities for the duration of their biologically possible individual existence. Such measures are carried out by state authorities and local self-government bodies, their officials, health care institutions; individual entrepreneurs who are registered following the procedure established by law and have received a license to conduct economic activities in medical practice; medical and pharmaceutical workers, rehabilitation specialists, public associations and citizens [2]. Please take note that this normative legal act establishes that everyone has a right to health and protection of this right (Art.6). In addition, the Law defines the principles of healthcare organization in Ukraine, the list of rights and obligations of the state and citizens in the field of healthcare.

Thus, I.Ya. Seniuta believes that the right to health care is a general social (natural) right, which turns out to be an opportunity for a person to use all social, primarily state, means aimed at preserving, strengthening, developing and (in case of violation) restoring the maximum attainable level of the physical and mental condition of his body [3, P. 37]. It is vital to concur with V.F. Moskalenko's contention that the legislation in the field of health care needs constant updating. The author rightly notes that it is necessary to create a new regulatory framework following modern public relations in Ukraine and taking into account EU standards since many medical legal aspects of Ukraine do not meet international requirements [4, P. 8].

The Constitution of Ukraine enshrines the right of everyone to appeal for the protection of their rights and freedoms, after the application of all national remedies, to international judicial institutions or bodies of international organizations to which Ukraine is a member or participant [1].

It should be noted that the main persons in the conflict in the field of health care, as a rule, are medical workers and patients or their family members. As the analysis of judicial practice shows, medical workers are usually brought to criminal responsibility under Article 140 of the Criminal Code of Ukraine: ‘Improper performance of professional duties by a medical or pharmaceutical worker’ [5].

It should be noted that the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 04.11.1950, ratified by the Law of Ukraine No. 475/97-BP of 17.07.1997, includes a mechanism for the protection and implementation of human rights and freedoms through the mechanism of the European Court of Human Rights [6]. Attention should also be paid to the fact that mentally ill people can also apply to the European Court of Human Rights (ECHR). As an example, this is the case of “Gorshkov v. Ukraine” in 2005, where the plaintiff complained about the illegality of his placement in a psychiatric institution and that he did not have effective means of protection from mandatory detention in a psychiatric institution, in particular, that he was released almost two years after his state of health improved. The ECHR found a violation of paragraph 4 of Art. 5 of the Convention for such reasons. A person subjected to compulsory medical treatment must have access to a court and be able to be heard in person or through any form of representation. The management of the mental hospital should not be the main factor determining a person's ability to access the legal system [7]. Thus, the ECHR qualifies the lack of effective judicial remedies for the protection of the mentally ill and the lack of proper objective medical examination as a violation of the right to freedom and personal integrity.

It should be emphasized that one of the key elements of the right to health care is the right to consent to treatment and medical

intervention. Thus, on April 13, 2023, the ECHR ruled in the case of Maiboroda v. Ukraine on the removal of a kidney by doctors in 2000 from a patient without her consent. It is appalling that in May 2000, the applicant received an anonymous telephone call informing her that her left kidney had been 'stolen'. According to one of the doctors, the removal of the kidney was necessary to save lives. As reported by the ECHR judge from Ukraine Mykola Hnatovskyi, the long-suffering case of Maiboroda v. Ukraine ended, in which, in addition to shocking circumstances (the applicants removed their kidney and did not even report it during discharge from the hospital), problems were raised in the communication of doctors with patients and their relatives both in terms of obtaining informed consent for medical intervention and in terms of informing about the results of such intervention. In the decision, which was adopted in the case of Maiboroda v. Ukraine on 13.04.2023, the Court ordered that there had been a violation of Art.8 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms regarding the failure to ensure L. Maiboroda's right to informed consent (the right to respect for private and family life). Following the ECHR decision, the authorities did not check whether it was possible to obtain consent for the removal of the kidney from L. Maiboroda before the operation or from her relatives during the operation, and most importantly, the state did not create a proper regulatory framework to protect L. Maiboroda for informed consent [8]. Thus, the Court ruled that Ukraine should pay 4,500 euros to the applicant's daughter since L. Maiboroda died in 2016.

Considering the aforementioned, we can conclude that medicine in the modern world plays an exceptional (important) role in the life of man and society, from birth to death. The relationship between the doctor and the patient goes beyond the usual relationship between people. After all, they need the professional

knowledge of doctors, a proper legal framework in the field of health care, as well as compliance by medical workers with moral and ethical standards. Thus, the practice of the ECHR indicates the need to increase the level of protection of socio-economic rights. We believe that thanks to the existing mechanism for protecting the right to a fair trial, it is possible to protect the right to health care.

References:

1. The Constitution of Ukraine of June 28, 1996 No. 254к/96-BP. *Information Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 1996. No. 30. Art. 141.

2. Fundamentals of the Legislation of Ukraine on Health Care: Law of Ukraine No. 2801-XII dated 19.11.1998 (as amended on 28/05/2023). *Information Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 1993. No. 4. Art. 19.

3. Seniuta, I.Ya. Human Right to Health Care and Its Legislative Support in Ukraine: Thesis ... PhD of Law: Speciality: 12.00.01. Lviv, 2006. 215 p.

4. Moskalenko, V.F. The Regulatory Framework is the Basis for the Activities of Medical Institutions and Organisations. Legislation of Ukraine on Health Care. Kyiv: Yurinkom Inter, 2000. P. 4-12.

5. Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine, No. 2341-III dated 05.04.2001 (as amended on 28.04.2023): *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2001, No. 25-26. Art. 131.

6. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms: Council of Europe Convention of 04.11.1950, ratified by the Law of Ukraine No. 475/97-BP of 17.07.1997. *Official Bulletin of Ukraine*. 1998. No. 13.

7. The ECHR Decision in the Case of Gorshkov v. Ukraine dated 08.11.2005 (Lawsuit No. 67531/01). *Official Bulletin of Ukraine*. 2006. No. 45 Art. 3058.

8. ECHR Decision in the Case of Maiboroda v. Ukraine dated 13.04.2023 (Lawsuit No. 14709/07). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng# {%22itemid%22:\[%22001-224077%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng# {%22itemid%22:[%22001-224077%22]}) (Date of Access: 29.05.2023)

Стефанова Г.Г.

здобувач ступеня вищої освіти магістр
за спеціальністю «Правоохоронна діяльність»,
*Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ, Україна*

Луговий І.О.

кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри поліцейського права,
*Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ, Україна*

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ

На сучасному етапі розвитку правової системи України ми можемо спостерігати за постійними тенденціями, які вказують, що права людини в нашій державі являються не тільки писаними категоріями та гаслами, а реальним об'єктом охорони, захисту та реалізації зі сторони державного апарату та публічної влади.

Одним із головних завдань держави є забезпечення публічного порядку та безпеки. З метою забезпечення вищезазначеного завдання держави створюється низка державних органів і установ, що наділяються широкими повноваженнями, у тому числі силовими. Відповідні державні суб'єкти слугують своєрідним інструментом у процесі загального регулювання суспільних відносин. А регулювання суспільних відносин здійснюється за рахунок передбачених методів, серед яких, варто виділити метод примусу. Особливість застосування державою методу примусу полягає у

тому, що переконання не завжди має позитивний результат. Доволі часто, щоб досягнути прогресу в унормованні поведінки учасників суспільних відносин, держава вимушена застосувати саме цей метод. Звичайно, що застосування примусу є доволі складним процесом, який має чітко визначену законодавством процедуру реалізації та повинен відповідати чітким вимогам.

Враховуючи, що найбільший обсяг повноважень серед державних органів щодо забезпечення публічної безпеки та порядку покладено на органи поліції України, законодавцем також передбачено коло примусових заходів, які можуть застосовуватися до людей зі сторони вказаного силового відомства.

Відповідно до ст. 29 Закону України «Про Національну поліцію» визначено що поліцейський захід – це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень. Поліцейський захід застосовується виключно для виконання повноважень поліції. Обраний поліцейський захід має бути законним, необхідним, пропорційним та ефективним.

До видів поліцейських заходів, які визначені в КПК, зокрема у ст.131, належать такі заходи забезпечення кримінального провадження, що застосовуються з метою досягнення дієвості цього провадження. Це:

- 1) виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід;
- 2) накладення грошового стягнення;
- 3) тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом;
- 4) відсторонення від посади;

4-1) тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя;

5) тимчасовий доступ до речей і документів;

6) тимчасове вилучення майна;

7) арешт майна;

8) затримання особи;

9) запобіжні заходи.

У свою чергу, до запобіжних заходів відносять наступні: особисте зобов'язання, особиста порука, застава, домашній арешт, тримання під вартою.

Види поліцейських заходів визначені в КУпАП: доставлення порушника, привід порушника, адміністративне затримання особи, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів, тимчасове вилучення посвідчення водія, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, тимчасове вилучення тварини.

До видів поліцейських заходів визначених в Законі України «Про Національну поліцію», зокрема у ст 30., відносять дві групи: *поліцейські превентивні заходи* та *заходи примусу*, визначені цим Законом.

В свою чергу ст. 31., зазначеного закону трактує які саме превентивні заходи може застосовувати поліція. Це: перевірка документів особи, опитування особи, поверхнева перевірка і огляд, зупинення транспортного засобу, вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території, обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю, проникнення до житла чи іншого володіння особи, перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ, застосування технічних приладів і технічних

засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб а також поліцейське піклування.

Види поліцейських заходів примусу визначає ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію»:

1. Поліція під час виконання повноважень, визначених цим Законом, уповноважена застосовувати такі заходи примусу:

- 1) фізичний вплив (сила);
- 2) застосування спеціальних засобів;
- 3) застосування вогнепальної зброї.

Фізичним впливом є застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників.

Спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу - це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (у тому числі від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин.

По суті, даний закон визначає три форми застосування поліцейських заходів примусу: застосування фізичного впливу, вогнепальної зброї чи спеціальних засобів.

У законодавстві України закріплено, що застосування вогнепальної зброї є найсуворішим заходом примусу. Це

можливо у разі попередження чи припинення протиправних дій на підставі статті 46 Закону України «Про Національну поліцію».

Заходи примусу є лише допоміжними методами здійснення державної влади; більше того, вони використовуються незалежно від волі та бажання суб'єкта, причому допускається застосування вогнепальної зброї і фізичної сили. А основними, що можуть упередити злочин і є більш направлені на профілактику та запобігання злочинності, залишаються превентивні заходи.

Список використаних джерел:

1. Адміністративна діяльність Національної поліції: Навч. Посібник / Кол. Авт. ; кер. Авт. Кол. К.ю.н., засл. Юрист України В.А. Глуховея. Дніпро : Дніпроп. Держ. Ун-т внутр.. справ, 2017. 248 с.;

2. Закон України «Про Національну поліцію»: наук.-практ. Комент. / України, Харків, нац. Ун-т внутр. Справ ; за заг. Ред. Д-ра юрид. Наук, доц. В. В. Сокурєнка ; О.І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін.; передм. В. В. Сокурєнка. Харків. 2016. 408 с.

3. Закон України «Про Національну поліцію». Офіційний вісник України. 2015 р. № 89. С. 34. Ст. 2971.

4. Наказ МВС України від 01.02.2016 № 70 «Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

Стефанова Г.Г.

здобувач ступеня вищої освіти, магістр
за спеціальністю «Правоохоронна діяльність»,
*Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ, Україна*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ

Головним нормативно-правовим актом щодо досліджуваного питання, який визначає природу примусових заходів поліції є Конституція України, яка закладає основоположні принципи діяльності усіх державних органів в Україні, у тому числі поліції при реалізації нею заходів примусу.

Система законодавства в Україні побудована таким чином, що конституційні норми, які несуть собою ідеологічне навантаження деталізуються в профільних нормативно-правових актах. Хоч застосування примусових заходів поліції конкретно не згадується в нормах Конституції України, воно стало об'єктом окремого нормативно-правового регулювання, що здійснюється за рахунок Закону України «Про Національну поліцію».

Зазначений нормативно-правовий акт є профільним для діяльності поліції у цілому, а також для реалізації нею заходів примусу. Більше того, саме він і встановлює юридичний зміст даної діяльності поліцейських.

По суті він є головним у системі нормативно-правових актів, що регулюють роботу поліцейських в цілому, і саме його нормативними приписами визначено майже всі організаційні

елементи діяльності Національної поліції: визначено систему, структуру, а також обсяг повноважень органів, уповноважених на реалізацію поставлених перед ними функцій та завдань, зокрема особливості превентивних заходів, що визначені для діяльності поліції.

До правової основи застосування примусових заходів пропонується відносити також Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення. Вказаними нормативно-правовими актами визначено правову природу окремих заходів примусу.

Кримінальний кодекс України вказує на те, які суспільно-небезпечні діяння визначаються кримінальними правопорушеннями на території України, а визначення поліцейським факту, що було вчинено саме кримінальне правопорушення є важливим елементом застосування таких поліцейських заходів як застосування, наприклад, вогнепальної зброї.

При висвітленні ключових аспектів примусових заходів у більшості випадків варто посилатися на норми безпосередньо Закону України «Про Національну поліцію», оскільки саме ними визначено правову природу цих заходів, а подібне нормативно-правове регулювання не здійснюється будь-якими іншими законодавчими актами.

Якщо аналізувати адміністративно-організаційну діяльність МВС України, то вона містить окремі елементи нормативно-правового регулювання організації діяльності органів Національної поліції України щодо реалізації примусової функції, однак також не визначає її безпосередню процедуру. До таких нормативно-правових актів можна віднести, наприклад, Наказ МВС України від 01.02.2016 № 70

«Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю».

Висвітленим підзаконним нормативно-правовим актом передбачено сутність застосування вогнепальної зброї як окремого найсуворішого заходу примусу.

Безперечно перелік підзаконних нормативно-правових актів, прийнятих МВС України з метою вдосконалення адміністративно-організаційного забезпечення превентивної діяльності Національної поліції України є значно ширшим, більше того, майже кожен наказ МВС України містить певні аспекти організації превентивної діяльності, однак саме наведені нами вище найкращим чином дають можливість зрозуміти участь МВС України у досліджуваній сфері діяльності Національної поліції України, правову природу його організаційного впливу.

Отже, застосування заходів примусу здійснюється як один з методів адміністративно-правової реалізації шляхом нормативно-правової та організаційної діяльності таких суб'єктів як КМУ, МВС України та поліції. При цьому важливо не забувати про діяльність Верховної Ради України, якою було прийнято Закон України «Про Національну поліцію», а також Конституцію України, що здійснюють основоположне правове регулювання діяльності поліції в цілому.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (станом на 01 січня 2020 року).URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Закон України «Про Національну поліцію»: наук.-практ. комент. / України, Харків, нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка; О.І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін.; передм. В. В. Сокурєнка. Харків. 2016. 408 с.

3. Закон України «Про Національну поліцію». Офіційний вісник України. 2015 р. № 89. С. 34. Ст. 2971.

4. Наказ МВС України від 01.02.2016 № 70 «Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

Стефанова Г.Г.

здобувач ступеня вищої освіти магістр
за спеціальністю «Правоохоронна діяльність»,
*Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ, Україна*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ

На сучасному етапі розвитку правової системи України ми можемо спостерігати за постійними тенденціями, які вказують, що права людини в нашій державі являються не тільки писаними категоріями та гаслами, а реальним об'єктом охорони, захисту та реалізації зі сторони державного апарату та публічної влади.

У цьому контексті слід пам'ятати, що поруч з правами людини тотожною категорією виступають її свободи.

Уникненню проблем, які можуть виникнути у процесі вказаної діяльності, на наше переконання, дозволить детальне дослідження теоретичних основ примусових заходів як юридичного явища за допомогою якого реалізується практична складова методу примусу поліцейськими органами в Україні при процесі регулювання суспільних відносин, вивчення юридичних основ нормативно-правового регулювання примусових заходів у сучасному законодавстві, а також, зокрема, акцентування уваги на застосуванні вогнепальної зброї, оскільки цей примусовий захід є найбільш суворим з точки зору наслідків, які настають.

У своїй основі поліцейські заходи примусу є лише допоміжними методами здійснення державної влади; більше того, вони використовуються незалежно від волі та бажання

суб'єкта, причому допускається застосування вогнепальної зброї і фізичної сили. А основними, що можуть упередити злочин і є більш направлені на профілактику та запобігання злочинності, залишаються превентивні заходи, оскільки запобігти вчиненню злочину простіше ніж мати справу з його процесуальними наслідками.

Закон України «Про Національну поліцію» передбачає поняття та види поліцейських заходів, а також вимоги до їх застосування. Відповідно до нього поліцейський захід – це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень.

До видів поліцейських заходів визначених в Законі України «Про Національну поліцію», зокрема у ст 30., відносять дві групи: поліцейські превентивні заходи та заходи примусу, визначені цим Законом. У свою чергу до заходів поліцейського примусу належать: фізичний вплив (сила); застосування спеціальних засобів та застосування вогнепальної зброї. Застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу.

Правова основа застосування примусових заходів включає не лише Конституцію України, Закон України «Про Національну поліцію», а також Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення. Вказаними нормативно-правовими актами визначено правову природу окремих заходів примусу. Окрім того до нормативно-правових актів що визначають, правові особливості поводження зі зброєю практичними поліцейськими, а також, власне, умови допуску поліцейського до вогнепальної зброї можна віднести Наказ

МВС України від 01.02.2016 № 70 «Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю».

Однак у нормативно законодавчій базі України відсутнє визначення та тлумачення таких понять, як: застосування зброї, активне застосування зброї, використання зброї. Лише Проект Закону «Про право на цивільну вогнепальну зброю» № 5708 від 25.06.2021, передбачає визначення поняття «застосування зброї». Відповідно до якого застосування зброї це ведення стрільби з вогнепальної зброї. У свою чергу вогнепальна зброя визначається, як будь-яка переносна ствольна зброя, яка призначена для ураження цілей снарядами, що одержують спрямований рух у стволі (за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згоряння металевого заряду) та мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що перебуває на визначеній відстані, за винятком старовинної вогнепальної зброї в незарядженому стані, яка виготовлена до 1899 року включно та не призначена для стрільби патронами з металевими гільзами центрального бою та кільцевого запалення.

Відповідно до нормативно-правової бази України застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу. Проте, все ще залишається актуальним питання застосування та використання вогнепальної зброї поліцейськими при виконанні ними службових обов'язків, оскільки законодавчо це врегульовано на недостатньому рівні.

Загалом діяльність працівників Національної поліції характеризується наявністю владних повноважень; суворим нормативним регулюванням; процесуальною самостійністю; процесуальною регламентацією засобів і термінів; підвищеною відповідальністю за прийняття рішень; тактичним простором у межах норм закону та професійної моралі; пізнавально-

пошуковою спрямованістю; різноманітністю вирішуваних завдань та їх творчим характером; соціальною комунікативністю; своєрідністю суспільно-психологічної атмосфери розслідування; наявністю фізичних і психічних переважань; протидією зацікавлених осіб.

Все це призводить до її особливої конфліктності, оскільки у кожному конкретному випадку вбачається розвиток протиріччя, викликаного вчиненням злочину, що потребує неодмінного розв'язання, що у свою чергу вимагає систематичного підвищення рівня професійних знань з боку правоохоронців та вдосконалення нормативної бази з детальним роз'ясненням загальних понять, не зазначених в законодавстві України.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Національну поліцію»: наук.-практ. комент. / України, Харків, нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; О.І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін.; передм. В. В. Сокурєнка. Харків. 2016. 408 с.

2. Закон України «Про Національну поліцію». Офіційний вісник України. 2015 р. № 89. С. 34. Ст. 2971.

3. Наказ МВС України від 01.02.2016 № 70 «Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

Федосова О.В.

заступник завідувача науково-дослідної лабораторії
з проблем наукового забезпечення правоохоронної
діяльності та якості підготовки кадрів,
*Харківський національний університет внутрішніх справ,
м. Вінниця, Україна*

НАУКОВІ ПІДХОДИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Створення дієвих процесуальних механізмів, які можуть гарантувати встановлення об'єктивної істини в кримінальному провадженні, із дотриманням при цьому прав та законних інтересів громадян, набувають особливої актуальності в сучасних умовах. У зв'язку із цим серед важливих питань розслідування кримінальних правопорушень є питання організації, що дозволяє підвищити його ефективність, сприяє повноті та об'єктивності розслідування, а також розв'язанню завдань кримінального судочинства в цілому. Організація розслідування кримінальних правопорушень – це комплексний міждисциплінарний феномен, у процесі реалізації якого використовуються дані кримінального процесу, управління, наукової організації праці, оперативно-розшукової діяльності тощо, базою для якого слугує криміналістика. Аргументом на користь останньої є її практична значущість у здійсненні організації досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Визначенню організаційних засад розслідування кримінальних правопорушень у криміналістиці приділялася певна увага. Окремі аспекти цих питань досліджували

П. Д. Біленчук, А. Ф. Волобуєв, В. А. Журавель, І. Л. Калімбет, Н. І. Клименко, О. Н. Колесніченко, В. О. Коновалова, М. А. Лісовий, В. К. Лисиченко, М. А. Погорецький, М. В. Салтевський, Д. Б. Сергєєва, Р. Л. Степанюк, В. В. Тіщенко, В. Ю. Шепітько та ін. Загальноприйнятим є визначення науковців, що організація розслідування – це раціональний вибір, розстановка та залучення сил, знарядь і засобів, якими володіє слідчий, створення та використання оптимальних умов для досягнення цілей судочинства.

Організацію розслідування злочинів П. Д. Біленчук, Н. І. Клименко, В. К. Лисиченко, М. А. Погорецький, Д. Б. Сергєєва пов'язують із процесами впорядкування та оптимізації розслідування шляхом визначення й конкретизації його цілей, сил, засобів і планування їх використання, створення умов для якісного провадження слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій [1, с. 43].

В. Ю. Шепітько пропонує більш змістовне визначення і вважає, що організація розслідування – це комплекс необхідних заходів на різних етапах розслідування, які забезпечують діяльність щодо розкриття, розслідування й запобігання злочинам. На його думку: «організація розслідування означає своєчасне розроблення узгодженого плану заходів місцевих правоохоронних органів; налагодження належної взаємодії між слідчим, оперативними працівниками, спеціалістами; забезпечення кваліфікованого керівництва слідчо-оперативною групою або слідчою бригадою; проведення регулярних оперативних нарад слідчо-оперативної групи; налагодження систематичного обміну інформацією та звітністю про результати роботи слідчо-оперативної групи і кожного слідчого; забезпечення необхідних умов праці; забезпечення своєчасного розроблення і виконання планів розслідування

щодо кожної справи; здійснення інших організаційних заходів для успішного розкриття і розслідування злочинів» [2, с. 152–153].

Таким чином, ефективна організація розслідування не можлива без раціонального поєднання слідчих (розшукових) дій із усіма іншими діями, що здійснюються в ході слідства. Чим продуманіше налагоджено таке поєднання, тим більш підготовленими й ефективними стають слідчі (розшукові) та інші дії слідчого й успішним розслідування в цілому.

Організація розслідування кримінальних правопорушень органічно пов'язана з тактикою та методикою розслідування, під якою слід розуміти систему наукових положень і розроблених на їхній основі практичних рекомендацій із організації та здійснення розслідування й попередження кримінальних правопорушень [2, с. 269]. У такому визначенні наголошується, що до структури методики науковці відносять і організацію розслідування. Подібне стосується криміналістичної тактики із тією відмінністю, що до неї входить лише один рівень – організація проведення слідчих (розшукових) дій. Тактичний та методичний рівні організації розслідування взаємопов'язані, проте зберігають свою автентичність, не виходять за межі предметів криміналістичної тактики та методики відповідно. Що стосується самого співвідношення понять, то організація розслідування кримінальних правопорушень у названих частинах (рівнях) органічно входить до криміналістичної тактики та методики, є допоміжною для них.

Серед науковців, які відносять організацію розслідування кримінальних правопорушень до елементів криміналістичної методики, можна віднести позицію В. В. Тіщенко, відповідно до точки зору якого, організація розслідування належить до основних теоретичних положень методики розслідування

злочинів, оскільки охоплює організаційні питання, які невід’ємно вплітаються в тканину методичних рекомендацій [3, с. 123]. Цю позицію поділяє і В. Ю. Шепітько, який вважає, що криміналістична методика – це система наукових положень і розроблюваних на їхній основі рекомендацій щодо організації та здійснення розслідування й запобігання окремим видам злочинів [4, с. 269].

Для визначення сутності вважаємо необхідним порівняти предмети методики й організації. До предмета методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень належать закономірності типових способів підготовки, вчинення та приховування кримінальних правопорушень; особливості виникнення, зберігання та руху інформації, що має доказове або орієнтувальне значення; діяльність зі збирання, фіксування та використання вказаної інформації в типових слідчих ситуаціях розслідування кримінальних правопорушень того чи іншого виду. До предмета організації розслідування належать закономірності щодо впорядкування елементів розслідування, створення сприятливих для нього умов. Таким чином, із зазначеного є очевидним, що організація розслідування кримінальних правопорушень не може бути елементом або лише тактики, або методики.

Вирішуючи питання про місце організації розслідування в криміналістиці з урахуванням ступеня конкретизації її рівнів, слід виходити з того, що організація – це аспект розслідування і, як криміналістична категорія, є окремою теорією. Організація слідчих та інших дій усього розслідування призначена для адаптування тактики й методики в конкретних випадках.

Небхідно звернути увагу, що одним із підвидів організаційної діяльності є організація розслідування в кримінальному провадженні. Останню ще називають

поняттями «організація розслідування злочину», «організація конкретного акту розслідування», що являють собою один рівень – криміналістичної методики (методичний, стратегічний або базовий рівень).

Структура організації конкретного акту розслідування виглядає як організація отримання початкової інформації та відкриття кримінального провадження; визначення та конкретизація цілей розслідування, визначення предмета розслідування й конкретизація предмета доказування; визначення сил і засобів для досягнення цілей розслідування; планування розслідування; створення оптимальних умов для слідчих та інших дій; мобілізація учасників розслідування для якісного виконання ними своїх функцій; організація слідчих дій і тактичних операцій; координація дій учасників розслідування; взаємодія з органами дізнання та іншими органами й посадовими особами, які беруть участь у розслідуванні; контроль за змістом, вчасністю, активністю та результативністю дій усіх учасників розслідування; організація завершального етапу розслідування.

Таким чином, до організаційних заходів під час кримінального провадження, що мають криміналістичний характер, належать: планування розслідування; залучення необхідних сил і засобів; налагодження взаємодії з органами дізнання та іншими органами й посадовими особами, які беруть участь у розслідуванні; мобілізація учасників розслідування; керівництво та координація дій учасників розслідування.

Виходячи із наведених визначень, вдається дійти висновку, що організація розслідування – це процес формування цілей і завдань кримінального провадження, визначення напрямів розслідування й конкретизація предмета доказування, планування розслідування, створення умов для

оптимального провадження слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, мобілізація сил і засобів, процес регулювання, координації, взаємодії, контролю та обліку результатів дій усіх його учасників.

Список використаних джерел:

1. Розслідування окремих видів злочинів: навч. посібник / О.В. Бишевец, М. А. Погорецький, Д. Б. Сергєєва та ін.; за ред. М. А. Погорецького та Д.Б. Сергєєвої. Київ: Алерта, 2015. 536 с.
2. Криміналістика: підручник / кол. авт. В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. / за ред. проф. В. Ю. Шепітька. 4-те вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2008. 464 с.
3. Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія. Одеса: Фенікс, 2007. 260 с.
4. Шепітько В. Ю. Вибрані твори / Избранные труды. Харків : Видавн. агенція «Апостіль», 2010. 576 с.

Хоренженко О.А.

аспірант кафедри міжнародного приватного права,
*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

*Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
м.Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ КОЛЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ АВТОРСЬКИМИ І СУМІЖНИМИ ПРАВАМИ У ФРАНЦІЇ ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Фундаментальні зміни на початку ХХ ст. в економіці, політиці, соціальній структурі суспільства та швидкий науково-технічний прогрес привели до переосмислення місця та ролі авторського права як у окремих країнах, так і в цілому світі. Процес споживання продуктів інтелектуальної власності перетворюється на могутню індустрію, мета якої полягає в отриманні прибутку для подальшого свого розвитку. Надання авторських послуг вимагає від автора не тільки таланту, а й відповідних знань та навичок. Тому на практиці автори рідко самостійно здійснюють управління авторськими і суміжними правами, що їм належать. Зазвичай самостійно вони це роблять лише тоді, коли їхній твір готується вперше стати доступним суспільству. Оприлюднивши твір, автор зазвичай втрачає цікавість до нього, оскільки він реалізував свій намір і його почули. Із часом він починає концентрувати свою увагу на новому задумі, а свої права з управління та використання твору, щоб не втратити творчої ідеї, передає відповідному посереднику, який за нього і від його імені веде переговори, консультуючись не лише за необхідності ухвалити серйозне

рішення з непередбачуваними наслідками. Тому на сучасному етапі інформатизації автори все більше звертаються по допомогу до спеціальних організацій, які управляють майновими правами зі збирання і розподілу авторської винагороди (роялті) за використання творів на колективній основі. Такими організаціями є організації колективного управління правами суб'єктів авторського і суміжних прав. Дані організації є тим важливим посередницьким ланцюжком між суб'єктами авторського права і суміжних прав та користувачами таких прав, який дозволяє вирішити зазначені проблеми.

Національна система колективного управління майновими авторськими та суміжними правами у Франції

У Франції державною установою, яка вирішує питання авторського права і суміжних прав, є Міністерство культури. Це міністерство займається нормативними регулюванням цієї сфери, реалізацією законодавства, а також приймає рішення про призначення організацій колективного управління. Такі організації надають звіти про свою фінансову діяльність один раз на рік. Колективному управлінню правами присвячені статті L/321-1-L/321-12 Кодексу інтелектуальної власності Франції. Міністр культури може звернутися до суду вищої інстанції з вимогою розпуску товариства у зв'язку з невиконанням зобов'язанням за законом.

У Франції не передбачений ні облік, ні реєстрація таких організацій. Однак, в окремих випадках, Міністерство культури акредитує організації колективного управління. Для акредитації організація колективного управління повинна: бути створена суб'єктами авторського права або суміжних

прав, бути неприбутковою організацією, мати у наявності репертуар оприлюднених творів, мати необхідне кадрове та артеріальне забезпечення, мати можливість співпраці з міжнародними організаціями. Якщо з якихось причин організація не відповідає цим вимогам або порушує законодавство, її реєстрація здійснюється лише за рішенням суду. Членами організації можуть бути фізичні та юридичні особи. Організаційно-правова форма організацій колективного управління - об'єднання. Організація, яка має бажання займатися колективним управлінням, подає статут та інші документи спочатку до Міністерства культури. Далі Міністерство перевіряє положення статуту організацій на його відповідність законодавству у сфері авторського права і суміжних прав. Лише після перевірки статуту організація може подавати документи до Міністерства юстиції Франції для державної реєстрації [1].

Найбільша організація колективного управління Франції відома як Société des auteurs, compositeurs et éditeurs de musique (SACEM), що перекладається як Товариство авторів, композиторів та видавців музики. SACEM є однією з найбільших організацій колективного управління авторськими правами у світі.

SACEM було засновано в 1851 році та налічує понад 196700 членів, які представляють різні категорії творчих осіб, таких як автори, композитори, виконавці та видавці. Основна мета SACEM полягає в захисті та збереженні прав авторів, зокрема в області музики. SACEM займається збором авторських винагород за використання музики у різних сферах, таких як радіо, телебачення, концерти, фонограми, музичні стрімінгові платформи та інше. Організація укладає ліцензійні угоди з користувачами музики, які зобов'язані сплатити

відповідну компенсацію авторам за використання їхніх творів. Також SACEM виконує роль представника своїх членів у справах, пов'язаних з авторськими правами, в тому числі веде судові справи у разі порушень прав авторів [2].

Окрім SACEM, у Франції також існує інші організації колективного управління авторськими правами, наприклад, Société des gens de lettres (SGDL) для літературних авторів та Société des auteurs et compositeurs dramatiques (SACD) для авторів драматичних творів.

Національна система колективного управління майновими авторськими та суміжними правами у Франції

У Великобританії державна установа, яка регулює організації колективного управління авторськими і суміжними правами, називається "Офіс інтелектуальної власності Великобританії" (Intellectual Property Office of the United Kingdom, IPO). IPO є виконавчим органом уряду Великобританії, відповідальним за реєстрацію та захист інтелектуальної власності в країні.

Офіс інтелектуальної власності Великобританії надає юридичну та правову підтримку у сфері авторських і суміжних прав, забезпечує реєстрацію авторських прав, патентів, товарних знаків та дизайнів. Він також надає консультації щодо правової охорони інтелектуальної власності та веде реєстр охоронних знаків та інших правових документів. Офіс інтелектуальної власності співпрацює з організаціями колективного управління авторськими і суміжними правами, такими як PRS for Music і PPL, щоб забезпечити виконання законодавства з охорони авторських та суміжних прав. Він також веде моніторинг та розвиток законодавства в галузі інтелектуальної власності у Великобританії [3].

Основні організації, які представляють інтереси авторів, виконавців та власників авторських та суміжних прав, включають такі:

- PRS for Music: Це організація, яка займається збором та розподілом авторських та суміжних прав у музичній сфері. Вона представляє інтереси авторів пісень і композиторів та збирає роялті за використання їх музики на концертах, в ефірі радіо та телебаченні, в магазинах тощо.

- PPL: Ця організація займається колективним управлінням суміжних прав, які належать виконавцям і власникам фонограм. Вона збирає роялті за використання музичних записів на радіо, телебаченні, в магазинах, ресторанах та інших місцях громадського використання.

Authors' Licensing and Collecting Society (ALCS): Це організація, яка збирає роялті та представляє інтереси авторів літературних творів, включаючи книги, статті, драми та інші письмові матеріали.

- Directors UK: Ця організація представляє інтереси режисерів та займається управлінням їх авторськими правами у кіно- та телевізійній галузях.

- Performing Rights Society Foundation (PRSf): Ця організація надає фінансову підтримку та гранти музикантам та композиторам для розвитку творчості та просування музики [4].

Ці організації працюють у Великобританії і виконують свої функції зі збору роялті, розподілу доходів та захисту авторських та суміжних прав у музичній, літературній, кіно- та телевізійній галузях. Вони співпрацюють з музикантами, композиторами, виконавцями, авторами літературних творів, режисерами та іншими творчими професіоналами для захисту їхніх прав і забезпечення справедливої компенсації за

використання їхніх творів або виконань. Також дані організації домовляються про ліцензійні угоди з різними установами, компаніями та організаціями, які використовують авторські та суміжні права в своїй діяльності. Наприклад, радіостанції, телеканали, концертні зали, магазини, ресторани тощо укладають угоди з цими організаціями для використання музики, літературних творів або фільмів із дотриманням авторських прав та сплати відповідних роялті.

Така система колективного управління авторськими і суміжними правами сприяє захисту творчих професіоналів та забезпеченню справедливої компенсації за використання їхніх творів у Великобританії.

Отже, можна зробити висновок, що у наш час організації колективного управління майновими авторськими та суміжними правами стали важливим інститутом контролю за використання творів і забезпечують захист майнових інтересів авторів.

Список використаних джерел:

1. Дроб'язко В.С. Колективне управління авторським правом і суміжними правами. Зарубіжний досвід. Академія правових наук України. Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності, 2010 – С.120-124.
2. SACEM annual report 2021. URL: <https://societe.sacem.fr/en?locale=en&cmsWorkspace=live&fbAppId=422783844474912>
3. How are collective management organisations regulated. URL: <https://www.gov.uk/guidance/licensing-bodies-and-collective-management-organisations#what-is-a-collective-management-organisation>
4. CMOs in the UK. URL: <https://www.gov.uk/guidance/licensing-bodies-and-collective-management-organisations#what-is-a-collective-management-organisation>

Ципан А.С.

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Юридичний факультет,
*Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна*

Шапенко Л.О.

кандидат юридичних наук, доцент,
*Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗШУКУ НЕЗАКОННО ПЕРЕМІЩЕНИХ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ДО РФ

Технологічні досягнення та поява нових видів зброї та методів ведення війни за останнє століття докорінно змінили хід сучасного збройного конфлікту. Це не тільки призвело до збільшення втрат серед мирного населення, але й практично стерло межі між військовими та цивільними сферами. Війна РФ проти України триває вже дев'ять років. Росія порушує всі міжнародно-правові акти та національне законодавство України. Армія РФ порушує права людей шляхом залучення їх у війні для досягнення своїх цілей. Росія щоденно завдає ракетних ударів по житлових кварталах та цивільній інфраструктурі. Однією з найглобальніших проблем в Україні зараз є примусове вивезення українців, тобто їх незаконна депортація або переміщення на територію РФ, що, в свою чергу, відповідно до п.п. вії п. а ч. 2 ст. 8 Римського Статуту Міжнародного Кримінального Суду від 17 липня 1998 року є воєнним злочином [1].

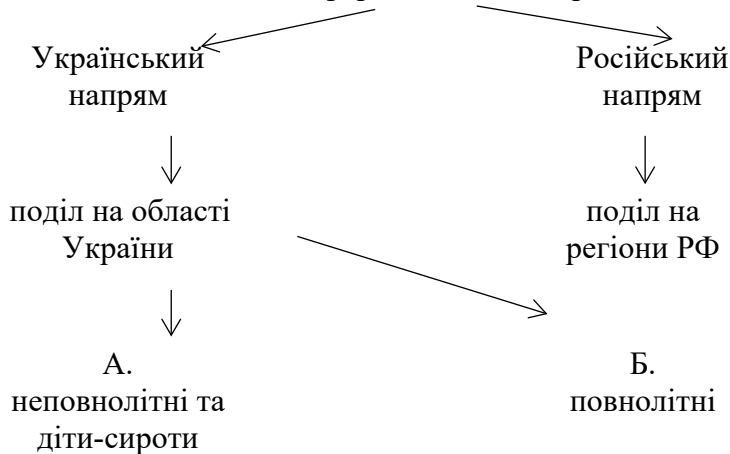

Станом на грудень 2022 року відомо про щонайменше 2 мільйони 800 тисяч громадян України депортованих до РФ [2]. На території Росії створюються табори для українців. Відомо про створені навесні 2022 року такі табори у Пензенській області де перебувають українці та іноземні громадяни, які не мають одягу, харчів, предметів гігієни. На відміну від українців, іноземні громадяни мають хоча б якість права, а саме вони можуть вільно пересуватися та не перебувають під постійним контролем. Табори складаються з декількох корпусів, мають паркан та ретельно охороняються. На в'їзді знаходиться контрольно-пропускний пункт [3]. Більш того, РФ готує зміни до свого законодавства з метою спрощення системи усиновлення дітей. Тобто, вони збираються віддавати маленьких українців абикому без перевірок для того, щоб приховати свої злочини. Наразі відомо лише про приблизну кількість незаконно вивезених громадян України, але їх особистості не встановлені [4].

З метою здійснення заходів щодо виявлення та розшуку незаконно переміщених громадян України до рф держава повинна здійснювати всі можливі заходи. З метою реалізації таких заходів необхідним є створення Інформаційного центру з питань незаконно переміщених громадян України. Такий центр має бути окремим структурним підрозділом у складі Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України.

Структура та напрями діяльності Інформаційного центру

Основними завданнями роботи українського напрямку інформаційного центру є:

- встановлення місцезнаходження громадян України;
- перевірка соціальних мереж з метою аналізу опублікованих фото громадянами РФ з перспективою виявлення на них громадян України та встановлення їх особистості. А також аналогічний аналіз публікацій з відмітками місцезнаходження (територія РФ);
- моніторинг безвісти зниклих громадян України;
- створення внутрішньої бази з позначками: знайдено, повернено, пошук, вбито;
- публікація оголошень про розшук громадян України, яких було незаконно вивезено.

Завдання для підгрупи А з пошуку неповнолітніх та дітей-сиріт:

- пошук дитячих будинків в Україні з метою співпраці та обміну інформацією про зниклих та викрадених дітей;

- створення списків дітей-сиріт, що є громадянами України, яких було викрадено;

- аналіз результатів, знайдених за допомогою вищеперерахованих завдань, встановлення місцезнаходження дітей;

- моніторинг соціальних мереж медійних осіб рф, які неодноразово допомагали дітям-сиротам, займалися створенням благодійних фондів та відвідували дитячі будинки з метою ідентифікації на цих фото дітей, які є громадянами України;

- співпраця з російським напрямом, а саме з російськими колаборантами, яких знайшли співробітники російського напряму інформаційного центру, що матимуть такі завдання: відвідувати дитячі будинки, купувати необхідні речі з метою створення групових фото, передачі цих фото до інформаційного штабу або публікації в соціальних мережах; здобуття інформації про майбутні усиновлення дітей та передача цієї інформації інформаційному центру.

Основними завданнями російського напряму інформаційного центру є:

- моніторинг російських соціальних мереж, сайтів, журналів, газет та новин;

- пошук фото, їх аналіз та ідентифікація громадян України;

- пошук місцевих жителів-колаборантів, які підтримують Україну та готові допомагати. Пошук може відбуватися шляхом аналізу дописів, публікацій та коментарів у соціальних мережах (instagram, TikTok, telegram...) особливо тих, які «заборонені» у РФ;

- перевірка жителів-коллаборантів та залучення до роботи. Особливо потрібно звернути увагу на громадян України та вихідців з України, які тривалий час проживають та працюють у РФ. Їх завданнями буде: відвідування дитячих будинків, пошук інформації про розташування таборів для незаконно вивезених громадян України та пошук однодумців, які теж хочуть допомагати.

Отже, створення інформаційного центру буде корисним для допомоги у пошуку незаконно вивезених громадян України.

Список використаних джерел:

1. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17.07.1998 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 31.05.2023).

2. Депортація українців в Росію. URL:<https://www.slovoidilo.ua/2022/12/05/novyna/bezpeka/stalo-vidomo-skilky-ukrayincziv-deportuvaly-rf> (дата звернення: 31.05.2023).

3. Уповноважена Верховної Ради з прав людини Людмила Денісова повідомила про тисячі примусово депортованих українців у таборі Пензенської області. URL: <https://t.me/denisovaombudsman/4947> (дата звернення: 31.05.2023)

4. Радник-уповноважена президента України з прав дитини та дитячої реабілітації про спрощену процедуру усиновлення. URL:<https://www.facebook.com/gerasimchukdarya/posts/3284923308408044> (дата звернення: 31.05.2023).

СЕКЦІЯ 3.

ПЕДАГОГІКА, ОСВІТА, ФІЛОСОФІЯ ТА ФІЛОЛОГІЯ

Velichko V.A.

senior lecturer of the Department of Aviation English,
*Kharkiv National University of the Air Force
named after I. Kozhedub,
Kharkiv, Ukraine*

ANALYSIS OF STUDENTS' PHONETIC MISTAKES IN THE PROCESS OF TEACHING ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES

English language skill is a crucial aspect of the future military specialists. It allows them to participate in multinational joint exercises or overseas training in a professional area, exchange personal combat experience with foreign peers, etc. The main method that is used in teaching English to military specialists is the communicative approach which entails teaching language through communication. One of the most important drawbacks in the process of teaching English is students' phonetics mistakes that are often neglected according to Harmer [1]. Most specialists in the area of teaching phonetics define pronunciation as the production of English sounds. We cannot agree more with Morley that intelligible pronunciation is a necessary part of communicative competence and without having perfect pronunciation skills learners would not be able to communicate effectively [3].

Having observed the students' oral answers in the process of developing speaking skills during the academic semester, we collected a list of common phonology mistakes which can be classified into several general groups.

The first group of phonetic errors deals with incorrect stress in the words. The most spreading words in all the studying groups were commands, control, component, defense, reason, attack. All these words were pronounced incorrectly by 90% of students including high-level ones. The main reason for making such mistakes can be caused by the influence of the mother tongue. In general, these phonetic errors will not be able to confuse the meaning and can be totally understandable in the context of speaking on professional issues.

The second group of mistakes refers to ignorance of the basic rules of reading and pronouncing some sounds. For instance, pilot, engine, engage, target, bomber, supply, procedure. These words could be mispronounced by low-level students several times during the lessons even after correction or explaining the rules. This group of mistakes will be able to cause difficulties in understanding the main idea of the topic of communication.

The third group of mistakes deals with the absence of particular sounds in the mother tongue, it causes problems with the production of these sounds in English. As a result the students substituted inexistent sounds with similar ones in L1. For example, thrust, strength, weapon, theater, wings, winglet were the most commonly mispronounced words during the semester. Such phonetic mistakes will be able to cause misinterpretation in the process of communication even in the well-known professional area.

There are some reasons why students make such phonetic mistakes. The first one is about underestimating the priority of

English pronunciation in communication, the second reason is students' motivation. As stressed by Masfa, not all the students have low motivation, most of them show that they are not eager to repeat or remember when they pronounce incorrectly [2]. And the last key mistake, which was mentioned above, is the influence of mother tongue.

All in all, clear pronunciation is a crucial component of communicative competence. The students should be aware of the importance of pronunciation and differences in sounds in English and their mother tongue. English language instructors should not neglect the role of vital phonology rules in the process of teaching English. Error correction or explanation of the basic rules are not effective enough for accurate English pronunciation. It would be better to apply a variety of techniques in the classroom to improve students' phonetic literacy.

References:

1. Harmer, J. (2001). The Practice of English Language Teaching. London: Longman.
2. Masfa, M. (2020). An Analysis of Students' Pronunciation Errors. Journal of English Education and Literature (JOEEL). Vol. 1, № 1. March 2020, pp.18-23.
3. Morley, J. (1991). The Pronunciation Component in Teaching English to Speakers of Other Languages. TESOL. Quarterly, 25 (1), 51-74.

Ordynska I.Ya.

Senior instructor of Foreign Languages Department,
*Bohdan Khmelnytskyi National Academy
of the State Border Guard Service of Khmelnytskyi,
Ukraine*

INFORMATION TECHNOLOGIES FOR FOREIGN LANGUAGE DISTANCE LEARNING

New international relations of our state with European countries require significant changes in the field of foreign language teaching. This is especially true of the English language, as it is an international communication language. The study of world standards is also directly related to the various documentation translation, therefore there is a growing need for specialists who know foreign languages very well. One of the main factors in the foreign language learning success is providing the educational process with various types of activities that stimulate the use of language, so the main task is primarily to create conditions for speech interaction. The conditions of modern life require the use of information technologies during distance learning, as this is a prerequisite for successful foreign language learning, a tool that allows you to make learning interactive, interesting, effective, individual, visual, communicatively oriented.

Although the issue of the use of information technologies during distance learning is studied from various aspects, the problem of IT use specifically in foreign language learning requires a more detailed study in the context of modern educational trends.

By using the Internet in classes, students can pass tests very quickly and perform control exercises. For the purpose of learning foreign languages, both free communication on the Internet and

specially organized communication in the mode of e-mail or conference can be used. This creates a unique authentic situation of dialogical speech. The Internet has simplified, spread and diversified the ways of learning a foreign language during distance learning and at the same time has facilitated the teacher's work in finding illustrative material.

Among the variety of visual means, we choose a photo as a modern illustrative material capable of transmitting information. Demonstration of photography (as a research material) gives students the opportunity to independently interpret the image, conduct their own analysis of the presented documents. The use of photography in foreign language classes generates dialogue and engages students in discussion. Correctly selected illustrations encourage students to think, have a transformative value, enhance cognitive ability, and awaken interest in language.

The use of visual material (pictures) during distance learning of a foreign language gives students a deep understanding of the topic: they become more attentive, focused, active, interested and motivated. The photo, as a result of the photographer's creativity or professional activity, as a modern way of visualization, develops the cognitive activity of students, affects the formation of communication skills, arouses not only sincere interest in the learning process itself, but also encourages students to study vocabulary and grammar.

Tasks using pictures in foreign language classes are methodologically appropriate, as they form self-confidence, tolerance, the ability to enter into communicative relations, readiness and desire to interact with others. This method of learning makes the process of learning the vocabulary and grammar of a foreign language unforgettable or the most effective and promotes the development of a full range of cognitive skills: finding the

necessary information, analyzing it, comprehending, comparing, realizing, drawing conclusions, reflecting, etc.

Communicating in the language environment provided by the Internet, students are in real life situations and connect to solving a wide range of tasks, thanks to which they learn to respond spontaneously and adequately to expressions. Their attention is primarily focused on the use of forms, and the learning of grammar occurs indirectly, excluding the actual study of grammatical rules. Thanks to the Internet, the independence of students develops, a favorable social and psychological atmosphere is created in the class, which is an important factor for the development of individuality.

The Internet is an extremely rich source of potential educational resources. There are supporters of the idea of learning a foreign language only with the help of the specified network, without traditional work with a textbook. However, most teachers prefer to use the Internet in parallel with traditional means of education, integrating it into the educational process.

The modern world repeatedly proves to us that it is possible to get the desired higher education at home, since the various possibilities of the Internet and new educational programs allow higher educational institutions, if necessary, to switch to distance learning, which is focused on the introduction of fundamentally new learning models into the educational process. The Internet creates conditions for obtaining any necessary information for teachers and students: national history material, interesting articles from newspapers and magazines, necessary literature, news in real time and much more.

Антонець Н.Б.

старший науковий співробітник відділу
педагогічного джерелознавства та біографістики,
*Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського,
м. Київ, Україна*

ДО ПИТАННЯ СКЛАДАННЯ СПИСКУ СТАТЕЙ ПЕДАГОГІЧНОГО БІОГРАФІЧНОГО СЛОВНИКА: ПЕРСОНАЛІЯ СТЕПАНА ВАСИЛЬЧЕНКА

Відомий письменник, журналіст, педагог Степан Васильович Васильченко (справжнє прізвище – Панасенко) (1879–1932) належать до тих українських діячів, котрих, як правило, згадують автори підручників та посібників з історії педагогіки, але, не жаль, оминають увагою укладачі педагогічних словників. Разом з тим, картина боротьби української інтелігенції за рідномовну школу в Російській імперії на межі XIX та XX століть без цієї персоналії повною бути не може.

Випускник двокласного міністерського училища в містечку Ічня (1895) та Коростишівської учительської семінарії (1898) С. Васильченко протягом 1898–1904 років викладав у сільських школах Київщини та Полтавщини. Найдовше – протягом чотирьох років – в однокласній міністерській школі с. Потоки Канівського повіту Київської губернії. Як згадував педагог, школа розташовувалася в старому будинку з трухлявим ганком та солом'яним дахом. Учні в ній було більше сотні, і майже у всіх підручники різних авторів. Проте в молодого вчителя вистачило ентузіазму не лише дати раду школярам, а й влаштувати вечірні класи для дорослих,

організувати співочий гурток, впоряджати із напівграмотними та неграмотними селянами спектаклі, читання з чарівним ліхтарем у чайній, святкування шевченківських роковин тощо.

У 1904 р. С. Васильченко вступив до Глухівського учительського інституту, проте через півтора року, протестуючи проти поліцейсько-казармового укладу життя у цьому закладі освіти, залишив його і повернувся до вчителювання. У глухому селі Брусове на Полтавщині педагог не лише збирав з допомогою своїх учнів пісні та казки, організував драматичний гурток, а й робив спроби проводити уроки Закону Божого українською мовою.

Саме у Брусові С. Васильченко написав свій перший україномовний друкований твір – статтю «Народня школа і рідна мова на Україні: замітки народнього вчителя», що побачила світ 1906 р. на сторінках київського літературно-наукового журналу «Нова громада». У цій досить великій публікації автор на основі власного досвіду розповідав про ті складнощі, які виникають у початкових школах через навчання українських дітей нерідною мовою. З цієї статті можна також дізнатися, що сам педагог, незважаючи на загрозу втратити роботу, ознайомлював своїх учнів з віршами Т. Шевченка, байками Л. Глібова, читав з ними оповідання з читанки О. Білоусенка «Вінок», а також заохочував школярів писати рідною мовою перекази [1]. Безумовно, така українознавча робота вчителя не могла довго залишатися без наслідків. А тому його чекала нова зміна шкіл і зрештою перерва у викладацькій діяльності.

Восени 1910 р. С. Васильченко переїхав до Києва, де, зокрема, співпрацював з першим у Російській імперії україномовним педагогічним журналом «Світло», що почав виходити з вересня того ж року. Так, у березні 1911 р. на

сторінках часопису вийшла стаття цього діяча «„Живая речь” в українській школі». Поштовхом для її написання стали результати розгляду в Державній Думі питання про мову викладання в так званих «інородчеських» початкових школах. Не так уже й багато було даровано цим навчальним закладам, зауважував автор, проте українській школі й того не дісталось [2].

З часом С. Васильченко дедалі більше поринав у київське життя. Зокрема, він виступив у київському українському клубі з рефератом про необхідність навчання українською мовою в народних школах, а в 1914 р. за підписом «С. Панасенко» вийшла його брошура «В сучасній школі» [3], яка фактично є розширеним варіантом статті «Народна школа і рідна мова на Вкраїні: замітки народнього вчителя».

Відбувши майже три роки на передових позиціях Першої світової війни, педагог повернувся до Києва. У 1921 р. центром його життя стала трудова школа № 61 імені І. Франка, директором якої був Г. Костюк. Використовуючи власний досвід організації літературних вечорів, С. Васильченко разом із Я. Чепігою в 1926 р. видав книгу «Шевченкові дні». У передмові укладачі зазначали, що дедалі більшої популярності набувають масові заходи в дні Шевченківських свят, проте зміст цих заходів не завжди є гідним великого поета. натомість у цьому виданні організатори святкування могли знайти теми для виступів, конкретні матеріали для висвітлення життя і творчості Т. Шевченка, його вибрані поезії для декламації та інсценізації, вірші відомих українських поетів про Кобзаря, загальні методичні поради щодо проведення свята, а також ноти і рекомендації, як облаштувати музей або куточок Т. Шевченка [4].

У 1926 р. С. Васильченко звільнився зі школи. Головною причиною стало несприйняття Степаном Васильовичем

впровадження комплексної системи навчання й педологічних підходів. Подальші роки свого життя він присвятив в основному літературній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Панасенко С. Народня школа і рідна мова на Україні: замітки народнього вчителя. *Нова громада*. 1906. № 9.
2. Васильченко С. «Живая речь» в українській школі. *Світло*. 1911. Кн. 7.
3. Панасенко С. В сучасній школі. Київ, 1914.
4. Васильченко С., Чепіга Я. Шевченкові дні: біографія, критика, п'єси, інсценізація, поезія та інше. Київ, 1926.

Вонсович Л.П.

завідувачка навчально-методичного лабораторії,
викладач вищої категорії циклової комісії
української мови та літератури з іноземною мовою,
*Фаховий медико-фармацевтичний коледж
Полтавського державного медичного університету,
м. Полтава, Україна*

Вонсович Ю.В.

викладач циклової комісії української мови
та літератури з іноземною мовою,
*Фаховий медико-фармацевтичний коледж
Полтавського державного медичного університету
м. Полтава, Україна*

НАВЧАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПЕРЕД ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПІДГОТОВКА СПЕЦІАЛІСТІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Фахова передвища освіта має відображати зміни, викликані багатонаціональним характером організації суспільства. Завдяки тенденціям глобалізації та технологічному розвитку у світі концепція міжкультурної компетенції фахівців стає особливо актуальною. У сучасних умовах соціальна відповідальність громадянина визначається міжкультурною усвідомленістю та володінням міжкультурними комунікативними навичками.

Існує багато визначень поняття «міжкультурна комунікація». Так, наприклад, американські вчені Л. Самовар та Р. Портер вважають, що комунікація: «те, що має місце

щоразу, коли хтось реагує на поведінку або наслідки поведінки іншої людини». У словнику термінів міжкультурної комунікації Ф. Бацевич охарактеризував цей термін (у широкому значенні слова) як «увесь спектр можливих типів спілкування, який відбувається понад межами можливих соціальних груп (дискурсивних систем), починаючи від груп, представники яких є носіями різних культур, до комунікації між чоловіками і жінками або колегами різного віку». [4] Отже, можна зробити висновок, що міжкультурна комунікація - це складне, комплексне явище, яке включає різноманітні напрямки та форми спілкування між окремими індивідами, групами, державами, які належать до різних культур.

Знання основ теорії міжкультурної комунікації є невід'ємною частиною підготовки фахівців різних профілів і має міждисциплінарний характер. Професійний міжкультурний комунікант повинен вміти керувати спілкуванням, створюючи у співрозмовника потрібні у момент відчуття, враження; повинен уміти долати різні комунікативні бар'єри, що ускладнюють процес комунікації. Щоб подолати труднощі комунікації, треба розуміти, що комунікація – це складний процес, що стосується різних аспектів суб'єктності його учасників.

Сучасні випускники закладів фахової передвищої освіти повинні професійно взаємодіяти у різноманітних соціальних умовах, і відповідно вони потребують розвитку комунікативної компетенції, що дозволила б їм спілкуватися з різними соціальними категоріями людей та демонструвати принципи соціальної справедливості при вирішенні складних суспільних проблем. Для населення багатьох країн демографічні зміни вимагають такого підходу до надання медичної допомоги, який дозволив би закладам, організаціям охорони здоров'я уникнути

нерівності при виконанні своїх функцій, забезпечити рівні права для всіх груп населення і тим самим культурну безпеку, як фахівців у сфері охорони здоров'я, і пацієнтів. Медичні працівники, що працюють з мультикультурним населенням, повинні знати, як культура і мова можуть впливати на комунікацію сестри медичної та пацієнта і медичну допомогу, а також володіти навичками, необхідними для визначення різних потреб пацієнта, і бути здатними ефективно задовольняти їх. Такі навички включають здатність розуміти сприйняття хвороби самим пацієнтом, визначити соціально-культурне середовище пацієнта, виявляти проблеми, які можуть вплинути на надання медичної допомоги.

Як інструмент, який допоможе впоратися з міжкультурними проблемами, була запропонована міжкультурна компетенція.

Міжкультурна компетенція – це сукупність людських навичок, умінь і знань, які людина активно застосовує для будь-якого виду діяльності. [1]

Ця компетенція передбачає досягнення такого рівня володіння мовою, який дозволить: гнучко реагувати на непередбачувані ситуації під час бесіди; визначити відповідну лінію мовної поведінки; правильно вибрати конкретні засоби комунікації; використати ці засоби відповідно до запропонованої ситуації.

Останнім часом багато досліджень було присвячено питанням формування міжкультурної компетенції. На думку А. Кнапп-Поттхоффа, існують три компоненти міжкультурної компетенції.

Перший афективний, в основі якого лежать емпатія та толерантність.

Другий компонент когнітивний. Він включає знання про рідну культуру та культуру країни, мова якої вивчається, а також загальні знання про культуру та комунікацію.

Третій стратегічний компонент включає вербальні, навчальні та дослідницькі стратегії студента; принципи навчання (діалог культур, особистісно-діяльнісна спрямованість); форми та методи навчання (проблемно-пошукові, дискусійні, дослідницькі, творчі); форми занять (групові дискусії, рольові ігри); засоби навчання (автентичні художні тексти, відеофільми, таблиці, ілюстрації). [2]

Розглядаючи аспекти розвитку міжкультурної компетенції, дослідники говорять про необхідність визначення культурної ідентичності як ключової галузі вивчення міжкультурної комунікації. У цьому випадку важливо підвищити самосвідомість культурної ідентичності, яка дозволить студентам досліджувати своє соціальне та економічне становище у суспільстві та переваги, які вони мають. Важливим є уникати акценту тільки на культурних відмінностях. Дискримінаційне ставлення до різних груп населення є нечесним і має бути мінімізоване. Тобто, збереження та підтримання здоров'я серед населення, а також викорінення нерівності є головними завданнями системи охорони здоров'я.

Розвиток міжкультурної компетенції при тривалому впливі на учасників освітнього процесу забезпечує довгострокові, постійні зміни у відносинах, знаннях і навичках, результатом чого стає надання оптимальної допомоги, незалежно від культурної приналежності пацієнта. Ініціативи з розвитку міжкультурної компетенції насамперед спрямовані на викорінення расової та етнічної дискримінації у сфері охорони здоров'я.

Так, наприклад, тісний зв'язок викладання рідної мови та іноземних мов і міжкультурної комунікації настільки очевидні, що не потребують роз'яснення. Кожне заняття з мов - це перехрестя культур, це практика міжкультурної комунікації, тому що кожне іноземне слово показує іноземну культуру та іноземний світ у зв'язку з рідною мовою.

При вивченні іноземної мови, найкраще навчатися, як поводити себе у певній культурі, живучи в ній, але це потребує фінансових ресурсів, яких не можна очікувати від усіх здобувачів освіти або закладів освіти. Та наразі міжкультурна комунікація більше не передбачає йти «туди» для зустрічі з «іншим». Інтернет приніс «інше» «сюди» і «зараз».

Викладач має стати тренером, який направляє навчання, а не джерелом знань, які передає здобувачам освіти. З пасивних одержувачів знань, студенти мають стати активними, автономними, які можуть створювати власні шляхи навчання. У такому разі відбудеться зсув від зосередженості на викладачеві до орієнтації на студента. Більш того, зміна фокусу від викладання до навчання підкреслює той факт, що всі учасники освітнього процесу навчаються разом і один від одного.

Як показує практика, зручним для студентів способом розвитку міжкультурної компетенції є творче використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі, а також відео, аудіо матеріалів та соціальних мереж.

Основні завдання, які повинні стояти перед викладачем закладів фахової перед вищої та вищої освіти є:

1) сформувати в студентів загальні та професійні компетенції у системі знань із міжкультурної комунікації задля забезпечення мовної, соціокультурної, міжкультурної, міжнаціональної комунікації у різних сферах професійної діяльності;

2) закласти основи комунікативної компетентності майбутніх фахівців галузі охорони здоров'я;

3) сформувати у здобувачів освіти уявлення про особливості мовної та комунікативної поведінки країни, мова якої вивчається;

4) розкрити способи подолання труднощів порозуміння;

5) виховати почуття толерантності, поваги до інших національних культур.

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства неминуче відбувається перерозподіл цінностей орієнтирів і мотивацій у системі освіти. Універсальним підходом до становлення системи освіти стає навчання міжкультурної комунікації.

Сучасний заклад освіти медичного спрямування має відповідати викликам часу та підготувати фахівців у сфері охорони здоров'я до міжкультурної комунікації через розвиток у них міжкультурної компетенції. Навчання має бути спрямоване на розвиток у них культурної ідентичності, усвідомлення міжкультурних відмінностей та міжкультурних комунікативних навичок. Розуміння міжкультурних процесів у суспільстві фахівцем сфери охорони здоров'я є запорукою надання якісної медичної допомоги.

Список використаних джерел:

1. Міжкультурна компетенція: поняття, визначення та структура [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukr.agromassidayu.com/mezhkulturnaya-kompetenciya-ponyatie-opredelenie-i-struktura-a-058082>

2. Островська І. Г. Міжкультурна компетенція як складник навчання іноземної мови [Електронний ресурс] – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/30670/SMK_17.pdf?sequence=1.

3. Осадча О. В. Складові формування міжкультурної компетенції студентів [Електронний ресурс] / О. В. Осадча; Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна – Режим доступу до ресурсу: http://confcontact.com/2013_06_07/22_Osadcha.html.

4. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф. С. Бацевич; М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Київ: Довіра. – 2007. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0002863

Гайдар В.П.

старший викладач кафедри іноземних мов,
*Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро, Україна*

ЗАЛУЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО АКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ШЛЯХОМ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ ВИКЛАДАЧА ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (АНГЛІЙСЬКОЇ)

З початком повномасштабного військового вторгнення Росії в Україну, навчальні заклади України вимушені були повернутися до дистанційної форми навчання. Навчання онлайн – це всеохоплююче завдання для вчителів та викладачів. В онлайн-середовищі роль онлайн-викладача вимагає здатності надавати чіткі інструкції, створювати таке онлайн-середовище, котре буде сприятливе для навчання, а також пробуджувати та підтримувати креативність серед студентів та слухачів. Сучасна концепція викладання полягає не тільки в навчанні учнів шляхом передавання їм певних лінгвістичних знань, але й мотивації щодо вивчення іноземної мови. Один із елементів мотивації студентів до активного навчання є самопрезентація викладача як надійної та безпечної складової навчального процесу. Створення неофіційного простору під час онлайн-занять дозволяє викладачам встановити кращий контакт зі студентами. Неформальна атмосфера, як правило, сприяє відкритості до спілкування, що не може не приваблювати слухачів.

Саме викладачі повинні брати на себе ініціативу в контексті обміну інформацією, щоб створити безпечне та довірливе середовище задля того, щоб студенти змогли також

поділитися власною інформацією. Бажано знайти способи самовираження, щоб студенти змогли пізнати, ким є їх викладачі як особистості та як наукові наставники.

Не тільки викладачі зацікавлені в тому, щоб дізнатися своїх учнів краще, але й студенти зацікавлені в тому, щоб знати більше про своїх викладачів саме як особистостей. Для того щоб поділитися кількома аспектами про себе, окрім обговорення професійних ролей та захоплень, викладачі можуть показати різноманітні зображення, фотографії, малюнки та слайди презентації з озвученням, що стосуються їх життя. Якщо викладачам незручно ділитися своїми реальними фотографіями, вони можуть використати застосунки відеоанімації, такі як **Vyond**, або інструменти для коміксів, наприклад **Storyboard That**, щоб проілюструвати свої власні інтереси або позакласні заходи.

Беручи до уваги аспекти сучасності, викладачі можуть створювати особисті відеоканали за допомогою таких інструментів, як **YouTube**. Так, можна створити медіа-галерею або розміщувати відповідний контент у вигляді записів, думок та аудіоматеріалів на спеціалізованих платформах або в звичайних соціальних мережах. Такий неофіційний підхід спонукає студентів до більш дієвого залучення, де вони можуть публікувати та ділитися своїми власним відеоматеріалами з використанням англійської мови.

Всі вищезгадані інструменти можуть бути активно залучені на заняттях різних рівнів та різної вікової категорії. Але найпопулярнішим інструментом в сучасному інтегрованому підході викладання англійської мови залишаються ігри.

Ігрова діяльність дає викладачам можливість в цікавий спосіб встановити контакт з аудиторією та активізувати роботу

студентів. Серед інтерактивних додатків, котрі доступні для користуватися як під час онлайн так і під час офлайн навчання, можна виділити **Factile**, **Kahoot**, **Gimkit**, **Quizizz**, а також ігри «**Two Truths and a Lie**» та «**Eight Nouns**».

Практично будь-яку гру можна адаптувати до онлайн-занять. Так, наприклад, застосунок **Kahoot** дозволяє як викладачам так і студентам попрактикуватися у грі «**Two Truths and a Lie**», де прописуються три твердження про себе, два з яких мають бути правдою, а одне — брехнею. Після чого всі учасники жваво обговорюють запропоновані твердження, ставлячи додаткові запитання обраному учаснику.

Ті інструменти, дії та процеси, які були зазначені вище, можуть бути використані для розвитку елементу самопрезентації викладача в онлайн-та офлайн форматах під час навчання іноземної мови. Вищезгадані ідеї зосереджені на тому, щоб допомогти викладачам забезпечити ефективне навчання шляхом розробки та підтримки комфортного середовища, в якому студенти будуть охочі до навчання.

Список використаних джерел:

1. Bonk, C.J., Khoo, E. (2014). *Adding some TEC-variety: 100+activities for motivating and retaining learners online*. Open World Books.
2. Pawan, F., Lankford, A., Li, Z., Pollard, K., Yan, Y., Zhou, J. (2021). *Culturally and linguistically inclusive online teaching* [Course module, Governor's Emergency Education Relief Fund Project]. Indiana University.

Гриник І.М.

доцент кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти,
*Дрогобицький педагогічний університет
імені Івана Франка,
м. Дрогобич, Україна*

Яцишин У.В.

магістр спеціальності «Соціальна робота»,
*Дрогобицький педагогічний університет
імені Івана Франка,
м. Дрогобич, Україна*

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ

Становищу дітей в Україні, питанню їхнього соціально-правового захисту, безпечного середовища для формування та розвитку особистості, повноцінної життєдіяльності кожної дитини надається великого значення фахівців різних сфер та галузей. Створення умов для фізичного, інтелектуального та духовного розвитку, а також захист дитини – належать до основних завдань, що лежать в основі стратегії розвитку нашої країни.

Соціально-правовий захист, що є одним із найважливіших напрямів соціальної політики в Україні та світі, уже давно перестав вважатися внутрішньою справою якоїсь певної держави, а ступінь захищеності людини є показником цивілізованості певної держави та свідчить про демократичність та цивілізованість суспільства, як зазначено у [1].

Щодо питань соціально-правового захисту дітей, які стосуються призначення опіки чи піклування дитині-сироті, питань усиновлення, питання соціальної допомоги дітям з інвалідністю, подолання дитячої бездоглядності або безпритульності, захист майнових чи житлових прав дітей, контролю законодавства про працю дітей, про попередження випадків насильства над дитиною, то тут значні повноваження покладаються на служби у справах дітей та молоді, про що свідчить у [2]. Для реалізації покладених на них повноважень, для вирішення питань соціально-правового захисту дітей, до роботи служб у справах дітей долучаються інші підрозділи, які працюють на місцевому рівні, та є причетним до вирішення проблем дитинства у тій чи іншій сфері.

Через цілий ряд причин, до яких відносимо воєнні дії, повномасштабне вторгнення російських військ на територію України, кризу в економічному та соціальному житті нашого суспільства, кризу сімейних цінностей та руйнування попередніх механізмів соціально-правового захисту, бачимо катастрофічне погіршення становища дитини в Україні та негативні тенденції щодо здоров'я та добробуту дитини.

Як зазначається у [3], особливо болісно ці кризові явища вдарили по найменш захищених категоріях сімей з дітьми, таких як неповні сім'ї, малозабезпечені, сім'ї, які виховують дітей з інвалідністю. З огляду на скрутне економічне становище нашої країни, на дефіцит бюджету, можливості соціального сектору для стабілізації та вирішення цієї ситуації, є вкрай обмеженими та недостатніми навіть для задоволення основних потреб вразливих категорій населення. Бідність, малозабезпеченість, погіршення умов проживання, занедбаність, жорстоке поводження щодо дітей – це ті явища, які супроводжують дитину в умовах сьогодення.

Усе, зазначене нами вище, дає розуміння того, що на сьогодні виникає гостра необхідність відповідності соціальної політики нашої держави, законодавства, нормативно-правових актів та постанов міжнародним стандартам. У [4] визначено пріоритетні напрямки соціальної політики щодо забезпечення соціально-правового захисту дітей в Україні:

- розширення мережі дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей для опіки та піклування про дітей-сиріт;
- створення соціального житла
- допомога при усиновленні дитини;
- допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування;
- допомога на дітей самотнім матерям;
- допомога по догляду за дитиною з інвалідністю та за дітьми, хворих на важкі хвороби, яким не встановлено інвалідність;
- тимчасова допомога дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів;
- допомога на дітей військовослужбовців;
- допомога на дітей, батьки яких визнані такими, що зникли безвісти;
- допомога на дітей, у яких один із батьків чи обоє з батьків загинули через військові дії.

Соціально-правовий захист дітей – це не лише законодавче забезпечення їх прав, але і соціальна його складова – створення такого середовища, яке буде забезпечувати достойний рівень життя дитини. А також міра усвідомлення дітьми їхніх прав та розуміння і дотримання прав дитини дорослими членами суспільства. Здебільшого, гарантом, що забезпечує права дитини, є сама держава та її представники, фахівці різних служб, що мають відношення до догляду за дитиною, родина, сім'я, середовище, у якому проживає дитина.

Від свідомого ставлення дорослих до прав дитини, від активної громадянської та особистої позиції, від розвинутого почуття соціальної відповідальності, у відповідності до джерела [5], залежить ефективність реалізації прав дитини та ті необхідні соціальні перетворення, що мають відбутися у нашому суспільстві, яке тримає чіткий курс на євроінтеграцію. Значна увага у ракурсі сказаного вище має приділятися формуванню демократичних цінностей, цінності дитинства, гуманних поглядів та установок. Кожна дитина, кожна людина має мати відчуття власної гідності, свободи, віру у власні сили та значимість.

Для подальших наукових розвідок та досліджень, для можливості впровадження результатів цих досліджень у життя та зміни існуючої ситуації у системі соціально-правового захисту дитини, потрібно чітко визначити правовий статус дитини, окреслити коло її конституційних прав, що сприятиме покращенню існуючої ситуації у сфері прав дитини. Також не вирішеною залишається проблема недостатньої поінформованості дітей, батьків, педагогів, фахівців соціальних сфер щодо усіх діючих нормативно-правових актів у сфері захисту прав дитини.

Отож, питання соціально-правової сфери охорони дитинства в українському законодавстві потребує реформування та вдосконалення не лише щодо дотримання міжнародних договорів і конвенцій, а й щодо загального покращення становища дітей в Україні, їхньої безпеки, охорони здоров'я, освіти, формування та розвитку.

Список використаних джерел:

1. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні. К.: Знання, 2005. 381 с.

2. Денисюк М.М. Про правову підставу надання соціального забезпечення сім'ям з дітьми. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2014. № 8. С. 185-188.

3. Капська А.Й., Олексюк Н.С., Калаур С.М., Фалинська З.З. Соціально-педагогічна робота з проблемними сім'ями: посібник. Тернопіль: Астон, 2010. 304 с.

4. Прилипко С.М. До питання визначення організаційно-правових форм і видів соціального забезпечення. *Правова держава: Щорічник наук. праць*. 2006. Вип. 17. С. 242-249.

5. Гончаренко О. Поняття міжнародних стандартів прав дитини: теоретичний аспект. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. Вип. 3 (12). 2012. С. 18-21.

Грицишина М. В.

доцент кафедри філософії,
Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне, Україна

ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Оскільки глобалізація передбачає динамічне поглиблення процесів інтеграції політичного, економічного та культурного життя країн світу, це не може не вплинути на освітні процеси суспільств. Глобалізація бачиться як характеристика формування єдиного планетарного суспільства. Відбувається взаємне зближення різних країн і народів, проникнення інформаційних технологій, політична трансформація і інтеграція на регіональному і світовому рівнях.

Основний перелік економічного аспекту глобалізації бачиться у зростанні ролі зовнішніх факторів у економіці, створення єдиного світового ринку без національних бар'єрів і забезпечення однакових правил гри для всіх учасників. Поряд з цим відбувається трансформація політичних і культурних інститутів за переважно західним типом, з властивими йому формами і нормами демократії та суспільних цінностей. Тому деякі дослідники визначають глобалізацію як продукт західного світу, акцентуючи увагу саме на його американській складовій.

Відомий американський фінансист, інвестор, меценат, філософ, засновник мережі благодійних організацій, відомих як «Фонд Сороса», філіали яких діють у понад 50 країнах Східної Європи, СНД, Африки, Латинської Америки Джордж Сорос змінює акценти у визначенні глобалізації. У своїй

монографії «Криза глобального капіталізму» вчений зауважує, що «Глобальна капіталістична система розпоряджається нашим життям так само, як і будь-який режим розпоряджається життям людей. Капіталістичну систему можна порівняти з імперією, глобальнішу за своїм обсягом, ніж будь-яка попередня. Вона править всією цивілізацією і, подібно до інших імперій, вважає варварами тих, хто перебуває по той бік її мурів. Це не територіальна імперія, оскільки вона не має суверенітету чи його зовнішніх атрибутів. Більшість її суб'єктів навіть не усвідомлюють свою підвладність їй. Що характерно для імперії, вона поділяється на центр і периферію, причому центр дістає прибуток за рахунок периферії.

Глобальна капіталістична система виявляє певні імперіалістичні тенденції. Вона домагається експансії і не заспокоїться, поки залишатимуться незадіяні ринки та ресурси» [1].

Таким чином, глобалізація є незворотнім процесом поглиблення зв'язків між різними країнами світу, їх інтеграції на економічному, політичному, культурному, освітньому, технологічному та інших рівнях. Однак, сьогодні не існує чіткого розуміння того, чим є глобалізація в її сучасному вимірі. Чи це якісно новий ступінь розвитку цивілізації, чи спроба нав'язати свої відносини, цінності і пріоритети з боку провідних країн світу.

Дж. Сорос каже, що він вірить у відкрите суспільство, бо воно дозволяє нам розвивати наші можливості краще, ніж ті соціальні системи, які претендують на володіння найвищою правдою. «Визнання недосяжного характеру істини дає більше можливостей для свободи і процвітання, ніж заперечення. Хоч тут є й серйозна проблема: сам я достатньо відданий пошукам істини, щоб вважати концепцію відкритого суспільства

достатньо привабливою, проте я не певен, що й інші люди розділять мою точку зору» [1].

Академік НАН України Білорус О.Г. акцентує увагу на тому, «... що сутністю глобального розвитку в ХХІ ст. неминуче стане загострення боротьби апологетів глобально-монополістичного капіталізму і збереження ієрархічної глобальної системи, базованої на силовій експансії, і прихильниками створення нової історичної світової системи, яка будуватиметься на демократії й соціальній рівності. Однак, з нашої точки зору, глобальна демократія, глобальний солідаризм і глобальна соціальна рівність - це імперативи, які не будуть повною мірою реалізовані в ХХІ ст. Людство, очевидно, має ще пройти через епоху тотальної силової світової системи глобалізму, яка, будучи по суті своїй транзитивною, трансформаційною і внутрішньо конфліктною, не зійде зі світової сцени, поки в майбутньому світі не візьмуть гору країни і сили, які борються за соціальну справедливість проти глобальної експлуатації. ХХІ ст. неминуче стане століттям глобальних конфліктів»[2]. На жаль, ці слова академіка стають пророчими, і сьогодні Україна бореться не лише за власну державу, волю, свободу, демократію, мову, освіту, а й за права та свободи усієї глобальної світової спільноти.

Список використаних джерел:

1. Сорос Дж. Криза глобального капіталізму / Пер. з англ. К., 1999;
2. Білорус О. Г., Лук'яненко Д. Г., Гончаренко М. О та ін. Глобалізація і безпека розвитку. Монографія (керівник авт. кол. і наук. ред. О.Г. Білорус). К.: КНЕУ, 2001. 733 с.

*Матеріали XXXIII-ї Міжнародної науково-практичної конференції
(07 червня 2023 року, м. Паола (Мальта), дистанційно)*

3. Дікон Б. Глобальна соціальна політика / Пер. з англ. К., 1999;
4. Стиглиц Дж. Глобализация: тревожные тенденции / Пер. с англ. Москва, 2003.

Гусак Л.В.

кандидат історичних наук, старший викладач,
*Слов'янський багатопрофільний регіональний центр
професійної освіти імені П.Ф. Кривоноса,
м. Слов'янськ, Україна*

НЕЙРОМЕРЕЖІ В РОБОТІ ВИКЛАДАЧА: ШПАРГАЛКА НОВОГО ПОКОЛІННЯ

Актуальність. Технології штучного інтелекту швидко входять у сучасне життя, і людство навряд чи зможе коли-небудь існувати без їх використання. Посилення уваги до проблеми розробки та використання нейронних мереж, створених з урахуванням технологій штучного інтелекту, пов'язане з успішним їх використанням для вирішення не тільки теоретичних наукових проблем, але і різного роду конкретних прикладних завдань.

Розв'язання питань ідентифікації особистості людини, що реалізуємо за допомогою штучних нейронних мереж, знаходить практичне застосування під час вирішенні таких завдань, як захист державних і корпоративних інформаційних ресурсів, робототехніка, системи управління доступом, системи контролю. Останнім часом їх можливості почали використовувати й в освітній сфері.

Нейромережі зіграють провідну роль в системі сучасної освіти (реалізація ідеї персоналізованого навчання, підвищення ефективності діяльності викладачів, створення сприятливих умов для навчання та розвитку учнів). Необхідно зазначити, що це є потужним каталізатор змін.

Актуальність даної теми в, тому що методологія та дидактика онлайн-навчання на основі використання

нейромережових технологій перебуває ще лише на стадії формування, тому в цих умовах так важливо йти назустріч прогресу та привертати інтерес педагогічних працівників до цієї проблеми.

Результати аналізу наукових публікацій. Теоретичні аспекти нейронних мереж були розглянуті в роботах дослідників М.С. Шаповалова, О.Ю. Заковоротного, В.М. Гугніна [1; с 150-151], А.В. Козикова [2]. Згідно з їх досліджень, стає зрозумілим, що нейронні мережі придатні вирішувати суперечливі завдання, але повноцінно не готові замінити людину. Ковальчук Н. у своїй праці дає оцінку можливостям нейромереж в різних сферах діяльності за останні десятиліття. Акцентується увага, що ці інтелектуальні системи полегшують рутинну роботу [3].

Мета статті: показати можливості застосування нейронних мереж в роботі викладача.

Виклад основного матеріалу. Електронне освітнє середовище на основі нейромережових технологій є складною багатопараметричною системою, що включає цілий ряд апаратних, алгоритмічних та програмних підсистем. Застосування нейромереж у навчанні дозволяє застосовувати інноваційні методи опрацювання інформації. При цьому навчальними об'єктами можуть виступати не тільки текстові, а й звукові, графічні джерела. Це дозволяє створювати освітні програми, аналізувати індивідуальні проблеми кожного учня і створювати спеціальні завдання для їх вирішення.

Також використання нейронних мереж в освіті може залучати технології інтелектуальних тьюторів, які використовуються для опанування навичок з програмування. Ці тьютори адаптуються до індивідуального рівня навчальних досягнень учнів, використовуючи контекстуальні дані, такі як їх здібності та стиль навчання.

У теперішній час нейромережі утворюють головну лінію штучного інтелекту, а використання їх в освіті - один із найцікавіших прикладів практичної реалізації цієї технології. Крім індивідуалізації та автоматизації процесів, перевагою використання нейромереж в освіті є їх здатність збирати та аналізувати дані, що дозволяє вести більш ефективний освітній процес.

Існують обмеження у нейромереж:

- початкове програмування та навчання нейромережі здійснюється людиною, яка може допускати помилки;
- готова нейромережа теж може допускати помилки, роблячи неправильні висновки в результаті аналізу;
- вони можуть видавати некоректну відповідь, якщо було поставлене некоректне запитання [4].

Застосування нейромереж в освіті може мати безліч прикладів успішної реалізації. Їх можна використовувати для автоматичного перекладу різних мов. Це допомагає учням опанувати мову без витрат на заняття з викладачем. Наприклад, сервіс Google Translate використовує глибокі нейронні мережі для перекладу тексту.

Нейронні мережі можуть обробляти фото, як за певними параметрам, наприклад, перетворюючи звичайний знімок на зображення за стилем схоже на вказану автором репродукцію, або перетворити ескіз на пророблений малюнок. Так само мережа може творити малюнок на власний розсуд, самостійно вибираючи стиль підсумкового зображення. Сервіс Google image допомагає шукати зображення за посиланням або дізнатися конкретну інформацію про ту чи іншу фотографію. Сервіс з нейромережею *Imaginary Soundscape* дозволяє отримати звуковий супровід до будь-якої картинки. Алгоритм аналізує вміст та підбирає саундтрек.

Також нейромережі можуть використовуватися для аналізу емоційного стану учнів та налаштування освітнього середовища відповідно до цього стану. Слід відзначити додаток Emotion Sensor, який використовує нейромережі для визначення емоційного стану учнів під час навчання.

Wav2Lip - це нейромережа, яка адаптує відео з розмовляючим обличчям під аудіозапис мови. На відміну від ряду аналогічних технологій, вона досить точно здатна генерувати рухи губ як для статичних зображень або відео окремих людей. В освітніх цілях даної технології, можна створювати відео для: озвучення зображень, збільшення кількості віртуальних дикторів за рахунок вигаданих учасників подій.

Висновок. Таким чином, нейронні мережі, незважаючи на складність реалізації та високі вимоги продуктивності, дають можливість отримувати правильну відповідь з ймовірністю до 99% та володіють здатністю до розпізнавання нестандартних образів. Це дозволяє будувати моделі, нечутливі до впливу спотворень та шумів.

Застосування нейромереж в освіті може призвести до суттєвого покращення якості освіти, підвищення професіоналізму викладачів та скорочення часу навчання. Однак ця технологія знаходиться ще на ранньому ступені розвитку, тому системи обробки запитів нейромереж потребують додаткових перевірок та вдосконалення.

Слід зазначити те, що в подальшому правильне використання технології нейронних мереж допоможе забезпечити кращу освіту для кожного учня з огляду на його індивідуальні потреби та інтереси.

Список використаних джерел:

1. Шаповалов М.С., Заковоротний О.Ю., Гугнін В.М. Нейронні мережі адаптивної резонансної теорії в задачах розпізнання. XI Міжнародна науково-практична конференція магістрантів та аспірантів матеріали конф., 18-21 квітня 2017 р.: у 3 ч. Ч. 3 / ред. Є. І. Сокол ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т" [та ін.]. – Харків : НТУ "ХПІ", 2017. С 150-151 .
2. Козиков А.В. Нейромережі – ключ до розвитку людства URL: <http://surl.li/hcquq> (дата звернення: 17.05.2023)
3. Ковальчук Н.О. Нейронні мережі: науковий прорив за останні десятиліття. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/33944/1/%D0%90%D0%9A%D0%86%D0%A2-2022-188-190.pdf> (дата звернення: 17.05.2023)
4. Мозговенко А.А. Зінов'єва О.Г. Аналіз використання нейронних мереж в освітньому процесі URL: http://www.tsatu.edu.ua/kn/wp-content/uploads/sites/16/mozhovenkozynoveva_139.pdf

Дорофіна М.О.
студентка 1 курсу ОР «магістр»
спеціальності «Соціальна робота»,
*Київський університет імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МІГРАНТАМИ

Масштабність примусової, здійсненої під тиском обставин міграції всередині країни, актуалізує соціальну роботу з мігрантами та їх сім'ями, адже їм необхідна конкретна соціальна допомога та соціальна підтримка у вирішенні соціально-економічних, правових проблем, відновленні міжособистісних взаємовідносин.

Питання соціальної роботи з мігрантами вивчали такі науковці, як: К. Левченко, О. Малиновська, І. Прибиткова, О. Ровенчак.

Сучасний словник іншомовних слів визначає поняття «мігрант», як особу, котра здійснює міграцію [2]. О. Безпалько, І. Зверева, Г. Лактіонова наголошують, що при визначенні цього поняття потрібно враховувати залежність від територіального переміщення; ступінь керованості; вид переміщення [4].

Отже, варто звернути увагу, що міграцію можна розглядати, як процес переселення людей, які перетинаючи межі тих чи інших територій, змінюють місце перебування назавжди або на тривалий термін. Водночас, розглядають такі види міграції: внутрішня (переселення всередині країни), зовнішня (пересування з однієї країни в іншу) [3]; добровільна (людина добровільно переїздить у пошуках працевлаштування

або ж кращого місця проживання), примусова (переселення або вигнання не враховуючи бажання людини, особа позбавлена права вибору, а переселення здійснюється за наказом і примусом) [4] й вимушена (завбачує зміну місця проживання на деякий час чи назавжди незважаючи на бажання особистості) [4].

Отже, міграція може відбуватися хаотично, стихійно, носити організований характер, різнитися мотивацією, терміном перебування, віддаленістю. Зазвичай, мігранти зіштовхуються з різноманітними проблемами, наприклад: культурний шок; проблеми із житлом; фінансові труднощі; труднощі із визнанням фаховості; соціальна ізоляція.

Це важливі складові, адже професійна діяльність соціального працівника, передусім, залежить від типу міграції. Саме тому, особливої значущості набуває підготовка відповідального, ініціативного фахівця, який здатен впроваджувати суб'єкт-суб'єктний підхід у роботі з мігрантами. Фахівці наголошують, що потрібно орієнтуватися на особистісні ресурси мігрантів та допомагати розвивати їм власні уміння й здібності. Професіоналізм соціального працівника залежить від його здатності до самовдосконалення, творчого підходу до процесу навчання в умовах постійних змін. Сьогодні фахівці потребують реалізації сучасних соціальних технологій, які б сприяли реалізації особистісного підходу до отримувача соціальних послуг та впливали на якість соціальної роботи [5].

Соціальна робота з мігрантами передбачає формування або ж зміну системи суспільних взаємостосунків та зв'язків, підвищення соціальної активності. Отож, соціальна робота з мігрантами сприяє підвищенню статусу й покращенню становища мігрантів, впливає на соціальне середовище в якому

він перебуває. Зміна стосунків мігрантів з оточуючим середовищем є підґрунтям свідомої оцінки фахівцем власних дій та вчинків, прийняття чи зміна стереотипів, моральних цінностей і норм, які пропонує суспільство і визначення напрямків соціальної роботи з мігрантами.

Також, в Україні соціальна робота з мігрантами реалізується у таких напрямках: професійна адаптація передбачає використання фахового потенціалу мігрантів у нових умовах проживання; вирішення проблем матеріальної компенсації; формування гармонійної системи взаємостосунків мігрантів з мешканцями приймаючих територіальних громад; система правового захисту мігрантів; психологічна адаптація та реабілітація мігрантів; створення умов для якісної інтеграції у середовище приймаючих територіальних громад.

Водночас, українські науковці (Б. Боєцька-Пономаренко, О. Пономаренко, В. Шевченко) звертають увагу на ключові риси міграції сьогодення, учасниками якої є у переважній більшості українці: злагодженість дій потенційних мігрантів, незважаючи на абсолютну неочікуваність процесу, надзвичайно швидка організація допомоги від міжнародних та вітчизняних неурядових організацій [1].

Список використаних джерел:

1. Боєцька-Пономаренко Б. Т., Пономаренко О. В. Шевченко В. В. Типи міграції: оновлене бачення класифікації // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки - Том 33 (72) - № 4, 2022. – С. 6-12

2. Внутрішньо переміщені особи: від подолання перешкод до стратегії успіху : монографія / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Київ, 2016. – 448 с.

3. Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед. наук України ; [гол. ред. В. Г. Кремінь]. 2-ге вид., допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.

4. Соціальна робота в Україні: навчальний посібник] / [І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.]; [за заг. ред. І. Д. Зверевої, Г. М. Лактіонової]. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с

5. Спіріна Т. П. Готовність майбутніх фахівців соціальної сфери до використання інноваційних технологій у професійній діяльності /Т. П. Спіріна, А. В. Качан // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : зб. наук. пр. / за ред. : В. С. Курило. – Луганськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2016. – № 3 (300). – Сер. Педагогічні науки. – Ч. 2. – С. 97-104.

Корнійчук Ю.В.

здобувач фахової передвищої освіти економічного відділення,
*Житомирський агротехнічний фаховий коледж,
м. Житомир, Україна*

Корнійчук О.Е.

к.пед.н., доцент, кафедра загально технічних дисциплін,
*Житомирський агротехнічний фаховий коледж,
м. Житомир, Україна*

ВИВЧАЄМО ГЕОМЕТРІЮ ПРОСТОРУ – ЧИ ПОТРІБНО ДЛЯ ЖИТТЯ?

Чи потрібно вивчати геометрію, розвивати просторову уяву? Як жити без знання відношень, розміщень, фігур, тіл, форм в оточуючому просторі?

Геометрія є розділом математики, що вивчає просторові відношення (наприклад, взаємне розташування) і форми (наприклад, геометричні тіла) та їх узагальнення. Вона присутня у нашому житті всюди: тіла, предмети, об'єкти - все, що нас оточує, що має форму, структуру, розмір, пропорції, симетрію, асиметрію, подібність, де можна оцінити відстань між ними, розміщення відносно один одного.

Сама природа складена з геометричних форм. Кристал солі має форму куба. Кристали гірського кришталю нагадують відточений з двох сторін олівець. Алмази найчастіше зустрічаються у вигляді октаедра, іноді куба. Структура водневих зв'язків моделюється практично правильним тетраедром, у центрі якого і перебуває молекула води. Молекула метану, в якій вуглець, з'єднаний з чотирма атомами водню, утворює теж правильну трикутну піраміду. Одна з

найбільш вишуканих геометричних фігур падає на нас з неба у вигляді сніжинок, – такі форми вивчає фрактальна геометрія.

А чому кульову форму приймають крапельки роси, краплі ртуті з розбитого градусника, краплі олії, що опинилися в товщі води? Всі рідини в стані невагомості знаходять форму кулі. Це пояснюється однією чудовою властивістю кулі: серед усіх геометричних форм з однаковою площею поверхні - куля має найбільший об'єм (аналогічно для круга: серед усіх фігур з однаковим периметром, круг має найбільшу площу). Куля – єдине геометричне тіло, у якого найбільший об'єм укладений у найменшу оболонку.

Принцип економії добре «засвоїли» тварини. Зберігаючи тепло, на холоді вони сплять згорнувшись у клубочок, поверхня тіла зменшується – і тепло краще зберігається. Птахи будують свої гнізда у формі напівкулі. З цих самих причин північні народи будували круглі будинки. Так само побудовано Фуефукігаву – фруктовий парк у Японії.

«Я думаю, що ніколи до цього часу ми не жили в такий геометричний період. Все навколо – геометрія», - Ле Корбюзьє, французький архітектор.

Уявіть, що ви плануєте побудувати власний будинок. Спочатку потрібно розрахувати об'єми та розміри, а потім поступово втілити свої проекти в життя у вигляді 2D-планів. При складанні плану найчастіше розв'язується геометрична задача про розбиття фігури на частини. Обов'язково використовується масштаб і нарисна геометрія: подається план та зображення будівлі у різних ракурсах, у вигляді тієї фігури, яку можна було б побачити зверху, з правого чи лівого боку. Далі виконуються розрахунки щодо кількості необхідного матеріалу. Після завершення будівництва займаєтесь облаштуванням приміщення та дизайном.

Вплив геометрії на психіку людини доведено в процесі науково-дослідних робіт. Обов'язково слід враховувати цей фактор при оформленні квартир і при розробці ландшафтного дизайну. Враження, яке створює геометрія у дизайні інтер'єру – це сигнал про ступінь комфортності перебування у даному просторі. При тому, прості форми сприймаються набагато легше, ніж складні.

При сприйнятті кола, квадрата, прямокутника, трикутника розподіл уваги відбувається по різному. Ще в давнину було помічено, що геометричні форми впливають на емоційну сферу людини. Квадрат – асоціюється з організованістю і компетентністю; коло – уособлює доброзичливість і щедрість; трикутник свідчить про лідерські якості, прагматизм, цілеспрямованість.

Завдяки технологіям у наш час всі дизайнерські та архітектурні рішення можливо вивірити до міліметра. А як у стародавні часи примудрялися будувати величні неперевершені споруди: фортеці, Єгипетські піраміди, Велика Китайська стіна, Амфітеатр – Римський Колізей? Що ж знали і використовували більше 2000 років тому?

Автором стереометрії вважають давньогрецького мислителя і філософа Платона (427-347 рр. до н.е.). Платон був учнем Сократа та був учителем Евкліда і Аристотеля. Видатною заслугою Платона у світовій культурі вважають те, що він вперше висунув і всіляко відстоював ідею про необхідність знання математики кожною освіченою людиною. У 387 р. до н.е., у передмісті Афін, вчений купив сад «Академія», названий на честь місцевого героя Академа. У цьому саду він заснував свою школу – відому Платонівську Академію. На дверях його школи був напис: *«Нехай не входить сюди той, хто не знає геометрії»*.

Платонівська філософія світобудови, земного та духовного життя – це суцільна геометрія простору. Всесвіт Платон описує сферою, оскільки тільки сфера є рівномірною, а рівномірність є доцільнішою за нерівномірність. Кожній стихії відповідає одна із фігур (за формою її атомів): земля – це куб, повітря – октаедр, вода – ікосаедр, вогонь – тетраедр.

Стихійні елементи не є базовими елементами матерії, проте є її станами. Основними елементами, на яких засновані всі речі, є два види трикутників: один трикутник – півквадрат, другий – рівносторонній. Кожна зірка відповідає конкретній душі. Душі мають певні стихійні почуття. І коли вони (душі) дають їм (стихійним почуттям) опанувати себе, тоді вони провадять правильне життя.

Достовірно відомо, що просторові форми та геометричні знання застосовувалися ще в Стародавньому Єгипті, понад 5000 років тому. Греки перейняли у єгиптян ремесло землемірства, вимірювання об'ємів та стали родоначальниками геометрії як науки. Геометрія греків (евклідова або елементарна) займалася вивченням простих форм: прямих, площин, відрізків, правильних багатокутників і многогранників, конічних перерізів, а також куль, циліндрів, призм, пірамід і конусів. Обчислювалися їхні площі та об'єми.

Геометрія, що вивчається в рамках шкільної програми, носить ім'я Евкліда (323-285 рр. до н.е.) – визнаного основоположника геометрії. Саме він зумів систематизувати отримані на той час знання з планіметрії, стереометрії і теорії чисел у своїй науковій праці «Початки» (латинська назва «Elementa»). Упорядкував всі закони, принципи, теорії та аксіоми, тим самим спростив вивчення науки. Евклід особисто довів 465 геометричних теорем.

У трактатах Платона та Евкліда зібрані винаходи їх видатних попередників – Фалеса і Піфагора, подані обґрунтування і доведення їхніх праць. Інформація про математичні досягнення давньогрецького філософа і математика Фалеса Мілетського (близько 639-548 рр. до н.е.) дійшла до нас завдяки «Початкам» Евкліда. Згадаємо славнозвісну теорему Фалеса про пропорційні відрізки. Вчений довів теореми про рівність вертикальних кутів; про те, що кути при основі рівнобедреного трикутника рівні; що діаметр ділить коло на дві рівні частини, а також про те, що вписаний кут, який спирається на діаметр, є прямим.

Видатний філософ, математик і містик Стародавньої Греції Піфагор. Своїм учням він намагався донести, що в основі будь-якої речі лежить число, і вивчити світ – означає вивчити числа, що керують ним. Теорема Піфагора, Піфагорові трійки, Таблиця множення дійшли до нас крізь тисячоліття. Платон дав метод розрахунку піфагорових трійок. А у книзі «Початки» Евклідом подано доведення знаменитої теореми, – широко відоме, як «піфагорові штани».

Минали роки. Геометрія збагачувалася новими фактами, змінювала свій вигляд. Були часи, від Фалеса, Піфагора, Платона, Евкліда, коли вона займала місце справжньої Цариці наук. Були й періоди, коли вона у своєму розвитку призупинялась. Узагальнення основного предмету геометрії – простори – призвело до плідного застосування геометрії у природничих, технічних, економічних й соціологічних науках.

Мотивації вивчення математичних дисциплін здобувачами вищої освіти та фахової передвищої освіти присвячено багато робіт Олени Корнійчук: «Виховуюче навчання...» [1], «Еволюція формування економічного мислення» [2], «Ієрархія особистісних результатів у

математичній освіті...» [3], «Комп'ютерні технології у вивченні математики...» [4], «Особливості впровадження науково-технічних досліджень у процес навчання...» [5] та ін.

Від найдрібнішого атому до неосяжного Всесвіту, все це – геометрія простору, все це – еволюція, цивілізація і життя! Чи потрібно вивчати, спостерігати і знати геометрію, щоб жити у цивілізованому світі? Безперечно – так і наші дослідження тривають.

Список використаних джерел:

1. Корнійчук О.Е. *Виховуюче навчання математичних дисциплін*. Тенденції забезпечення якості освіти: матеріали Міжн. наук.-практ. конф. (Дніпро, 22 січня 2021 р). Дніпро: Міжн. гуманітарний дослідницький центр, 2021. С. 146-147.
2. Корнійчук О.Е. *Еволюція формування економічного мислення*. Педагогіка і психологія. 2006. № 1. С. 22-29.
3. Корнійчук О.Е. *Ієрархія особистісних результатів у математичній освіті майбутніх економістів*. Горизонти освіти. 2012. № 2 (35). С. 151-156.
4. Корнійчук О.Е. *Комп'ютерні технології у вивченні математики для економістів*. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2004. № 8(40). С. 16-19.
5. Корнійчук О.Е. *Особливості впровадження науково-технічних досліджень у процес навчання математичних дисциплін*. Фізико-математична освіта. 2020. Випуск 4(26). С. 56-60.

Кулицька О.В.

доцент кафедри хірургічної стоматології
та щелепно-лицевої хірургії,
*Вінницький національний медичний університет
ім. М. І. Пирогова,
м. Вінниця, Україна*

Шувалов С.М.

професор, зав. кафедри хірургічної стоматології
та щелепно-лицевої хірургії,
*Вінницький національний медичний університет
ім. М. І. Пирогова,
м. Вінниця, Україна*

АКТУАЛЬНІСТЬ «ЛИСТІВ З ГЕЙДЕЛЬБЕРГУ» М. І. ПИРОГОВА У СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ОСВІТІ

У 1862 р. М. І. Пирогов був запрошений міністром народної освіти О. В. Головніним на посаду керівника підготовкою майбутніх професорів, які навчалися за кордоном. Вибір М. І. Пирогова для складного закордонного відрядження був не випадковим. До цього часу 52-річний професор мав значний досвід наукової та педагогічної роботи. В травні 1862 р. М. І. Пирогов прибув разом із сім'єю у Німеччину. Місцем його роботи і проживання було обране м. Гейдельберг – один із найстаріших університетів Європи. За час свого чотирьохрічного перебування у Європі він відвідав та вивчив педагогічну діяльність 25 університетів Англії, Франції, Швейцарії, Німеччини.

Через 2 місяці роботи М. І. Пирогов відправив свій перший звіт про заняття професорських кандидатів, їх

характеристики і кафедри, на яких вони навчались. Крім обов'язкових звітів у міністерство ним були написані та опубліковані об'ємні статті по педагогіці, які надалі були названі «Листами з Гейдельбергу».

Багато положень в цих листах настільки сучасні, що ми вважаємо за необхідне знову повернутися до них.

Так, основною темою другого листа стала проблема підготовки молодих викладачів і методика проведення лекцій для студентів. Розмірковуючи про можливість викладання молодим доцентом цілої науки, Пирогов пише наступне: «Що повинно бути неминучим наслідком прийнятої у нас системи викладання? Очевидно, одне з двох: або найбільш поверхневе, шкільне викладання цілої науки, або передчасна втома і апатія». І справді, чи можливо охопити молодому викладачу правильне викладання цілого предмету, який іноді охоплює роботу зі студентами двох чи трьох курсів? Адже набагато легше викладачу освоїти один розділ предмету в теорії і на практиці і навчитися доносити його студенту крізь призму свого досвіду.

У зв'язку з цими міркуваннями виникає також наступне питання: чи треба в університеті систематичне викладання цілої науки? Часто подібні курси розтягуються на роки на шкоду наочності. М. І. Пирогов робить висновок, що у викладанні цілої науки немає необхідності, адже цьому студент може навчитися із книг. Після доброї шкільної освіти студенти здатні самі вчитися із посібників.

Стосовно проведення лекцій, аудиторія - це, в основному, пасивні слухачі. Для того щоб перетворити слухачів із пасивних в активних і таких, що хочуть вчитися самостійно, можливо зробити деякі дії. Молоді викладачі могли б навчатися мові та риториці, мистецтву володіти увагою

аудиторії. Важливою передумовою успішної лекції також повинна стати підготовка студента до неї. Так як тема лекції відома заздалегідь, здобувач може ознайомитися з матеріалом до початку лекції і обов'язково підготувати і принести хоча б одне питання та свої зауваження з приводу того, що здалося незрозумілим чи сумнівним. В сучасних умовах дані питання і зауваження могли би подаватися викладачу за декілька днів до лекції з допомогою електронної пошти та месенджерів. Лектор мав би можливість ретельної підготовки і об'єднання схожих запитань, розуміючи, яку частину теми слід обговорити більш детально. Таким чином, кількість лекцій (також і практичних занять) могла би значно скоротитися, весь інший час студент використовував би для самостійної підготовки по даним йому посібникам, а викладач - для свого навчання та розвитку. Для студентів лекція перестала би бути формальним заходом. «Зробимо наші лекції незамінними для слухачів ні книгою ні зошитом... Сміливо введемо спосіб, від якого наша аудиторія нічого не втрачає в теперішньому, а в майбутньому разом з наукою виграє».

Також М.І. Пирогов зауважує, що спосіб викладання під диктовку походить, ймовірно з часів, коли не було інших засобів для поширення інформації. Але ж зараз друковане слово може користуватися такою ж довірою, як і усне, тому не варто витрачати час на викладання в лекціях такого матеріалу, який можна дізнатися і без них, із книг. Варто поширювати смак і необхідність до читання наукових книг, а якщо відсутні посібники по деяким предметам, необхідно на рівні держави ініціювати переклад іноземних.

Таким чином, тези «Листів з Гейдельбергу» Пирогова залишаються актуальними і зараз та повинні стати методичним посібником при складанні сучасних навчальних програм.

Особливої уваги заслуговують положення про підготовку студенту до лекції, викладання лектором не цілого предмету, а окремих розділів, збільшення об'єму самостійної роботи студента, а також переклад іноземних посібників.

Куліченко В.В.
завідувач кафедри філософії,
доцент, кандидат філософських наук,
*Одеський національний морський університет,
м Одеса, Україна*

СУПЕРЕЧЛИВИЙ ХАРАКТР ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ПРОБЛЕМА «ІНТЕРНАЛІЗАЦІЇ ПРАВА»

Внутрішня суперечливість глобалізаційних процесів у суспільстві істотно дестабілізує та динамізує його в структурно-функціональному плані. Це, звичайно ж, не може не позначатися на стані такої його підсистеми, яка в сучасній науці асоціюється з терміном «правова реальність», що охоплює у своєму обсязі (за широкого розуміння його змісту) «всю сукупність правових феноменів: правових норм, інститутів, існуючих правовідносин, правових концепцій, явищ правового менталітету тощо» Варто також зауважити, що до даної сфери реальності мають включатися не тільки власне «юридичні» (тобто встановлювані та забезпечувані державою) форми буття права, але й ті, що відносяться до так званого «загальносоціального права» (в іншому разі довелось б некоректно ототожнити поняття «право» та «закон», фактично зводячи зміст першого до «права влади», як це спостерігається в контексті позитивістської доктрини).

До речі, саме з глобалізаційними процесами пов'язана та обставина, що світ права отримав свою інтерпретацію у юридичній науці як особливий тип реальності, оскільки при цьому стала очевидною його відносна автономія, з одного боку, від інститутів держави, обмежених національними рамками, а з іншого – від решти типів суспільних відносин, що потребують

правового регулювання та визначають його зміст і спрямованість. Інакше кажучи, сфера правовавищ виявила свою здатність до певної самоорганізації, а тому перестала розглядатися виключно у сенсі «продукту суб'єктивної волі законодавця» чи «механічного наслідку» якого-небудь «об'єктивізованого базису» (природного, соціального чи метафізичного). А все те, що характеризується наявністю *особливих* організаційно-функціональних принципів (тобто таких, що не редукуються до принципів основ упорядкування оточуючого середовища) можна обґрунтовано вважати специфічною сферою реальності: «царина права дедалі відчутніше виявляє свою, так би мовити, «незвідність» до суто надбудовного утворення по відношенню до економічних та політичних відносин у суспільстві (маючи власні принципи організації та, відповідно, свою відносно самостійну динамічну логіку становлення й функціонування)... Адже світ права вже неможливо редукувати виключно до його нормативно-ідеального аспекту, оскільки йому притаманна певна «онтологічна автономія», завдяки якій він не тільки не є жорстко детермінованою «похідною» від суспільної чи індивідуальної свідомості, а навіть, навпаки, здатен здійснювати регулятивний вплив як на саму свідомість людини, так і взагалі на всю систему людського буття. Тобто право має розглядатися не просто з точки зору його «загальної ідеї» чи тієї позитивованої нормативності, через яку ця ідея об'єктивується, втілюючись у законодавчих положеннях, а як органічна частина самої об'єктивної дійсності»].

Відзначене переосмислення змісту права «дозволяє побачити в ньому соціальну підсистему, що забезпечує таку безперервну динаміку функціонування суспільства, при якій у

відповідності до потреби в реалізації начал нормативності досягається постійне й стабільне відтворення і, відтак, зберігання й утвердження... виражених у праві соціальних цінностей, умов та механізмів даного функціонування» [6, с. 314].

Будучи регулятивною підсистемою суспільства, що наразі інтегрується у регіональних та глобальних масштабах, світ права також зазнає відповідних структурно-функціональних трансформацій. Тож «світові інтеграційні процеси неминуче спричиняють інтеграцію правову, яку в узагальненому вигляді можна визначити як процес формування нової, загальносвітової, системи норм, що організують і забезпечують глобальну міждержавну взаємодію та взаємопроникнення у різних сферах життя сучасного суспільства й держави... Правова інтеграція – це загальносвітовий процес, який на внутрішньодержавному рівні знаходить своє вираження в «інтернаціоналізації» національного права. Загальна глобалізація чинить... істотний вплив на трансформацію, зміну й модернізацію державно-правових інститутів, норм і відносин на всесвітньому, регіональному й національному рівнях, стимулює й прискорює процеси правової інтернаціоналізації». Остання полягає у спрямованості на досягнення необхідної міри спільності концептуальних та нормативних основ правової регуляції між національно-правовими системами різних країн шляхом рецепції, уніфікації, стандартизації та гармонізації законодавчо-нормативних положень. Таким чином, у результаті прогресування глобальноінтегративних тенденцій, вже навіть сам лише нормативний пласт правової реальності набуває дедалі більшої комплексності: поряд з традиційними національними системами права він все щільніше доповнюється міжнародно-правовими нормами, а також

перманентно розширюваним діапазоном норм, інститутів та галузей, призначених для регулювання наднаціональних відносин, що складаються в системі транскордонного й міжрегіонального господарювання, міжнародної безпеки тощо.

Ключове питання згаданої «інтернаціоналізації права», певна річ, полягає у визначенні її «стратегічних» цілей та шляхів їх досягнення. Йдеться, насамперед, про ті потенційні результати, до яких має спрямовуватися інтегративно-правовий процес; зокрема, у даному плані постає наступна дилема: чи повинно стати таким результатом створення єдиної системи уніфікованого «загальносвітового права», або ж національним правовим системам варто залишити простір для свободи нормативного самовизначення і шукати шляхів та засобів ефективної гармонізації їхніх законодавств?

Проблемність даного питання зумовлюється тим, що, з одного боку, «головним напрямком впливу глобалізації на право є його універсалізація, яка полягає у виробленні єдиних спільних базових принципів і інститутів права, усунення суперечностей між національними правовими системами. У свою чергу, право стає важливим інструментом глобалізації, оскільки відсутність єдиного правового поля, його недостатня сформованість гальмують процеси глобалізації в різних сферах формування і функціонування світового суспільства. Окрім того, право виступає головним ідеологічним підґрунтям глобалізації, яке покликане стримувати її негативні сторони і наслідки» [335, с. 403], що виявляється можливим виключно шляхом поєднання зусиль народів, діючих в руслі спільних цільових орієнтирів та нормативно-правових засад. Тож внаслідок правової конвергенції правових систем різних країн формується своєрідна «нова однотипність права» [5, с. 225]. З іншого ж боку, необхідною умовою забезпечення дієвості

«універсалізованих» норм є узгодження їхнього деонтологічного змісту з національною та регіональною специфікою правової культури, самотутність якої спонукає до формування у політико-правовій сфері різноманітних самовизначальних структур та сприяє «багатополярності» даної сфери.

Аналізуючи потенційні шляхи вирішення цієї проблеми, варто, мабуть, насамперед виходити з розуміння сутності права як соціокультурного феномену. Тож його реальність, на відміну від реальності природи, полягає не у тому, що воно виникає та існує незалежно від «людського фактора», а є частиною «олюдненого світу» культури. Інакше кажучи, право являє собою не просто «даність», котра є, а те, що перманентно виробляється, твориться людьми у їхньому взаємному спілкуванні, зіткненні інтересів та облаштуванні свого буття у природному й соціальному світі. До того ж, зважаючи на стимульоване глобалізаційними процесами «звуження» та «послаблення» національно-державного суверенітету (про які згадувалося вище), творення права все менше асоціюється з суто «державницькою» діяльністю, в силу чого у сфері правової ідеології актуалізується звернення до природно-правових доктрин. Однак при цьому «природність» права має тлумачитись не у класико-натуралістичному дусі, а як «невимушено-дискурсивне» формування смислових та нормативних його основ в мережі широкої суспільної комунікації, не заангажованої владно-суб'єктивними інтересами та не обмеженої адміністративно – примусовими засобами.

Список використаних джерел:

1. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура / [Гелд Д., МакГрю Е., Голдблатта Д., Ператтон Дж. ; пер. з англ. ; переднє сл. Ю. Павленка]. – К. : Фенікс, 2003. – 584 с.

2. Глобализация правового пространства: международный, наднациональный, национальный уровни: материалы междунар. науч.-практ. конф. [«Весенние юридические чтения»], (25-26 июня 2012 г., Харьков, Украина). – Х. : ИФИ, 2012. – 170 с.

3. Гринин Л. Е. Глобализация и процессы трансформации национального суверенитета / Л. Е. Гринин // Век глобализации. – 2008. – № 1. – С. 86–97.

4. Kaufmann A. Preliminary Remarks on a Legal Logic and Ontology of Relations // Law, Interpretation and Reality: Essays in Epistemology, Hermeneutics and Jurisprudence. – Dordrecht: Kluwer Academic Press, 1990. – 455 p.

5 Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон // Полис. – 1994. – № 1. – С. 33–49.

6 Чубко Т. П. Глобалізація: поняття, вплив на сучасні державу і право / Т. П. Чубко // Форум права. – 2010. – № 1. – С. 396–405

7. Тур М. Г. Легітимація соціальних інститутів: соціально-філософський аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філос. наук : спец. 09.00.03 “Соціальна філософія та філософія історії” / М. Г. Тур. – К., 2007. – 36 с

Кучеренко А.А.

кандидат історичних наук, доцент,
викладач кафедри теорії й методики
викладання навчальних дисциплін,
*Херсонська академія неперервної освіти,
м. Херсон, Україна*

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ В ШКІЛЬНУ ОСВІТУ

В Україні одним із головних інструментів упровадження медіаграмотності є Концепція, схвалена постановою Президії Національної академії педагогічних наук України в травні 2010 року (нова редакція – у квітні 2016 року). Концепція базується на вивченні медіакультури населення України та міжнародному досвіді організації медіаосвіти. Головні завдання Концепції полягають у сприянні формуванню медіаіміунітету особистості, рефлексії й критичного мислення, здатності до медіа творчості. З прийняттям у 2017 році Закону України «Про освіту» інфомедійна грамотність як навичка роботи з інформацією та продуктивної комунікації визнається наскрізним умінням, що пронизує набуття всіх ключових компетенцій здобувача освіти. Так, зокрема, у законі України «Про освіту» стверджується, що «метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності»[1].

Тому для активної й успішної участі в житті інформаційного суспільства необхідні нові види компетенцій, знань, навичок і настанов. Сучасний прогрес у сфері інформаційних технологій і поширення нових цифрових медіа та навчальних середовищ зумовлюють збільшення важливості медійної грамотності, яка нині визнається однією з основних компетенцій у системі освіти.

Сучасне інформаційне суспільство вимагає від учня та вчителя значно більше зусиль, направлених на безперервне вдосконалення інформаційних та здоров'язберігаючих компетентностей. Основною ознакою інформаційного суспільства є масове виробництво і поширення інформації, перетворення її на головну цінність.

У 2020 році прийнято Державний стандарт базової середньої освіти, в якому імплементація інфомедійної грамотності в шкільне навчання остаточно визнана складовою цілей якісної освіти [2].

З метою реалізації завдань базової середньої освіти, що зазначені в Державному стандарті створена модельна навчальна програма міжгалузевого інтегрованого курсу «Основи медіаграмотності» (5–6 класи) для закладів загальної середньої освіти / О. П. Мокрогуз / За редакцією О. В. Волошенюк, В. Ф. Іванова, Р. І. Євтушенко, Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2021. 21 с. Програма міжгалузевого інтегрованого курсу спрямована на реалізацію завдань базової середньої освіти, яка визначається вимогами до обов'язкових результатів навчання учнів 5 класу в мовно-літературній, інформатичній, соціальній і здоров'язберігальній, громадянській та історичній, мистецькій освітніх галузях.

Мета міжгалузевого інтегрованого курсу «Основи медіаграмотності» на етапі адаптаційного циклу — розвиток

особистості учня та учениці, їхніх комунікативних здібностей; формування критичного мислення в процесі роботи з інформаційними джерелами; навчання сприймання інформації; оцінювання якості інформації; підвищення загальнокультурного рівня особистості.

У програмі чітко прописані головні завдання міжгалузевого інтегрованого курсу на етапі адаптаційного циклу для учнів 5–6 класів — формування компетентностей: • орієнтуватися в сучасному медіапросторі; • розуміти основні принципи функціонування різних видів медіа; • розрізняти інформацію за рівнем впливу на особистість; • аналізувати й оцінювати медіаповідомлення; • розшифровувати та використовувати закодовану в медіаповідомленнях інформацію; • знати правила культури спілкування в інформаційному суспільстві та методи захисту від можливих негативних впливів у процесі масової комунікації; • розрізняти та застосовувати методи організації діяльності з використанням технології мультимедіа; • збирати, опрацьовувати, зберігати та передавати інформацію з урахуванням пріоритетів професійної діяльності; • продемонструвати розуміння різноманітних медіатекстів; • самостійно створювати медіаповідомлення в галузі діяльності для різних цілей та аудиторій; • розвинути навички, необхідні для розуміння, створення та критичної інтерпретації медіатекстів [3].

Програма має наступну структуру курсу: . Інформація та її значення в житті людини. Медіа в сучасному світі. Медіатекст та медіаповідомлення. . Критичне мислення у формуванні медіаграмотності. . Інтернет та цифрові технології в нашому житті. Медіапрофесії та медіамистецтво.

Результати навчально-пізнавальної діяльності зорієнтовані на формування відповідних компетентностей, визначених

Державним стандартом. Програма спрямована на формування наскрізних умінь, спільних для всіх ключових компетентностей.

Програма психологічно обґрунтована, тобто відповідає віковим особливостям навчання учнів 5–6 класів; програма закладає типи занять, які базуються на інноваційних підходах в освіті: демократичні засади спілкування педагогів та учнів, інтерактивні методи навчання, групові форми організації самого процесу навчання тощо; в програмі інтегруються медіаосвітні елементи з різних освітніх галузей.

Програма складається з пояснювальної записки, змісту інтегрованого міжгалузевого навчального курсу, очікуваних результатів навчання учнів, видів їхньої навчальної діяльності та орієнтовних критеріїв оцінювання за бальною шкалою. Програма розрахована на 17 годин на рік (0,5 годин на тиждень), 35 годин на 5–6 класи. Кількість годин може бути збільшена з урахуванням вимог Типової освітньої програми. Програма цього курсу, враховуючи вікові особливості взаємодії дітей з медіа, пропедевтична і тому націлена передусім на початкові знання, елементарні уявлення та найпростіші вміння для подальшого поглиблення медіаосвіти в наступних класах[3].

Передумовою активного навчання є чергування різних форм діяльності учнів. Принципове значення для організації навчання в 5 класі мають активні та інтерактивні методи. Вчитель виступає учасником та модератором освітнього процесу. Ефективність виконання програми залежить від використання різноманітних видів освітньої діяльності, що забезпечить громадянську і соціальну активність особистості, формування критичного мислення та спрямованість на творчу діяльність. Оцінювання результатів навчання учнів має бути зорієнтованим на ключові компетентності та наскрізні вміння

як обов'язкові результати навчання у відповідній освітній галузі, визначені Державним стандартом базової середньої освіти. Наприкінці подані орієнтовні критерії оцінювання результатів навчання учнів, що має полегшити роботу вчителя на уроці.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» .Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

2. Інфомедійна грамотність: імплементація в освіті дорослих: навч.- метод. посіб. / Т. В. Водолазська, Н. І. Курмишева, Т. А. Устименко ; упор. Т. А. Устименко. – Полтава : ПОІППО ім. М. В. Остроградського, [Електронний ресурс]. 2021. 108 с. Режим доступу: <https://ed.poippo.pl.ua/bitstream/022518134/373/1/%D0%A3%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%282%29.pdf>

3. О. П. Мокрогуз Модельна навчальна програма «Основи медіаграмотності»(5–6 класи) для закладів загальної середньої освіти / О. П. Мокрогуз / За редакцією О. В. Волошенюк, В. Ф. Іванова, Р. І. Євтушенко — Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2021. 21 с.

Лапіна Л.В.

здобувач вищої освіти гуманітарно-правового факультету,
Національний аерокосмічний університет
ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»,
м. Харків, Україна

Кравчук В.В.

старший викладач кафедри прикладної лінгвістики,
Національний аерокосмічний університет
ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»,
м. Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АБРЕВІАТУР ТА СКОРОЧЕНЬ В ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТАХ АВІАЦІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

Оскільки вивчення лексики є важливим завданням у засвоєнні другої мови та перекладі, тому маємо на меті висвітлити основні питання, що стосуються аббревіатур: «прихована» семантика, співвідношення зі словами, взаємодія з контекстом, історичні аспекти.

Термін аббревіатура є запозиченням із латинської *abbrevio* – скорочую – складноскорочені слова, утворені з перших літер або з інших частин слів, що входять до складу назви чи поняття. Вживаються в усній та писемній формі. Аббревіатури називають також акронімами (від грец. ἀκρος – “найвищий” та ὄνυμος – “ім’я”). [1]

Аббревіатури часто поділяють на три типи:

1) літерний.

Наприклад: *E (east)* – схід;

2) складоосновні.

Наприклад: *Махсар (maximum capacity)* – максимальна потужність;

3) *Скорочені слова:*

Наприклад: *Sub (submarine)* – підводний човен;

Мовознавці виділяють декілька видів перекладу аббревіатур:

1) повний переклад.

Наприклад: *L-driver – (lerner driver)* – водій-учень;

2) використовуючи еквівалентне скорочення:

Наприклад: *Sec. – (second)* – сек.;

3) транскодування:

Наприклад: *NATO – (North Atlantic Treaty Organization)* – НАТО (Організація Північноатлантичного договору);

4) описовий переклад:

Наприклад: *INAD* – особа, якій відповідними органами відмовлено у праві на в'їзд до держави;

5) перекодування повної форми у відповідну аббревіатуру:

Наприклад: *AP – (агентство)* – Асошиейтед прес;

Скорочення – це спосіб утворення лексичної одиниці, суттю якого є відсікання частини основи, яка може як збігатися зі словом, так і утворювати словосполучення, яке об'єднує загальний зміст.

Скорочення є продуктивним і активним способом словотворення в сучасній англійській мові.

Це можна визначити як значне віднімання, при якому частина вихідного слова або групи слів відбирається. Він підрозділяється на:

1. відсікання
2. аббревіатура
3. змішування

Основною особливістю науково-технічних текстів є точний і повний виклад матеріалу з невеликою кількістю експресивних елементів, які надають художній мові емоційну насиченість: констатаційний аспект. Автори науково-технічних текстів в авіаційній галузі повинні виключати можливість довільного тлумачення тексту. У науково-технічних текстах слова, як правило, багатозначні. Тобто слова часто передають різні значення.[2]

Тому основною вимогою до терміна є унікальність, тобто наявність лише одного фіксованого значення. Насправді не всі умови відповідають цій вимозі, навіть у певних межах авіаційної промисловості. Те саме стосується аббревіатур авіаційної галузі. Такі ситуації зазвичай ускладнюють роботу перекладача і заважають правильному розумінню тексту. Проте є принаймні три варіанти вирішення цієї, здавалося б, безвихідної ситуації.

- 1) Використовувати контекст, щоб зрозуміти термінологію, що стоїть за цією аббревіатурою.
- 2) Виконувати описовий переклад.
- 3) Опускати терміноодиниці, якщо вони не спотворюють зміст усього тексту.

Однак у більшості випадків свідомий вибір аналога повинен обумовлюватися лише досконалим знанням не тільки авіаційної термінології, а й специфіки самої авіаційної галузі. Тому потрібна активна співпраця лінгвістів та експертів інших наукових галузей.

Таким чином, аббревіатури не є штучно створеними мовними одиницями для економії мови, а усувають протиріччя між сучасною свідомістю та обмеженими лексичними ресурсами будь-якої мови. Семантика аббревіатур являє собою складне явище. Щоб мати змогу точно перевести тест

насичений аббревіатурами та скороченнями потрібно не тільки знати авіаційну термінологію, а й бути обізнаним у специфіці самої авіаційної галузі.

Список використаних джерел:

1. Андрієнко Л.О. Науково-технічний переклад. – Черкаси: ЧДТУ, 2002. –192 с.
2. Пумпянський А. Л. Введення в практику перекладу наукової та технічної літератури з англійської мови. - М, 2004р. - 133 с.

Лотошнікова С.А.

доцент кафедри авіаційної англійської мови,
Харківський національний університет Повітряних Сил,
м. Харків, Україна

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД ДО РОБОТИ З ЛЕКСИЧНИМ МАТЕРІАЛОМ У РІЗНОРІВНЕВИХ ГРУПАХ

Методика введення нового лексичного матеріалу на заняттях з іноземної мови, відпрацювання нових лексичних одиниць та активного вживання їх в усному мовленні є предметом постійних дискусій та обговорення серед викладачів іноземної мови як у школах, так і у вищих навчальних закладах. Більшість прихильників сучасних методик викладання вважають, що від того, які методи та види навчальної діяльності застосовує викладач під час роботи з новим лексичним матеріалом, значною мірою залежить ефективність курсу з іноземної мови в цілому. Словниковий запас має вирішальне значення, і є фундаментом у процесі опанування іноземною мовою тими, хто навчається [1]. Словниковий запас є не тільки лінгвістичним, а також культурним явищем. Студенти повинні вивчити соціальне значення слова іноземною мовою, а не лише його еквівалент рідною мовою [2]. Успіх учнів у вивченні словникового запасу певною мірою залежить від їх мотивації, від тих методичних прийомів, які пропонує викладач під час заняття, які мають бути спрямовані на те, щоб викликати бажання вивчати та використовувати нові лексичні одиниці.

Вивчення нових слів є ключовою навичкою у розвитку навичок читання, письма, аудіювання та говоріння. Однак,

одного слухання або навіть запам'ятовування слова часто недостатньо, щоб учень усвідомив його та знав, як правильно ним користуватися. Кінцева мета опанування новою лексикою полягає в тому, щоб учні покращили розуміння та відтворення мови. Сучасні методики спрямовані на активну участь тих, хто навчається у освітньому процесі. Це означає, що метод введення нових слів, коли викладач просто читає список слів, а потім дає їх переклад, вважається застарілим. Провідний сучасний мовознавець та фахівець у галузі прикладної лінгвістики Стивен Крашен вважає, що людина ефективного засвоює слова з контексту[3]. Основна робота на етапі введення нової термінології може бути ефективно зроблена тим, хто навчається за допомогою мобільних додатків, таких як Quizlet, Babbel та ін. Проте на етапі відпрацювання нового лексичного матеріалу, відтворення його в усному мовленні, роль викладача зростає. Викладачі, які працюють у різномірних групах, стикаються з проблемою, коли ти, хто навчається, не спроможні засвоїти лексичний матеріал, який було заплановано опрацювати на занятті, що приводить до зменшення їх мотивації та самооцінки. З метою підвищення ефективності заняття, викладачеві потрібно диференціювати завдання залежно від рівня учня. Відомі лексичні ігри, або інші інтерактивні методичні прийоми, які спрямовані на активізацію термінології та наближення учнів до процесу активного використання слів, можна використовувати диференційно. Наприклад, одним із популярних видів роботи на початку заняття є мозковий штурм лексичного матеріалу за темою заняття. Викладач пропонує учням надати слова, які вони асоціюють з темою заняття. Учні зі слабким рівнем знання з іноземної мови отримують завдання надати будь-які слова, у той час, учням з більш просунутим рівнем пропонується

назвати слова на певну букву алфавіту, або певної частини мови (тільки прикметники, або діє-слова). Ще більш просунутим учням пропонується пояснити іноземною мовою, чому саме вони обрали ці лексичні одиниці. Іншим видом роботи із термінологією, який також можна вважати комунікативним та диференційованим є розвиток монологічного мовлення. Наприклад, учні отримують від викладача картку із терміном. Вони мають час на підготовку (3-5 хв.), потім вони повинні розмовляти про цей термін протягом певного часу (1-3 хвилин). Зрозуміло, що більш слабкі учні отримують завдання розмовляти 1 хвилину, або менше, сильніші отримують менше часу на підготовку. Для домашнього завдання для закріплення лексичного матеріалу, який було введено та відпрацьовано на заняття, пропонується запросити учнів самостійно створити кросворд, але також урізноманітнити завдання залежно від рівня тих, хто навчається. Слабким учням пропонується створити кросворд типу Wordsearch і не надавати визначень слів, більш просунутим учням завдання ускладняється залежно від їх рівня (варіюється тип кросворду, тип завдання, кількість слів тощо). На наступному занятті перевірка цього типу домашнього завдання одночасно є активізацією лексичного матеріалу за темою та сприяє підвищенню рівня залученості учнів у процес навчання.

Існує безліч різноманітних методів введення, опрацювання та відтворення термінології на заняття з іноземної мови. Вони мають як недоліки, так і переваги. Диференційовані лексичні ігри та інші види роботи з лексичним матеріалом сприяють створенню конкурентної атмосфери на занятті, захоплюють учнів, підвищують їх самооцінку та зацікавленість завдяки індивідуальному підходу,

мотивують учнів з низьким рівнем іноземної мови працювати більш ретельно під час самостійної роботи, розвивають навички автономного навчання.

Список використаних джерел:

1. Sagmiller, K. M. (2002). Supporting the development of an effective teacher., Research study Southern Oregon University, Ashland., 51-66.
2. Allen, Virginia French (1983). Techniques in Teaching Vocabulary. New York: Oxford UP.
3. Stephen Krashen. (1989). We Acquire Vocabulary and Spelling by Reading: Additional Evidence for the Input Hypothesis December Modern Language Journal 73(4), 441-463.

Мороз-Рекотова Л.В.

доцент кафедри дошкільної освіти,
Бердянський державний педагогічний університет,
м. Запоріжжя, Україна

СУЧАСНИЙ КОНЦЕПТ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТОРНИХ ЗАНЯТЬ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Підготовка майбутніх фахівців, зокрема дошкільної освіти, в сучасних умовах вимагає переосмислення з подальшим переглядом не лише змісту, але й форм організації активності здобувачів особливо під час аудиторних занять. Традиційна, класична структура семінарських, практичних занять має бути змінена відповідно до засад компетентнісного підходу не за формальними ознаками. Як свідчить опитування здобувачів старших курсів, значна кількість респондентів позитивно оцінює ті навчальні дисципліни, заняття з яких проходять за європейським зразком, тобто насичені проблемними та практичними ситуаціями, що формують конкретні професійні компетентності, спонукають до розмірковувань, а не зводяться до переказування змісту теорії. Здобувачі перших курсів зазвичай не готові до опрацювання великої кількості інформаційних джерел (вони очікують один підручник на одну дисципліну), не усвідомлюють необхідність опрацювання питань, винесених на самостійне вивчення, одночасно з підготовкою до семінарського заняття, що розхитує основу для формування потрібних компетентностей. Над вирішенням цієї проблеми викладачі працюють давно, проте не всі готові до повної відмови від «класики» у викладанні.

Курс на євроінтеграцію обумовлює вивчення кращого досвіду системи освіти країн ЄС. Освіта в Європейському Союзі дотримується принципів, які концентрують увагу на людині, її автономії, свободі, праві на цілісний розвиток у гармонії з мисленням, волею і почуттями. Як зазначає Г. Натрошвілі [1], в керівних установах ЄС розуміють, що основним напрямом модернізації системи вищої освіти постає широке впровадження у освітню діяльність закладів вищої освіти сучасних інформаційних технологій. І це не про банальне під'єднання до мережі Інтернет. Важливим для країн ЄС стало завдання інтенсифікації відкритості освітніх інституцій до постійного розвитку, що передбачає відкритість новим ідеям, зв'язок зі світом економіки та бізнесу та задоволення реальних потреб громадян [2].

У всіх розвинених європейських країнах дошкільна освіта посідає пріоритетне місце в національній освітній політиці, стає невід'ємною характеристикою зарубіжних освітніх систем і розглядається як особлива сфера національного життя, що сприяє вирішенню складних соціально-економічних проблем. Успішно розвивається один з найважливіших напрямів освітньої інтеграції – формування єдиного освітнього простору, що об'єднує дошкільну та початкову освіту в єдиний ступінь освітньої системи. Державною політикою України в питаннях дошкільної освіти визначено пріоритетність забезпечення наступності між закладом дошкільної освіти та початковою школою. Крім того система реформ, започаткованих в останні роки, починаючи з перегляду власне Закону України «Про дошкільну освіту» (законопроект №8030) [3], чітко демонструє нагальність змін, які безперечно приведуть до змін у підготовці майбутніх фахівців. З огляду на поточний стан стрімкого реформування в системі освіти України,

нагальною стає проблема перегляду форм організації освітнього процесу в педагогічних закладах вищої освіти.

Останні кілька років продемонстрували можливість співіснування дистанційної та змішаної форми здобуття якісної вищої освіти. Традиційні методи і прийоми організації роботи здобувачів на аудиторних заняттях за такого формату переважно не виправдали себе, бо їх ефективність прослідковується у форматі «живого» аудиторного спілкування. Тому переконані, що конче необхідно розробити новий концепт організації освітнього процесу у закладі вищої освіти в умовах змішаного навчання, який буде враховувати наступне:

1) вільний доступ здобувача вищої освіти до інформації у будь-який час;

2) темп опрацювання пропонованої інформації кожним здобувачем;

3) уніфікованість рівнів опанування компетентностей з кожної навчальної дисципліни (наприклад, базовий, ресурсний (задовільний), імітаційний (достатній) та трансформаційний (високий)) та розробка критеріїв до кожної дисципліни;

4) можливість для здобувача дистанційно та самостійно опанувати навчальну дисципліну з можливим отриманням кількох індивідуальних консультацій викладача у будь-якій формі, тощо.

Убачаємо доречним перейняття досвіду бізнесу в організації онлайн навчання. Зокрема, пропонуємо власне бачення нового концепту організації освітнього процесу у закладі вищої освіти в умовах змішаного навчання для здобувачів спеціальності 012 Дошкільна освіта:

1. Лекційні курси подавати стисло у відео-форматі (у записі), що розставить акценти на основних тезах теми.

Враховуючи той факт, що здобувач вищої освіти цілодобово має доступ до інформації в мережі Інтернет, яку досягнути повністю за час, відведений на вивчення конкретної дисципліни, апріорі не можливо, пріоритетним на лекційному курсі убачаємо акцентування уваги на ключових тезах, фокусацію уваги на основах (теоретичних, методологічних тощо), які складають ядро дисципліни. Звісно, що важливим складником змісту відеолекцій мають стати покликання на першоджерела та додаткові інформаційні ресурси для поглибленого вивчення теми.

2. Практичний складник методичних аспектів також подавати у відео-майстер-класах від викладача (у записі). Опис методики організації та проведення у підручниках різних видів діяльності з дітьми дошкільного віку необхідно «побачити», якщо не на лабораторному занятті, то хоча б у формі змодельованого викладачем фрагменті. Наприклад, здобувач прочитав про один зі способів навчання дітей дошкільного віку виділення наголошеного складу в слові – «промовляння слова пошепки в долоню і підрахунок того, скільки разів дихання (повітря) торкнеться долоні». Як свідчить власна практика, не всі правильно відтворюють цей спосіб за словесним описом, через що не розуміють дієвості цього способу.

3. Аудиторні заняття проводити у формі, близькій до «сократівських бесід», організовувати практичне вправління майбутніх фахівців у методичних прийомах. Як свідчить власна багаторічна практика, здобувачам важко «вжитися» в роль вихователя, жодного разу не спостерігаючи за професіоналом. Саме тому необхідно попередні два пункти асинхронно треба пройти до аудиторного заняття, щоб в синхронному форматі вже напрацьовувати власний практичний досвід.

Пропонований погляд на сьогодні є проєктом. Однак, деякі його елементи (стислі відео-лекції, побудова аудиторного заняття на моделюванні фрагментів побудови освітнього процесу з дітьми дошкільного віку, тощо) вже випробувані практикою й засвідчили свою ефективність. Не зреалізованим залишився лише запис відео-майстер-класів від викладача, які на сьогодні демонструються на аудиторних заняттях і отримують лише позитивні відгуки від здобувачів. Рефлексія свідчить, що такий формат взаємодії викладача і здобувача на аудиторному занятті нівелює внутрішні страхи перед спілкуванням з дітьми раннього та дошкільного віку, формує важливі комунікативні навички побудови діалогу з дитиною та інші професійні компетентності.

Повноцінна реалізація цього концепту убачається у наступному навчальному році на прикладі навчальної дисципліни за вибором студентами «Підготовка дошкільників до оволодіння читанням» (3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, спеціальність 012 Дошкільна освіта).

Список використаних джерел:

1. Натрошвілі Г. Р. Проблеми та перспективи розвитку системи вищої освіти в країнах ЄС. *Modern Science – Moderní věda*. 2020. № 3 с. 113–118.
2. Натрошвілі С. Г. Організаційно-економічні умови розробки та впровадження інноваційних освітніх технологій у вищих навчальних закладах. *Економічний вісник університету*. 2013. № 20/2. С. 82–88.
3. Проект Закону про дошкільну освіту. URL : <https://www.bing.com/ck/a?!&&p=0a61565efac06b09JmltdHM9>

*Матеріали XXXIII-ї Міжнародної науково-практичної конференції
(07 червня 2023 року, м. Паола (Мальта), дистанційно)*

MTY4NTA1OTIwMCZpZ3VpZD0yMzY4ZjliNi00ZTE0LTYwM
jAtMTM3Ni1lYWFiNGY0MzYxZDMmaW5zaWQ9NTE3MA&
ptn=3&hsh=3&fclid=2368f9b6-4e14-6020-1376-eaab4f4361d3&
psq=%d0%b7%d0%b0%d0%ba%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%b%
d1%80%d0%be%d1%94%d0%ba%d1%82+%e2%84%968030&u=
a1aHR0cHM6Ly9pdGQucmFkYS5nb3YudWEvYmlsbEluZm8vQ
mlsbHMvQ2FyZC80MDQ0Mw&ntb=1 (дата звернення: 26.05.2023).

Пішун С. Г.

кандидат педагогічних наук, доцент,
*Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка
м. Глухів, Україна*

Михалко Я. Ю.

магістр ННІ Педагогіки і психології
спеціальності 013 Початкова освіта,
м. Глухів, Україна

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ТРЕТЬОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Сьогодні, коли наша країна в умовах жорстокої та кривавої російсько-української війни виборює право на незалежність, свободу та відроджує історичну пам'ять народу постає нагальним питання про формування справжнього громадянського суспільства особливо у повоєнний час відновлення та відбудови. Таке розуміння реалій зумовлює фокусування дослідницької уваги теоретиків і практиків гуманітарної сфери у бік модернізації, модифікації вітчизняної системи щодо виховання та розвитку особистості, зокрема у частині формування національно-свідомого громадянина України.

У цьому контексті «національне виховання» у площині державної політики є пріоритетним освітнім складником підготовки здобувачів освіти на всіх рівнях (Закон України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про загальну середню освіту», Національна доктрина розвитку освіти, Концепція

педагогічної освіти, Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (Наказ № 527 МОН України) тощо).

Окремі аспекти національного виховання особистості через призму формування патріотично орієнтованих якостей представлені у науковому доробку вітчизняних педагогів-класиків: Г. Ващенко, О. Духновича, А. Макаренка, І. Огієнка, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського, Я. Чепіги та ін., Вчені приділяли значну увагу культивуванню ментальних ціннісних орієнтирів (вихованню любові до своєї землі, природи, рідної мови, поваги до історичного минулого тощо). Психологічні засади національно-патріотичного виховання досліджували Б. Ананьєв, П. Блонський, Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонтьєв, О. Петровський, І. Синиця, П. Якобсон.

Питання національного менталітету українців висвітлювали в своїх працях М. Грушевський, М. Максимович, О. Потебня, Г. Сковорода, П. Чубинський, П. Юркевич. На особливостях розвитку національної свідомості та самосвідомості підростаючого покоління акцентували увагу Г. Ващенко, О. Дорошкевич, О. Духнович, П. Куліш, С. Русова, К. Ушинський. У контексті нашого дослідження є важливим науковий доробок І. Дзюби, В. Дончика, М. Євтуха, М. Стельмаховича, Д. Тхоржевського та ін. у сфері розвитку теорії формування національної свідомості громадян України.

Свою чергою, науковцями (О. Батухтіна, О. Вишневський, Г. Гуменюк, Г. Кловак, В. Кузь, Ю. Руденко, З. Сергійчук, М. Стельмахович, Л. Ходанич) досліджено різні сегменти стимулювання розвитку національної свідомості особистості, передусім, з позиції культурологічного підходу.

Аналіз окремих сегментів наукового дискурсу в межах нашої проблеми дозволяє стверджувати, що стратегічним

ядром процесу формування національної свідомості особистості є вчення про націю як форму збереження національної самоідентифікації та історичної пам'яті, засіб історичного поступу саморефлексії нації.

Засадами формування національної самосвідомості особистості є виховання свідомого громадянина, патріота, набуття людиною соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємин, стимулювання мотивації, потреби та вміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості; моральної, трудової та екологічної культури [1].

З огляду на те, що досліджувана якість не є вродженою властивістю людини припускаємо, що процеси її формування та розвитку тривають протягом життя та можуть носити стихійний, або ж цілеспрямований характер, що зумовлюється та корелюється низкою чинників і факторів: етнічне та соціокультурне середовище, національна мова, культура, традиції тощо.

Вітдак, Паніч І. поділяє їх на три великі групи: об'єктивні, практично-духовні, технологічні. До першої умовної групи чинників відносить весь комплекс суспільно-історичних реалій, спосіб життя тієї чи іншої нації. Вплив цієї групи факторів суттєвий, можливо й фундаментальний, але не абсолютний. До другої групи автор зараховує властиві нації стереотипи (традиції, звичаї, особливі риси характеру і поведінки, народні промисли, розваги, ігри тощо), історичну пам'ять, усталену символіку, національні святині. «Всі вони реально впливають на формування національної свідомості, жодного не можна ігнорувати. Але технологічні чинники формування підсвідомого потребують аналізу через їх специфіку, яка актуалізується сучасним політичним життям

України. Останні, мають найголовніше значення для формування сучасної національно_політичної свідомості громадян» [4, 46].

Очевидно, що національна свідомість є підвидом соціальної свідомості особистості, яка ґрунтується на уявленнях про соціальні цінності, закони, норми, притаманні характеристиці людини, котра приналежна до конкретної нації. Вважаємо, що національну свідомість в реаліях війни є принципово новим суспільним і соціальним феноменом.

У контексті досліджуваної проблеми фокусуємось на тому, що національна свідомість особистості є концентром національно-патріотичного виховання, що реалізується через низку ціннісно орієнтованих завдань і принципів. Ось деякі з них: утвердження в свідомості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України; виховання поваги до державної символіки; культивування ставлення до військовослужбовця як до захисника України, героя; формування толерантного ставлення до інших, народів, культур і традицій; утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства; культивування кращих рис української ментальності - працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, відповідального ставлення до природи; формування мовленнєвої культури; спонування зростаючої особистості до активної протидії- українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму [5].

Саме тому, процес формування національної свідомості особистості має здійснюватись в усіх соціальних інституціях, зокрема в закладах освіти. Означена якість як мета і, водночас, як процес є складником і показником вияву патріотизму особистості, що акумулюється в процесі патріотичного

виховання здобувачів освіти та має випереджувальний характер, відповідає «...віковим і сенситивним періодам розвитку дитини та особистісним характеристикам, ґрунтується на духовно-моральних засадах [5].

Національна свідомість особистості за версією І. Кресіної – це цілісна система духовних феноменів нації, які, сформувавшись у процесі її історичного розвитку, відображають основні засади буття нації, отже це усвідомлення державно-політичної, громадсько-територіальної спільності (соборності), духовної єдності, етнічної та історичної спорідненості, психологічної, культурної самотності та неповторності [2; 3].

Отже, можемо інтерпретувати, що національна свідомість проявляється особистістю в динамічній комбінації соціально-економічних, суспільно-політичних, морально-етичних, духовних, загальнокультурних, релігійних поглядів, правил, норм, звичаїв, традицій, якими ідентифікуються нації та народи та підсилюється усвідомленням себе суб'єктом певної національності, носієм специфічних її рис і відповідного поведінкового ставлення до цінностей.

Список використаних джерел:

1. Дугіна В., Щелкунова С. Формування національної самосвідомості та патріотизму у дітей засобами позашкільної освіти. Зміїв, 2015. 39 с.
2. Кресіна І. О. Національна свідомість: сутність, основні складові та рівні функціонування. Нова політика, 1998. С. 12-19.
3. Кресіна І. О. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси (етнополітичний аналіз): Монографія. К.: Вища школа, 1998. 392 с.

4. Паніч Ю. Національна свідомість українських громадян в сучасних умовах. Політичний менеджмент № 6, 2006. С. 45 – 50.

5. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641: Наказ МОН від 06.06.2022 № 527. URL:<https://imzo.gov.ua/2022/06/08/nakaz-mon-vid-06-06-2022-527-pro-deiaki-pytannia-natsional-no-patriotychnoho-vykhovannia-v-zakladakh-osvity-ukrainy>

Поляков Т.Д.

здобувач вищої освіти гуманітарно-правового факультету,
*Національний аерокосмічний університет
ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»,
м. Харків, Україна*

Медведь О.В.

старший викладач кафедри прикладної лінгвістики,
*Національний аерокосмічний університет
ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»,
м. Харків, Україна*

ЗМІНА ГРАМАТИЧНОЇ ФОРМИ ТЕРМІНА ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ

На сьогодні перекладацькі трансформації в поетичному дискурсі хоч і становлять значну частину перетворень оригіналу, проте все ще залишаються недостатньо вивченими. Крім того, розвиток теорії перекладу початку ХХІ століття доводить, що зіставне вивчення текстів оригіналу й перекладу охоплює різні боки формальної та змістової структури текстів, проте центральним питанням перекладознавства залишається всебічний опис та аналіз міжрівневих відношень мовних одиниць першотвору й друготвору, розкриття поняття адекватності й еквівалентності перекладу, що пов'язано в більшості випадків з першочерговим відтворенням змісту оригіналу, а в поетичному перекладі – з першочерговим відтворенням форми вірша.

Трансформація, на думку вчених, – це основа більшості прийомів перекладу, суть якої полягає в зміні формальних чи семантичних компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі.

У процесі перекладу часто виявляється неможливим використання відповідних слів і виразів, які надає словник. Відбувається це через відмінності систем вихідної мови і мови перекладу. У подібних випадках перекладач вдається до процесу трансформації перекладу. Такий переклад полягає в перетворенні внутрішньої форми слова або словосполучення, або ж її повної заміни для адекватної передачі змісту висловлювання. Необхідність застосування граматичних трансформацій природно виникає у процесі перекладу, так як в українській мові відсутні такі граматичні категорії, як артикль, герундій, інфінітивні комплекси, абсолютна номінативна конструкція. «Граматичні трансформації зумовлюються різними чинниками – як суто граматичного, так і лексичного характеру, хоча вирішальну роль відіграють граматичні чинники мови перекладу» [1].

Завдання перекладача при досягненні адекватності вміло застосувати різні перекладацькі трансформації для того, щоб текст перекладу як можна більш точно передавав всю інформацію, укладену в тексті оригіналу, при дотриманні відповідних норм мови перекладу. Відповідно до цього, в процесі своєї перекладацької діяльності перекладач завжди переслідує певну мету – досягнення адекватності перекладу.

Не завжди лексичні одиниці однієї мови мають точні аналоги в іншій мові. Тому для вирішення цього завдання перекладач часто використовує перекладацькі трансформації (перетворення). Їх вміле використання забезпечує адекватність перекладу: текст перекладу точно відображає зміст вихідного тексту.

Перекладацькі трансформації – необхідні через різницю синтаксичного ладу і лексико-семантичної системи двох мов перетворення елементів вихідного тексту з метою забезпечення

повноцінного перекладу [2]. Загалом перекладацькі трансформації можна вважати міжмовними перетвореннями, перебудовою вихідного тексту або заміною його елементів задля досягнення перекладацької адекватності та еквівалентності. Основними характерними рисами перекладацьких трансформацій є міжмовний характер та цілеспрямованість на досягнення адекватності перекладу. На сьогодні існує безліч класифікацій перекладацьких трансформацій, запропонованих різними авторами.

Наприклад, Л.К. Латишев класифікує перекладацькі трансформації за характером відхилення від міжмовних відповідностей, і поділяє їх на:

- 1) морфологічні – заміна однієї категоріальної форми іншими або кількома;
- 2) синтаксичні – зміна синтаксичної функції слів і словосполучень;
- 3) стилістичні – зміна стилістичного забарвлення відрізка тексту;
- 4) семантичні – зміна не лише форми вираження змісту, але й самого змісту, за допомогою якого описана ситуація;
- 5) змішані – лексико-семантичні та синтаксично-морфологічні.

Перекладач має право змінювати форму тексту оригіналу згідно з правилами тієї мови на яку здійснюється переклад. Найважливіше в перекладі все ж адекватно передати зміст і заради цього інколи можна пожертвувати формою, коли це необхідно. Але водночас перекладачеві слід бути обережним і не захоплюватись використанням граматичних трансформацій, зважати на те, що існують випадки, де без них можна обійтись. Надмірне використання трансформацій може погано вплинути на якість перекладу, його адекватність та відповідність оригіналу.

Список використаних джерел:

1. Коптілов В. В. Актуальні питання українського художнього перекладу. К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1971. 129 с.
2. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу: навч. посіб. К. : Юніверс, 2003. 280 с

Рєпіна Д.С.

здобувач вищої освіти гуманітарно-правового факультету,
*Національний аерокосмічний університет
ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»,
м. Харків, Україна*

Медведь О.В.

доцент кафедри прикладної лінгвістики,
*Національний аерокосмічний університет
ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»,
м. Харків, Україна*

ПЕРЕКЛАД ТЕРМІНІВ-ДІСПРИКМЕТНИКІВ АКТИВНОГО СТАНУ

Мова є одним із найважливіших способів формування понять у людській свідомості: поняття постійно взаємодіє зі словом, реалізується в ньому і коригується мовою.

Як базова структурна одиниця термін може переломлюватися у свідомості людини завдяки осмисленню різноманітних подій та явищ дійсності, з урахуванням індивідуального та суспільного досвіду, конкретного просторово-часового, географічного, історико-культурного середовища, а також залежно від способу мислення (загальноприйнятого чи наукового)), що переважає у тій чи іншій конкретній ситуації. [1]

Стандартизація термінології давно відома як фундаментальна вимога при роботі зі спеціальними мовами. Цей процес відображає два аспекти, пов'язані з термінологією, як вивчення «мікромови», що використовується фахівцями в окремих областях людської діяльності. По-перше, із

семантичної точки зору, стандартизація термінології полягає в роботі зі значенням термінів. Цей процес спрямований на:

1) створення загального консенсусу щодо використання технічних термінів серед спільноти експертів;

2) усунення неоднозначності їхнього значення на користь монореферентності (термін має єдиний референт у реальному світі) та моносемії (а термін має єдине й однозначне значення).

Розуміння терміну можливе лише шляхом поєднання різних прийомів сприйняття: сприйняття світу органами чуття з безпосереднього чуттєвого досвіду, а також із предметної діяльності, мисленнєвих операцій з уже наявними у свідомості поняттями, мовного спілкування, сумлінного вивчення мови, одиниці, споглядання. [2]

Розуміння терміну можливе лише шляхом поєднання різних прийомів сприйняття: сприйняття світу органами чуття з безпосереднього чуттєвого досвіду, а також із предметної діяльності, мисленнєвих операцій з уже наявними у свідомості поняттями, мовного спілкування, сумлінного вивчення мови, одиниці, споглядання.

Список використаних джерел:

1. Андерш Й. Ф. Особливості адвербіалізації іменників // Мовознавство. – № 1. – С. 3–7.
2. Безпояско О. К., Городенська К. Г, Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія. – К., 1993. – С. 138–141, 274 – 329.

Селіна І.Л.

старший викладач кафедри мовної підготовки
Навчально-наукового інституту міжнародної освіти,
*Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна*

НАВЧАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ ХАРКОВА

Проблема світового масштабу останніх років – епідемія коронавірусу, а також нинішня українська проблема – війна, призвели до зміни форми навчання в закладах вищої освіти України, зокрема Харкова; денна форма змінювалася спочатку на змішану, з лютого 2022 року змінилася на асинхронну, а зараз - на дистанційну, особливо в її східній частині країни.

Так в університетах Харкова на даний час заняття проводяться лише онлайн, тому що багато викладачів та студентів були вимушені покинути своє місце проживання та поїхати чи на Західну Україну, чи до Європи, а іноземні студенти - чи до себе на батьківщину, чи, на жаль, зовсім покинути навчання. Зараз викладацька та студентська спільноти університету проживають не лише у Харкові, а й у різних куточках України чи інших країн світу.

Всупереч всіх обставин заклади вищої освіти Харкова не припинили свою діяльність, а продовжили працювати дистанційно, використовуючи різні інтернет - ресурси.

В наслідок швидкого розвитку технологій існує низка різноманітних систем та платформ, які можуть безплатно використовувати викладачі під час навчання в Україні:

MOODLE, GOOGLE CLASSROOM, GOOGLE MEET, GOOGLE HANGOUTS, ZOOM, МІЙ КЛАС, CLASSDOJO, CLASSTIME та ін. [1].

У процесі дистанційного викладання української мови як іноземної багато викладачів Харкова використовують ZOOM, GOOGLE CLASSROOM, GOOGLE MEET. Так викладачі кафедри мовної підготовки Навчально-наукового університету міжнародної освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна під час навчання української мови як іноземної здебільшого працюють з платформами MOODLE, ZOOM, GOOGLE CLASSROOM при цьому паралельно використовують університетську програму Е - ДЕКАНАТ.

MOODLE – така електронна система, що повністю підходить задля проведення дистанційного навчання. Завдяки цій системі викладачами нашої кафедри були створені різні курси з української мови для різних етапів навчання іноземних студентів та для різних спеціальностей: «Українська мова як іноземна», «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Іноземна мова. Базовий курс. ділових паперів», «Мовленнєва практика», «Майбутній лікар» тощо. Кожен курс – це цілий комплекс, який має електронний підручник української мови певного рівня, глосарій з перекладом англійською, арабською, китайською та французькою мовами, файли уроків з роз'ясненням граматичного матеріалу та перекладом, систему вправ, контрольні роботи, відео, аудіо, тексти, таблиці, презентації, зображення тощо, які доступні для студентів цього курсу в будь-який час доби та у будь-якій країні й не тільки з комп'ютера, а й з планшета та смартфона. Наприкінці кожного уроку є тест для перевірки знань пройденого матеріалу. Тестування дуже полегшує роботу викладачеві, оскільки самостійно оцінює результат. Для взаємозв'язку викладача зі

студентами існує чат. Є календар, у якому заплановано всі терміни (дата та час) подання домашніх завдань, контрольних робіт, тестів. Можна переглядати звіт про успішність студентів, кількість відвідувань. Викладачі використовують ці курси для виконання домашнього завдання, для самостійної роботи студентів, для перевірки рівня знань та для перездачі пропущених занять. Це дуже просто та зручно.

Zoom – зручна програма, завдяки якій можна проводити лекції, практичні заняття, консультації із великою кількістю студентів (до 100 осіб). Ця програма проста у використанні для проведення онлайн-уроків у вищій школі; запланував дві конференції по 40 хвилин поспіль (безплатно лише 40 хвилин) і без жодних проблем провів пару. Тут є можливість демонструвати підручники та посібники, файли, презентації. За бажання можна записати лекцію, практичне заняття або проведення іспиту. Також є біла дошка, на якій може писати не тільки викладач, а й студент. Ще є функції підняти руку, вимкнути звук, обмежити якомусь студенту доступ до заняття, спілкування з викладачем у чаті.

Google Classroom – допомагає організувати весь процес навчання та налагодити комунікацію між викладачем та іноземними студентами. За допомогою цього додатка можна проводити дистанційно практичні заняття з іноземними студентами за розкладом, ділитися з ними навчальними матеріалами, надсилати їм завдання, контролювати та коментувати їх виконання, а також виставляти оцінки. Додаток дозволяє стежити за процесом опановування знаннями з української мови як іноземної кожного студента, проводити консультації, приймати заліки та екзамени.

Е-ДЕКАНАТ - програма для закладів вищої освіти III-IV рівнів акредитації. Багато університетів та інститутів України

використовують її для внутрішньої роботи закладу. Вона включає низку інших програм таких, як ПС-КАФЕДРА-WEB, ПС-ЖУРНАЛ УСПІШНОСТІ-WEB, ПС-ЖУРНАЛ УСПІШНОСТІ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-WEB, РОЗКЛАД, ДОШКА ОГолошень, ПС-КАФЕДРА (РОЗПОДІЛ НАВАНТАЖЕННЯ). В програмі Е-ДЕКАНАТ створюється та підтримується така база даних, в якій реєструється та зберігається структура організації всього навчального процесу нашого університету: усі факультети, кафедри, спеціальності, спеціалізації, навчальні плани, академічні та збірні групи, лекційні потоки, тобто всі відомості про педагогічну роботу викладачів та навчальну роботу студентів.

ПС-КАФЕДРА-WEB – це електронний кабінет викладача, який містить всю інформацію про його педагогічну діяльність в університеті, тобто місце його роботи, його навантаження, його індивідуальний план, його розклад. У своєму кабінеті викладач має доступ до свого журналу, до якого входять усі його академічні або збірні групи, а також відомості про наукову активність його студентів. Нові групи легко та зручно знайти за допомогою бібліотеки карток дисциплін.

ПС-ЖУРНАЛ УСПІШНОСТІ-WEB дає дозвіл викладачеві реєструвати та вивчати як щоденні досягнення своїх студентів та відвідування ними уроків, так і змінювати оцінку протягом семестру, якщо студент покращив свій результат або відпрацював пропущене заняття, а також отримувати допомогу з підрахунками та заповненнями семестрових відомостей - на підставі збережених балів автоматично дублюються результати, які отримали студенти за весь період навчання, тобто в кінці семестру і друкується відомість, якщо це потрібно викладачу або деканату.

ПС-ЖУРНАЛ УСПІШНОСТІ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-WEB - це віддалений доступ до журналу викладача для усіх студентів закладу. Студенти можуть побачити свої оцінки, своє відвідування занять, спрогнозувати семестровий або річний результат та змінити його за потреби на кращий.

РОЗКЛАД – це програма, в якій студенти можуть бачити усі свої заняття, зміни під час навчання або заміни у разі хвороби їх викладача та посилення, а навчальна частина університету за допомогою посилення може контролювати та перевіряти роботу викладача.

ПС-КАФЕДРА (РОЗПОДІЛ НАВАНТАЖЕННЯ) збирає та зберігає дані про навантаження кожної кафедри університету та планове навантаження кожного викладача; містить результати розрахунку штатів кожної кафедри; надає можливість здійснювати розподілення навантаження кафедри між викладачами; фіксує та аналізує результати виконання навантаження як всієї кафедри разом, так і кожного педагогічного працівника окремо протягом 1 і 2 півріччя та за весь рік [2].

Отже, завдяки новітнім технологіям можливо, попри всі нинішні обставини життя в Харкові, проводити якісні заняття онлайн з української мови як іноземної, взаємодіяти зі своїми студентами та отримувати гарний результат опановування мовою. Але все рівно дуже не вистачає реального спілкування зі студентами, роботи в аудиторіях університету зі справжньою дошкою, тобто педагогічної діяльності офлайн.

Список використаних джерел:

1. Янкова, М. А. Особливості застосування дистанційного навчання у викладанні української мови як іноземної [Електронний ресурс]. 2021. Режим доступу: <http://kmp.fl.kpi.ua/uk/node/42>

2. Програмне забезпечення для вищих навчальних закладів України. Пакет програм "Деканат" для вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації [Електронний ресурс]. "Політек-Софт". Режим доступу: <http://www.politek-soft.kiev.ua/index.php?do=products&product=deanery34>

Шевченко С.М.

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу
історії та філософії освіти,
*Інститут педагогіки Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна*

ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ ЯК ЕПОХА МИНУЛОГО...

Історично склалося так, що за межами української держави опинилися мільйони українців. Живучи в різних країнах світу, зокрема в США, Канаді, Франції, ФРН та інших країнах, вони були і залишаються часткою українського народу. Як під час української національної революції 1917 — 1918 років викликала хвилю еміграції української інтелігенції за кордон. Можна назвати ряд українських, діячів, які починали свій творчий шлях в Україні (деякі з них брали активну участь в українській революції), але мусили продовжувати свою діяльність за межами України. Отже, в умовах сьогодення мільйони українців знайшли собі пристанище за кордоном. Там діти навчаються в українських дитячих садочках, класах, а в деяких країнах і школи повідкривали для переселенців з України. У дитячих закладах і школах педагогами працюють наші вчителі-практики за нашими підручниками та програмами. Крім того, для тих хто не влаштував свою дитину до школи, по місцю проживання, то для них відбувається он-лайн навчання.

Констатуючи факти можна сказати, що знаходячись в іншому національному середовищі, українці зберігали

традиції, культуру свого народу, несли творчий доробок у розвиток його духовної культури [4]. Найвизначнішим представниками були Д. Донцов, Д. Чижевський та О. Кульчицький та інші [2].

Майже всі представники наукового потенціалу її зосереджували увагу на розгляді передусім української – національного характеру, досліджуючи вплив його на формування духовної культури народу. Багато хто з дослідників зосереджували творчі зусилля в основному на розгляді української ідеї, а саме: І. Мірчук, В. Щербаківський, М. Сціборський, Д. Донцов. Досить плідно вчені діаспори працювали і над історією української філософії, в тому числі і над спадщиною Г. С. Сковороди. Крім цього, що стоїть історіософія В. Липинського, в творах якого, як і в працях Д. Донцова розглядалася концепція національної еліти [9 с. 25; 2].

Серед багатьох українських мислителів, що жили й творили за межами батьківщини (в «діаспорі», як сьогодні прийнято говорити), перш за все хотілося б назвати відомого ідеолога українського націоналізму Дмитра Донцова (1883 — 1961), який був учнем родоначальника українського націоналізму Миколи Міхновського (1873 — 1924). У брошурі Міхновського «Самостійна Україна», писалося: Ми не хочемо довше зносити панування чужинців, не хочемо більше зневаги на своїй землі. Нас є горстка, але ми сильні нашою любов'ю до України»... [2].

Дмитро Донцов мав переслідуваний царським урядом і мусив у 1906 р. емігрувати до Австро-Угорщини. Тут у 1913 р. у виступі на другому Всеукраїнському студентському конгресі у Львові де висунув програму відокремлення України від Росії. В роки першої світової війни був головою «Союзу визволення України», за гетьманату – головою Українського телеграфного агентства. З 1922 р. вів активну політичну роботу у Львові,

редагував ряд видань. У 1939 р. з наближенням до Львова Червоної армії емігрував до Канади; з 1948 по 1953 р. викладав українську літературу в Монреальському університеті. Учений розглядав націоналізм як світогляд українського народу. Теорія Донцова – це принцип волі, тлумаченої ірраціоналістично.

Ґрунтом національної ідеології Донцов вважав волю нації до життя. Як важливу рису національної ідеології він ставив над усе «загальнонаціональну» ідею; наполягав на «нетерпимості», навіть «фанатизмі», без яких, мовляв, не може успішно реалізовувати національну ідеологію. Отже, «Нація глядить у минуле, — писав Донцов у праці «Націоналізм», — звідки в традиціях шукає свою відправну точку і в майбутнє, яке має урядити для майбутніх поколінь. Українство мусить усвідомити собі, що його ідея, коли хоче перемогти, — повинна перейнятися поняттям влади над людністю і територією і надихнути собою таку спільну форму господарства, що піднесла б потрібно видатність моральних і фізичних сил України в порівнянні з теперішнім її станом».

Теоретична і практична діяльність Донцова пов'язана з розробкою і захистом ідеології українського націоналізму. Концепцію національної еліти Донцов виклав у багатьох творах. Найбільш значущими є «Націоналізм» (1926), «Дух нашої давнини» (1944), «Хрестом і мечем» (1967), «Незримі скрижалі Кобзаря» (1961), «Клич доби» (1968) та ін.

Отже, політична філософія Донцова ґрунтується на двох основоположних принципах — принципові «інтегрального націоналізму» та принципі національної еліти. Нація, національна ідея, українська національна ідея були об'єктом розгляду Донцова в багатьох його творах. Самі по собі ці ідеї були і лишаються актуальними.

Список використаних джерел:

1. Загородня А.А. Соціально-антропологічне осмислення освіти в Україні ХХ століття: філософський підхід. *Наука, освіта та технології: актуальні проблеми теорії та практики: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції* (Дрогобич, 19 травня 2023 р.): у 2 ч. Дрогобич: ЦФЕНД, 2023. Ч. 1. С. 9-10. URL: <http://www.economics.in.ua/>
2. Історія філософії України / Хрестоматія. К., 1992.
3. Костомаров М. Две русские народности. Київ. Харків, 1991.
4. Маланюк Євген. Нариси з історії нашої культури. К., 1992.
5. Сковорода Григорій. Повне зібрання творів у двох томах. К 1973
6. Філософія: Навч. посібник / І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко. К.: Вікар, 1997.
7. Юринець В. Філософсько-соціологічні нариси. Харків, 1930.
8. Шевченко С.М. Микола Міхновський (1917-1924 рр.) як один із представників українського національного руху кінця ХІХ – початку ХХ століття. The 6th International scientific and practical conference «Scientific research in the modern world» (April 6-8, 2023). Perfect Publishing, Toronto, Canada. 2023. P. 384-387. URL: <https://sci-conf.com.ua/vi-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-scientific-research-in-the-modern-world-6-8-04-2023-toronto-kanada-arhiv/> <https://lib.iitta.gov.ua/734919/>
9. Шевченко С.М. Національні ідеї В. Липинського. Педагогічна біографіка в освітньо-науковому просторі в умовах воєнної доби: нові виклики і завдання» (у межах Всеукраїнського фестивалю науки – 2023): зб. матер. VIII Всеукраїнського науково-методологічного семінару з історії освіти, (16 травня 2023 р. в онлайн-форматі, Київ). 2023. С.25-27.

10. Шевченко С.М. Національна освіта й виховання учнів у творчості Юрія Федьковича. The 7th International scientific and practical conference «Scientific research in the modern world» (May 4-6, 2023). Perfect Publishing, Toronto, Canada. 2023. P. 380-384. URL: <https://sci-conf.com.ua/vii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-scientific-research-in-the-modern-world-4-6-05-2023-toronto-kanada-arhiv/> <https://lib.iitta.gov.ua/735221/>

11. Шевченко С.М. Освітні та філософсько-освітні погляди у творах Т.Г. Шевченка, які так співзвучні із сьогоденням... The 6th International scientific and practical conference «Science and technology: problems, prospects and innovations» (March 16-18, 2023) CPN Publishing Group, Osaka, Japan. 2023. P. 305-309. URL: <https://sci-conf.com.ua/vi-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-science-and-technology-problems-prospects-and-innovations-16-18-03-2023-osaka-yaponiya-arhiv/> <https://lib.iitta.gov.ua/734590/>

12. Шевченко С.М. Просвітницька й педагогічна діяльність Юрія Федьковича (1834-1888) чи миттєвості сьогодення... *Наука і техніка сьогодні*. (Серія «Педагогіка»): журнал. Видавнича група «Наукові перспективи», 2023. № 3(17). С. 472-481. (Категорія Б). [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-3\(17\)-472-481](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-3(17)-472-481) Режим доступу: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/issue/archive> <https://lib.iitta.gov.ua/734635/>

СЕКЦІЯ 4.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Rudenko T.M.

graduate student,

Anatolii Pidgornyi Institute of

Mechanical Engineering Problems of the

National Academy of Sciences of Ukraine,

Kharkiv, Ukraine

MODELING OF BIRD IMPACT ON COMPOSITE AIRCRAFT ELEMENTS

Bird strike is one of the most important concerns about safety in the aviation industry. All modern aircraft structures are designed with account of likely collision with birds [1–5]. Birds are impacted against single blades and multiple blades to verify designs and launched into entire engines during the qualification process. But use of real birds during testing associated with lack of repeatability of the results in view of dissimilarity of bird orientation, structure, scaling effects, and non-homogeneity [6].

It is estimated that nearly 40% of the major bird strike incidents for civil aircrafts can be attributed to engine ingestion, 33% to collision with wings, 16% with windshields, 7% with fuselages. For military aircrafts, there are different statistics: engines – 55%, fuselages – 11%, windshields – 10%, wings – 14%.

All modern aircraft structures are designed with account of likely collision with birds [1]. Aviation standards in force require

that the aircraft construction would allow the crew to conclude the flight safely after collision with 1.81 kg bird [6, 7]. Also, the reliable protection from pressurization, namely a static loading, which arises through the pressure difference outside and inside the aircraft cockpit, is of great importance for ensuring the normal flight. The finite-element bird models are often used to analyze blade designs [8–11]. The bird model resembles the pressure distribution during impact of a real bird. Numerical modeling is widely used in the design and validation of new aircraft engine designs since it is cheaper, safer, and more convenient than constructing and destroying experimental prototypes.

With the advent of highly effective FEM-based software packages, further consideration was given to the problem of joint deformation of the bird and target. In doing so, the focus was on the accuracy of describing the process of bird damage. Lagrangian, Arbitrary Lagrangian Eulerian (ALE) and Smooth Particle Hydrodynamics (SPH) formulations have found wide application [1]. Among these methods, SPH can better describe bird fragmentation into discrete particles with high efficiency. It is applied for modeling bird strike, high-velocity impact, and other large deformations.

The changes in critical mode shapes and critical frequencies as a result of a bird strike on an engine blade are studied in the paper [12]. The Johnson-Cook material model for the fan blades and a hydrodynamic model are used for modeling the bird. The bird strike event is analyzed using Eulerian and SPH techniques. The finite element approach provides a better solution to analysis critical frequencies of jet engines due to blade deformation in the event of a bird strike.

On the base finite-element models, authors [13] have analyzed the bypass ratio turbofan engine's load-carrying structure transient response during bird ingestion in accordance with the engine bird

ingestion certification regulations. Large bird ingestion into an engine's procedure was conducted, the dynamic responses of key components on engine's load-carrying structures during the bird ingestion were discussed, and the safety assessment consequence was obtained.

Thus, the modeling of the damaged aircraft elements requires considerably less time and lower hardware cost than the experiment and allows modeling all types of engine parts damages in different operation conditions.

It is stated that the behavior of birds impacting a rigid target is described by using a hydrodynamic model. At high-speed impacts the bird behaves like a fluid with insignificant viscosity. A hemispherical-ended cylinder was used as a geometric model of a bird. It is this form that is most suitable for a big bird.

The work describes recent progress on numerical simulation of soft body impact onto a fiber reinforced composite wing leading edge structure. The study is based on the application of nonlinear explicit finite element analysis to simulate the response of composite wing structures under soft body impact loads. Soft body impactors such as gelatine (substitute bird) or ice (hailstones) are highly deformable on impact and flow over the structure spreading the impact load. Therefore, first benchmark simulations were carried out for soft body impact onto a rigid target. Soft body impactor was modeled using the Smoothed Particle Hydrodynamics Approach (SPH) method. A fluid dynamic model of a bird impulse is proposed [14]. The results obtained using this impact model for different velocity were compared to the experimental test results in terms of local pressure, including Hugoniot and stagnation pressures, and global load to validate the accuracy of the model. Then, the impact of soft body onto a composite wing structures was described. A composite failure model which includes ply damage

and interplay delamination model has been used to predict impact damage in the structure modeled using shell elements. The simulation tool predicts the impact damage in leading edge structure. The leading edge structure consists of four main parts: the outer skin which is made from composite material, the main spar, the nose ribs and the main ribs which are made from aluminum. The model simplified some of the details of the actual wing fabrication. An eight integration point shell finite element model was developed for the skin of the leading edge structure, based on eight integration point for the laminate which corresponds to the eight ply lay-up.

The results obtained from the wing with composite skin has been compared to the traditional wing made of aluminum skin. The results obtained demonstrate that it is possible to simulate impact failure progression during soft body impact loading in composite wing structure. The developed capability could be applied to reduce the number of certification test and costly redesign process.

References:

1. El-Sayed A. F. Bird strike in aviation: statistics, analysis and management. New Jersey: John Wiley and Sons, 2019. 368 p.
2. Smetankina N., Merkulova A., Merkulov D., Misura S., Misiura Ie. Modelling thermal stresses in laminated aircraft elements of a complex form with account of heat sources. ICoRSE 2022. Lecture Notes in Networks and Systems. 2023. Vol. 534. Springer, Cham. P. 233–246.
3. Smetankina N., Semenets O., Merkulova A., Merkulov D., Misura S. Two-stage optimization of laminated composite elements with minimal mass. Smart Technologies in Urban Engineering. STUE-2022. Lecture Notes in Networks and Systems. Springer, Cham, 2023. Vol. 536. P. 456–465.

4. Malykhina A.I., Merkulov D.O., Postnyi O.V., Smetankina N.V. Stationary problem of heat conductivity for complex-shape multilayer plates. Bulletin of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series “Mathematical modeling. Information technology. Automated control system”. 2019. Vol. 41. P. 46–54.

5. Smetankina N.V., Postnyi O.V., Merkulova A.I., Merkulov D.O. Modeling of non-stationary temperature fields in multilayer shells with film heat sources. In: 2020 IEEE KhPI Week on Advanced Technology (KhPIWeek). 2020. P. 242–246.

6. Smetankina N., Malykhina A., Merkulov D. Simulating of bird strike on aircraft laminated glazing. MATEC Web of Conferences. 2019. Vol. 304. P. 01010-01016.

7. Smetankina N.V. Non-stationary deformation, thermal elasticity and optimisation of laminated plates and cylindrical shells. Kharkiv: Miskdruk Publishers, 2011. 376 p.

8. Misura S.Y., Smetankina N.V., Misiura Ie.Iu. Rational modelling of hydroturbine cover for a strength’s analysis. Bulletin of the National Technical University “KPI”. Dynamics and Strength of Machines. 2019. No 1, P. 34–39.

9. Misura S., Smetankina N., Misiura Ie. Optimal design of the cyclically symmetrical structure under static load. Lecture Notes in Networks and Systems. Integrated Computer Technologies in Mechanical Engineering-2020. Springer, Cham, 2021. Vol. 188. P. 256–266.

10. Гонтаровський П. П., Сметанкіна Н. В., Гармаш Н. Г., Глядя А. А., Клименко Д. В., Сиренко В. Н. Дослідження напружено-деформованого стану паливного бака вафельної конструкції ракети-носія. Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій. Дніпро, 2019. Вип. 29. С. 91–102.

11. Shupikov A.N., Smetankina N.V. Non-stationary vibration of multilayer plates of an uncanonical form. The elastic immersion method. International Journal of Solids and Structures. 2001. Vol. 38, No 14. P. 2271–2290.

12. Vahdati M., Lee K.B., Sureshkumar P. A review of computational aeroelasticity of civil fan blades. International Journal of Gas Turbine, Propulsion and Power Systems. 2021. Vol. 11. P. 22–35.

13. Kumar R.V. Failure analysis of rotorcraft composite end plate structure under high-velocity bird impact. Journal of Failure Analysis and Prevention. 2016. Vol. 16. P. 864–873.

14. Ivchenko D., Smetankina N. The validation of the bird-impactor model for mathematical modelling of damage processes in turbofan engine parts. Lecture Notes in Networks and Systems. Integrated Computer Technologies in Mechanical Engineering-2020. Springer, Cham, 2021. Vol. 188. P. 403–414.

Smetankina N.

Doctor of Technical Sciences,
Head of Department of Vibration and
Thermostability Studies,
*Anatolii Pidgornyi Institute of
Mechanical Engineering Problems of the
National Academy of Sciences of Ukraine,
Kharkiv, Ukraine*

Misiura S.

Candidate of Technical Sciences,
Senior Lecturer of Department of
Mathematical modeling and intelligent
computing in engineering,
*National Technical University «KhPI»,
Kharkiv, Ukraine*

Misiura Ie.

Candidate of Technical Sciences,
Associate Professor of Department of
Higher Mathematics, Economic and
Mathematical Methods,
*Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics,
Kharkiv, Ukraine*

**IMPROVING RELIABILITY OF ENERGY
EQUIPMENT UNDER OPERATIONAL CONDITIONS**

Reliability is a complex property, which, depending on the purpose of the object and the conditions of its operation, consists of reliability, durability, maintainability, and maintainability [1–3].

If the aim is to assess the reliability of the object, in particular energy equipment, during a certain time (season), then it is advisable to choose the probability of trouble-free operation as the main indicator. For energy equipment, the failure of which has a consequence - large technological losses even in case of a short-term disruption of their efficiency, the intensity of failures and the failure flow parameter of the energy equipment are in the first place among the reliability indicators. When the efficiency of operation depends primarily on the duration of operation, then the average operating time before failure is the main indicator [4–6].

Durability is the ability of the object to perform the required functions before reaching the limit state under the established maintenance and repair system. Service life is the calendar duration of operation during which the object will not reach its limit state. Resource is the total earnings during which the object will not reach the limit state. In connection with the wide-scale use of energy equipment in the technological processes of agricultural production, increasing its durability becomes important and depends on the correct choice of its nomenclature, the number and placement of reserve (spare) elements, rational organization of operational and planned maintenance of energy equipment. Repair ability is the ability of an object to be adapted to maintain and restore a state in which it is able to perform the required functions with the help of maintenance and repair [7]. For the quantitative characteristic of reliability, there are single, complex, calculated, experimental indicators of operational reliability.

The purpose of this research is to develop methods and means of diagnosing the vibration state and resource of the responsible nodes of power units and their use to assess the damage and resource of the most stressed elements and nodes of turbo machines and power equipment to increase the reliability and safety of their operation.

Automated systems for diagnosing the vibration state of turbine units provide: simultaneous determination of vibration parameters at controlled points; continuous, parallel collection and registration of vibration parameters of rotors, supports and main technological parameters of the power unit; analysis of the compliance of the vibration of rotors and supports with current regulations; preventing the development of abnormal situations; spectral, harmonic, correlation, statistical analysis of vibration characteristics; formation of trends of controlled values, shaft and support trajectories and their amplitude-phase-frequency characteristics; expert assessment of the development of dangerous defects.

Control and diagnostics of the vibration state of the turbine unit are carried out in different modes of its operation: shaft rotation, start-up, coasting, idling, load, operation under load. In case of increased vibration of the unit, a probability assessment of the development of defects is performed based on the characteristic vibration signs of their presence: cracks in the rotor; violation of the connection of the rotors and misalignment of the supports; imbalances of rotating elements of the shaft pipeline; rotor deflections; violation of the stability of the movement of the rotors in sliding bearings and hooking of the rotor to the stator. Equipping high-power turbine units with automated systems allows to prevent the development of emergency situations, increase the safety of operation of turbo units, preserve their technical and economic indicators and slow down the resource's operation in all operating modes, including rapid start-ups. Thus, preventing the development of just one emergency situation fully pays for the costs of equipping the unit with these systems.

A comprehensive approach to the collection and processing of information on the reliability of power equipment is proposed, as

well as a method of determining the main elements that regulate the reliability of a specific unit based on statistical analysis of data on the operation of steam turbine installations. Reliability analysis is based on information about damage caused by equipment failure, damage detected during planned equipment repairs, as well as data on equipment malfunctions that were detected during the operation of steam turbine installations. The following are used as initial information: equipment failure reports, repair documentation, reporting operational documentation, information obtained by technological monitoring systems, as well as information obtained by the method of expert evaluations from technical specialists engaged in the operation and repair of steam turbine equipment at power plants.

Methods for calculating the vibrational and thermal stress state of elements and structures of power machines have also been created [8–10], taking into account experimental data on the thermomechanical properties of materials.

References:

1. Andiappan V., Benjamin M.F.D, Tan R.R., Ng D.K.S. Design, optimisation and reliability allocation for energy systems based on equipment function and operating capacity. *Heliyon*. 2019. Vol. 5, Iss. 10. P. e02594.
2. Сметанкіна Н.В., Мисюра С.Ю., Линник А.В. Влияние предварительно напряженного состояния на частоты несущих конструкций гидротурбин. *Вісник НТУ «ХПИ». Серія: Динаміка і міцність машин*. 2018. Т. 1, № 38. С. 42–48.
3. Мисюра С.Ю., Сметанкіна Н.В., Мисюра Є.Ю. Рациональное моделирование крышки гидротурбин для анализа прочности. 2019. *Вісник НТУ «ХПИ». Серія: Динаміка і міцність машин*. № 1. С. 34–39.

4. Misura S., Smetankina N., Misiura Ie. Optimal design of the cyclically symmetrical structure under static load. *Lecture Notes in Networks and Systems. Integrated Computer Technologies in Mechanical Engineering-2020*. Springer, Cham, 2021. Vol. 188. P. 256–266.

5. Кантор Б.Я., Андрющенко С.А., Мисюра С.Ю. Исследование напряженно-деформированного состояния крышки гидротурбины и возможностей совершенствования ее конструкции. *Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Динаміка і міцність машин*. 2010. № 69. С. 58–66.

6. Гонтаровський П.П., Сметанкіна Н.В., Гармаш Н.Г., Глядя А.О., Клименко Д.В., Сиренко В.М. Дослідження напружено-деформованого стану паливного бака вафельної конструкції ракети-носія. *Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій*. 2019. Вип. 29. С. 91–102.

7. Sendhil K.S., Senthil K.M. Condition monitoring of rotating machinery through vibration analysis. 2014. *Journal of Scientific and Industrial Research*. Vol. 73, No. 4. P. 258–261.

8. Smetankina N., Merkulova A., Merkulov D., Misura S., Misiura Ie. Modelling thermal stresses in laminated aircraft elements of a complex form with account of heat sources. *ICoRSE 2022. Lecture Notes in Networks and Systems*. 2023. Vol. 534. Springer, Cham. P. 233–246.

9. Malykhina A. I., Merkulov D. O., Postnyi O. V., Smetankina N. V. Stationary problem of heat conductivity for complex-shape multilayer plates. *Bulletin of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series “Mathematical modeling. Information technology. Automated control system”*. 2019. Vol. 41. P. 46–54.

10. Smetankina N.V., Postnyi O.V., Merkulova A.I., Merkulov D.O. Modeling of non-stationary temperature fields in multilayer shells with film heat sources. In: *2020 IEEE KhPI Week on Advanced Technology (KhPIWeek)*. 2020. P. 242–246.

Безсонов М.В.

студент кафедри кібербезпеки та програмного забезпечення,
*Національний Університет «Одеська Політехніка»,
м. Одеса, Україна*

Кушніренко Н.І.

канд. тех. наук, доцент, доцент кафедри кібербезпеки
та програмного забезпечення,
*Національний Університет «Одеська Політехніка»,
м. Одеса, Україна*

РОЗРОБКА ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ПРИХОВУВАННЯ АУДИОПОВІДОМЛЕННЯ В ЗОБРАЖЕННІ

На сьогоднішній день багато різних фахівців з кібербезпеки працюють над створенням програмного забезпечення, яке б змогло швидко та безпечно передавати великий обсяг даних, а тому числі і голосової інформації. Це завдання ускладнюється тим, що потрібно розглядати можливість перехоплення зловмисником цієї інформації при передачі. Одним з варіантів захисту повідомлення при передачі є шифрування. Однак, актуальною задачею залишається розробка рішень, які б не тільки унеможливили б відтворення вихідного повідомлення з перехопленого, а й взагалі приховали наявність цільових даних в ньому [1]. Стеганографія вирішує задачі приховування факту існування таємних даних при їх передачі, зберіганні або обробці. Останнім часом спостерігається тенденція поєднання засобів криптографії та стеганографії з метою підвищення рівня захисту інформації [2].

Деякі спеціальні відомства використовують програмне забезпечення, яку використовує таких підхід для шифрування

текстових повідомлень. В даній роботі було вирішено створити програмний продукт, який міг би перетворювати аудіо-повідомлення у Bitmap фото, шифрувати та приховувати його у іншому обраному фото [3]. Аудіо запис був обраний саме тому, що запропоноване програме забезпечення розглядується як можливе рішення для використання у виконавчих та спеціальних відомствах. Записати аудіо повідомлення можна набагато швидше, ніж набрати текст, що є перевагою в екстрених умовах [4].

У відкритому доступі не було знайдено безкоштовних програмних застосунків, які б могли ефективно вирішувати задачі шифрування та приховування аудіо інформації при передачі по відкритим каналам зв'язку. Більшість подібних програм розраховані на спеціальні відомства, тому їх важко знайти у відкритому доступі.

Для написання програмного коду для перетворення аудіо у зображення потрібно було обрати мову програмування, яка використовувала би найменш можливу кількість ресурсів і при цьому давала би можливість реалізувати усі потрібні функції. У якості мов програмування було розглянуто декілька: C++, C#, Python та Java. Маючи певне уявлення про структуру кожної з розглянутих мов програмування, було зроблено висновок, що найбільш доцільно розробляти обране програмне забезпечення на C#.

До переваг цієї мови програмування можна віднести можливість оптимізувати та прискорити роботу обробки більшості видів даних. Також асинхронна оптимізація роботи процесів програми може прискорити сам процес шифрування аудіо доріжки.

Основний алгоритм роботи програми можна поділити на 3 етапи.

Перший етап – перетворення аудіо повідомлення у масив пікселів (рис. 1):

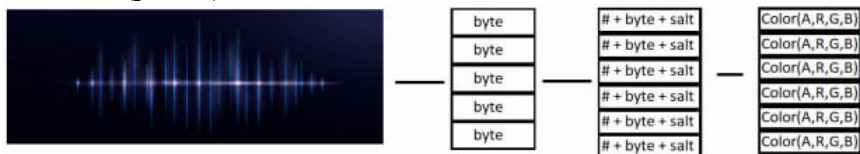

Рис. 1. Перетворення аудіо повідомлення у масив пікселів

1. Користувач записує аудіо повідомлення, яке буде зашифровано та обирає зображення, у якому буде приховане повідомлення.

2. Аудіо-повідомлення зчитується та перетворюється у байтовий масив.

3. Далі, кожне окреме байтове значення перетворюється у HEX формат кольорової палітри методом генерації випадкової солі, яка буде у себе включати літери від “А” до “Е”.

4. Після цього кожне HEX значення перетворюється на модель формату Color.

Другий етап - шифрування отриманого масиву пікселів блоком RSA та створення Вітмар рисунку (рис. 2):

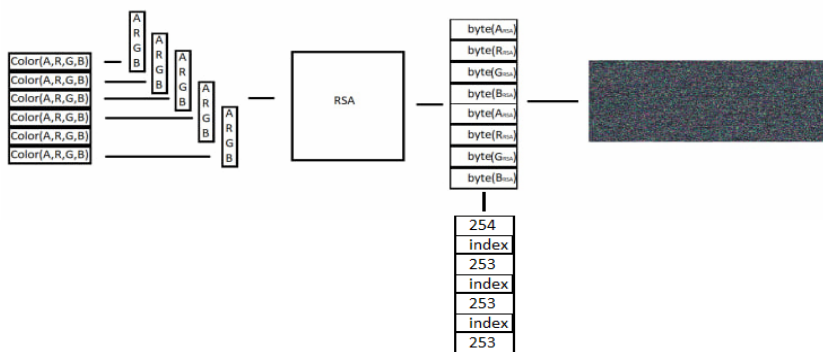

Рис. 2. Шифрування отриманого масиву пікселів блоком RSA та створення Вітмар рисунку

1. Після отримання списку моделей формату Color кожне окреме значення “A”, “R”, “G”, “B” буде зашифровано алгоритмом RSA.

2. Після шифрування отримуємо байтовий масив, який за допомогою Bitmap створює піксельне зображення.

Слід зазначити особливість блоку шифрування RSA у даному випадку. Кожне значення пікселя після шифрування може отримати значення більше 255, і таким чином воно буде не валідним для байтового масиву. Тому кожне значення перевіряється на можливість його шифрування. Якщо шифрувати його не можливо, то індекс даного пікселя розбивається та записується у кінець байтового масиву. Таким чином при розшифруванні ми будемо мати список не змінених шифруванням даних у кінці байтового масиву.

Третій етап – приховування створеного Bitmap зображення, за допомогою методу LSB [3] в обраному на першому етапі зображенні-контейнері. Результуюче зображення буде передаватися отримувачу.

Вилучення повідомлення виконується в зворотному порядку. Але на етапі отримання байтового масиву с Bitmap зображення по-перше, слід відділити індексний масив. Початок цього масиву – це останнє байтове значення “254”. Таким чином маємо два масиви, один з яких з усіма значеннями, а другий – лише індекси даних, які не були зашифровані. Далі при розшифруванні RSA, кожний індекс байту першого масиву звіряється з другим, перевіряючи необхідність розшифрування. На основі даного алгоритму створено програмний застосунок.

Висновки. У підсумку можемо зазначити, що розроблений програмний застосунок може значно полегшити процес передачі важливих повідомлень між працівниками спеціальних відомств, для забезпечення повної безпеки та секретності переданої інформації.

Список використаних джерел:

1. Кібербезпека в інформаційному суспільстві: Інформаційно-аналітичний дайджест / відп. ред. О.Довгань; упоряд. О.Довгань, Л.Литвинова, С.Дорогих; Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права НАПрН України»; Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського. – К., 2023.– №1 (січень). – 229 с.
2. Aiman Jan, Shabir A. Parah, Muzamil Hussan, Bilal A. Malik. Double layer security using crypto-stego techniques: a comprehensive review. Health and Technology. 2022. Volume 12, pages 9–31.
3. Hiding data in image files. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2405844020303091>
4. Gandikota R., Mishra D. Hiding audio in images: A deep learning approach. In: 8-th International Conference on Pattern Recognition and Machine Intelligence, Lecture Notes in Computer Science. 2019. Vol. 11942. Springer, Cham, pp. 389–399.

Климась Р.В.

кандидат технічних наук,
начальник відділу досліджень,
статистики пожеж та надзвичайних ситуацій
науково-дослідного центру протипожежного захисту,
*Інститут державного управління та
наукових досліджень з цивільного захисту,
м. Київ, Україна*

Середа Д.В.

науковий співробітник відділу досліджень,
статистики пожеж та надзвичайних ситуацій
науково-дослідного центру протипожежного захисту,
*Інститут державного управління та
наукових досліджень з цивільного захисту,
м. Київ, Україна*

**ЩОДО МОЖЛИВОГО ЗАЛУЧЕННЯ
ДОСЛІДНО-ВИПРОБУВАЛЬНИХ ЛАБОРАТОРІЙ
ДСНС ДО ОЦІНКИ СТАНУ ГОТОВНОСТІ
ЗАХИСНИХ СПОРУД ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

На сьогодні у територіальних органах Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС) функціонує 24-и дослідно-випробувальні лабораторії головних управлінь ДСНС в областях і місті Києві (далі – ДВЛ), що створювалися для здійснення заходів по дослідженню пожеж, проведення випробувальних і вимірювальних робіт.

У процесі їх функціонування на дослідно-випробувальні лабораторії також було покладено окремі види робіт у сфері забезпечення пожежної безпеки та захисту населення від надзвичайних ситуацій.

На сьогоднішній день в Україні знаходиться на обліку понад 20 тисяч захисних споруд цивільного захисту, з яких лише близько 10 % знаходяться у стані готовності.

З метою встановлення основних вимог до проведення випробування (перевірки) інженерно-технічних систем (вентиляції, опалення, водопостачання та водовідведення, електропостачання) та системи протипожежного захисту, системи телекомунікацій (зв'язку) для встановлення експлуатаційної придатності захисних споруд цивільного захисту під час їх уведення в експлуатацію Технічним комітетом стандартизації «Страховий фонд документації» (ТК 40) та Інститутом державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту розроблено національний стандарт ДСТУ 9107:2021 *Захисні споруди цивільного захисту. Методи випробування* [1].

Національний стандарт ДСТУ 9107 [1] містить методи випробування:

- систем водопостачання та водовідведення;
- систем забезпечення нормальних умов внутрішнього повітряного середовища;
- систем електропостачання;
- систем протипожежного захисту;
- вводу у захисну споруду інженерних комунікацій;
- систем фільтровентиляції та регенерації повітря та окремого їх обладнання;
- систем герметизації та окремого їх обладнання;
- автономних джерел електропостачання;
- сховищ на герметичність;
- перевірки технологічних систем;
- перевірки умов життєдіяльності населення.

Окремими додатками передбачено випробування фільтр-поглиначів та оформлення результатів випробування фільтровентиляційних агрегатів.

Загальні технічні вимоги та методи випробування на засоби очищення повітря, що призначені для застосування у захисних спорудах цивільного захисту, встановлені національним стандартом ДСТУ 9077:2021 *Засоби очищення повітря захисних споруд цивільного захисту. Загальні технічні вимоги* [2].

Засоби очищення повітря застосовуються у складі вентиляційних систем захисних споруд цивільного захисту.

Національний стандарт ДСТУ 9077 [2] містить методи випробування з визначення:

- опору засобів очищення повітря та номінальної витрати повітря;
- герметичності засобів очищення повітря;
- здатності до адсорбції активованим вугіллям газу у тестовій колонії;
- здатності до адсорбції диметилметилфосфонату у фільтрі;
- здатності до адсорбції хлорціану у фільтрі;
- здатності до адсорбції диметилметилфосфонату моделюванням у тестовій колонії;
- здатності до адсорбції хлорціану моделюванням у тестовій колонії.

Відповідно до вимог *Порядку створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту та ведення його обліку*, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10.03.2017 № 138 [3], балансоутримувач забезпечує утримання захисних споруд та інших споруд, що повинні використовуватися для укриття населення, а також

підтримання їх у стані, необхідному для приведення у готовність до використання за призначенням відповідно до вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд.

Наказом МВС від 09.07.2018 № 579 (zareєстрований в Мін'юсті 30.07.2018 за № 879/32331) [4] затверджено *Вимоги щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту*, якими унормовано питання утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, зокрема визначено періодичність проведення перевірок справності обладнання, інженерних мереж і будівельних конструкцій.

Оцінка стану готовності захисних споруд здійснюється щороку з метою виявлення недоліків у стані утримання й експлуатації захисних споруд, передбачення заходів щодо приведення захисної споруди в готовність до використання за призначенням.

Крім того, оцінка стану готовності здійснюється у таких випадках:

- у разі проведення технічної інвентаризації захисної споруди як об'єкта нерухомого майна;
- у разі підготовки пропозицій щодо подальшого використання захисної споруди;
- після пожеж, аварій, катастроф та інших надзвичайних ситуацій, що могли негативно вплинути на технічний стан захисної споруди;
- у разі здійснення ДСНС заходів державного нагляду (контролю) за станом готовності захисних споруд відповідно до Закону України *Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності* від 05.04.2007 № 877-V [5].

У свою чергу балансоутримувачі незалежно від форми власності створюють об'єктові формування цивільного захисту

з обслуговування захисних споруд або призначають осіб, відповідальних за обслуговування та експлуатацію фонду захисних споруд. Методичне керівництво та контроль за утворенням формувань цивільного захисту здійснює ДСНС.

Балансоутримувач захисної споруди для оцінки стану готовності, проведення інших обстежень (за винятком оцінки стану готовності під час нагляду) залучає фахівців структурних підрозділів із питань цивільного захисту міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, органів і підрозділів ДСНС.

За результатами оцінки стану готовності складається акт оцінки стану готовності захисної споруди цивільного захисту за встановленою формою.

Окремі заходи з оцінки стану готовності, проведення обстежень, перевірок справності обладнання, інженерних мереж та будівельних конструкцій захисних споруд цивільного захисту можуть бути запроваджені у діяльність дослідно-випробувальних лабораторій територіальних органів ДСНС за розробленими та затвердженими в установленому порядку методиками.

Список використаних джерел:

1. ДСТУ 9107:2021 *Захисні споруди цивільного захисту. Методи випробування*. Чинний від 2022-02-01. К.: ДП «УкрНДНЦ», 2021. 20 с.
2. ДСТУ 9077:2021 *Засоби очищення повітря захисних споруд цивільного захисту. Загальні технічні вимоги*. Чинний від 2021-12-01. К.: ДП «УкрНДНЦ», 2021. 15 с.

3. Деякі питання використання захисних споруд цивільного захисту: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 березня 2017 р. № 138. Офіційний вісник України, 2017, № 24, ст. 682.

4. Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту: наказ МВС України від 09 липня 2018 р. № 579, зареєстрований у Мін'юсті 30.07.2018 за № 879/32331. Офіційний вісник України, 2018 р., № 64, ст. 2192.

5. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05 квітня 2007 р. № 877-V. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, № 29, ст. 1001.

СЕКЦІЯ 5.

ПСИХОЛОГІЯ

Артюхіна Н.В.

доцент кафедри загальної психології і
психології розвитку особистості
*Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова,
м.Одеса, Україна*

Козинець В.І.

бакалавр кафедри загальної психології і
психології розвитку особистості
*Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова,
м.Одеса, Україна*

ТІЛЕСНІ МОДИФІКАЦІЇ ЯК ЗАСІБ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Як культурний феномен, тілесні модифікації існують досить тривалий термін[1]. Перші свідчення про татуювання (можливі інструменти для нанесення модифікацій) ведуть до кордонів верхнього палеоліту, а практика навмисної зміни тіла, ймовірно, існувала й раніше. У будь-якій культурі світу можна знайти згадки про тілесні модифікації: малюнки на тілі єгипетських жриць, пірсинг лідерів монгольських племен, кровопускання майя і т.д. Татуювання, шрамування і пірсинг

поступово поширювались і молодіжних контркультурних напрямках, і в кримінальних субкультурах, і серед аристократії. Така глобальна популяризація свідчить про зв'язок тілесних модифікацій із підсвідомою частиною психіки. Цей зв'язок реалізується через символізм і глибинну архетиповість татуювання, хоча багатьом з нас здається, що «тату – це просто малюнок». Багато причин, насправді, демонструють, що тілесні модифікації – це щось набагато глибше, ніж просто естетично приваблива зміна тіла. В звичайному малюнку дракона на руці поєднується і історичний досвід попередніх поколінь, і міфологічне мислення, і цінність болю як ритуальної домовленості заради відчуття захисту, і відображення самооцінки та типу особистості носія цього дракону. Тату – це не «просто малюнок»[3;4].

Було визначено, що респонденти з татуюванням зазвичай мають нестабільну самооцінку і можуть переживати певну психологічну кризу. Описані можливі причини такого взаємозв'язку емоційного стану з тілесністю особистості, що знову підтверджує те, наскільки внутрішній психологічний простір людини відбивається на її зовнішньому компоненті – на її тілі. Це можна навіть вважати невеликим продовженням дослідження психофізичного питання, але у більш специфічному контексті.

Окрім самооцінки, тип особистості також впливає на факт наявності татуювання та її сюжет. Так татуювання частіше роблять люди епілептоїдного, істероїдного типів (за А.Є. Лічко), гіпертимного, дистимного типів (за К. Леонардом), патопсихологічних типів з істероїдними, шизоїдними, антисоціальними та емоційно-нестійкими розладами і ілюстенічного, емофстенічного, агостенічного та інших типів (за В. Лібіним, О. Лібіним, О. Лібіною). Але через велику

кількість типологій, продовження подібних досліджень залишається актуальним.

Емпіричне визначення стану самооцінки людей з тілесними модифікаціями показало, що більшість респондентів двох груп (з тілесними модифікаціями та без тілесних модифікацій) схильні до середньої адекватної самооцінки. Показник високої неадекватної самооцінки виявився вище у людей без тілесних модифікацій. У вибірці людей з тілесними модифікаціями висока кількість респондентів з високою адекватною самооцінкою. В обох вибірках чоловіки більш схильні до середньої адекватної самооцінки, а жінки – до високої адекватної.

Дослідження самоставлення респондентів встановило, що всі показники обох вибірок знаходяться в рамках норми. Середньогруповий суб'єкт вибірки без тілесних модифікацій характеризується стабільною самооцінкою, схильністю до підвищення самоцінності та зниженою схильністю до самозвинувачень. Середньогруповий суб'єкт з тілесними модифікаціями також має достатній рівень самоцінності, вище рівень самозвинувачення, має нижче показник самоприв'язаності, має вищі показники внутрішньої конфліктності та самозвинувачень, ніж суб'єкт без тілесних модифікацій.

Дослідження характерологічних особливостей респондентів за методикою «Акцент 2-90» Шмішека-Мюллера, в адаптації Вігдорчика М.[2], показало, що в респондентів без тілесних модифікацій переважаючими типами акцентуацій виявились гіпертимність, екзальтованість, циклотимність, за ними - демонстративність, застрягання та емотивність. Респонденти з тілесними модифікаціями демонструють високі показники демонстративності, гіпертимності, екзальтованості

та циклотимності та понижені значення дистимності і інтроверсії. Окремо було виявлено, що люди з тілесними модифікаціями є більш схильними до екстра- та амбіверсії.

Кореляційний аналіз результатів респондентів з тілесними модифікаціями виявив, що в респондентів з тілесними модифікаціями при підвищенні показника самооцінки зростає самовпевненість, самокерівництво, самоцінність та самоприв'язаність, отже їхня поведінка в соціальному просторі та самопрезентація вагомо ґрунтуються на цих показниках.

Встановлення взаємозв'язку між наявністю тілесних модифікацій, типом особистості, самооцінкою та самопрезентацією у культурному просторі показало, що переважна кількість опитуваних без тілесних модифікацій вважає, що причинами тату і пірсингу в інших людей є самовираження, естетичні вподобання, бажання щось змінити в собі та виділитись з натовпу, і це є проекцією переважання в цих опитуваних показників гіпертимності, екзальтованості та циклотимності. 56% респондентів загальної вибірки відповіли, що не бажають виконувати тілесні модифікації в майбутньому, інша частина вибірки (44%) хочуть мати татуювання чи пірсинг в майбутньому.

Буди виділені наступні причини модифікації тіла. Причина «Естетичні вподобання, краса» може бути пов'язаною з високими показниками демонстративності та екзальтованості в опитуваних; причини «Тілесна модифікація як пам'ять про певну подію, спогад на тілі» та «Тілесна модифікація має глибокий особистісний символічний сенс» можуть впливати внаслідок високої гіпертимності, емотивності та циклотимності респондентів; причини «Тілесна модифікація як мистецтво або творчість на тілі» та «Самовираження» можуть

мати зв'язок з високою екзальтованістю респондентів вибірки. Крім того більшість респондентів з тілесними модифікаціями бажають зробити їх ще, повторно.

Було виявлено, що в більшості респондентів (56%) ставлення до тіла змінилось в кращу сторону, але 44% зазначили, що їх ставлення до тіла жодним чином не змінилось після виконання тату чи пірсингу. Такі результати демонструють доцільність виконання тілесних модифікацій в першій частини опитуваних. Щодо другої частини – можна припустити, що таким чином респонденти дійсно використовують модифікації в якості якора, але якоритись можуть виключно на рівні тіла, не рефлексуючи зміни на рівні емоцій та когніцій.

Отже, тема пошуку адекватної самопрезентації особистості через тіло залишається актуальною і потребує подальших досліджень. Адже, як написав в своїх книзі «Татуювання, шрамування і інші прикраси тіла» чеський науковець Мартін Рихлік: «Татуювання звертало і досі звертає мало уваги соціологів, істориків, знавців мистецтва і культури. Водночас це єдиний вид мистецтва, який використовує в якості матеріалів живі тканини» [5].

Список використаних джерел:

1. Артюхіна Н.В. Феномен татуювання як засіб самовизначення та самопрезентації особистості у юнацькому віці. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки», Випуск 5, том 1, 2016. – стор. 17-23.
2. Вігдорчик М. І. Психодинамічний підхід до проблеми акцентуації. Акцент 2-90. – Одеса, 1995. – 40с.

3. Муха О. Формати ставлення до власного тіла: парадокс духовності 20 сторіччя // Наука. Релігія. Культура: Збірник наукових статей. Донецьк, 2006. № 1. с.141–146.

4. Раш Дж. Э. Історія культури татуювання, пірсингу, скарифікації та вживлення імплантів. URL: <https://www.twirpx.com/file/1798615/>

5. Rychlík, Martin. Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla. 2005, Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/258997411_Tetovani_skarifikace_a_jine_zdobeni_tela

Дикіна Л.В.
старший викладач кафедри
практичної та клінічної психології,
*Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова,
м. Одеса, Україна*

РОДИННІ КРИЗИ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ СІМ'Ї

Під час вивчення сімейного функціонування та надання психологічної допомоги сім'ї необхідно враховувати нормативні кризи, які відповідають конкретним етапам життя сім'ї. Такі вчені як Е. Дюваль, Е.К. Васильєва, В.І. Зацепін, Г. Навайтис, С. Кратохвіл, А. Тоффлер, В.А.Сисенко, Т.М. Трапезнікова, А.І. Антонов, П. Сорокін, М.Плзак, В. Сатир, Х. та М. Фелдмани, Е.Г. Ейдемільер, В.В. Юстіцкіс розглядали різні підходи до вивчення життєвого циклу сім'ї в залежності від критерія для їх виділення. Така варіативність сімейних систем ускладнює аналіз етапів взаємин у сім'ї, однак можна виділити кілька типових варіантів, що є найбільш поширеними. Кожен етап життя подружжя вимагає вирішення своїх власних завдань і зустрічі з типовими проблемами, які потребують уваги та розв'язання.

Науковці вважають, що подружні стосунки є такою системою, що постійно змінюється та розвивається. Перехід від однієї стадії життя до іншої може викликати труднощі для подружжя, через неможливість зберегти попередні принципи та спосіб поведінки. Тому, головним завданням психолога є допомога членам сім'ї у пристосуванні до нових умов та потреб, які виникають на новому етапі розвитку їхнього шлюбу.

Подружні стосунки можуть зазнавати як неочікуваних змін, так і ряд типових, "нормативних" змін, які характерні для еволюції подружнього життя відповідно до часу. Ці зміни можуть викликати нормативні і ненормативні сімейні кризи.

Сімейна криза – явище загострення родинних суперечностей, різкого погіршення ритму сімейного життя, коли звичні способи реагування членів родини не розв'язують проблем. [2]

Існують фактори, які можуть свідчати про ймовірність сімейної кризи: повна відсутність конфліктів та сварок, або їх надмірна кількість; під час обговорення своїх проблем партнери захищають кожен свої власні позиції і не намагається зрозуміти погляд іншої сторони; переважання захисно-агресивних реакцій взаємодіючих сторін; в інтимній сфері життя один із партнерів постійно ухиляється від сексу; неможливість, або небажання одного з партнерів приймати участь у процесі ухвалення рішень; зацикленість на одній темі, особливо якщо це стосується дітей, або навпаки, стійке мовчання; відданість дружини сім'ї, залишаючи мало часу для власного саморозвитку; професійний працеголізм, якщо він перешкоджає самовираженню та розвитку у сімейному житті.

Сімейна криза як явище має два рівні прояву: на індивідуальному рівні та на рівні всієї родини.

Симптоми сімейної кризи на індивідуальному рівні складають: психологічний дискомфорт, переважання негативних емоцій; неефективність старих способів комунікації, зниження рівня задоволеності шлюбом; почуття непорозумілості, спустошеності, безвиході; зміщення локусу контролю з внутрішнього на зовнішній; закритість новому досвіду і водночас віра в чудо зовнішніх змін. [1]

Ознаки кризи, які загострюються на індивідуальному рівні, загрожують єдності родини. Такі кризові ситуації можуть викликати погіршення фізичного та психологічного стану родини, спричиняти перенавантаження при виконанні ролей, призвести до зміни родинної динаміки та стосунків між її членами, а також до зниження рівня задоволеності життям та загального благополуччя родини. Однак, підтримка і терапія можуть допомогти родині пережити кризу та зміцнити зв'язки між її членами.

Більш-менш прогнозованими є нормативні кризи, їх переживає переважна кількість родин у приблизно однаковий час. Дослідники виділяють наступні нормативні кризи: прийняття подружніх зобов'язань; засвоєння батьківських ролей; включення дітей у зовнішні соціальні інститути; прийняття факту дорослішання дитини підліткового віку; залишення дорослою дитиною батьківської родини. [3]

Хоча нормативні кризи в родинях досить поширені, вони не є обов'язковими і можуть проявлятися по-різному залежно від рівня психологічного благополуччя кожної конкретної родини.

Коли в родині трапляється неочікувана негативна подія, яка викликає кризу, її називають ненормативною. Виділяють наступні найбільш типові ненормативні сімейні кризи: подружньої зради; смерті члена родини; тяжкої хвороби; інцесту; повторного шлюбу; розлучення.

Для успішного подолання ненормативної кризи в родині необхідна єдність, співпраця та взаємна підтримка між членами родини.

Список використаних джерел:

1. Корольчук М.С. Психологія сімейних взаємин. Київ : Ніка-центр, 2011. 296 с.

2. Психологія сучасної сім'ї : навч. посіб. / О. А. Столярчук.
Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2015. 136 с.

3. Федоренко Р.П. Психологія сім'ї : навч. посіб. Вид. 2-ге,
змін. та доповн. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 480 с.

Оверчук В.А.

професор кафедри психології,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

САМОПОВАГА ПІДЛІТКА ЯК ХАРАКТЕРИСТИКА ЙОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Дослідження суб'єктивного благополуччя особистості, незважаючи на велику кількість досліджень, в даний час набувають особливого значення у зв'язку з тим, що суб'єктивне благополуччя стає не лише своєрідною мірою якості життя, а й внутрішньою інстанцією, яка регулює поведінку та діяльність людини.

Проблема самоповаги займає значне місце в галузі дослідження психологічного благополуччя, оскільки воно ґрунтується на позитивному суб'єктивному досвіді; тісно пов'язане з проблемами компетентності та гідності та, безумовно, є позитивною індивідуальною особливістю, виступаючи джерелом смислів та сприяючи запобіганню патології. Самоповага постає як одна з базових людських потреб, яка є важливою умовою повноцінного функціонування особистості (за К. Роджерсом), самоактуалізації (через розуміння своїх сильних сторін та відчуття особистої ефективності) та функціонування істинного Я, «ядра особистості» – «core self» – у повсякденному житті. Дослідження вітчизняних та закордонних науковців засвідчують, що самоповага тісно пов'язана з різними характеристиками психологічного благополуччя: як із його гедоністичними, так і евдемонічними аспектами.

З точки зору особистісного розвитку особистості – психологічне благополуччя розуміється ширше, а саме як: задоволеність життям і перевага позитивних емоцій, продукт самореалізації, особистісного зростання, пошук сенсу життя, знаходження балансу між громадськими вимогами і власними бажаннями і устремліннями. К. Ріфф [1] виділилив шість основних компонентів психологічного благополуччя:

1. самоприйняття – позитивна оцінка себе і свого життя в цілому, усвідомлення та прийняття не тільки своїх позитивних якостей, а й своїх недоліків;
2. позитивні відносини з оточуючими;
3. автономія – здатність бути незалежним, не боятися протиставити свою думку думці більшості, дозволяти собі нестандартне мислення та поведінку, відповідно до своєї думки та переваг;
4. управління докільлям – успішне оволодіння різними видами діяльності, здатність домагатися бажаного, долати труднощі на шляху реалізації власних цілей;
5. життєва мета – відчуття свідомості життя, діяльності;
6. особистісне зростання – прагнення розвиватися, вчитися та сприймати нове.

Підлітковий вік – період інтенсивного особистісного розвитку, що є критичним на формування в людини ідентичності, самосвідомості, здатності до рефлексії. Протягом підліткового віку остаточно формується здатність до саморегуляції, ухвалення самостійних рішень. Становлення ідентичності є тривалим та складним процесом самовизначення, формування системи уявлень про себе та світ, розвитку смислової системи, які забезпечують безперервність сприйняття минулого, сьогодення та майбутнього особистості.

Цей процес визначає поведінку в різних сферах життя, співставляє схильності та таланти самого підлітка з попередніми ролями, які заклали батьки, однолітки чи суспільство. Ідентичність допомагає підлітку зрозуміти своє місце у соціумі, надає основу соціального порівняння. У результаті почуття ідентичності сприяє забезпеченню особистісної спрямованості, мети та сенсу життя. Формуючи ідентичність, уявлення про те, ким вони є, про способи пристосування до життя в суспільстві, підлітки наново переоцінюють правила та цінності, які засвоїли у дитячому віці вдома та у школі, формуючи власну систему цінностей [2].

Наскільки благополучним буде процес становлення ідентичності особистості залежить від соціальної ситуації розвитку підлітка, як ключового аспекту психології цього вікового періоду. Соціальна ситуація розвитку включає, з одного боку, місце підлітка в системі соціальних відносин: включеність до системи соціокультурних очікувань та вимог, що задають норму розвитку компетенцій, якими має володіти дитина на даній віковій стадії, а також форми співробітництва, спілкування та спільної діяльності, які запропоновані соціальним оточенням (насамперед школою та батьками). З іншого боку, соціальну ситуацію розвитку визначає внутрішня позиція підлітка, його активно дієве ставлення до світу, те, як він сприймає себе (образ – Я), свого партнера по спілкуванню та яким чином формує міжособистісні стосунки з ним («орієнтуючі образи»).

Важливу роль у становленні ідентичності відіграє здатність до збереження узгодженості зовнішнього та внутрішнього, образу Я та образу навколишнього світу.

Самоповага є найважливішим компонентом образу-Я, який у підлітковому віці зазнає значних змін. Саме на

підлітковий вік припадають значні зміни в рівні загальної самоповаги - саме в цьому віці і у хлопчиків, і у дівчаток мають місце падіння і потім зростання загальної самоповаги (за методикою Розенберга): у дівчаток вона знижується у період з 12 до 17 років, а потім росте, у хлопчиків вона знижується з 14 до 16 років, а потім також зростає [3].

Дослідження Erol, Orth засвідчили, що рівень самоповаги в підлітковому віці залежить від таких змінних, як переживання своєї майстерності та ефективності (чим більш ефективним і компетентним себе почуває підліток, тим вища самоповага) і схильність до ризикованої поведінки (чим вища схильність до ризикованої поведінки, тим нижча самоповага) [4]. Erol, Orth розглядають схильність до ризику саме як предиктор самоповаги, таким чином, можна припустити що низька самоповага запускає ризиковану поведінку з метою подібним чином набутти недостатньої компетентності та майстерності.

Рівень самоповаги демонструє позитивний зв'язок з усіма компонентами психологічного благополуччя, тобто підлітки з високою самоповагою, благополучніше людей з низькою самоповагою. При цьому для таких аспектів психологічного благополуччя як автономія, управління навколишнім середовищем та цілепокладання ключову роль відіграє також стабільність самоповаги: підлітки з високою стабільною самоповагою відчують себе більш самостійними, наполегливими та успішними, а їхня діяльність здається їм цікавою та осмисленою. Навпаки, люди з нестабільною високою самоповагою відчують дефіцит цих якостей [5].

Список використаних джерел:

1. Riff C. Happiness Is Everything, or Is It? Explorations on the Meaning of Psychological Well-Being // Journal of Personality and Social Psychology. 1989. p. 1069- 1081.

2. Kraig G., Bokum D. Psikhologiiia razvitiia. [*Developmental psychology*]. Saint-Petersburg: Publishing House Piter. [Peter]. 2005. 940 p.

3. Huang C. Mean-level change in self-esteem from childhood through adulthood: Meta-analysis of longitudinal studies // *Review of General Psychology*. 2010. V. 14. p. 251– 260.

4. Erol R. Y., Orth U. Self-Esteem Development from age 14 to 30 years: A Longitudinal Study // *Journal of Personality and Social Psychology*. 2011. V. 101. № 3. p. 607–619.

5. Kernis M. H., Paradise A.W. Distinguishing between secure and fragile forms of high self-esteem/ *Handbook of self-determination research*. University of Rochester Press 2002. p. 339-361.

Сергієні О.В.

професор кафедри психології та педагогіки,
*Дніпропетровський державний
Університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна*

Горіна О.Т.

доцент кафедри психології та педагогіки,
*Дніпропетровський державний
Університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна*

Ільхман А.О.

здобувач вищої освіти,
*Дніпропетровський державний
Університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна*

ПСИХОЛОГО – ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Надзвичайна екстремальна ситуація, в якій опинилася наша країна, перевищує за важкістю наслідків всі події, які довелося випробовувати трьом її поколінням. Вона пов'язана з військовими діями на її території російського агресора в процесі виконання так званої «спеціальної військової операції», що супроводжується людськими жертвами військовослужбовців та мирного населення, руйнуванням інфраструктури та значними моральними та матеріальними збитками, тортурами, насиллям та вбивством українських

жителів окупованих територій та полонених. Російська Федерація проявляє якості держави-посібника тероризму, порушує безліч міжнародних норм та втратила право називатися цивілізованою країною.[1]

Дистанційне навчання є новою формою організації освітнього процесу в установах вищої освіти у ЗВО, будується на тих самих цілях, що й очне навчання, однак має різні форми подачі навчального матеріалу та взаємодії викладача і студентів [2,]. О. Вдовіна визначає дистанційну освіту як форму здобуття освіти, що відбувається при фізичному розділенні суб'єктів освітнього процесу в часі і просторі, потребує спеціальної методики розробки навчальних посібників та певної стратегії викладання з використанням сучасних інформаційно – комп'ютерних технологій дистанційного навчання [2].

Використання дистанційного навчання у здобувачів вищої освіти (ЗВО) визначається рядом чинників, серед яких виділяється зростання швидкості передачі інформації та знань; необхідність динамічної адаптації студентів та викладачів до нового соціального середовища та соціальних змін, що відбуваються у ньому; збільшення результативності навчання: розвиток інтелектуальних здібностей студентів, підвищення їх інтересу до навчання; поліпшення якості освіти завдяки активізації творчого потенціалу студентів [3].

До переваг дистанційного навчання студентів О. Вдовіна відносить: цілодобовий доступ до навчального матеріалу (дистанційні курси на платформах Moodle, GoogleClassroom та ін.); можливість повторного перегляду матеріалу (чого не можна зробити при традиційних формах навчання); постійний зв'язок з викладачем, консультації (форуми, чати); перегляд відкритих лекцій відомих викладачів; самоорганізація;

можливість вибирати зручний час і місце для навчання; індивідуальний графік навчання; економія власного часу [2].

Перевагами дистанційного навчання ЗВО С. Ржечицька називає: можливість повторного перегляду відеозаписів навчальних матеріалів, здатність до регулювання свого режиму навантаження, територіальну автономію (можна знаходитися у безпечному і зручному для себе місці), економія витрат на транспорт, можливість навчатися при вадах здоров'я (доступ до освіти студентам з особливими потребами), можливість отримувати освіту при захворюваннях, які вимагають самоізоляції (Covid-19 та ін.). [4].

Однак також існують значні недоліки при адаптації студентів до дистанційного навчання: проблеми з доступом до інтернету, низька якість інтернет-зв'язку; труднощі технічного забезпечення освітнього процесу; відсутність живого спілкування з викладачем і одногрупниками; великі обсяги навчальних завдань та обмежені терміни їх здачі; психологічна неготовність студентів працювати в режимі онлайн [5].

Одним із аспектів дистанційної форми навчання І. Грузинська називає комунікативну депривацію, яку розглядає як нестачу спілкування. У випадку дистанційної форми навчання на студентів негативно впливає обмеження простору (домашня кімната чи тільки робочий стіл під час дистанційного навчання), обмежена здатність до пересування (у межах одного приміщення), що «формують депресивний модус самосвідомості, пригнічену і біосоціально слабку особистість, яка легко піддається маніпуляціям та не схильна до соціальної перцепції» [6].

Організація та проведення навчально – виховного процесу в on – line режимі потребує від викладачів не тільки

звичайного високого професіоналізму, але й сформованих технічних навичок користувача комп'ютерних технологій.

У деяких менеджерів складається думка про те, що при дистанційній формі навчання викладачі вищих навчальних закладів (ВНЗ) мають більше вільного часу, ніж при проведенні навчального процесу в режимі off-line.

Досить великий досвід викладацької діяльності: у ВНЗ, а також проведення експертної оцінки витрат робочого часу на підготовку навчальної дисципліни до подання навчальної інформації на освітньо-інформаційну платформу свідчить про те, що додатково викладач витрачає до 20 – 25 годин на одну дисципліну. Семінарські та практичні завдання, окрім часу, визначеного розкладом, включають додатково не менше однієї години, витраченої на перевірку академічних та індивідуальних і самостійних завдань.

Технічні можливості освітньо – інформаційної платформи дозволяють викладачу повноцінно проводити навчальний процес, забезпечують як візуальний, так і аудіальний контакт його учасників.

Викладач має можливість супроводжувати викладення лекцій відповідною презентацією за темою, надавати роз'яснення, та додаткову інформацію ЗВО.

Семінарські та практичні заняття проводяться методом діалогічного спілкування та колективного обговорення, мозкової атаки.

На практичних заняттях широко використовується метод ділової гри, відпрацьовуються окремі прийоми консультативної та психотерапевтичної, корекційної психологічної допомоги.

ЗВО мають змогу удосконалювати методи професійного спілкування при проведенні групових дискусій, індивідуальних доповідей та відповідей на запитання викладача, а також

можуть подати відповідь в електронному варіанті для перевірки та отримати оцінку.

На практичних заняттях також розглядаються найбільш актуальні ситуації та психодіагностичні методики для дослідження певних показників діяльності особи; ЗВО пропонується проведення самоаналізу та математичного оцінювання результатів самоспостереження.

До кожного семінарського та практичного заняття пропонується розв'язання тестових завдань.

Для доступу до підсумкового контролю ЗВО повинен отримати не менш ніж 40 балів та максимальна поточна оцінка не перевищує 60 балів.

Підсумковий контроль здійснюється в чітко визначений та обмежений час шляхом розв'язання тестових завдань з максимальним оцінюванням 40 балів.

За межами навчально – інформаційної платформи підтримується постійний контакт із старостами навчальних груп та ЗВО з використанням телефону та *vaiber*'у.

Кожна навчальна група користується груповим *vaiber* – зв'язком, а при необхідності проведення додаткових зустрічей вони реалізуються через платформу ZOOM.

У період застосування *online* форми навчально – виховного процесу профільні кафедри, зокрема кафедра психології та педагогіки університету запровадила проведення науково – практичних конференцій, семінарів, круглих столів, а також запрошує ЗВО до участі у науково – практичних заходах, які проводяться кафедрами психології дружніх університетів, українськими психологічними спільнотами, а також у заходах Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

На науково – практичні заходи кафедри психології та педагогіки було підготовлено та оприлюднено у електронних

виданнях, затверджених Вченою радою університету 43 тези доповідей студентів та у 2022-2023 навчальному році подано до участі у конкурсах 4 роботи ЗВО за спеціальністю психологія.

Здобувачі вищої освіти систематично отримують інформацію про проведення різноманітних науково – практичних заходів з використанням ZOOM, VAIBER. TELEGRAM - платформ.

Щомісячно проводяться засідання наукового гуртка кафедри психології та педагогіки, в якому найбільш активно приймають участь ЗВО першого та другого курсу ЗВО, які перебувають за кордоном, можуть отримати персональну консультацію та індивідуальні навчальні завдання у викладача за окремими дисциплінами навчального плану.

На платформі навчально – інформаційних платформ викладена Інструкція для користувачів, створена інженерно – технічним персоналом, яка постійно удосконалюється та модернізується. За планом проводиться навчально – методичні заняття для викладачів, на яких вони навчаються комп'ютерним технікам користування програмою.

Опитування ЗВО свідчить про те, що лише у поодиноких випадках вони випробовують складнощі, пов'язані з перебоями у постачанні електроенергії та роботі інтернету разом з тим ЗВО скаржаться на обмеження позанавчального спілкування, тривожність та страхи у зв'язку з військовими діями, окупацією деяких територій України, інформацією про тривоги, військові дії, руйнації будівель, в тому числі і житлового фонду, загибель мирних жителів та захисників країни з числа ВСУ.

Результати проведеного вивчення емоційного стану ЗВО, зокрема такої емоції очікування як тривожність та страхи

за психодіагностичними методиками Спілбергера – Ханіна та Тейлора свідчать про значне підвищення ситуативної тривожності у порівнянні з даними проведеного нами раніш дослідження у 2018 – 2019 роках також був підвищеним в динаміці рівень депресії за шкалою депресії Цунга та за методикою «тривого та депресія».

Таким чином, аналіз результатів навчального процесу, який проводився в режимі on-line, свідчить про незначне зниження його ефективності, психологічний стан ЗВО характеризується підвищенням ситуативної тривожності, страхами та депресією.

Список використаних джерел:

1. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. – Київ, 2018. 208 с.
2. Вдовіна О. О. Психологічні аспекти адаптації студентів ЗВО до дистанційної освіти. Журнал «Наукові інновації та передові технології». 2021. № 2 24.
3. Поздняков В. А. Практична реалізація адаптованої системи якості підготовки smart-суспільства. Вісник наукових досліджень. 2013. №6. С. 70-75. 26.
4. Ржечицька С. А. Проблеми та переваги дистанційного навчання в мистецьких закладах вищої освіти. Бібліотекознавство. Документознавство. І 22.
5. Пилаєва Т. В. До розуміння поняття «дистанційна освіта». URL: h 9.
6. Грузинська І. Комунікативна деривація в умовах дистанційного навчання студентів. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2022. Вип. 12. С. 31-39. <http://surl.li/aiudd.нформологія. 2022. № 3. С. 100-105.> С. 167-176.

СЕКЦІЯ 6.

МЕНЕДЖМЕНТ

Trushkina N.

Ph.D. (Economics), Senior Researcher,
Doctoral Candidate, Senior Research Officer,
*Research Center for Industrial Problems
of Development of the NAS of Ukraine
Kharkiv, Ukraine*

ENSURING THE SUSTAINABILITY OF CRITICAL INFRASTRUCTURE IN COUNTRIES OF THE WORLD

In the global world, the sustainability of critically important infrastructure objects [1-9] in various spheres of the economy [10-14] is a rather acute problem. It is expedient to consider these issues from the standpoint of ensuring the national security of states in the international security system [15]. Therefore, the governments of most countries of the world are currently developing and implementing relevant national strategies, concepts and programs for the protection of critical infrastructure [16; 17] taking into account the specifics of their economic development.

Critical infrastructure protection strategies should lay the foundation for their practical implementation by:

1) ensuring the financial viability of the overall effort to protect critical infrastructure;

2) creating mechanisms for analysis and monitoring as part of risk management processes for existing lists of critical infrastructure objects of the strategies themselves.

While critical infrastructure operators have the primary responsibility for ensuring the resilience of their critical assets and processes, strengthening physical and information technology security measures often requires the allocation of significant resources.

Significant financial resources are needed to achieve the sustainability of critical infrastructure. In this context, strategies to protect critical infrastructure should ensure the financial sustainability of investments towards achieving the optimal level of critical facilities.

In practice, countries need to strike a balance in terms of cost-sharing agreements between owners/operators of critical infrastructure, government agencies and insurance providers. An important tool for encouraging business participation is the creation of incentives. They range from regulation to subsidies, tax breaks and loans. Incentives become even more important in times of economic crisis, when operators may naturally lean toward spending resources on short-term growth goals rather than long-term protection.

Consider the incentives and funding mechanisms to ensure the sustainability of critical infrastructure on the example of Sweden, Japan and the United States. The Swedish strategy for the protection of vital social functions and critical infrastructure noted that its implementation requires an increased need for resources, both human and financial. Under the Emergency Preparedness Order 2006 and Enhanced Alert, authorities may apply to receive funds from the Emergency Preparedness Distribution. Other organizations

may indirectly benefit from this funding mechanism by collaborating on projects with the authorities named in the decree.

Japan is stepping up efforts to convince businesses that private actions aimed at strengthening cybersecurity should be seen not as a cost, but as an investment in promoting companies' products and services, as well as in improving competitiveness. In this context, the government is creating a mechanism to reward companies (through financial benefits) that prioritize cyber issues. In addition, it sponsors programs to encourage the professional development of employees in industrial cybersecurity skills.

As part of NIPP's commitment to safety and resilience, the US Department of Homeland Security, in partnership with the National Institute for Security (NIHS), is funding innovative ideas that can provide technologies and tools to the critical infrastructure community. Projects funded under the NIPP Challenge are not only designed to produce tangible, short-term results so that they can be developed and implemented quickly, but also to ensure financial, practical and logistical sustainability in the long term. This is primarily so that they can improve the safety and resilience of critical infrastructure across multiple sectors for years to come. Projects are evaluated by an independent NIHS panel according to a series of criteria that also take into account their viability and expected impact.

It should be emphasized that the financial sustainability of strategies to protect critical infrastructure also relies on the development of effective insurance mechanisms, especially in the case of “recovery” actions necessary to restore seriously damaged assets and restore interrupted services. The discussion of insurance schemes for critical infrastructure did not begin until after the events of September 11, 2001. Prior to this, the risk of terrorism was usually included in standard insurance policies without paying any

higher premiums. After the events of September 11, 2001 and other extremely devastating terrorist attacks, such as those that took place in Madrid on March 11, 2004, the perception changed radically due to the unprecedented amounts of compensation that the insurance industry had to pay.

As already noted, the analysis of terrorism as part of the problem of protecting critical infrastructure shows that terrorism is now a recognized source of acute risks, those closest to the external limit of insurance. Since net reliance on market mechanisms was unsatisfactory, governments had to determine the nature and extent of their financial involvement in critical infrastructure rehabilitation efforts.

The creation and implementation of adequate financial coverage for such activities is now increasingly a matter of national consideration, going far beyond the insurance industry alone. Therefore, the issues of insurance of the sustainability of critical infrastructure in the countries of the world can become a scientific direction for further research.

In further studies, it is planned to substantiate the conceptual provisions for financial support for the development of critical infrastructure in Ukraine, taking into account international best practices.

References:

1. Kyzym, M. O., Khaustova, V. Ye., & Trushkina, N. V. (2022). Network Economy: Evolution of Development, Prerequisites for the Formation of the Conception, Conceptual Approaches to the Definition. *Business Inform*, 11, 40-51. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-11-40-51> [in Ukrainian].
2. Khaustova, V. Ye., & Trushkina, N. V. (2022). Theoretical Approaches to the Definition of the Concept of "Network Structure". *Business Inform*, 8, 12-19. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-8-12-19> [in Ukrainian].

3. Kyzym, M. O., Khaustova, V. E., & Trushkina, N. V. (2022). Sutnist poniattia «krytychna infrastruktura» z pozytsii natsionalnoi bezpeky Ukrainy [The essence of the concept of “critical infrastructure” from the standpoint of national security of Ukraine]. *Business Inform*, 12, 58-78. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-12-58-78> [in Ukrainian].

4. Trushkina, N. (2023). Evoliutsiia teoretychnykh pohliadiv na sutnist poniattia “infrastruktura” [Evolution of theoretical views on the essence of the concept of “infrastructure”]. *Věda a perspektivy*, 3(22), 125-143. [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-3\(22\)-125-143](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-3(22)-125-143) [in Ukrainian].

5. Khaustova, V., Tirlea, M. R., Dandara, L., Trushkina, N., & Birca, I. (2023). Development of Critical Infrastructure from the Point of View of Information Security. *UNIVERS STRATEGIC – Revistă de Studii Strategice Interdisciplinare și de Securitate*, 1(53), XIV, 170-188.

6. Trushkina, N. (2023). Sutnist poniattia “rozvytok krytychnoi infrastruktury” [The essence of the concept of “development of critical infrastructure”]. *Moderní aspekty vědy: XXIX. Díl mezinárodní kolektivní monografie* (str. 149-163). Česká republika, Jesenice: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. [in Ukrainian].

7. Bezpartochnyi, M., Trushkina, N., & Birca, I. (2023). Critical infrastructure development management mechanism: theoretical aspects. *Current issues of the management of socio-economic systems in terms of globalization challenges: scientific monograph* (pp. 61-628). Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7799542>.

8. Trushkina, N. (2023). Rozvytok krytychnoi infrastruktury v umovakh povoiennoi vidbudovy natsionalnoi ekonomiky: dosvid Khorvatii, Bosnii ta Hertsehovyny [Development of critical infrastructure in the conditions of post-war reconstruction of the

national economy: the experience of Croatia, Bosnia and Herzegovina]. *Moderní aspekty vědy: XXX. Díl mezinárodní kolektivní monografie* (str. 375-391). Česká republika, Jesenice: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. [in Ukrainian].

9. Trushkina, N. (2023). Sutnist poniattia “paradyhma” z pozytsii transformatsii ekonomichnykh system [The essence of the concept “paradigm” from the position of the economic systems transformation]. *Věda a perspektivy*, 5(24), 71-82. [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-5\(24\)-71-82](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-5(24)-71-82) [in Ukrainian].

10. Trushkina, N., Pahlevanzade, A., Pahlevanzade, A., Maslennikov, Ye. (2021). Conceptual provisions of the transformation of the national energy system of Ukraine in the context of the European Green Deal. *Polityka Energetyczna – Energy Policy Journal*, 24(4), 121-138. <https://doi.org/10.33223/epj/144861>.

11. Kwilinski, A., Hnatyshyn, L., Prokopyshyn, O., & Trushkina, N. (2022). “Managing the Logistic Activities of Agricultural Enterprises under Conditions of Digital Economy”. *Virtual Economics*, 5(2), 43-70. [https://doi.org/10.34021/ve.2022.05.02\(3\)](https://doi.org/10.34021/ve.2022.05.02(3)).

12. Khaustova, V. Ye., Boiko, O. V., & Trushkina, N. V. (2022). Vectors of Increasing the Level of Innovation and Investment Attractiveness of the Transport and Logistics Infrastructure of the National Economy of Ukraine. *The Problems of Economy*, 3, 84-97. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-3-84-97>.

13. Bezpartochnyi, M., & Trushkina, N. (2023). Infrastructural provision for the managing of agricultural enterprises’ international logistics activities in the context of food security. *Food security: modern challenges and mechanisms to ensure: scientific monograph* (pp. 7-24). Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7859003>.

14. Remyha, Y., Zaiarniuk, O., Lozova, T., Trushkina, N., Yakushev, O., & Korovin, Y. (2023). Energy-saving technologies for sustainable development of the maritime transport logistics market. *IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science*, 1126, 012037. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1126/1/012037>.

15. Trushkina, N. (2023). Kontseptualni pidkhody do vyznachennia poniattia “mizhnarodna bezpeka” [Conceptual approaches to defining the concept of “International security”]. *Věda a perspektivy*, 4(23), 37-51. [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-4\(23\)-37-51](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-4(23)-37-51) [in Ukrainian].

16. Trushkina, N. (2023). Current issues of critical infrastructure protection system architecture design: foreign experience. *Scientific practice: modern and classical research methods*: Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference (USA, Boston, May 26, 2023) (pp. 32-38). Boston: Primedia eLaunch, LLC Boston Data Science Group, European Scientific Platform. <https://doi.org/10.36074/logos-26.05.2023.008>.

17. Trushkina, N. (2023). National critical infrastructure protection strategies in the context of risk and crisis management concepts: international practice. *Innovative approaches to solving scientific problems*: Proceedings of the XIX International Scientific and Practical Conference (Japan, Tokyo, May 16-19, 2023) (pp. 112-117). Tokyo: International Science Group.

Заяц О.В.

доцент кафедри менеджменту,
*Національний транспортний університет,
м. Київ, Україна*

Полішук К.А.

студентка,
*Національний транспортний університет,
м. Київ, Україна*

ФАСИЛІТАЦІЯ ЯК ФОРМА КРОС- КУЛЬТУРНОМУ КОГНЕТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Одне з міркувань щодо фасилітації - це очевидна необхідність поширювати в компанії найкращий досвід у всесвітньому масштабі. Хоча багато компаній вже мають хорошу та розгалужену систему внутрішньої комунікації, але люди все одно надають перевагу людському спілкуванню з колегами електронно опосередкованому обміну інформацією. Таким чином, в основі концепції фасилітації лежить розрахунок на те, що вона відповідає потребам людей у безпосередньому спілкуванні. Фасилітатори сприймали себе стійкими прихильниками ідеї виявлення цінного знання та прикладів успішної роботи. Було б помилкою називати їх посередниками у передачі крос-культурного знання, так само як консультантів. Вони отримували інформацію чотирма різними шляхами: інтерв'ю, спостереженням, перевіркою та вивченням необхідної документації [1].

На якість обміну інформацією негативно впливає: погане знання англійської представниками відділення; незнання

перекладачами термінології та самої ідеї фасилітації, нарешті, недолік у робочій мові відділення концептуальних чи лексичних ресурсів для обговорень, передбачуваних фасилітатія. Екстраполюючи даними, представлені фасилітаторами, ми можемо говорити про два класи мов, в яких є подібні обмеження. До першого класу відносяться мови на кшталт румунської, молдавської, болгарської, які досі не позбулися соціалістичного відтінку і що не освоїли термінологію ринкової економіки. Наприклад, мови Східної та Центральної Європи. Другу групу утворюють мови, що підходять під широку рубрику східних: китайську, японську, корейську, фарсі. Ці мови не відносяться до групи індоєвропейських, і ними говорять люди, які сприймають світ по-своєму, не так, як представники Заходу. Їхні уявлення про менеджмент прагматичні, і їх, як правило, лякає як західна (особливо в американців) тенденція до надсистематизації та використання жаргону, просто щоб справи йшли легше.

Деякі коментатори когнітивного менеджменту наголошували на тенденції людей чинити опір участі в роботі, яка потребує спільного використання знань. Їхня нездатність вбирати в себе щось є одним з головних проклять роду людського - переживання почуття загрози або опір змінам стилю роботи. Насамперед, концепція фасилітації спочатку сприймалася у деяких відділеннях компанії скептично та з підозрою. Її вважали черговою фантазією керівництва корпорації, яка не «приживеться». За цим фасадом містилося те, що можна було назвати прихованим зображенням. Досвід показує, що вводити схеми спільного використання знання важко, коли керівництво не користується довірою своїх підлеглих [2].

Автори, які пишуть із проблеми когнітивного менеджменту, вважають, що організаційне навчання тісно з

ним пов'язане. У нашому дослідженні ми мали всі підстави переконатися, що в результаті фасилітації найкращі способи роботи поширювалися по всьому світу від одного підрозділу до іншого. Інакше кажучи, фасилітатори витягували з кожного підрозділу приховане (неявне) знання і передавали в інші структури як знання явне, загальнодоступне. При цьому воно згодом могло обростати неявними напашуваннями з урахуванням місцевої специфіки. Не викликає жодного сумніву, що найкращими учнями були самі фасилітатори. Розвиваючись у цій якості, вони розширювали свою базу професійних знань різними шляхами: засвоюючи та документуючи «нове» знання про компанію з точки зору її підрозділів на трьох рівнях культурно-обумовленої взаємодії: національному, корпоративному та професійному; пристосовуючи свою поведінку і стиль спілкування до місцевих особливостей; ділячись «прийомами фасилітування» зі своїми колегами по групі; ставлячи на перше місце освоєне знання; перетворюючи знання у зручну форму передачі тим підрозділам чи співробітникам компанії, яким воно потенційно могло бути корисним; комбінуючи свої фактичні професійні знання зі знаннями інших фасилітаторів у дуетах чи груповий основі; розумно та тактовно проводячи всі ці заходи у ситуації міжкультурної взаємодії [3].

Список використаних джерел:

1. Bens, I. (2017). *Facilitating with Ease! Core Skills for Facilitators, Team Leaders and Members, Managers, Consultants, and Trainers*. 4th Edition. Wiley.
2. Schwarz, R.M. (2017). *The Skilled Facilitator: A Comprehensive Resource for Consultants, Facilitators, Coaches, and Trainers*. 3rd Edition. Canada: Wiley.

*Матеріали XXXIII-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 червня 2023 року, м. Паола (Мальта), дистанційно)*

З. Близнюк Т.П. Крос-культурні особливості менеджменту сучасної мультинаціональної організації: монографія. Харків: ФОП Лібуркіна Л. М., 2017. 296 с.

Іванова А.А.

студентка спеціальності «Готельно-ресторанна справа»,
група ГРС б 2-41,
«Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
м. Полтава, Україна

Володько О.В.

науковий керівник, кандидат технічних наук, доцент
кафедри готельно-ресторанної та курортної справи,
«Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
м. Полтава, Україна

АЛГОРИТМ СТВОРЕННЯ БРЕНДУ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

В умовах високої конкурентності в індустрії гостинності створення бренду є одним з найбільш важливих інструментів із забезпечення конкурентних переваг готельних підприємств.

Механізм створення бренду для українських засобів розміщення являє собою низку послідовних дій:

Перший етап. Передбачає вивчення ринку готельних послуг, які планується надавати споживачам і яке починається із виявлення сучасних трендів. При цьому аналізуються зміни у зовнішньому світі та реакція споживачів на ці зміни. Це дозволить висунути гіпотези щодо можливості надання нових послуг як реальним, так і потенційним гостям.

Другий етап. Полягає у визначенні маркетингових та комунікаційних цілей на основі глобального задуму. Прикладом такої бизнес-мети може бути, наприклад,

укріплення та просування бренду. При цьому прикладом маркетингової мети є збереження наявної цільової аудиторії та її розширення за рахунок надання нових додаткових послуг. Комунікативною метою при цьому є створення високого рівня впізнаваності бренду серед наявної та потенційної цільової аудиторії [1].

Третій етап передбачає конкурентний аналіз підприємства. На даному етапі виконується оцінка конкурентоспроможності ідеї та можливості її трансформації у стійку конкурентну перевагу.

Четвертий етап виявляється у визначенні цільової аудиторії, яка складається з окремих сегментів для кожної послуги, що пропонується готельним підприємством.

П'ятий етап – розробка піраміди бренду та відбудова позиціонування. На основі результатів попередніх етапів отримані необхідні дані піраміди бренду. Піраміда бренду аналогічна піраміді Маслоу і складається з шести рівней, починаючи з першого «Переваги» і закінчуючи рівнем «Сутність бренду». Під сутністю бренду розуміємо унікальні споживчі властивості портфелю послуг готельного підприємства, що приваблює споживачів [3].

Шостий етап. Полягає в розробці комунікативної стратегії.

Сьомий етап полягає в розробці іміджевої та продуктової кампаній для кожного сегменту споживачів [2].

Восьмий етап – визначення креативної стратегії, під час розробки якої висуваються кілька ідей-концепцій, які, як правило, стосуються оформлення логотипу, символіки бренду, рекламних макетів. На основі даних ідей створюється система атрибутів бренду, що викликає функціональні або емоціональні асоціації у споживачів.

Дев'ятий етап полягає у фіксації розробленої стійкої конкурентної переваги, що складається із наступних елементів [3]:

- основні тренди сучасного життя;
- додаткові послуги, що надаватимуться гостям підприємства готельного господарства;
- опис цільової аудиторії;
- сутність бренду;
- базові принципи комунікативної стратегії;
- сутність розробленої креативної стратегії.

Десятий етап є заключним і полягає у постановці маркетингу, проробці тактичних програм.

Служба маркетингу має постійно працювати над підтриманням розробленої унікальної переваги і донесенням її суті до реальних та потенційних споживачів послуг готельного господарства.

Конкуренція серед підприємств індустрії гостинності розвивалась і надалі розвиватиметься на рівні унікальних пропозицій сервісу. Одним із головних переваг засобу розміщення при цьому лишається якість послуги, що надається, та її постійне удосконалення. Якщо засіб розміщення входить до відомої готельної мережі, то це не є показником високої якості послуг. Сьогодні новому бренду готельного господарства досить важко вийти на ринок самостійно, не маючи відношення до світових готельних мереж. Для цього потребується, за різними даними, від 12 до 24 місяців з моменту відкриття. Розроблений механізм створення бренду дозволить вітчизняним засобам розміщення прискорити вихід на ринок та закріпитись на ньому.

Список використаних джерел:

1. Гевко О. Етапи розроблення стратегії брендингу / О. Гевко // Галицький економічний вісник. – 2011. – № 1 (30). – С. 185 – 197.

2. Забарна Е.М. Позиціонування бренду як чинника інновативності торгівельної марки / Е.М. Забарна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.confcontact.com /2007nov/zabarna.htm>

3. Поліщук Т.В. Перспективні напрямки розробки успішних брендів в Україні / Т.В. Поліщук // Актуальні проблеми економіки. – № 7 (97). – 2012. – С. 129 – 137.

Кравець І. М.

доцентка кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування,
*Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький, Україна*

Гуменюк М. О.

здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні,
*Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький, Україна*

СУЧАСНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Управління персоналом являє собою цілеспрямовану діяльність керівного складу підприємства, підрозділів системи управління персоналом, включно з розробкою концепцій і стратегій кадрової політики, принципів і методів управління персоналом з метою підвищення результативності функціонування підприємства в найближчій перспективі [1].

Кожна сфера людської діяльності так чи інакше має свої специфічні методи. Так і в сфері управління персоналом невід'ємною частиною є методи управління персоналом, як способи впливу на персонал і окремого працівника, метою якого є здійснення координації його діяльності в процесі господарювання підприємства. Тобто, за допомогою методів управління персоналом реалізуються головні завдання всієї галузі управління персоналом - пошук найбільш ефективних інструментів впливу на персонал підприємства для розкриття

потенціалу співробітників і, відповідно, для досягнення цілей підприємства, компанії. У практиці управління використовують різні методи управління персоналом залежно від їх змісту і спрямованості, зокрема адміністративні (організаційно-розпорядчі); економічні; соціально-психологічні методи.

Важливе значення в системі управління персоналом має формування ефективного мотиваційного механізму, головна мета якого полягає у покращенні результатів роботи персоналу і у збереженні та формуванні злагодженого колективу, команди.

Структура мотиваційного механізму повинна охоплювати такі складові, як головна мета, задачі, принципи, методи, інструменти, пріоритетні напрями, очікуваний результат. Досягти поставленої мети при формуванні мотиваційного механізму покликані принципи, які є основою його розробки і функціонування. Так, слід враховувати, що система управління персоналом, у тому числі і підсистема управління мотивацією працівників, базується на принципах формального і неформального управління персоналом [2]

Загалом, ефективність управління людськими ресурсами організації визначається ступенем реалізації принципів науковості, системності, економічності, ієрархічності та зворотного зв'язку, перспективності та прогресивності тощо.

Завдяки розробленню та впровадженню мотиваційного механізму в управлінні персоналом підприємства буде вирішено ряд завдань, серед яких підвищення корпоративної культури і соціальної відповідальності підприємства; забезпечення особистісного розвитку та кар'єрного зростання працівників; підвищення мотивації та залучення працівників у трудовий процес; стимулювання працівників для формування професійних компетенцій і задоволення потенційних

можливостей; створення умов для максимальної задоволеності працівників робочим місцем.

Основою формування ефективного мотиваційного механізму є успішне поєднання у ньому матеріального (грошового) і нематеріального стимулювання, оскільки під їх впливом працівники найбільш раціонально та ефективно використовують свій трудовий потенціал, досягають значимих результатів діяльності у вигляді високої продуктивності та якості праці. Водночас не слід нехтувати і методами морального стимулювання, які формують у працівника почуття затребуваності, причетності до колективу, визнання його заслуг перед ним, керують особистісними та психологічними особливостями організаційної поведінки.

Стратегічне управління підприємством неможливе без стратегічного управління його персоналом, в якому важливу роль відіграє стратегічне планування. Саме на цьому етапі встановлюються цільові орієнтири у сфері управління на довгостроковий період, формується кадрова стратегія підприємства, організаційне забезпечення досягнення встановлених цілей [3]

При формуванні мотиваційного механізму управління персоналом на підприємстві непересічну роль відіграє наявність відповідної та ефективної корпоративної культури організації як інструменту створення корпоративного духу працівників. Це пов'язане, зокрема, з тим, що високий рівень корпоративної культури виступає ключовим фактором довгострокової ефективності підприємства, за рахунок впливу на мотивацію працівників, продуктивність й ефективність їхньої трудової діяльності. Сьогодні корпоративна культура розглядається як стратегічний інструмент, що дозволяє орієнтувати усі його підрозділи та усіх працівників на загальні

цілі, підвищувати ініціативу, забезпечувати відданість загальній справі, полегшувати спілкування.

Корпоративна культура як сукупність прийнятих в організації норм і правил поведінки по відношенню до клієнтів і партнерів, а також культура міжособових відносин на підприємстві, є втіленням “духу організації”, коли всі співробітники – від керівників до виконавців чітко усвідомлюють завдання і прикладають максимум зусиль для їх реалізації.

Формування корпоративної культури як сфери менеджменту, яка пов’язана з розвитком інтеграційних процесів управління, повинна охоплювати такі основні компоненти:

- формування цінностей та переконань членів трудового колективу;
- визначення норм поведінки;
- визначення правил комунікаційної взаємодії працівників у процесі трудової діяльності;
- створення елементів матеріального (виробничого) середовища.

Культура відображає внутрішні цінності, вірування та переконання окремих людей, які, за певних умов, можуть поділяти більшість членів організації. Важливими є основні настанови для працівників, як несвідомо засвоєні реакції на певні ситуації, які лежать в основі поведінки і визначають спосіб сприйняття, мислення.

Таким чином, сучасні підходи до управління персоналом не вичерпуються лише методами матеріального та нематеріального стимулювання, але й повинні передбачати формування єдиної команди, командного духу, який забезпечить активізацію людського капіталу підприємства,

організації, компанії у напрямі досягнення стратегічних цілей.

Список використаних джерел:

1. Сидоренко А. О., Чорній В. В. Сучасні методи управління персоналом підприємства. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/193078>
2. Корольков В. В., Бабенко Д. О. Удосконалення мотиваційного механізму управління персоналом підприємства. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/71.pdf
3. Бившева Л.О., Кондратенко О.О., Желдак С.В., Коваленченко А.О.. Стратегічне управління персоналом як фактор зростання конкурентоспроможності промислового підприємства. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 1 (59). С. 137-144

СЕКЦІЯ 7.

МЕДИЦИНА

Буга В.В.

студентка,

*Харківський національний медичний університет,
м. Харків, Україна*

Єрьоміна О.І

студентка,

*Харківський національний медичний університет,
м. Харків, Україна*

Шовкопляс А.Б.

студентка,

*Харківський національний медичний університет,
м. Харків, Україна*

Кузнецова М.О.

асистент

*Кафедри загальної та клінічної патофізіології
ім. Д.О. Альперна,
Харківський національний медичний університет,
м. Харків, Україна*

ПРОФІЛАКТИКА ЗНИЖЕННЯ ГОСТРОТИ ЗОРУ СЕРЕД СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Актуальність. Орган зору – один із головних аналізаторів організму, найбільш інформативний в отриманні

даних про характеристики об'єктів навколишнього середовища. За даними ВООЗ у всьому світі приблизно 2,2 мільярда людей мають розлади бачення. З яких, 1 мільярд людей має серйозні ураження зорового апарату або сліпоту внаслідок порушення рефракції (88,4 мільйона), катаракти (94 мільйони), вікової макулярної дегенерації (8 мільйонів), глаукоми (7,7 мільйона), діабетичної ретинопатії (3,9 мільйона), а також далекозорість, спричинена пресбіопією (826 мільйонів) [1]. Профілактика – єдиний спосіб запобігання розвитку хвороб органу зору, тому ми акцентуємо саме на методах попередження зорових розладів та їх поширеності серед студентів-медиків.

Метою дослідження був аналіз найпоширеніших способів профілактики захворювань органу зору в залежності від статі, віку та наявності симптомів порушення роботи зорового аналізатора.

Матеріали та методи. Опитування проведено за допомогою платформи Google Forms. До нього було залучено студентів Харківського національного медичного університету, Національного медичного університету імені О.О. Богомольця та Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького. В анкетуванні брали участь 68 дівчат та 32 хлопці віком від 17 до 24 років, серед яких 59% - 19-20 років, 20% - 17-18 років, 14% - 21-22 роки та 7% - 23-24 роки.

Результати дослідження показали, що 68% опитуваних звертаються по консультацію до лікаря з проблемами зорового апарату, при чому, в незалежності від віку жінки звертаються частіше (70,5%) ніж чоловіки (62,5%). Ми пов'язуємо це з гендерними стереотипами та проблематикою значення маскулінності в суспільстві.

Відвідування доктора певною мірою передбачає пожертвування контролем над ситуацією. Необхідність чекати його, виконувати вказівки щодо лікування й профілактики, потреба в виконанні огляду, діагностичних процедур і взагалі, потреба в сторонній допомозі суперечить стереотипній ідеї маскулінності: «справжній чоловік допомагає сам собі». Саме це пояснює, чому хлопці менш схильні звертатись до лікарів на відміну від дівчат. [2]

Серед студентів-медиків за професійною допомогою найчастіше звертались люди віком від 19 до 20 років (60,3%), з них 44% жінок та 34% чоловіків. Найменше відвідували офтальмолога респонденти у віці 23-24 роки (7,35%), причому в цій віковій групі, навпаки, хлопці частіше звертались до спеціаліста ніж дівчата, але у межах статистичної похибки.

Найбільш популярними техніками профілактики зорових порушень студенти виокремлюють: читання при гарному освітленні (56% респондентів), часте блимання, яке запобігає пересиханню ока (41%), уникання читання на ходу, в транспорті (36%) або лежачи (32%), регулярні перерви кожні 40-50 хв (27%), виконання комплексу вправ для очей (21%) та дотримання відстані більше 30 см при використанні гаджетів та друкованих джерел інформації (24%). Аналізуючи отримані результати ми зробили висновок, що серед студентів жіночої статі більшою мірою має попит метод читання при достатньому рівні освітлення, а у здобувачів освіти чоловічої статі крім зазначеного способу ще й дотримання правильної постави.

Найменш популярним способом стало використання спеціальних окулярів для роботи с електронними пристроями – лише 1% анкетованих. Ми пов'язуємо це з тим, що перелічені запобіжні заходи є найбільш популярними та доступними для більшості населення не залежно від віку та статі.

Висновки. На основі наших досліджень ми можемо стверджувати, що студенти-медики повною мірою ознайомлені з методами запобігання зниження гостроти зору та поінформовані про важливість профільної медичної допомоги в профілактичних цілях. Ми прийшли до висновку, що особи жіночої статі відповідальніше ставляться до стану здоров'я зорового апарату ніж особи чоловічої статі. Це підтверджують результати нашого анкетування: дівчата в незалежності від віку частіше відвідують спеціаліста та дотримуються правил гігієни зору порівняно з хлопцями через відсутність упередженості з боку гендерних стереотипів та страху втрати контролю.

Список використаних джерел:

1. WHO [Internet]. Blindness and vision impairment. World Health Organization; 2022 Oct [cited 2022 Dec 29]. Available from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/blindness-and-visual-impairment>.

2. Addis ME, Mahalik JR. Men, masculinity, and the contexts of help seeking. Am Psychol. 2003 Jan;58(1):5-14. doi: 10.1037/0003-066x.58.1.5. PMID: 12674814.

Максименко О.В.

здобувач освіти,

Харківський національний медичний університет,

м. Харків, Україна

Кузнецова М.О.

асистент кафедри загальної та клінічної патологічної

фізіології ім. Д.О. Альперна,

Харківський національний медичний університет,

м. Харків, Україна

Літвін В.І.

здобувач освіти,

Харківський національний медичний університет,

м. Харків, Україна

Цикало Б.М.

здобувач освіти,

Харківський національний медичний університет,

м. Харків, Україна

РОЗВИТОК РЕАКЦІЇ ГІПЕРЧУТЛИВОСТІ ЗАМЕДЛЕНОГО ТИПУ ПІД ЧАС ВЖИВАННЯ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ

Постійне вживання тютюнових виробів є однією з причин захворювань дихальних шляхів та серцево-судинної системи. За даними статистики відомо, що до 25% всіх випадків алергічних реакцій на тютюнові вироби можуть бути пов'язані з гіперчутливістю замедленого типу (ГЗТ) [4]. Встановлено, що постійне вживання тютюнових виробів

приносить значну шкоду для здоров'я людини, і розглядається як фактор ризику розвитку пухлин в легенях, а також призводити до змін з боку імунної системи [2]. Це своєю чергою може призвести до розвитку серйозних захворювань, таких як бронхіальна астма та респіраторні алергії.

Метою даного дослідження було виявлення впливу систематичного вживання тютюнових виробів на розвиток реакцій гіперчутливості замедленого типу у студентів медичного університету.

Матеріали та методи. Для досягнення встановленої мети було проведене соціологічне дослідження шляхом опитування студентів Харківського національного медичного університету, а також для пояснення механізмів виникнення реакції ГЗТ під час використання тютюнових виробів і її наслідків було проведено аналіз наукової літератури.

До опитування було залучено 60 студентів 3-го курсу ХНМУ, з яких 47 – дівчат та 23 – хлопця. Було сформовано опитувальник який був розповсюджений за допомогою Google forms в соціальних мережах Viber, Telegram. Для огляду літературних джерел використовували 20 статей (з них 12 англomовних розміщених в базі даних PubMed і 8 – опублікованих в вітчизняних фахових виданнях).

Результати та обговорення. При дослідженні впливу постійного вживання тютюнових виробів на розвиток реакцій ГЗТ у студентів було виявлено такі дані: Більшість опитаних респондентів (90%) зазначили що регулярно палять, що свідчить про те, що вживання тютюнових виробів є найпоширенішою звичкою серед студентів медичного університету; більшість респондентів зазначили, що палять вже доволі тривалий час, так: 60% серед загальної кількості опитаних курять більше п'яти років, а 16,7% та 15% курять

менше двох і менше чотирьох років відповідно. Це говорить про те, що основною причиною тютюнопаління є шкідлива звичка. Половина з опитаних зауважила, що почали частіше та більше палити саме за останній час. Можна припустити, що збільшення частоти куріння є наслідком стресових ситуацій на тлі пандемії та війни, хоча це також може бути проявом підвищеної залежності, що обумовлено впливом сімейних традицій (тобто вживання тютюну є методом боротьби зі стресом). Більшість опитаних (96%) немає шкірних алергічних реакцій після куріння. Це може вказувати на те, що шкірні реакції не є найпоширенішим побічним ефектом куріння. Проте в 61,7% випадків мали виражені респіраторні симптоми (кашель, задишка) після куріння, а у 16,7% людей ці симптоми спостерігались регулярно. Це прямо вказує на можливі проблеми з дихальною системою у курців. У 30% опитаних також є шлунково-кишкові симптоми (нудота та біль у животі) після куріння. Тобто у курців також можуть бути певні проблеми із шлунково-кишковим трактом. Крім того, 98,4% опитаних респондентів зазначали, що перед початком тютюнопаління не перевірялись на алергію до сигаретного диму. Можливо це пов'язано з тим, що опитані люди мають низьку проінформованість про можливі ризики куріння для здоров'я організму. Також слід зазначити, що більше половини опитаних курять звичайні сигарети (56,9%) або сигарети з ароматизатором (34,5%), електронні сигарети використовують лише 37,3% опитаних курців. Такі дані вказують на те, що найменше використовуються молоддю саме електронні цигарки. 36,7% опитаних помітили зменшення частоти симптомів після того, як кинули палити, що вказує на певний зв'язок між курінням та алергічними реакціям, проте серед 40% опитаних респондентів не помітили зменшення частоти

симптомів після того, як кинули палити, що може свідчити про те, що у них симптоми можуть бути пов'язані не тільки з курінням, але й іншими факторами, такими як харчування або стрес, а також ще в 23,3% випадків зазначали, що взагалі не мають вищезазначених симптомів.

Виявлений у респондентів характер порушень, пов'язаний з розвитком реакції ГЗТ, яка розвивається протягом 24-72 годин після повторного контакту з антигеном до якого організм вже був сенсibiliзований.

Відомо, що тютюнові вироби в своєму складі можуть містити різні антигени, такі як нікотин, канцерогени, феноли, аміак та інші хімічні речовини, які своєю чергою можуть спровокувати розвиток реакції ГЗТ. Доведено, що більш виражена симптоматика виявляється з боку тієї системи органів, на яку безпосередньо діє тютюн, тобто дихальної системи. При ураженні органів дихальної системи спостерігається розвиток респіраторних реакцій гіперчутливості замедленого типу. Вони проявляються у вигляді кашлю, задишки, бронхоспазму, які можуть прогресувати до розвитку хронічних захворювань легень, таких як бронхіальна астма та хронічний бронхіт [8].

На другому місці після дихальної системи переважає ураження травної системи. Нікотин, аміак, кислоти, смоли та інші речовини, що містяться в тютюновому димі, подразнюють слизові порожнини рота, слинні залози, що супроводжується посиленням слиновиділенням. Разом зі слиною частина продуктів тютюну потрапляє в шлунок, де має дратівливий вплив на його слизову оболонку та оболонку кишечника. Доведено, що внаслідок паління сигарет судини шлунка можуть значно звужуватись, а залози його слизової оболонки починають неадекватно продукувати соляну кислоту та інші

ферменти, що призводить до помітного збільшення кількості шлункового соку. Також регулярне куріння нерідко призводить до зниження апетиту і гальмування травлення шлунково-кишковим трактом. Внаслідок цього всі ці причини часто призводять до розвитку виразкової хвороби шлунка, гострого та хронічного гастриту [3].

Симптоми реакції ГЗТ при використанні тютюнових виробів можуть включати висипання на шкірі, свербіж, запалення і набряклість, однак подібні симптоми, як показало опитування, є доволі рідкісними. Але якщо відбувається безпосередній вплив тютюнового диму на шкіру, то він може викликати її сухість та подразнення за рахунок дії токсичних речовин, які містяться в тютюновому диму [1].

Також було виявлено, що в осіб, які вживають тютюнові вироби, збільшується ризик розвитку алергічних реакцій гіперчутливості замедленого типу на інші алергени. Це може бути пов'язано з:

1) Порушенням імунологічного статусу організму, який обумовлений регулярним впливом токсичних речовин, що містяться у тютюнових виробах, а також помітним зменшенням вироблення антитіл та інших клітин імунної системи [7].

2) Збільшенням проникності слизової оболонки, оскільки тютюновий дим може пошкоджувати слизову оболонку дихальних шляхів. Це може збільшити контакт алергенів з імунними клітинами в легенях і збільшити ризик розвитку алергічної реакції [6].

3) Підвищенням рівня запальних медіаторів. Це пов'язано з тим, що сигаретний дим містить багато медіаторів запалення, таких як гістамін і лейкотрієни. Саме ці медіатори можуть сприяти розвитку алергічних реакцій [2].

Висновок. Отже засновуючись на даних проведеного дослідження можливо зробити висновок, про те що у більшості респондентів які тривалий час палять шкідливий вплив тютюнових виробів проявлявся ознаками реакції ГЗТ з переважанням симптоматики уражень дихальної і травної систем.

Список використаних джерел:

1. Комарова І.В., Борисова О.В. Стан та перспективи лікування хворих на хронічний обструктивний захворювання легень. Український терапевтичний журнал. 2019; 2: 19-24.
2. Бабійчук Л.О., Головчак О.І. Механізми розвитку гіперчутливості з відкладеним типом та їх модифікація. Фармацевтичний журнал. 2018; 2: 34-40.
3. Корнієнко О.М., Мамчур В.І. Тютюнова залежність та здоров'я. Клінічна імунологія, алергологія, інфектологія. 2019; 3:22-27.
4. Sopori M. Effects of cigarette smoke on the immune system. Nat Rev Immunol. 2002; 2(5): 372-377. doi:10.1038/nri803
5. Doherty DE. Smoking and lung cancer: a historical perspective. Clin Chest Med. 2012; 33(1):1-10. doi:10.1016/j.ccm.2011.11.001
6. Kharitonov SA, Barnes PJ. Biomarkers of some pulmonary diseases in exhaled breath. Biomarkers. 2002; 7(1):1-32. doi:10.1080/13547500110103242
7. Kenneth H Dangman 1, Eileen Storey, Paula Scheck, Michael J Hodgson. Cigarette smoking and th development of hypersensitivity pneumonitis. Journal of Occupational and Environmental Medicine. [Hodgson et al. (2001): Am J Ind Med 39:616-628].

8. Martina Vasakova, Ferran Morell, Simon Walsh, Kevin Leslie, and Ganesh Raghu. Hypersensitivity pneumonitis in smokers. American Journal of Respiratory and Critical Care Medicine. 2015;100:233–237.

Оберніхіна Н.В.

кандидат хімічних наук, доцент,
доцент ЗВО кафедри медичної
біохімії та молекулярної біології,
*Національний медичний університет
імені О.О.Богомольця
м. Київ, Україна*

Качковський О.Д.

доктор хімічних наук,
старший науковий співробітник
відділу хімії біоактивних азотовмісних
гетероциклічних основ,
*Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії
імені В.П. Кухаря,
Національна академія наук України,
м. Київ, Україна*

Броварець В.С.

доктор хімічних наук, професор,
завідувач відділу хімії біоактивних
азотовмісних гетероциклічних основ,
*Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії
імені В.П. Кухаря,
Національна академія наук України,
м. Київ, Україна*

**IN SILICO ДОСЛІДЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОЇ
СПОРІДНЕНOSTІ СПРЯЖЕНИХ АЗОТИСТИХ
ГЕТЕРОЦИКЛІВ**

Спряжені азотисті гетероцикли є основним ядром таких природних сполук, як пурини та піримідини, вітаміни,

амінокислотні залишки білкових молекул, деякі нейромедіатори. Тому ці типи π -спряжених гетероциклічних систем використовують як основні платформи для розробки нових фармакологічно активних сполук, одним з первинних етапів якої є моделювання їх ефективності (біологічної спорідненості) [1]. Здатність азотистих гетероциклів (Het) утворювати стійкі комплекси з біомолекулами (BioM) залежить від донорно-акцепторних властивостей обох компонентів комплексу [Het-BioM] і позначається як їх біологічна спорідненість. Раніше [2,3] було запропоновано кількісно оцінювати донорно-акцепторні властивості компонентів комплексу за параметром ϕ_0 , який чисельно показує ступінь електронодонорності досліджуваних сполук. Як представник донорних гетероциклів розглянуто 1,3-імідазол, а гетероциклом акцепторної природи є 1,3-піримідин.

Обидва гетероцикли можуть утворювати комплекси [Het-BioM] як за механізмом π -стекової взаємодії, так і за механізмом водневих зв'язків. Гетероциклічні ароматичні молекули імідазолу та піримідину є π -спряженими планарними системами, отже, здатні утворювати комплекси [Het-BioM] за механізмом π -стекингової взаємодії (π - π) комплекси) із амінокислотними залишками білкових молекул, такими як фенілаланін, тирозин, триптофан. Для моделювання π - π комплексів між гетероциклами та фенілаланіном як електронейтральним π -спряженим амінокислотним залишком в якості модельної молекули використовували Ph-CH₃ ($\phi_0=0,51$).

Як імідазол так і піримідин містять атоми нітрогену з неподіленою електронною парою поза загальною системою π -спряження, вона може бути донором електронів при утворенні комплексу [Het-BioM] за механізмом водневого зв'язку

([H-V] комплекси). Для моделювання [H-V] комплексів між досліджуваними молекулами та групою HO- як донором протонів в біологічних системах в якості модельної молекули використовували HO-CH₃ ($\phi_0=0,50$). *In silico* дослідження стабільності комплексів [Het-BioM], утворених за різними механізмами, представлені в таблиці.

Таблиця.

Типи молекулярних орбіталей (МО), ϕ_0 та енергії [Het-BioM] комплексів, утворених за різними типами механізмів.

Сполуки	тип МО	ϕ_0	Е [Het-BioM], ккал/моль	
			π -стек	водн. зв'язки
1,3-імідазол	π -МО	0,58	-3,82	-
	n-МО	0,52	-	-7,44
1,3-піримідин	π -МО	0,40	-4,99	-
	n-МО	0,44	-	-9,31

Як видно з таблиці, комплекси [Het-BioM], утворені між залишками амінокислот білкових молекул та акцепторним 1,3-піримідином як за механізмом π -стекової взаємодії, так і за механізмом водневих зв'язків, стабільніші від подібних комплексів з 1,3-імідазолом ~ на 1 ккал/моль та ~ на 2 ккал/моль відповідно. Тож, для розробки потенційно активних фармакофорів як основну гетероциклічну платформу варто використовувати піримідин, так як саме така гетероциклічна π -спряжена система проявила активнішу біологічну спорідненість.

Список використаних джерел:

1. Obernikhina, N. V., Kachaeva M. V., Kachkovsky O. D., Brovarets V. S. *In silico* study of conjugated nitrogen heterocycles

affinity in their biological complexes *Chemistry of Heterocyclic Compounds*. 2022. Vol. 58 (8/9). P. 412–420.

2. Obernikhina N., Kachaeva M., Shchodryi V., Prostota Ya., Kachkovsky O., Brovarets V., Tkachuk Z., Topological Index of Conjugated Heterocyclic Compounds as Their Donor/Acceptor Parameter. *Polycyclic Aromatic Compounds*. 2020. Vol. 40(4). P.1196-1209

3. Obernikhina N., Pavlenko O., Kachkovsky A., Brovarets V. Quantum-Chemical and Experimental Estimation of Non-Bonding Level (Fermi Level) and π -Electron Affinity of Conjugated Systems. *Polycyclic Aromatic Compounds*. 2021. Vol.41(10) P. 2110-2119.

СЕКЦІЯ 8.

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Волкова О.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування,
*Херсонський національний технічний університет,
м. Херсон, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ РИНКУ LIFE- СТРАХУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Невід'ємною складовою сучасної економічної системи є страхування, яке забезпечує економічну стабільність і безпеку, розвиток підприємництва, високий рівень життя населення, реалізацію державної соціальної політики, ефективний захист від численних природних, техногенних та інших ризиків. Страхування життя належить до стратегічно важливої складової страхового захисту населення країни. Воно забезпечує довготермінові інвестиції в економіку, вирішує частину соціальних проблем суспільства, а також поєднує в собі можливість отримання громадянами належного страхового захисту від існуючих ризиків. Створення сприятливих умов для функціонування ринку страхування життя в Україні особливо під час воєнного стану є надзвичайно важливим питанням, котре вимагає глибокого наукового вивчення та послідовних практичних дій з боку держави, страхових організацій і суспільства в цілому [1].

Посилаючись на ст. 6 Закону України «Про страхування» [2] слід визначити страхування життя як «вид особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором страхування у разі смерті застрахованої особи, а також, у разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та досягнення застрахованою особою визначеного договором віку».

В останні роки страхування життя стає все більш значущим сегментом в соціальній системі держави і, особливо, в пенсійному забезпеченні. Його головним завданням є не тільки страхування безпосередньо життя людини, але також і збереження її матеріального благополуччя з точки зору накопичення капіталу. Страхові компанії «страхують» гроші свого клієнта від можливих потрясінь і нестабільності на фінансових ринках, які могли б зашкодити його заощадженням.

За стандартними правилами страхування, настання страхового випадку через дію форс-мажорних обставин, таких як воєнні дії, є підставою для відмови у страхуванні. Однак більшість страхових компаній прийняли рішення здійснювати виплати у разі отримання ушкоджень унаслідок воєнних дій (йдеться про цивільних осіб). Введення воєнного стану та настання страхового випадку на території, на якій діє воєнний стан, не є підставою для відмови у страховій виплаті.

За рекомендацією Національного банку України, страховики спростили процедуру врегулювання випадків, що мають ознаки страхового, за всіма видами страхування та всіма типами контрагентів. При цьому прийняття рішення про покриття прийматиметься за кожним випадком індивідуально з урахуванням усіх обставин. На ринку страхування життя, як і у всьому іншому бізнесу, за воєнні місяці виникла безліч проблем

але при цьому складнощів дещо менше, ніж у інших, і цьому є певні пояснення, а саме:

1. Практично весь попит на послуги в life-страхуванні України сформували роздрібні споживачі. Частка корпоративних клієнтів на початок війни не перевищувала 3%. Тож ринок «life-страхування» не мав залежності від великих контрактів, як, наприклад, сектор страхування нерухомості чи навіть сегмент добровільного медичного страхування.

2. Страхування життя в Україні практично не залежить від механізму зовнішнього перестрахування крупних ризиків на глобальному ринку. Лідери українського ринку користуються «потужностями» материнських компаній.

3. Близько $\frac{2}{3}$ ринку life-страхування у грошовому вимірі припадає на так звані «ризикові програми». Це фінансовий захист життя і здоров'я на випадок травм, хірургічних втручань, критичних хвороб – інфарктів, інсультів, раку. Такими програмами користується біля 75% клієнтів. В умовах війни ризики для здоров'я лише посилюються, і люди це розуміють.

Наразі страхування життя в Україні працює практично так само, як і до війни. На початок 2023 року люди вже адаптувалися до нових умов, визначились, де будуть жити, зрозуміли, чи зможуть заробляти, як раніше, та сплачувати страхові внески. Також стало зрозуміло, що страховий ринок продовжує стабільно працювати. До того ж люди вже почали серйозніше ставитись до ризиків щодо життя та здоров'я: вони збільшилися, навіть ті, що не є прямим наслідком воєнних дій. Адже стрес та складнощі з отриманням своєчасної медичної допомоги суттєво погіршують здоров'я, більше стає критичних захворювань.

Страховики продовжують укладати нові угоди,

обслуговувати діючих клієнтів та здійснювати виплати. Жодна з провідних life-компаній не пішла з українського ринку. Ніхто з них не скористався можливістю, передбаченою у страхових договорах, і не відмовився від своїх зобов'язань через дію форс-мажорних обставин. Звичайно, за цим стоїть велетенська робота всіх учасників ринку – страхових компаній, брокерів та незалежних фінансових посередників, регулятора, банків, що виступають партнерами страховиків, багатьох установ і тисяч людей.

Страхові виплати отримують як клієнти, що залишилися в Україні, так і ті, хто вимушено виїхав за кордон. Адже в угодах зі страхування життя територією покриття ризиків зазвичай є цілий світ – за виключенням регіонів, що підпадають під певні санкції. У life-страхуванні сам факт війни, перебування застрахованої людини в зоні військового конфлікту або необхідність тимчасової релокації до іншої держави не є причиною для відмови у виплаті.

Водночас, подія зазвичай не може бути визнана страховою, якщо вона відбулася безпосередньо або опосередковано внаслідок військових дій. Такими є правила більшості стандартних договорів страхування життя. Та попри всі формальні правила, страховики намагаються індивідуально розглянути кожну ситуацію. На жаль, за період повномасштабного вторгнення зафіксовано чимало випадків, коли клієнти втрачали здоров'я та гинули саме через воєнні ризики. Це люди в Харкові, Маріуполі, Херсонській області, на Київщині. Це дорослі та, що найстрашніше, це діти.

Згідно страхового законодавства, такі ситуації переважно є виключенням і не мають покриватися страховиком. Та попри це, деякі страхові компанії все ж таки ухвалюють рішення щодо виплати, коли воєнні дії призвели до смерті або травмування

цивільних осіб. Кожну з таких подій страхові компанії розглядають в індивідуальному порядку. Звичайно, у воєнні місяці страхові компанії отримують менше страхових премій адже більшість клієнтів втратили дохід, хтось перебуває на окупованій території, хтось виїхав за межі держави.

Не дивлячись на це, ринок life-страхування продовжує жити і працювати. Страховими компаніями було убезпечено бази даних адже life-страховики мають багато конфіденційної інформації про клієнтів, а в умовах можливих хакерських атак надзвичайно важливо її захистити та не втратити клієнтів виконуючи взяті перед ними зобов'язання по виплатах по страховим випадкам. life-поліс і зараз працює на користь українців.

Список використаних джерел:

1. Стецюк Т.І. Сутність страхування життя: значення, функції, ризику. *Наука й економіка*. 2015. № 1 (37). С. 154-160.
2. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. Дата оновлення: 06.05.2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Під час дії воєнного стану ринок страхування продовжує працювати – результати опитування. *Офіційний сайт Національного банку України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pid-chas-diyi-voyennogo-stanu-rinok-strahuvannya-prodovjuye-pratsyuvati-rezultati-opituvannya>

Мантач А.Д.
студентка,
*Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна*

Гаврилко Т.О.
кандидат економічних наук, доцент
кафедри фінансів, обліку та оподаткування,
*Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна*

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

Управління фінансовими ресурсами банківських установ в Україні включає в себе ряд дій, які здійснюють банки з метою ефективного використання своїх фінансових ресурсів для досягнення поставлених цілей та максимізації прибутку. Управління фінансовими ресурсами банківських установ України включає такі основні аспекти:

1. *Управління активами та пасивами (Asset and Liability Management, ALM).* Багато банків в Україні використовують підхід ALM для управління своїми активами та пасивами з метою забезпечення балансу між ризиками та доходами. Наприклад, банки вибирають оптимальний склад активів (таких як кредити, облігації, інвестиції) та пасивів (таких як депозити, кредити від інших банків, випуск власних облігацій) з урахуванням рівня ризику, ліквідності, рентабельності та вимог регуляторів.

2. *Кредитування.* Банки в Україні здійснюють кредитування як основну діяльність, тому управління кредитним портфелем

є важливою складовою управління фінансовими ресурсами. Банки аналізують кредитний ризик позичальників, розробляють кредитні продукти, встановлюють умови кредитування, визначають процентні ставки, строк кредиту та інші умови, з метою максимізації прибутку та мінімізації ризиків неповернення кредиту.

3. *Інвестиційна діяльність.* Банки в Україні можуть використовувати свої фінансові ресурси для здійснення інвестиційної діяльності, такої як придбання цінних паперів, акцій, облігацій, нерухомості тощо. Управління цими інвестиціями вимагає аналізу ринкових умов, ризиків та потенційних доходів, а також визначення стратегії інвестування, розподілу ресурсів між різними видами інвестицій, дотримання вимог регуляторів та ризик-менеджменту.

4. *Управління ліквідністю.* Банки мають урахувувати ліквідність своїх фінансових ресурсів, щоб забезпечити можливість виконання фінансових зобов'язань вчасно та без перебоїв. Управління ліквідністю включає аналіз руху коштів, прогнозування потреб у ліквідності, визначення резервів, а також управління зобов'язаннями та активами з метою забезпечення оптимального рівня ліквідності.

5. *Управління валютними ризиками.* З урахуванням того, що багато банків в Україні мають міжнародні операції, управління валютними ризиками є важливим аспектом управління фінансовими ресурсами. Банки використовують різні інструменти, такі як деривативи, форварди, опціони тощо, для зниження валютних ризиків, пов'язаних з коливанням валютних курсів та експозицією до різних валют.

Деякі приклади банків в Україні, які мають свої власні підходи до управління фінансовими ресурсами, наведені в табл. 1.

Таблиця 1

**Підходи до управління фінансовими ресурсами
банківськими установами**

Банк	Характеристика управління фінансовими ресурсами
1	2
Ощадбанк України [1]	Цей банк є державним банком, який спеціалізується на розширенні доступу до фінансових послуг для населення та малого бізнесу. В управлінні фінансовими ресурсами Ощадбанку України акцент робиться на забезпеченні ліквідності та відповідності регуляторним вимогам, а також на забезпеченні кредитування економіки та розвитку малого та середнього бізнесу.
ПриватБанк [2]	Це державний банк в Україні, який має різноманітний портфель фінансових послуг, включаючи кредитні та депозитні продукти, інвестиційні послуги та послуги корпоративного банкінгу. Управління фінансовими ресурсами ПриватБанку включає стратегічне планування, управління ризиками, оптимізацію балансу та управління кредитним портфелем.
Райффайзен Банк Аваль [3]	Цей банк є одним з найбільших іноземних банків, що працюють в Україні, і надає різноманітні фінансові послуги, включаючи розрахунково-касове обслуговування, кредитування, інвестиційні послуги та послуги корпоративного банкінгу. Управління фінансовими ресурсами Raiffeisen Bank Aval включає диверсифікацію активів, керування ліквідністю, мінімізацію ризиків та розвиток інноваційних рішень для підтримки бізнесу.

Укрексімбанк [4]	Цей банк є одним з найбільших банків, що спеціалізується на забезпеченні фінансової підтримки експорту та імпорту в Україні. Управління фінансовими ресурсами Укрексімбанку включає розробку та реалізацію стратегії фінансування зовнішньоекономічної діяльності, управління валютним ризиком, та забезпечення ліквідності в умовах зовнішньоекономічної нестабільності.
Укргазбанк [5]	Цей банк є одним з найбільших державних банків в Україні, який спеціалізується на наданні фінансових послуг для різних секторів економіки, зокрема для енергетичної галузі. Управління фінансовими ресурсами Укргазбанку включає розробку спеціалізованих фінансових продуктів для клієнтів, роботу з енергетичними компаніями та управління ризиками, пов'язаними з цією галуззю.
Сенс банк [6]	Це приватний банк, який пропонує різноманітні фінансові послуги, включаючи розрахунково-касове обслуговування, кредитування, вклади, інвестиційні послуги та інше. Управління фінансовими ресурсами Сенс банку включає використання сучасних технологій, цифрові інновації та розвиток електронних каналів обслуговування клієнтів.

Джерело: складено авторами за [1-6]

Це лише декілька прикладів банків в Україні, які мають власні підходи до управління фінансовими ресурсами, враховуючи їхні особливості, розмір, спеціалізацію та стратегію розвитку. Багато банків в Україні також впроваджують інноваційні підходи до управління фінансовими

ресурсами, такі як використання технологій FinTech, розробка нових продуктів та послуг, а також залучення інвестицій для розвитку своєї діяльності.

Отже, управління фінансовими ресурсами банків в Україні є складним і важливим процесом, який включає ряд аспектів, таких як розміщення активів, управління ризиками, ліквідність, капіталовкладення, стратегічне планування, аналіз фінансових показників та дотримання вимог законодавства. Застосування ефективних методів управління фінансовими ресурсами дозволяє банкам досягати своїх фінансових цілей, забезпечувати стійкість та стабільність своєї діяльності, а також забезпечувати взаємодію з клієнтами та відповідність регуляторним вимогам. Розвиток та впровадження ефективних підходів до управління фінансовими ресурсами є важливим фактором для стабільного та ефективного функціонування банківської системи України.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Ощадбанку України: URL: <https://www.oschadbank.ua/> (дата звернення: 22.04.2022).
2. Офіційний сайт ПриватБанку: URL: <https://privatbank.ua/> (дата звернення: 23.04.2022).
3. Офіційний сайт Райффайзен Банк Аваль: URL: <https://raiffeisen.ua/> (дата звернення: 23.04.2022).
4. Офіційний сайт Укрексімбанку: URL: <https://www.eximb.com/> (дата звернення: 22.04.2022).
5. Офіційний сайт Укргазбанку: URL: <https://www.ukrgasbank.com/> (дата звернення: 22.04.2022).
6. Офіційний сайт Sense Bank: URL: <https://sensebank.com.ua/> (дата звернення: 23.04.2022).

Тимошенко М.В.

кандидат технічних наук,

доцент кафедри фінансів та банківської справи,

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

м. Дніпро, Україна

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ В УМОВАХ ВІЙНИ

Державний борг є необхідним елементом фінансової системи будь-якої країни. Він може використовуватись для забезпечення розвитку інфраструктури, соціальних програм та інших пріоритетних напрямків, що допомагає забезпечити стабільність економіки. Однак, зростання рівня державного боргу може стати загрозою для фінансової стабільності країни, особливо при зменшенні спроможності уряду виплачувати відсотки та зменшенні його кредитного рейтингу. Тому важливо збалансувати зростання державного боргу з потребами економіки та ефективним управлінням бюджетними коштами. Крім того, важливим є розуміння ризиків та потенційних наслідків, які можуть виникнути при надмірному зростанні державного боргу [1; 2; 3].

Також важливим є розуміння того, що державний борг є довгостроковим зобов'язанням країни, і його рівень може вплинути на ринкову оцінку кредитного ризику та залежність від зовнішніх інвесторів. Для зменшення ризиків важливо розробляти довгострокові стратегії щодо забезпечення економічної стабільності країни та управління державним боргом. Такі стратегії можуть включати в себе реформи в системі оподаткування, підвищення ефективності управління бюджетними коштами та прозорості державних видатків [4; 5; 6].

Державний борг України є однією з найбільших проблем в економіці країни, особливо в умовах сьогодення. Військовий

конфлікт на сході України, який триває з 2014 року, разом із пандемією COVID-19, та повномасштабним вторгненням Російської Федерації суттєво погіршив економічне становище країни на даний момент, що призвело до зростання державного боргу до критичних рівнів [7; 8].

Ця проблема не тільки загрожує фінансовій стабільності України, але й має потенційно серйозні наслідки для майбутнього економічного розвитку країни.

Після початку збройної агресії РФ проти нашої держави стосовно залучення державних позик та управління державним боргом з очевидністю проявилися такі тенденції [9; 10]:

- активне залучення державних позик і накопичення державного боргу для протидії різкому зниженню податкових надходжень та збільшення військових видатків;

- інтенсифікація грантово-кредитної підтримки від зовнішніх офіційних кредиторів (держав-партнерів, Міжнародного валютного фонду, Світового банку, ЄС, Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку як форми прояву солідарності з Україною провідних держав світу і міжнародних фінансових організацій;

- суттєве підвищення доходності облігацій зовнішньої позики на вторинному ринку (до 30 % річних для довгострокових облігацій) і фактичне закриття зовнішніх приватних джерел фінансування на невизначений період часу;

- випуск внутрішніх військових облігацій Урядом та залучення емісійних ресурсів центрального банку для підтримання бажаних обсягів розміщення облігацій;

- вплив ресурсів комерційних банків України з ринку внутрішніх облігацій за наявності у банків надлишкової ліквідності.

Зростання державного боргу може мати потенційно негативні наслідки для майбутнього економічного розвитку країни, зокрема:

- збільшення витрат на обслуговування боргу;
- зниження інвестиційної привабливості країни;
- зменшення довіри до внутрішніх фінансових інституцій;
- залежність від зовнішніх кредиторів.

Перш за все, таке зростання може призвести до зниження кредитного рейтингу країни, що зробить залучення нових кредитів менш доступним та дорожчим.

До того ж, зростання державного боргу може призвести до зростання інфляції, зниження покупної спроможності грошей та загрози фінансової стабільності країни.

Також, у разі невідповідного керування борговим навантаженням, може виникнути загроза дефолту країни. Наступними наслідками такого дефолту можуть бути зниження довіри до країни зі сторони інвесторів, зменшення інвестицій та погіршення економічного становища.

Отже, контроль зростання державного боргу в умовах війни має велике значення для забезпечення економічної стабільності та майбутнього розвитку країни.

Крім того, зростання державного боргу може призвести до зменшення довіри інвесторів до економічної стабільності країни, що може призвести до відмови інвестицій і подальшого зменшення економічного зростання. В результаті, відновлення економіки та соціальних програм можуть бути суттєво обмежені через високі процентні ставки, недостатність фінансування та відсутність необхідних ресурсів.

Таким чином, зростання державного боргу в умовах війни становить серйозну загрозу економічному розвитку України та потребує ретельного аналізу та ефективного управління для

забезпечення фінансової стабільності та збалансованого економічного зростання країни.

Управління державним боргом є важливим елементом фінансової політики будь-якої країни, особливо в умовах війни та економічної нестабільності, і Україна не є винятком. Ключові механізми управління державним боргом України повинні включати:

- збільшення ефективності податкової системи;
- раціональне використання бюджетних коштів;
- підтримку експорту;
- зменшення залежності від імпорту.

Додаткові механізми можуть включати підвищення кредитного рейтингу країни та залучення інвестицій, а також розширення інструментарію з управління державним боргом.

Окрім того, деякі ефективні практики управління державним боргом включають забезпечення підтримки фінансової стабільності та забезпечення правильної диверсифікації портфелів боргу. Надзвичайно важливою є також підтримка трансформації економіки України до більш інноваційної та конкурентоспроможної.

Необхідно вдосконалювати та розширювати механізми управління державним боргом, забезпечувати прозорість та відкритість фінансових операцій, та дотримуватися засад фіскальної дисципліни.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що управління державним боргом в умовах війни – це надзвичайно складне завдання.

Зростаючий державний борг може обмежувати можливості країни у залученні фінансових ресурсів для розвитку, а також збільшувати витрати на обслуговування боргу. Довготривалий військовий конфлікт з Росією може

привести до ще більшого зростання державного боргу України і поглиблення небезпеки щодо економічних шоків. Тому, для забезпечення стійкості фінансової системи України та зменшення державного боргу, необхідно розробити та реалізувати ефективні механізми управління державним боргом, які б враховували специфіку військового конфлікту та внутрішні економічні потреби країни.

Наприкінці слід зазначити, що в умовах війни, державний борг стає серйозним викликом для економічної стабільності країни, який потребує відповідальної і ефективної управлінської стратегії. Україна повинна розвивати інвестиційну привабливість, збільшувати експортний потенціал, підвищувати ефективність державної політики залучення інвестицій та сприяти розвитку внутрішнього ринку.

Крім того, потрібно здійснювати ефективні дії з реструктуризації державного боргу, а також зменшувати рівень корупції та оптимізувати державний апарат. Всі ці заходи можуть допомогти покращити фінансову стабільність країни і зменшити ризики пов'язані з зростанням державного боргу в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Замкова, Н., Гнидюк, І. (2022). Державний борг України за масштабної кризи. SCIENTIA· FRUCTUOSA (Вісник Київського національного торговельно-економічного університету), 144(4), 110-121.

2. Лямзіна, О. В., & Гарбінська-Руденко, А. В. (2022). Поняття та значення державного боргу України в умовах воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство, (4), 259-263.

3. Янківська, Т. Державний борг України: сучасний стан та напрями оптимізації. Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ. Вінниця: Редакційно-видавничий, 237-244.

4. Будник, Л. А., Ронська, О. Г. (2022). Фінансова безпека держави: загрози в умовах війни. Наукові заходи Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету, 206-210.

5. Ковпака, А. (2022). Фінансова підтримка економіки України в умовах війни. Economics. Management. Innovations, (2 (31)).

6. Третьак, Д., & Медведкова, Н. (2022). Управління фіскальними ризиками державного бюджету України в умовах війни. Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 4(221), 64-73.

7. Небрат, В., & Корніяка, О. (2022). Особливості механізмів капіталоутворення та інвестування в Україні як чинник фінансових ризиків в умовах війни та післявоєнного періоду. Grail of Science, (16), 31-34.

8. Щетинін, А. І., Ульянова, Л. П., & Чайка, Ю. М. (2022). Дефіцит державного бюджету і державний борг України: сучасний стан та підходи до його покращення. Економічний простір, (179), 37-43.

9. Богдан, Т. П. (2022). Державний борг і позики під час війни та методи їх поствоєнного врегулювання. Фінанси України, 27-45.

10. Сочка, К. (2022). Державний борг України: поточні реалії і проблеми. Acta Academiae Beregsasiensis. Economics, 1

СЕКЦІЯ 9.

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

Брездень М. В.

студентка,

Львівський національний університет

імені Івана Франка,

м. Львів, Україна

ІНТЕГРАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ КРАЇН ЄВРОПИ ЗА ПОКАЗНИКАМИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ

Участь країн в міжнародній торгівлі послугами залежить від спеціалізації окремих країн на певних послугах і обміні цими послугами. У результаті міжнародного обміну відбувається посилення спеціалізації виробництва послуг, впровадження новітніх технологій, підвищення рівня зайнятості населення, соціально-економічні зміни, демографічні зміни тощо. У свою чергу участь країни у міжнародній торгівлі послугами дає можливість нагромаджувати капітал та підсилити активізацію внутрішніх інвестицій.

Аналітиці зовнішньої торгівлі різних країн присвячена велика кількість наукових праць, зокрема Франції [1], країн Латинської Америки [2], Ісландії [3], України [4,5,6]. Значна увага також приділяється економічному розвитку країн та добробуту населення [7,8].

Рейтингування, як порівняльна оцінка стану країн на міжнародній арені – це своєрідна мітка країни, що формує її сприйняття зовнішнім світом. Воно надає оцінку результативності обраної моделі економічного розвитку та надає орієнтири для розробників політики щодо напрямів її покращання. Тому, важливо побачити хто є лідером серед країн Європи у 2020 році.

Різні методи класифікації та ранжування детально описано у [9]. Методи кластеризації використано у [10,11], а непараметричні у [12]. На нашу думку, доцільно використати багатовимірне ранжування і здійснити рейтингування країн Європи за 2020 рік. У таблиці 1 подано показники ЗТД послугами, а саме: коефіцієнт покриття експорту імпортом, індекс товарності та індекс чистої торгівлі.

Таблиця 1
Показники зовнішньої торгівлі послугами за 2020 рік

Країна	Коефіцієнт покриття експорту імпортом	Індекс товарності, %	Індекс чистої торгівлі, %
Австрія	0,85	24,09	-7,94
Албанія	0,62	10,42	-23,55
Бельгія	1,10	37,55	4,91
Болгарія	0,62	98,16	-23,19
Боснія і Герцеговина	1,43	70,78	17,56
Велика Британія	0,79	23,32	-11,87
Греція	0,64	16,10	-21,88
Данія	1,01	42,32	0,31
Естонія	0,89	27,68	-5,67

Ірландія	1,33	142,72	14,05
Ісландія	0,86	259,24	-7,64
Іспанія	0,78	9,13	-12,53
Італія	5,31	5,25	68,29
Кіпр	0,84	28,50	-8,48
Латвія	0,32	2868,19	-51,15
Литва	0,07	102,59	-86,37
Люксембург	6,47	161,12	73,21
Мальта	7,45	52,30	76,32
Молдова	0,01	749,33	-98,66
Нідерланди	0,65	54,75	-20,87
Німеччина	11,20	8,62	83,61
Норвегія	22,99	10,66	91,66
Північна Македонія	0,03	188,54	-94,18
Польща	1,73	5,27	26,71
Португалія	0,65	13,26	-21,10
Румунія	2,85	4,28	48,12
Сербія	0,43	13,93	-40,05
Словаччина	1,32	9,48	13,84
Словенія	0,29	36,55	-54,92
Угорщина	1,53	100,38	20,96
Україна	0,53	10,74	-30,81
Фінляндія	0,15	97,76	-73,91
Франція	20,98	7,72	90,90
Чехія	0,86	13,25	-7,76
Чорногорія	0,79	15,98	-11,76
Швейцарія	1,53	57,94	20,97
Швеція	1,07	25,30	3,19

Джерело: побудовано автором за даними [13,14]

Рейтинг країн Європи за показниками зовнішньої торгівлі послугами подано на рисунку 1.

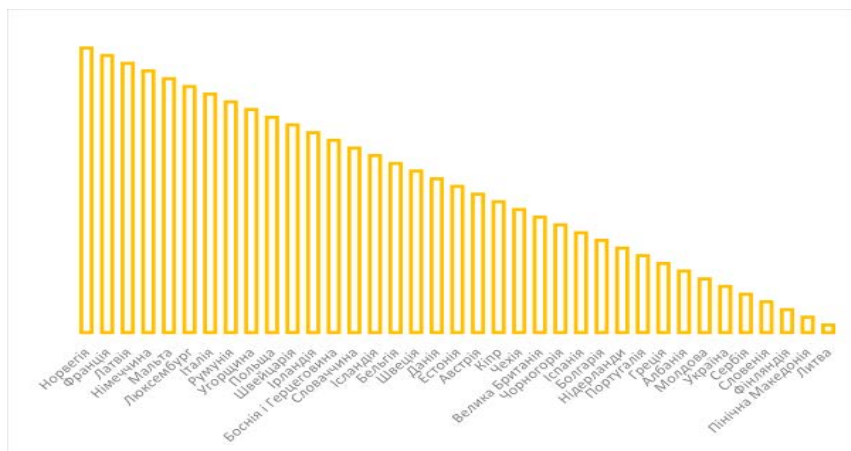

Рис.1. Рейтингування країн Європи за 2020 р.
Джерело: побудовано автором за даними[13,14]

Отже, за такими показниками: коефіцієнт покриття експорту імпортом, індекс товарності та індекс чистої торгівлі, лідерами країн Європи за 2020 рік є: Норвегія, Франція та Латвія. Останні місця займають Фінляндія, Північна Македонія та Литва. Щодо України варто зазначити, що ІТ-сфера в Україні зросла значно за останні роки, тому вона може стати ключовою для залучення інвестицій та розвитку торгівлі послугами з країнами Європи. Українські ІТ-фахівці мають високу кваліфікацію, а вартість їх послуг набагато нижча, ніж у країнах ЄС. Однак, поки в рейтингу Україна не серед лідерів.

Список використаних джерел:

1. Вдовин, М., Грохольська, Т. (2022). Зовнішньоторговельна діяльність Франції: головні статистичні показники. Економіка та суспільство, (43). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-69>

2. Arteaga, J.C., Cardozo, M.L. and Diniz, M.J.T. (2020). Exports to China and economic growth in Latin America, unequal effects within the region. *International Economics*, 164, 1–17.

3. Вдовин, М., Курик, Я. (2022). Зовнішня торгівля послугами Ісландії: вплив пандемії COVID-19. *Економічний простір*, (181), 20-26. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-3>

4. Вдовин М.Л., Боднар О.В. Інтегральне оцінювання зовнішньоекономічної діяльності регіонів України. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 42. С. 217-224.

5. Vdovyn, M., Zomchak, L. (2022). Export in services of Ukraine: pre-pandemic period, Covid-19 and war. *Věda a perspektivy*. 8 (15), 48-57. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-8\(15\)-48-57](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-8(15)-48-57) Режим доступу: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/2337/2339/>

6. Вдовин М.Л., Хромова М.В. Проблеми та перспективи розвитку зовнішньоторговельних відносин України з країнами ЄС. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип.6. С. 61-63.

7. Вдовин М.Л., Зомчак Л.М., Міщук Т.В. Аналітика сучасного стану добробуту населення України. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-77>.

8. Зомчак Л.М., Рудницька Я.І. Економетричне моделювання залежностей між макроекономічним станом України та обсягами залучених депозитів. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 49. С. 196-200.

9. Вдовин М.Л. Методи статистичного моделювання економічних процесів: критичний огляд. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2023. Вип. 1 (38). С. 79-84.

10. Вдовин М., Зомчак Л., Боднар О. Кластеризація країн ЦСЄ за показниками ЗЕД. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 26. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/387/374>

11. Вдовин М.Л., Дідик М.О. Оцінювання економічного ризику регіону за допомогою методів багатовимірної класифікації. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2017. Вип. 24 (2).С. 148-151. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2017_24%282%29__35

12. Вдовин М.Л., Береза С.В. Оцінювання впливу чинників на стан розвитку зовнішньої торгівлі за допомогою непараметричних методів аналізу. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 19. С. 566-570.

13. Official site: State Statistics Service of Ukraine URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Last accessed: 28.01.2023).

14. Official site: World Trade Organization. URL: <https://www.wto.org/>

СЕКЦІЯ 10.

ЕКОНОМІКА Й УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Дмитришин В.С.

кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник,

*Державна наукова установа
«Науково-практичний центр профілактичної
та клінічної медицини» ДУС,
м. Київ, Україна*

ЩОДО МЕХАНІЗМІВ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОДУКТІВ НАУКОВИХ УСТАНОВ

Підходи до визначення комерціалізації у сучасній науковій думці є досить різноманітними. Як зазначає Р.Косцик, комерціалізація інноваційних продуктів це – скоординоване виконання всіх процесів, які необхідні для реалізації інноваційних продуктів зі стадії розвитку до впровадження її як результату науково-дослідної і (або) дослідно-конструкторської розробки. На його думку, у найзагальнішому вигляді комерціалізацію розглядають як підпорядкування діяльності установи або організації меті отримання прибутку[1]. На думку інших фахівців, «комерціалізація» визначається як процес, пов'язаний із практичним використанням результатів наукових досліджень і розробок із

метою введення на ринок нових або поліпшених товарів, послуг чи процесів з отриманням комерційного ефекту. Вона зазвичай починається там, де наукові дослідження вже в основному завершені та є певний продукт або послуга, які мають властивості та переваги, що є цінними для комерційних споживачів [2].

Також комерціалізацію інновацій визначають, як процес залучення об'єктів інтелектуальної (інноваційної) діяльності в економічний оборот, тобто використання нематеріальних (матеріальних) активів у господарській діяльності підприємств. Комерціалізація виступає важливим «посередником» між науково-технічною розробкою й об'єктом купівлі продажу та являється дієвим важелем (двигуном), завдяки якому новостворена інноваційна розробка приносить прибуток [3].

За своїми механізмами, комерціалізація може набувати трьох основних форм: запуск нового бізнес-проекту для комерційного використання технології; продаж об'єкту (чи надання ліцензії на використання) інтелектуальної власності; експлуатація технології через надання послуг, включаючи технічне консультування, аналітичні та експертні послуги, а також дослідження за контрактами. Цей процес, як правило, починається тоді, коли наукові дослідження вже в основному завершені та є певний продукт (послуга), що мають нові споживчі властивості та переваги, які є потрібними для споживачів. Процес комерціалізації завершується, виведенням та реалізацією продукту (послуги) на ринку та, як мінімум, досягнення точки беззбитковості.

Що стосується механізму комерціалізації інтелектуальної власності, то його визначають, як систему економічних і юридичних засобів (механізмів) перетворення прав на результати інтелектуальної діяльності на прибутковий товар

шляхом його введення у цивільний оборот і отримання правоволодільцями прибутку від його використання третіми особами. Елементами механізму комерціалізації виступають соціально-економічна комерціалізація, правові форми, об'єкт, суб'єкти і зміст відносин комерціалізації [4].

На думку вітчизняних фахівців, механізм комерціалізації інноваційних технологій - це упорядкована сукупність нормативно-законодавчих актів, факторів, принципів і методів формування й функціонування системи управління процесом комерціалізації, спрямованої на отримання прибутку від ринкової реалізації майнових прав інтелектуальної власності з урахуванням інтересів широкого кола зацікавлених сторін [5].

Характерно, що комерціалізація може набувати форми як самостійного виробництва (надання послуги), так і отримання комерційної вигоди від передання (ліцензування прав інтелектуальної власності третій особі).

Механізм комерціалізації, який, в тому числі може застосовуватись і науковими установами, які мають власні виробничі потужності, складається з наступних ключових кроків (етапів):

1. До ринковий етап:

- наукова (науково-технічна) розробка, яка передбачає створення інноваційного продукту, технології, новації;
- оцінка інновації на предмет можливості та доцільності її комерціалізації;
- вивчення патентного ландшафту та забезпечення патентної чистоти інновації;
- заходи з набуття та забезпечення охорони прав інтелектуальної власності;
- оцінка майнових прав інтелектуальної власності;
- визначення форми комерціалізації (власне виробництво, створення спільного підприємства, створення стартапа, передання (ліцензування) прав інтелектуальної власності;

- попередня комерціалізація, що включає вибір партнера з виробництва (надання послуги), створення та оцінка прототипу, запуск пілотного проекту, виробництво виробу у промисловому масштабі;

- укладання установчих договорів, ліцензійних угод (чи угод про передання прав інтелектуальної власності), якщо прийняте рішення про комерціалізацію шляхом надання прав на виробництво продукції (надання послуги) третім особам;

- до ринкове тестування виробу, що включає, зокрема, перевірка факту дотримання всіх стандартів, правил і етичних норм, технічної, екологічної та споживчої безпеки, тощо.

- стратегічні маркетингові заходи, в тому числі рекламне просування продукту (послуги) на ринок.

2. Ринковий етап:

- вивід та тестування виробу на ринку;

- підготовка і підписання зацікавленими особами дистрибуторських, партнерських, франчайзингових, тощо, угод;

- стале виробництво готової продукції (надання послуги);

- операційний маркетинг, тобто проведення активної маркетингової політики і маркетинговий супровід на всіх стадіях життєвого циклу інноваційної розробки;

3. Етап пост-комерціалізації:

- здійснення проектного моніторингу та консультування;

- отримання роялті, а також різні форми продовження співпраці з інвестором;

- проведення наукових, дослідно-конструкторських, конструкторських розробок з удосконалення інноваційного продукту.

Механізм комерціалізації розробок наукових установ, які не мають власного виробництва і можуть комерціалізувати свої

наукові досягнення лише шляхом створення спільних підприємств з іншими суб'єктами господарювання (де внеском наукової установи можуть бути права інтелектуальної власності), створення старт-апів або передання (ліцензування) прав інтелектуальної власності складається з таких етапів:

1. Технологічний аудит, метою якого є оцінка та ранжування розробок за комерційним потенціалом для організації подальшого їх впровадження з урахуванням встановленого рейтингу, складається з таких стадій:

- оцінка науково-технічного рівня розробки;
- оцінка документів, що підтверджують наявність прав на об'єкти права інтелектуальної власності;

2. Маркетингові дослідження, метою проведення яких є вивчення ринкового потенціалу, провадиться:

- оцінка ринку збуту (впровадження) розробки;
- оцінка конкурентоспроможності видів продукції, які можуть бути отримані з використанням розробки та видів-аналогів;
- оцінка ринку ресурсів, необхідних для впровадження розробки;
- аналіз перешкод і ризиків, пов'язаних з комерціалізацією конкретної розробки;
- факторний аналіз показників галузі, в якій буде реалізована розробка.
- надання інформації про основних споживачів продукції та стратегії співпраці з ними;
- надання опису способів виходу на ринок і прийомів збуту, пов'язаних з інноваційною спрямованістю розробки;
- оцінка витрат та заходів, необхідних для кожної форми (використання на власному підприємстві, передача прав власності (продаж) або передача прав на використання, спільне

використання) та методу використання розробки у власному виробництві, за ліцензійним договором, за договором франчайзингу, повна відмова від прав на розробку на користь контрагента, продаж або здача в оренду обладнання, угода "під ключ", створення спільних підприємств, венчурне підприємництво, інші форми кооперації розробників та партнерів).

3. Економічний аудит. Враховуючи, що показниками комерційної ефективності використання розробок є ефективність вкладених інвестицій і період їх окупності, провадиться оцінка суми, дохідності, індексу дохідності та строку окупності впровадження розробки.

4. Отримання охоронних документів. Здійснюється надання відповідної форми та здійснення заходів з державної реєстрації об'єктів, права на якої виникають з факту їх державної реєстрації.

5. Просування інноваційного продукту, з метою чого:

- розробляється бізнес-план впровадження розробки та виробництва продукції з її застосуванням.

- організовується просування розробки на ринок (участь у виставкових заходах, розповсюдження друкованої (буклети, рекламні листівки та ін.) та електронної (за допомогою Інтернету, зокрема шляхом розміщення в національній мережі трансферу технологій) інформації щодо розробки).

6. Укладання договору. Відбуваються тристоронні зустрічі авторів, представників підрозділу (фахівці) з питань інтелектуальної власності, інноваційної діяльності та трансферу технологій та покупців розробок. Метою зустрічей є обговорення умов договору, визначення обсягів винагороди або розподіл доходів від використання інтелектуальної власності та укладання договору [6].

Отже, комерціалізація інноваційних розробок - це процес перетворення інноваційної розробки в інноваційний продукт, який має певні властивості, переваги та цінність для споживачів, здатний забезпечити стійкий попит з метою отримання тривалого комерційного ефекту та є складним явищем, яке необхідно розглядати системно, оскільки вона є одночасно процесом, необхідним етапом і обов'язковою умовою сталого інноваційного розвитку наукової установи.

Список використаних джерел:

1. Косчик Р. С. Комерціалізація інноваційної продукції: сутність, значення та принципи здійснення. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2012. № 727. С. 320–328.
2. Комерціалізація інновацій : монографія / за ред. д.е.н., проф. С. М. Ілляшенка, д.е.н., доц. О. А. Біловодської. – Суми : Тритонія, 2020. – 264 с.
3. Конспект лекцій : навч. посіб. для студ. спеціальності 073 «Менеджмент», освітньо-професійної програми «Менеджмент інвестицій та інновацій» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: С.О.Пермінова. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2020. 127 с
4. Майданик Л. Поняття та механізм комерціалізації інтелектуальної власності в праві України. Юридична Україна. №7. 2014. Стор. 39-43.
5. Комеліна А. А. Наукові засади формування механізму комерціалізації інноваційних технологій. Економіка і регіон. 2012. № 6. С. 35-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2012_6_9.
6. Про затвердження Методичних рекомендацій. Наказ Державного комітету України з питань науки, інновації та інформатизації від 13.09.2010 N 18. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/v0018745-10>

Москаленко Д.О.

студент 4 курсу групи ПТД-19,
*ННІ «Інститут державного управління»
Харківського національного університету
імені В.Н.Каразіна,
м.Харків, Україна*

Надточій А.О.

кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри управління персоналом та підприємництва,
*ННІ «Інститут державного управління»
Харківського національного університету
імені В.Н.Каразіна,
м.Харків, Україна*

РИНОК ТАКСІ В УКРАЇНІ: ОЦІНКА СЕРЕДОВИЩА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАЙНЯТОСТІ

На будь-якому ринку представлений товар/послуга, продавці і покупці цього товару/послуги. В сьогодишніх умовах особливістю ринку таксі є те, що споживачі послуги у більшості випадків шукають надавачів послуг через мобільні додатки/платформи. Ці платформи висувають до надавачів послуг певні вимоги, що можуть бути розцінені як характерні риси трудових відносин. Відповідно у сучасному світі розгортається дискусія [3, 4] щодо такої платформної зайнятості (або гіг-економіка), визначення її характерних рис та можливостей її правового регулювання.

Розглянемо ринок таксі в Україні з точки зору відкриття власної справи.

В Україні з 2018 р. активно обговорюється необхідність

реформування ринку таксі. У 2020 р. був прийнятий проект Закону України «Про перевезення пасажирів на таксі та легковими автомобілями на замовлення» [1], в якому наголошується на необхідності легалізації перевізників. Також там окреслено обсяги ринку: 1,5 млн. поїздок щодня; оборот ринку таксі оцінено у 50 млрд. грн. на рік; наголошується на тому, що 98-99% ринку таксі знаходиться у «тіні».

Частково значну тінізацію ринку таксі пояснюють діяльністю диспетчерських служб, яка юридично не врегульована, відсутністю дієвого механізму контролю та покарання за нелегальну діяльність і несплату податків, бюрократичним процесом легалізації діяльності перевізників [1].

На сьогодні переважна більшість надавачів послуг таксі отримують замовлення (знаходять споживачів послуг) через інформаційно-диспетчерські служби таксі та онлайн додатки, що з'єднують пасажирів та водіїв і через які проходять 99,5% всіх пасажирських перевезень пасажирів на таксі.

І онлайн додатки і диспетчерські служби надають інформаційні послуг і є посередниками між перевізниками та пасажирами. Співпрацювати з ними може будь-яка особа без укладання договорів, без перевірки стану здоров'я, без перевірки психічного стану водіїв, без огляду технічного стану автомобіля (деякі служби таксі вимагають технічного огляду автомобіля), без перевірки дозвільних документів та ліцензій на здійснення перевезень [1].

Експерти зазначають, що поширеною практикою в Україні стало відкриття інформаційно-диспетчерське служб (далі ІДС), які виступають в ролі посередника між водієм і клієнтом. ІДС не перевіряє чи зареєстрований водій як фізична особа-підприємець, чи сплачує він податки, володіє машиною або просто бере її в оренду. Це свого роду колл-центри, куди

надходять замовлення від пасажирів, які потім передаються водіям [2].

Експерти галузі зазначають, що вищезазначені служби (ІДС) допомагають існувати тіньовому сегменті ринку таксі. В законодавчих актах не визначено поняття «інформаційно-диспетчерська служба», відповідно її діяльність нічим не регулюється. Діяльність диспетчерських послуг не потребує отримання ліцензії. Потрібно лише зареєструвати суб'єкт господарювання із видом діяльності по КВЕД «Надання інших інформаційних послуг».

А таксисти зобов'язані отримувати ліцензію. Відповідно до законодавства, перевезення пасажирів без ліцензії тягне за собою накладання штрафу від 1 тис. до 2 тис. неоподаткованих мінімумів доходів громадян (17 грн.) – від 17 до 34 тис. грн. А у випадку повторного порушення протягом року – розмір штрафу збільшується – від 4 тис. до 85 тис. грн. [2].

Експерти говорять про те, що таксисти не бояться штрафів через те, що кількість перевіряючих у м. Київ – 9-14 державних контролерів з Державної служби з безпеки на транспорті, що не дає цій службі фізичної спроможності контролювати десятки тисяч таксистів у місті. Крім того, інформація про виїзди контролерів оперативно передається від одного таксиста до іншого, і шанси спіймати порушника без ліцензії серед таксистів – мінімальна.

Що дає можливість великій кількості людей надавати послуги таксі і не бути при цьому зареєстрованим ні як підприємець, ні мати ліцензії? Можна встановити відповідні мобільні додатки і за допомогою їх шукати споживачів послуг.

З розвитком мобільних додатків і технологічних компаній, які вибудовували відповідні бізнес-моделі, розвитком і розумінням здобутків і перевагах шерингової

економіки (економіки спільного споживання), з'явилась можливість у людей і підробляти (без зайвих бюрократичних процедур) і задовольняти відповідний попит, а у споживачів – знаходити більше дешеву послугу.

Однією з перших компаній у сфері надання послуг таксі, що базується на використанні онлайн платформи, стала компанія Uber. Її бізнес-модель полягала в тому, що вона є платформою, яка надає змогу зустрітися надавачу послуг із тими, хто таких послуг потребує. Початково Uber відмовлялася від того, що вони є фактично роботодавцем, заявляючи, що надавачі послуг таксі є незалежними від них працівниками. Відповідно ця нова категорія - незалежні працівники, - не потрапляла ні під одне визначення [4, с.726]. Вони не були найманими працівниками в традиційному сенсі цього слова. Але вони і не є незалежними підрядниками.

У таких «незалежних працівників» є певні спільні риси і з незалежними підрядниками і з найманими працівниками. Так, з незалежними підрядниками їх об'єднує те, що вони використовують свої власні машини і контролюють час своєї роботи; а з найманими працівниками незалежні працівники мають спільним те, що платформи оцінюють їх, присвоюючи рейтинги, визначають ціни за послуги, можуть таксиста і деактивувати (на кшталт звільнення), якщо у нього рівень прийняття замовлень, тобто ефективність діяльності таксистів Uber вимірюється і контролюється додатком Uber [4, с.728].

Відмінністю «незалежного працівника» від найманого працівника є те, що надавач послуги стає активним лише коли включає додаток, але час очікування йому не оплачується, на відмінну від наприклад оплаченого часу очікування виклику у пожежника [4, с.726]. Переважна більшість науковців стають на бік таких працівників, і говорять, що вони погоджуються на

такий вид заробітку, бо традиційних соціально захищених робочих місць стає все менше; і що такий відносно «незалежний працівник» потребує також певних гарантій мінімального рівня оплати праці і соціального захисту.

Європейський суд, у позовах до платформних роботодавців, часто стає на бік працівника, визнаючи у їхніх відносинах риси трудових відносин. Таким чином, у працівників з'являється право на соціальний захист. Вітчизняні дослідники вже звернули увагу на можливість правового врегулювання такої зайнятості в Україні [5], але це поки що не на часі, з огляду на стан соціально-трудових відносин і рівень соціально-економічного розвитку країни.

Якщо повернутись до теми огляду ринку таксі з точки зору відкриття бізнесу, то в Україні, цей ринок насичений і різними службами, і просто людьми, що працюють, використовуючи вітчизняні додатки (Uklon) і платформи зі світовим ім'ям (Uber). Більшою мірою цей ринок занурений у тінь, тому конкурувати на ньому буде складно через високу конкуренцію, і через те, що споживачі послуг з падінням рівня доходів будуть обирати недорогий сегмент надання таких послуг.

Оскільки бар'єри входу на ринок таксі доволі низькі, - достатньо мати права і автомобіль (можна автомобіль і орендувати), то рівень конкуренції тут буде залишатись доволі високим. Через велику кількість неформально зайнятих у цій сфері, відсутністю фактичної боротьби з тіньовою зайнятістю у цій сфері, офіційно зареєстрованому буде працювати важче, він буде у порівняно не вигідному становищі.

В умовах збільшення рівня безробіття, руйнації підприємств, зменшення кількості традиційних робочих місць, зменшення рівня доходів населення, а відтак і

платоспроможного попиту, такий вид заробітку як надання послуг таксі – є можливістю, нехай і неформальною, підтримати себе і сім'ю в кризових ситуаціях.

Розуміючи розгортання світових тенденцій щодо поступового визнання «незалежних працівників» найманими працівниками, Україна згодом також має сприяти правовому врегулюванню цього питання з метою соціального захисту надавачів послуг.

Список використаних джерел:

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про перевезення пасажирів на таксі та легковими автомобілями на замовлення» [Електронний ресурс]: <http://utma.org.ua/wp-content/uploads/2020/07/zapiska20.02.20.pdf>.

2. Як відкрити службу таксі і з якими труднощами доведеться зіткнутися. [Електронний ресурс]: <https://brdo.com.ua/top/yak-vidkryty-sluzhbu-taksi-z-yakymy-trudnoshhamy-dovedetsya-zitknutysya/>.

3. Wells J K., Attoh K., Cullen D. “Just-in-Place” labor: Driver organizing the Uber workplace. *EPA: Economy and Space* 53 (2). [Електронний ресурс]: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0308518X20949266>.

4. Cornelissen J., Cholakova M. Profits Uber everything? The gig economy and the morality of category work. *Strategic Organization*. 2021. Т. 19. №. 4. С. 722-731.

5. Алексеев І. До питання про правове регулювання трудових відносин у гіг-економіці України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. №3. С.129-135.

Улько Є.М.
доцент кафедри економіки та бізнесу,
с.н.с. відділу ІЕЗЗ та ІНД,
*Державний біотехнологічний університет,
ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії
імені О.Н. Соколовського»
м. Харків, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛАНЦЮГА ЦІННОСТІ В СИСТЕМІ СТАЛОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЛЯМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Важливим компонентом сталого управління землями є створення доданої вартості сільського господарства у достатній мірі для економічного відтворення, і одночасно не допустити розвиток їхньої деградації. При цьому одержання екологічної результативності в даному випадку постає певним орієнтиром у ефективності господарського обігу земель [1, 2]. У цілому екобезпека держави в контексті управління землями має стати одним із теоретичних аспектів поступального розвитку інституційного середовища [3, 4]. Слід зазначити, що основними інститутами мають стати крім традиційних і такий як проєктування або проєктного менеджменту у загальному виді [5]. На нього покладається важлива задача щодо окреслення цінностей, місії господарських структур і приведення в дію організаційно-економічного механізму сталого управління земельними ресурсами [6].

Поглиблення землевпорядкування і землеустрою має стати як скоординованою, так і спільною роботою для учасників аграрних проєктів, оскільки є засадничими

принципами у збереженні й примноженні земельного потенціалу [7]. Такий підхід дозволить правильно організувати роботу для раціонального використання земель та їх охорони [8]. Ключовим елементом у проектуванні виступає концепція досягнення нейтральної деградації земель. Окремо в економічному сенсі зберігають свою важливість заходи пов'язані з обґрунтуванням дохідності і рентабельності проектних розробок. Отриманні результати мають бути по можливості всебічно верифіковані, і лише в цьому випадку доцільно розпочинати перехід до практичного впровадження [9–11].

Сучасне стає управління землями сільськогосподарського призначення відбувається у результаті широкого проведення розробок і впровадження проєктів, які містять у тій чи іншій мірі різні види ефектів, зокрема екологічний. До деяких з них слід віднести такі як переробка курячого посліду на якісні торфокомпости [12, 13], агроеліоративні заходи з розсолонцювання ґрунтів [14–16], протиерозійні технології [17–19], внесення біопрепаратів у системі органічного землеробства [20, 21], а також ремедіація ґрунтів забруднених важкими металами [22–24]. Звісно, що перелічені проєктні пропозиції є окупними і звичайно містять екологічні ефекти. Однак, крім окреслених проєктних цілей недостатньо повно поєднується така важлива складова як ланцюг цінності у створенні відповідних продуктів та/або наданні послуг. Він постає деяким містком через який транспортується головна ідея, що закладена в самому проєкті.

Між тим її можливо розглядати як певну конкурентну перевагу, яка створюючись передається замовнику, а також як компоненту формування цінової політики з реалізації проєктів, що має вартісний вираз. Економічне оцінювання має

здійснюватися не лише проєктів для землекористувача, оскільки це стосується сталого управління землями, то моніторинг вартісних змін даного активу є обов'язковим кроком, різновидом такого супроводу може виступити авторський нагляд, що теж доречно розглядати як складову формування ланцюга цінності для стейкхолдера.

Економічна оцінка земель в системі їх сталого управління слугує чітким інструментом щодо регулювання процесів будь-яких змін, які відбуваються з цим виробничим ресурсом. Основою таких змін, є утворення рентного доходу, який виникає в результаті капіталовкладень у поліпшення земель. Для більш точного визначення зміни грошової вартості земель необхідно застосовувати досконаліші методики, у яких вартість землі корелює з її якістю [25, 26].

Стратегічний розвиток суб'єкта господарювання є нерозривним із успішним менеджментом. Тому поглиблення (модифікація) наявних чи створення нових цінностей є прерогативою управлінської діяльності. Одним із таких напрямів полягає у застосуванні моделі системи цінностей та/або ланцюжка цінності М. Портера [27]. У цьому випадку було розвинуто загальні положення даної моделі для агробізнесу, яка передбачає наступні основні різновиди:

1) цінності постачальника – ідентифікація і вбирання конкурентних переваг у виді створених (наявних) цінностей у взаємовідносинах з постачальниками, зокрема логістика, маркетинг правові режими у здійсненні договірних зобов'язань та взаємодія різних якісних управлінських систем у функціональному зв'язку із замовником щодо надання йому різноманітних послуг для забезпечення сталої операційної діяльності;

2) цінності виробника (суб'єкта господарювання) –

система взаємозалежних видів діяльності, між якими існують зв'язки, які виникають, коли вид будь-якої діяльності впливає на вартість або ефективність інших (взаємодія між підрозділами, галузями тощо), передбачає всі класичні етапи виробництва продукції, але з обов'язковим урахуванням вимог і потреб споживачів, зважанням на конкурентів, і доповнюється впровадженням інноваційних підходів як у виробничу, так і управлінську діяльність;

3) цінності каналів реалізації – взаємодія з комерційними організаціями, які забезпечують процес розподілу й збуту виробленої продукції суб'єкта господарювання на цільовому ринку, здатність зберігати закладений потенціал маркетингового комплексу на товари й послуги та сприяти ефективному їх просуванню до кінцевих споживачів, де цінність закладена виробником має бути передана в тому вигляді, який був створений на попередніх етапах руху цінності;

4) цінність споживача – становить кінцеву мету товароруху й загалом виробництва продукції та/або надання послуг, має найбільшу функціональність, оскільки цінність створюється з огляду на покупця і має зберегти все те, що передбачено виробником для реалізації споживчої корисності та одержання додаткової вигоди суб'єкта господарювання у формі надбавки вартості за цінність товару та/або послуги, що в свою чергу пов'язано з маркетинговою діяльністю суб'єкта господарювання у дослідженні споживачів, розробки товарних і конкурентних стратегій, формування маркетингового комплексу, упровадження й передачу основних і додаткових цінностей від інших учасників в межах даного ланцюга цінностей та формування зворотного зв'язку в після продажному обслуговуванні покупців (клієнтів).

Отже, для забезпечення сталого управління землями потрібно господарюючим суб'єктам та/або стейкхолдерам враховувати складові різновиди цінностей, які слід повно передати через аграрні проєкти у виді розбудованого ланцюга цінностей [28, 29]. Збереження ідеї проєкту є однією з головних цінностей, складність полягає в її фіналізації. Тому досліджуючи аграрний ринок пропонується удосконалити систему управління землями згідно до методики М. Портера, яка враховує ринково-орієнтований підхід щодо актуалізації в головній ролі споживачів, замовників, посередників та інших ринкових агентів, що сприятиме формування додаткової вартості у формі премії за цінність [30–32].

Список використаних джерел:

1. Улько Є.М. Методологічні й управлінські основи визначення екологічних збитків сільськогосподарського землекористування. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали XXV міжнар. наук.-практ. конф., м. Рига, Латвія, 07 жовт. 2022 р. ГО «ВАДНД», 2022. С. 76–82.

2. Улько Є.М. Методологічні основи сталого управління ґрунтовими (земельними) ресурсами в умовах глобальних змін клімату. *Глобалізація та розвиток інноваційних систем: тенденції, виклики та перспективи*: матеріали I міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 3-4 лист. Х.: ДБТУ, 2022. С. 472–475.

3. Улько Є.М. Стратегія екобезпеки держави щодо сталого управління земельних (ґрунтових) ресурсів України під дією глобальних змін клімату. *Зелена економіка та низьковуглецевий розвиток: глобальні виклики та реалії за умов повоєнного часу*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, Україна, 16 груд. 2022 р.). 2022. С. 53–57. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-285-5-11>.

4. Улько Є.М. Інституціональна складова економічного розвитку тваринництва на основі диференціації впливу інституцій та інститутів. *Вісник ХНАУ. Сер.: Екон. науки*. 2015. № 2. С. 131–142.

5. Улько Є.М. Забезпечення ринкової стійкості сільськогосподарських підприємств на основі проектного менеджменту. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2013. Спецвипуск. С. 300–308.

6. Улько Є. Організаційно-економічні основи управління проектами землепорядкувань агробізнесу щодо забезпечення сталості агроecosystem. *Journal of Innovations and Sustainability*, 2022. 6(3), 06.

7. Ulko Ye. Normative monetary evaluation (NME) of agricultural projects towards sustainable land and soil management. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2023. 7(1).

8. Кучер А.В., Анісімова О.В., Улько Є.М. Ефективність інновацій для раціонального використання ґрунтів: теорія, методика, аналіз: моногр.; за ред. чл.-кор. АЕНУ А. В. Кучера. Харків: ФОП Бровін О. В., 2017. 275 с.

9. Улько Є.М. Формування прибуткового виробництва як важіль управління конкурентоспроможністю зернової галузі. *Вісник ХНАУ. Сер.: Екон. науки*. 2015. № 3. С. 75–88.

10. Улько Є.М. Оцінка рівня конкурентоспроможності галузі рослинництва та роль в цьому процесі земельного потенціалу. *Економічний потенціал країни: теоретичні засади та практика реалізації*: зб. наук. пр. з акт. питань екон. наук. Дніпро: Гельветика, 2016. С. 146–159.

11. Моделі системного управління потенціалом родючості ґрунтів (на прикладі Харківської і Волинської областей) / за наук. ред. С. А. Балюка, Р. С. Трускавецького. Харків: Стильна типографія, 2018. 116 с.

12. Улько Є.М. Управління проєктом із переробки курячого посліду на якісний торфопослідний компост та забезпечення меліоративної дії з відтворення родючості ґрунтів. *Агросвіт*. 2018. № 17. С. 26–35.

13. Ulko Ye. Establishment and Ecological-and-Economic Evaluation the Investment Project of Processing Poultry Manure to Peat Compost. *Trends in Development of Innovative Scientific Research in the Context of Global Changes: Intern. scientific Conference Proceedings*, Riga, Latvia. May 7-8, 2021. Riga, Latvia: Baltija Publishing, pp. 102–106. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-076-6-31>.

14. Ulko Y. Reproduction management of soil fertility for innovative approach in agromelioration of Ukraine. *Technology Audit and Production Reserves*. 2022. 4(66). P. 24–32. <http://doi.org/10.15587/2706-5448.2022.265575>.

15. Кучер Л., Дрокін С., Улько Є. Еколого-економічна ефективність зрошувальних проєктів у контексті змін клімату. *Agricultural and Resource Economics*. 2020. Т. 6. № 2. С. 57–77. <http://doi.org/10.51599/are.2020.06.02.04>.

16. Onegina V., Ulko Ye. & Anisimova O. Innovative land reclamation to ensure effective land management. In O. Mandych, T. Pokusa (Eds.). *Vectors of Competitive Development of Socio-Economic Systems : monograph*. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2020. P. 93–99.

17. Kruglov O., Menshov O., Ulko E., Kucher A., Nazarok P. Soil erosion indication by magnetic methods in Kharkiv region. *Visnyk Taras Shevchenko National University of Kyiv. Geology*. 2018. Vol. 3. P. 36–44.

18. Ulko Ye.M. Scientific and Methodological Approaches to Sustainable Management Land with Using Anti-erosion Modeling. *Development of socio-economic systems in a global network*

environment : II International scientific conference, May 21-22, 2021. Le Mans, France. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2021. P. 26–30. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-080-3-7>.

19. Улько Є.М. Управління сталим розвитком земельних (грунтових) ресурсів на основі протиерозійного моделювання. *Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування: освіта – наука – виробництво – 2021*: зб. тез доповідей XXIV міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, ХНУ імені В.Н. Каразіна, 29-30 квіт. 2021 р. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2021. С. 81–85.

20. Улько Є. Оцінка економічної ефективності інновацій в органічному землеробстві. *Agricultural and Resource Economics*. 2019. 5 (3). С. 118–141.

21. Ulko Ye. Management of soil (land) resources based on the development of projects on biologicalization of agricultural production. *Integration of scientific and modern ideas into practice: proceedings of the VIII International scientific and practical conference*. (Stockholm, Sweden, 15-18 Nov. 2022). 2022. P. 123–126.

22. Улько Є., Москаленко А., Кучер А., Павленко О., Сербов М. Економічна оцінка наслідків забруднення ґрунтів у системі сталого управління землями. *Agricultural and Resource Economics*. 2022. Т. 8. № 4. С. 266–300.

23. Улько Є.М. Науково-методологічні основи сталого управління ремедіацією забруднених важкими металами ґрунтів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 12.

24. Кучер А.В., Улько Є.М., Анісімова О.В. Науково-методологічні засади визначення економічної ефективності застосування інновацій у сфері охорони й раціонального використання ґрунтових ресурсів: моногр.; за ред. чл.-кор. АЕНУ А.В. Кучера. Харків: ФОП Бровін О.В., 2021. 312 с.

25. Улько Є. М. Методичні засади вдосконалення нормативної грошової оцінки ріллі за маркетинговими підходами. *Вчені зап. ТНУ імені В.І. Вернадського. Сер.: Екон. і управл.* 2018. Т. 29 (68). № 3. С. 34–43.

26. Ulko Ye., Kucher A., Salkova I., Priamukhina N. Management of soil fertility based on improvement methodological approach to evaluation of arable land: case of Ukraine. *JEMT.* 2018. IX. 7(31). P. 1559–1569.

27. Porter M.E. *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors.* Free Press. 1998, 397 p.

28. Улько Є.М. Мікроекономічний аспект дослідження діяльності виробників молока в сучасних ринкових умовах. *Економіка АПК.* 2008. № 6. С. 120–127.

29. Улько Є.М. Вплив конкурентного середовища на формування ринку молока в Харківській області. *Економіка АПК.* 2007. № 4. С. 127–132.

30. Улько Є.М. Маркетингові критерії формування ринку молока в Харківській області. *Економіка АПК.* 2008. № 10. С. 134–143.

31. Улько Є.М. Застосування кластерного аналізу при дослідженні попиту на ринку молочної сировини Харківської області. *Економіка АПК.* 2010. № 7. С. 46–52.

32. Улько Є. Інституційне забезпечення сталого розвитку тваринництва в Україні. *Економічний дискурс.* 2016. Вип. 1. С. 71–81.

СЕКЦІЯ 11.

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ В ЕКОНОМІЦІ

Smetankina N.

Doctor of Technical Sciences,
Head of Department of Vibration and Thermostability Studies,
*Anatolii Pidgorny Institute of Mechanical Engineering
Problems of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Kharkiv, Ukraine*

Sychova T.

Candidate of Technical Sciences,
Associate Professor of Department of
Physics and Mathematics,
*State Biotechnological University,
Kharkiv, Ukraine*

Sychov A.

Candidate
of Technical Sciences,
Associate Professor of Department of
Equipment and Engineering of
Processing and Food Industries,
*State Biotechnological University,
Kharkiv, Ukraine*

MATHEMATICAL MODELING OF THE THERMAL STATE OF MULTILAYER SHELLS UNDER COMPLEX HEAT EXCHANGE

Determination of thermal stresses in shells is one of the urgent problems of mathematical modeling [1-3]. For this, it is necessary to describe physical processes in mathematical terms. Building a mathematical model leads to systems of differential equations and systems of boundary and initial conditions. Equations usually provide insight into the nature of a particular event or set of events. In most cases, assumptions about physical laws and their interaction are made to obtain systems of equations. Assumptions embedded in a particular theory limit its applicability. Therefore, it is important when solving problems of thermoelasticity to build three-dimensional models and theories containing the fewest limitations and assumptions.

The basis of qualitative calculations on the strength and reliability of layered elements of structures, in particular spherical ones, is a reliable determination of their thermal and stress-strain states. The production and operation of such structural elements in wide temperature ranges indicate the need to develop effective methods for calculating the thermoelastic state of multilayer bodies, taking into account the dependence of their physical and mechanical characteristics of the materials of the layers and the parameters of heat exchange with the environment from temperature. Analytical ones are of particular importance among them, that allow obtaining temperature fields, stresses, deformations and displacements in the form of analytical expressions. This, in turn, leads to the need to solve nonlinear heat conduction problems with nonlinear conditions of heat exchange with the environment and on the surfaces of the contacting layers, as well as solving the corresponding equations of thermoelasticity with variable coefficients.

In the work, based on the model of the quasi-static uncoupled problem of thermoelasticity, the stationary temperature distribution and components of the stress-strain state of the structural element, that has the shape of a five-layer hollow sphere with an inner part, are determined. A constant temperature is maintained on the inner surface, and convective-radiative heat exchange with the surrounding temperature takes place through the outer surface of the sphere. On the contact surfaces of adjacent layers made of different heat-sensitive materials, the conditions of ideal thermal contact are met. The ball is also heated by heat sources located in its second and fourth layers. An analytical-numerical solution of the nonlinear problem of thermal conductivity for such a sphere was obtained using the method of determining the thermal state of layered cylinders and spheres [4, 5] using the Kirchhoff transformation. The determination of the components of the stress-strain state of the sphere under consideration, caused by the found temperature field and uniformly distributed loads on its surfaces, is reduced to the solution of a set of integral equations of the 2nd kind with respect to radial and total stresses and the satisfaction of certain integral conditions. Based on the results of the numerical analysis, the influence of the thermoforce load on the stresses in the shell layers was investigated.

References:

1. Misura S., Smetankina N., Misiura Ie. Optimal design of the cyclically symmetrical structure under static load. *Lecture Notes in Networks and Systems. Integrated Computer Technologies in Mechanical Engineering-2020*. Springer, Cham, 2021. Vol. 188. P. 256–266.

2. Гонтаровський П.П., Сметанкіна Н.В., Гармаш Н.Г., Глядя А.О., Клименко Д.В., Сиренко В.М. Дослідження напружено-деформованого стану паливного бака вафельної конструкції ракети-носія. *Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій*. 2019. Вип. 29. С. 91–102.

3. Smetankina N., Merkulova A., Merkulov D., Misura S., Misiura Ie. Modelling thermal stresses in laminated aircraft elements of a complex form with account of heat sources. *ICoRSE 2022. Lecture Notes in Networks and Systems*. 2023. Vol. 534. Springer, Cham. P. 233–246.

4. Malykhina A. I., Merkulov D. O., Postnyi O. V., Smetankina N. V. Stationary problem of heat conductivity for complex-shape multilayer plates. *Bulletin of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series “Mathematical modeling. Information technology. Automated control system”*. 2019. Vol. 41. P. 46–54.

5. Smetankina N.V., Postnyi O.V., Merkulova A.I., Merkulov D.O. Modeling of non-stationary temperature fields in multilayer shells with film heat sources. In: *2020 IEEE KhPI Week on Advanced Technology (KhPIWeek)*. 2020. P. 242–246.

Сметанкіна Н.В.

доктор технічних наук,
завідувач відділу вібраційних
і термоміцнісних досліджень,
*Інститут проблем машинобудування
ім. А.М. Підгорного НАН України,
м. Харків, Україна*

Пак А.О.

доктор технічних наук,
завідувач кафедри фізики та математики,
*Державний біотехнологічний університет,
м. Харків, Україна*

Мандражи О.А.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри фізики та математики,
*Державний біотехнологічний університет,
м. Харків, Україна*

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ТЕМПЕРАТУРНИХ ПОЛІВ У ШАРУВАТИХ ОБОЛОНКАХ ПРИ ТЕПЛОВИХ НАВАНТАЖЕННЯХ

Однією з актуальних проблем, що виникають у різних галузях сучасної техніки, є забезпечення міцності та надійності конструкцій та споруд при впливі температурних навантажень [1, 2]. Застосування чисельних методів розв'язання задач термопружності конструкцій складної геометрії не знижує необхідність розвитку ефективних аналітичних методів

розв'язання цих завдань, особливо, для конструкцій, виготовлених із різноманітних матеріалів [3, 4]. Внаслідок неоднорідності властивостей матеріалу між шарами в температурному середовищі виникають температурні напруження та неоднорідні деформації. Значний інтерес викликають дослідження розподілу температури в шаруватих циліндричних оболонках [5]. Для розрахунку температурних полів найчастіше застосовують метод скінченних різниць або метод скінченних елементів [6, 7].

У цій роботі на основі рівняння теплопровідності отримано аналітичні розв'язки стаціонарної задачі теплопровідності у шаруватих незамкнених циліндричних оболонках. На зовнішній та внутрішній поверхнях оболонок відбувається конвективний теплообмін. Підхід тонкого шару введено для спрощення рівняння, що визначає температуру в циліндричній системі координат. Отримані загальні розв'язки температури, що задовольняють спрощене тривимірне рівняння теплопровідності для одношарової оболонки. Співвідношення температури та теплового потоку між поверхнями можна знайти шляхом перенесення матриць з урахуванням умови неперервності температури та теплового потоку на суміжних поверхнях розділу шарів. Згідно з граничними умовами на бічних поверхнях оболонки (температура дорівнює нулю), розподіл температури вздовж її товщини можна подати у вигляді ряду Фур'є, з урахуванням граничних умов на зовнішніх поверхнях оболонки і на межі контакту сусідніх шарів. Для підтвердження достовірності запропонованого методу проведено порівняння отриманого розподілу температури у тришаровій оболонці з розподілом, отриманим методом скінченних елементів [8]. Матеріал зовнішніх шарів – сталь, середнього шару – бетон. Порівняння

результатів розрахунку показало їх добре узгодження. Досліджено температурні поля у шарах оболонок в залежності від температури на зовнішніх поверхнях, геометричного розміру та складу шарів.

Список використаних джерел:

1. Swaminathan K., Sangeetha D.M. Thermal analysis of FGM plates – A critical review of various modeling techniques and solution methods. *Composite Structures*. 2017. Vol. 160. P. 43–60.
2. Smetankina N., Merkulova A., Merkulov D., Misura S., Misiura Ie. Modelling thermal stresses in laminated aircraft elements of a complex form with account of heat sources. *ICoRSE 2022. Lecture Notes in Networks and Systems*. 2023. Vol. 534. Springer, Cham. P. 233–246.
3. Smetankina N., Semenets O., Merkulova A., Merkulov D., Misura S. Two-stage optimization of laminated composite elements with minimal mass. *Smart Technologies in Urban Engineering. STUE-2022. Lecture Notes in Networks and Systems*. Springer, Cham, 2023. Vol. 536. P. 456–465.
4. Гонтаровський П. П., Сметанкіна Н. В., Гармаш Н. Г., Глядя А. А., Клименко Д. В., Сиренко В. Н. Дослідження напружено-деформованого стану паливного бака вафельної конструкції ракети-носія. Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій. Дніпро, 2019. Вип. 29. С. 91–102.
5. Smetankina N.V., Postnyi O.V., Merkulova A.I., Merkulov D.O. Modeling of non-stationary temperature fields in multilayer shells with film heat sources. In: *2020 IEEE KhPI Week on Advanced Technology (KhPIWeek)*. 2020. P. 242–246.
6. Malykhina A. I., Merkulov D. O., Postnyi O. V., Smetankina N. V. Stationary problem of heat conductivity for

complex-shape multilayer plates. Bulletin of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series “Mathematical modeling. Information technology. Automated control system”. 2019. Vol. 41. P. 46–54.

7. Misura S., Smetankina N., Misiura Ie. Optimal design of the cyclically symmetrical structure under static load. Lecture Notes in Networks and Systems. Integrated Computer Technologies in Mechanical Engineering-2020. Springer, Cham, 2021. Vol. 188. P. 256–266.

8. Carrera E., Fazzolari F.A. Thermal stress analysis of beams, plates and shells: computational modeling and applications. 2016. Academic Press, London.

СЕКЦІЯ 12.

МАРКЕТИНГ

Skorokhod T.

assistant of the Department of Publishing and Editing,
*National Technical University of Ukraine
Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute,
Kyiv, Ukraine*

REBRANDING AS A BRAND RENEWAL TOOL

In order to meet consumer expectations, modernize their activities, and correct negative image or reputation problems, brands resort to rebranding. This is a set of measures to change the brand in order to match the characteristics of the brand to the target audience in order to stimulate a change in consumer attitudes towards it, to create a long-term positive trend of brand growth in the market.

The task of rebranding is to strengthen the brand in the aspect of increasing consumer loyalty and market positions, to differentiate the brand among competitors, to increase the target audience of the brand, to improve the reputation by correcting negative or ineffective characteristics of the brand.

«For many companies, making brand changes is generally contraindicated, while for others it is necessary, that is why the study of rebranding conditions, features and feasibility of implementation is an urgent issue in today's competitive environment» [1, p. 392]. Rebranding is a complex and risky

strategy that, if implemented unsuccessfully, can damage the image and reduce brand equity. Therefore, before the introduction of modernization processes, the brand team carries out preparatory work. Such work includes a brand audit to determine the causes that negatively affect the prospects for the development of the brand as a whole, as well as its specific goods and services; identification of untapped opportunities for brand development and its impact on existing and potential consumers; analysis of the current state of brand perception by consumers, staff, partners and other representatives of the contact audience; identifying barriers to further brand development and influence on the target market segment.

«It is important to understand that rebranding is not a spontaneous image change, but a deliberate action that must be strategically justified. Before carrying out rebranding, the company must carry out the following steps: analysis of the development of the enterprise (trends of the company's development), brand audit (what the main value of the brand for customers is, how much the brand corresponds to the company's development strategy, what needs to be done for the correct positioning of the company), analysis and segmentation of the target audience according to value characteristics (finding out what valuable for this target audience is, whether it corresponds to the value that the brand carries), analysis of the company's financial resources, analysis of the negative features of the brand, justification of the need for rebranding» [2, p. 144].

The internal reasons for rebranding are the production of new product categories, change of owners and development strategies, entry into new markets and segments, introduction of new technologies, ineffective communication system, inconsistency of the brand image with the developed positioning, wrong positioning of the brand, etc. Also, the prerequisites for rebranding are external

factors, such as: the activities of competitors and their influence on the market, the appearance of new products on the market, the appearance of new technologies, a change in the market situation, a change in the target audience, aging of the product/brand or its identification system (logo, fonts, corporate style, etc.).

Rebranding is a kind of «rehabilitation» of a brand, when a new image of an already existing brand is formed in the minds of consumers by changing its elements: name, slogan, logo, design, their various combinations, communications, values, mission, etc. Radical or complete rebranding involves changing the brand name and elements of corporate style and is based in most cases on a complete repositioning of the brand, a change in values, mission, and philosophy of the brand. This is not only a change of identifiers, but also of the individuality of the brand, its core values, and strategic positioning. If the brand resorts to changing only a certain attribute or aspect of its activity, then these are processes such as restyling, redesign, retailing or repositioning.

Restyling is a change of style, brand attributes while preserving the ideology, positioning of the trademark; a change in identifying elements that allows the company to show consumers that their brand is timeless while remaining contemporary. These are changes to its name (renaming), graphic style, slogans, distinctive signs, symbols, color on the company's goods or transport, employee uniforms, etc.

Redesign is a partial or complete change in the appearance of the site or certain brand attributes (logo, font, etc.), packaging of goods or products, decorations of points of sale in order to improve its functionality and appearance.

Retailing – changing the organization of trade in the aspect of working with the buyer, improving the convenience of purchasing goods or services, establishing marketing communication.

Repositioning is a deliberate change in the brand's position on the market, which is usually accompanied by the offer of new services, high-quality service, incentive promotions as part of an advertising campaign, etc. The task of repositioning is to change the consumer's perception of the brand or expand the brand's target audience (at the expense of attracting a new segment), creating new unique associations for it. «The implementation of brand repositioning is aimed at changing its positioning. It is worth underlining three main reasons for repositioning the brand, in particular: the first is related to changes occurring in the market and may be due to a decrease in the volume of the market segment, a decrease in its purchasing power or the aging of the product; the second is related to the weakening positions of the company's brand on the market and strengthening the positions of competitors; the third is related to weak, low-quality and unsubstantiated positioning of the brand» [3, p. 115].

Therefore, rebranding is a new stage of brand development, its renewal, which leads to an increase in loyalty, expansion of the target audience, and strengthening of brand differentiation, which, as a result, makes the brand more effective.

References:

1. Hnidina O., Zozulyov O. Brand Rebranding in the Consumer Market. *Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute»*. 2014. №11. P. 390–394.
2. Makhnusha S., Oliynyk O. Rebranding as a Means of a Company's Long-term Existence on the Market. *Marketing and Innovation Management*. 2011. № 3 (2). P. 143–150.
3. Romanenko L., Braytslovska O. Rebranding as a Component of the Company's Marketing Strategy. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Ser.: Economic Sciences*. 2018. Issue 32. P. 113–116.

Береговенко Я.В.

здобувач РВО «Бакалавр»
за спеціальністю 075 «Маркетинг»,
*Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна*

Шевченко А.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу,
*Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна*

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ПОЛІТИКИ ПРОСУВАННЯ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Побудова успішного та довготривалого прибуткового бізнесу можлива тільки за допомогою ефективної маркетингової діяльності та політики просування зокрема. Політика просування допомагає максимально взаємодіяти з потенційними споживачами, дозволяє правильно стимулювати збут продукції, формувати попит на потрібні товари, зберігати лояльність аудиторії, будувати міцний і позитивний імідж для підприємства, повідомляти про новинки чи зміни у продукції, а також створювати довготривалі відносини з партнерами чи зацікавлювати спонсорів.

Споживачі повинні знати про переваги, вартість, доступність та функції товару, перед тим як купувати його. Тому основна мета маркетингових впроваджених комунікацій—переконувати цільову аудиторію, примножувати їхню довіру та інформувати про продукцію, щоб потім отримувати достатній прибуток.

Сьогодні існує багато різних інструментів просування продукції, які допомагають знайти дочки дотику з потенційною цільовою аудиторією. З розвитком технологій та постійних змін вподобань споживачів, компанії намагаються застосовувати новітні інструменти взаємодії. Саме тому необхідно розглядати сучасні інструменти просування продукції. Нижче наведено кілька з них.

Ретаргетинг допомагає зосереджуватися на потенційних клієнтах, які скоріш за все будуть готові придбати певний товар чи послугу. Даний інструмент ефективний тим, що може допомогти отримати швидкий зворотній зв'язок, оскільки обрана аудиторія вже готова купувати цю продукцію.

Традиційне рекламування товарів і послуг актуальне і досі, але також має певні оновлення. Наприклад, останнім часом набуває популярності рекламування через QR-коди. Виробники можуть розміщувати коди на брошурах, купонах чи навіть телевізійних роликах, а споживач через сканування коду смартфоном, має змогу отримати інформацію про продукт чи рекламну акцію або ж надіслати повідомлення підприємству.

Сучасні споживачі надають перевагу компаніям, які проявляють певну соціальну активність. У цьому допомагає використання спонсорства. Спонсорська діяльність формує позитивний імідж та конкурентоздатність підприємства. Нині все частіше можна помітити спонсорування у соціальних мережах відомих інфлюенсерів.

Відеомаркетинг теж цінується теперішнім поколінням. Мабуть, кожен полюбає подивитись якесь цікаве та розважальне відео у вільний час. Рекламні відео досить швидко захоплюють увагу візуально та за допомогою звукових ефектів. Даний метод просування надає можливість споживачеві швидко та влучно передати основні переваги та цінності

продукту чи послуги та здобути прихильність до бренду чи підприємства загалом.

Останнім часом бренди спілкуються із споживачами за допомогою мобільного маркетингу. Його перевага полягає у тому, що людина має змогу отримати персоналізовану інформацію і корисну для них незалежно від часу чи місця розташування. Даний метод відображає певні рекламні повідомлення і оголошення через мобільні пристрої. Мобільний маркетинг дуже важливий, тому що сучасна людина проводить багато часу за планшетом чи телефоном.

Відгуки клієнтів є одним із найпотужніших маркетингових інструментів. Якщо компанія пропонує якісний продукт чи послугу, то позитивні відгуки допомагають просувати її навіть без значних зусиль. Компанії можуть надсилати продукти клієнтам для отримання миттєвого відгуку та на основі цього швидко реагувати, якщо буде виявлено якісь недоліки.

Нещодавно відомі бренди стали використовувати віртуальну реальність для просування своєї продукції. Метавсесвіт – це один із віртуальних методів охоплення споживачів інноваційним способом. Він являє собою цифровий світ, де люди можуть взаємодіяти один з одним та купувати віртуальні товари. Цей метод допомагає охопити сучасне покоління. Покупці мають змогу подивитись як виглядатиме товар у їхній оселі чи приміряти на собі одяг, завдяки віртуальній реальності. Метавсесвіт зацікавлює аудиторію своєю новизною, а тому може мати успіх. Якщо правильно використовувати віртуальну реальність у просуванні продукції, то можна отримати реальні результати. Це дозволить підприємствам виділитися серед конкурентів та збільшити частку ринку у майбутньому. Компанії зможуть бути сучасними і освоювати останні технологічні інновації. Варто зазначити,

що це стимулює емоційне залучення споживачів і вдосконалює маркетинг. За допомогою VR можна вдосконалювати і створювати новий, цікавий і захоплюючий контент.

Список використаних джерел:

1. Three Marketing Communication Tools You Should Know About. URL: <https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2022/02/23/three-marketing-communication-tools-you-should-know-about/?sh=90b8581f5b09>
2. Best Marketing Communication Tools to Boost Your Business. URL: <https://translate.google.com/?hl=uk&sl=en&tl=uk&text=Best%20Marketing%20Communication%20Tools%20to%20Boost%20Your%20Business&op=translate>
3. The 4 Best Types of Marketing Communication Tools. URL: <https://www.cm.com/en-za/blog/the-4-best-types-of-marketing-communication-tools/>

Васильчук О.В.

студент 4-го курсу,

Національний авіаційний університет,

м. Київ, Україна

РОЛЬ КОМПЛЕКСУ МАРКЕТИНГУ В УСПІШНІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПАНІЇ

Маркетинг є однією з найважливіших функцій будь-якого підприємства, оскільки він забезпечує необхідний контакт з ринком, допомагає залучати та утримувати клієнтів, підвищує усвідомленість бренду та сприяє зростанню прибутку.

Для початку, що таке комплекс маркетингу. Він включає в себе сукупність інструментів та стратегій, які спрямовані на задоволення потреб та бажань клієнтів, створення, комунікацію та поширення цінності продукту чи послуги, а також досягнення конкурентних переваг на ринку.

Одним із ключових елементів комплексу маркетингу є дослідження ринку. Воно дозволяє з'ясувати, хто є цільовою аудиторією, які її потреби та побажання, а також хто є конкурентами. Ця інформація допомагає створити продукт або послугу, яка відповідає потребам ринку, а також розробити ефективну стратегію маркетингу.

Наступним важливим елементом є розробка маркетингової стратегії. Це план дій, який визначає, як компанія буде досягати своїх маркетингових цілей. Стратегія повинна включати такі аспекти, як сегментація ринку, позиціонування продукту, ціноутворення, просування та розподіл. Правильно розроблена стратегія маркетингу допомагає компанії зайняти своє місце на ринку та забезпечити конкурентну перевагу.

Другий етап - це реалізація маркетингової стратегії. На цьому етапі використовуються різні маркетингові інструменти для досягнення своїх цілей. Це можуть бути рекламні кампанії, взаємодія зі споживачами через соціальні медіа, участь у виставках та конференціях, програми лояльності, прямий маркетинг та багато інших. Важливо пам'ятати, що маркетингові зусилля повинні бути спрямовані на підтримку цілей компанії та відповідати потребам клієнтів.

Третій етап - це контроль та аналіз результатів. Важливо вимірювати та оцінювати ефективність маркетингових заходів, щоб зрозуміти, які з них працюють, а які потребують корекцій. Аналіз даних дозволяє вам зробити висновки та прийняти рішення для поліпшення стратегії маркетингу в майбутньому.

Як комплекс маркетингу сприяє успішній реалізації компанії.

Залучення клієнтів: Маркетингові заходи допомагають залучати нових клієнтів до компанії. Це може бути досягнуто шляхом реклами, просування бренду, участі у подіях тощо. Створення ефективної стратегії маркетингу дозволяє привернути увагу потенційних клієнтів та переконати їх обрати вашу компанію.

Утримання клієнтів: Маркетинг також відіграє важливу роль у підтримці вірних клієнтів. Програми лояльності, персоналізований підхід до споживачів, підтримка післяпродажного сервісу - все це допомагає зберегти клієнтів та збільшити їхню задоволеність.

Позиціонування бренду: Маркетингові стратегії допомагають визначити унікальність компанії та продукту на ринку. Вони дозволяють позиціонувати свій бренд як надійного та якісного постачальника товарів чи послуг, що вирішують конкретні проблеми клієнтів.

Аналіз ринку та конкурентів: Маркетингові дослідження дозволяють отримати важливу інформацію про ринок та конкурентів. Ця інформація допомагає зрозуміти зміни в попиті, нові тенденції, стратегії конкурентів та дозволяє реагувати на них вчасно.

Зростання прибутку: Комплекс маркетингу сприяє зростанню прибутку компанії. Залучення нових клієнтів, утримання вірних клієнтів, ефективне позиціонування бренду та використання стратегій ціноутворення допомагають підвищити продажі та отримати більше прибутку.

Висновок. Комплекс маркетингу відіграє вирішальну роль в успішній реалізації компанії. Він дозволяє залучати та утримувати клієнтів, створює конкурентну перевагу, сприяє росту прибутку та забезпечує стабільне функціонування бізнесу. Тому важливо інвестувати час, зусилля та ресурси в розробку та реалізацію ефективних маркетингових стратегій.

Список використаних джерел:

1. Комплекс маркетингу компанії на ринку [Електронний ресурс]. Режим доступу - http://4ua.co.ua/marketing/zb3bd69b5c43b89421206d27_0.html
2. Функції та роль маркетингу в сучасних умовах господарювання [Електронний ресурс]. Режим доступу - <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=777>
3. Сучасні бізнес-тенденції та розвиток маркетингу вітчизняних компаній [Електронний ресурс]. Режим доступу - <https://core.ac.uk/download/pdf/32608421.pdf>

Федишин С.О.

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
*Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна*

Федишин М.П.

кандидат економічних наук, доцент,
*Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна*

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗВИТОК ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ

У час, коли все навколо інтенсивно видозмінюється і оцифровується, нові технології, такі як штучний інтелект прогресують і щоденно підвищують свій вплив на різні сфери нашого життя. В наш час алгоритми на основі ШІ широко використовується у маркетингу, медицині, digital-професіях тощо. Сьогодні штучний інтелект замінює годинні аналізи даних на п'ять хвилин роботи, проводить фінансові операції без участі людини, допомагає лікарям під час складних процедур, створює протези, робить передбачення стихійних лих, підбирає контент у соцмережах і т.д.

Штучний інтелект розпочав свою історію у 1943 році, коли Уоррен Маккаллох і Уолтер Піттс створили першу обчислювальну модель для нейронних мереж. Завданням ШІ є повне відтворення функцій нейронів у головному мозку. Моделі на основі ШІ дозволяють автоматизувати механічні задачі. Зауважимо, що можливості ШІ залежать від якості тих

даних, які попередньо аналізувалися, а також від того, наскільки технічно правильні завдання ставилися. Якщо інформація, яку аналізує сервіс на основі ШІ недостатньо репрезентативна, результат може бути небажаним. Інструменти на основі ШІ можуть вдосконалюватись за рахунок постійного аналізу даних, адже кожне питання потребує різних відповідей, а відповідно і аналізу різних даних. Саме цим, штучний інтелект відрізняється від генеративного дизайну, який був створений шляхом програмного кодингу [1].

Сьогодні ШІ додає ритм у дизайні. Якщо раніше графічний дизайн вимагав від спеціаліста значного ресурсу у часі, навичках та зусиллях, був дещо важким для розуміння процесом та давався не кожному, то зараз усі технічні моменти, рутинні задачі можна делегувати ШІ, а це дозволяє фахівцям акцентувати більше свою увагу на творчих процесах, ефективно створювати дизайн різної складності, працювати з об'ємними проєктами і таким чином підвищити якість виконаної роботи.

Вважаємо, що саме в контексті застосування ШІ як невід'ємного помічника, доповнення (в жодному разі не заміни) до професійних навичок спеціаліста з графічного дизайну актуалізує його застосування.

По-перше, є достатня кількість сервісів штучного інтелекту, які можуть суттєво допомагати початківцям з графічного дизайну: створення графічних іконок, заміна фону на фотографії, створення логотипу на підставі вподобань і окреслених завдань, створення різних фото у випадку, коли замовник надав неякісні фото і т. д. Таким чином, ШІ генерує ідею, на підставі аналізу великих обсягів даних, які існують в інтернеті, включаючи тренди, роботи та стилі в роботах інших спеціалістів і формує нові концепти та ідеї для графічних

дизайнерів, що дозволяє заощадити час та ресурс, делегуючи таке завдання нейромережам.

По-друге, штучний інтелект може автоматизувати або повністю прийняти на себе окремі процеси створення дизайну, наприклад, векторизувати окремі об'єкти на фото, створити їх у кращій якості. Окрім того, штучний інтелект дозволяє дизайнеру перерозподілити свій час та ефективніше його використовувати на інші завдання з дизайну, оминаючи ті, які може виконати ШІ.

По-третє, окремі моделі ШІ з великої кількості, що створені під різні задачі, можуть допомагати дизайнеру у автоматизації, підборі, розташування та відсоткового співвідношення кольорів під той чи інший дизайн, дотримуючись правил поєднання для його гармонійного вигляду на сайті, у логотипі, креативах для бізнесу, моушн-анімації тощо, аналізуючи все, що є в інтернеті у вільному доступі та завершують виконання завдання за лічені хвилини. У креативах для таргетованої реклами ШІ може автоматично перевіряти правопис, стиль написання та граматику текстів у дизайні, що також заощаджує час та зусилля спеціаліста.

По-четверте, найцікавішим є те, що ШІ сам може створити індивідуальний графічний дизайн за допомогою алгоритмів аналізу даних та обсягу інформації, яка є у публічному доступі, відповідно до потреб та вподобань користувача. Досягнення ШІ простежуємо також і у виконанні складніших завдань, створення чогось нового, що дозволяє заощадити ресурси та час фахівця. Наприклад, нейромережа VisualEyes може протестувати сайт, імітуючи дії середньостатистичного користувача. Таким чином, за короткий проміжок часу користувач може отримати інформацію, яка би вручну робилась набагато довше.

У Brainstormмінгу, ШІ можна використовувати для декількох видів завдань: розпізнавання даних та класифікації на окремі розділи, генерації креативних ідей, графіки, тексту, об'єктів на фото або дизайні, анімації, музики, створення нових матеріалів на основі вихідних даних.

Ще однією перевагою використання штучного інтелекту є те, у розрізі часу, штучний інтелект може запропонувати набагато більше варіантів дизайну на одне і теж саме завдання. А це означає, що у графічного спеціаліста, крім власних варіантів наприклад логотипу, буде ще декілька запропонованих ШІ, які в подальшому можна буде удосконалити та представити клієнту. Серед найпопулярніших інструментів ШІ для дизайнера варто виділити: [getimg.ai](#), [HotPot](#), [DreamUP](#), [Lexica](#), [AI Generated Art by Creator](#), [dreamlike.art](#), [Open Art](#), [AI Vatar](#), [Hero Pack](#), [TatoosAI](#), [Mirage](#), [CoolAlid](#), [Cala](#), [Dall-e-2](#), [Convert.Leiapix](#), [ScribbleDeffusion](#) [2-3].

Важливо також зазначити, що штучний інтелект не потребує відпочинку, він може працювати цілодобово, надаючи швидкі результати виконаних задач, що також додає впевненості в роботі графічному дизайнеру.

Але чи зможе штучний інтелект замінити живе спілкування графічного дизайнера з клієнтом, брейнстормінг чи інші етапи співпраці?! Потенційний клієнт обирає спеціаліста за стилем, наявністю потрібних послуг, часом виконання, вподобаннями і т.д., він робить висновки на підставі отриманих даних та приймає рішення щодо співпраці. Роботу ШІ попередньо не можна проаналізувати, адже його результати залежать від того, наскільки чітко сформульоване завдання, а у кожної людини спосіб висловлення інформації різний. Інше питання – це креативність в роботі. Так, ШІ виконує завдання на основі аналізу даних за певними алгоритмами і не має

здатності креативно миислити та додавати творчих ідей у дизайн. Через це, більшість зображень, створені ШІ, можуть мати «відчуття віддаленості» [3], адже створені не людиною. Крім того, штучний інтелект є набором алгоритмів, а алгоритми не знають як правильно комунікувати із замовником. Це означає, що нейромережа значно програє дизайнеру, адже у комунікації важливо розпізнавати емоції інших людей, щоб дійти до результату, який задовільнить їх обох.

За статистикою Freelancehunt [3], замовники надають перевагу штучному інтелекту у таких показниках: ціна, час виконання, ефективність. А дизайнера обирають за його гнучкість та якість виконання замовлення, за індивідуальний підхід до клієнта, виконання завдання, з врахуванням усіх запитів замовника.

Отже, з появою штучного інтелекту, світ та сфери діяльності суттєво змінились. Однак вважаємо, що штучний інтелект не зможе замінити людину: її креативне, швидке та критичне мислення, індивідуальне бачення, власний стиль, творчі здібності – це все настільки унікально, що створити те ж саме штучно не вийде. А крім того, творчий процес, який є ключовим елементом у дизайні, крім фахівця нейромережа не повторить і не відтворить. Разом з тим, не можемо не погодитися, що нові винаходи продукують нові можливості розвитку, тому потрібно вчитись їх використовувати на максимум, щоб бути конкурентоспроможним, креативним та швидким та постійно підвищувати професійні навички у роботі. Тому спеціалістам у галузі графічного дизайну варто використовувати інструменти ШІ у своїй роботі, проте робити це збалансовано.

Список використаних джерел:

1. Як штучний інтелект допомагає створювати креатив. URL: <https://ain.ua/2022/01/28/shtuchnij-intelekt-dopomagaye-kreativ/>
2. 15 найкращих AI – інструментів для дизайнера в 2023 році. URL: <https://spacelab.ua/articles/15-najkrashih-ai-instrumentiv-dlya-dizajnera-v-2023-roci/>
3. Штучний інтелект vs дизайнер фрилансер. URL: <https://freelancehunt.com/blog/shtuchnii-intieliekt-vs-dizainier-frilansier/#2>

Юрескул Д.Ю.
студентка 4 курсу,
*Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна*

ТОП ТРЕНДІВ МАРКЕТИНГУ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ У 2023 РОЦІ

Наразі соціальні мережі є невід'ємною частиною життя кожного з нас. Цей факт підтверджується і статистикою з досліджень GlobalLogic, 76,6% українців користуються соціальними мережами: 28 млн користувачів зареєстровано в YouTube, 16,1 млн - в Instagram, 15,45 млн - в Facebook і 10,55 млн - в TikTok. Присутність у соціальних медіа є невід'ємною частиною маркетингу будь-якого бізнесу. [1]

1. Короткі відео. Успіх коротких відео безпосередньо пов'язаний з появою та розвитком TikTok. У 2021 році він став найбільш завантажуваним додатком.

Формат і популярність контенту TikTok надихнули на створення коротких відео в інших соціальних мережах, зокрема Instagram і YouTube. Так з'явилися Instagram Reels і YouTube Shorts відповідно.

2. Платна реклама. У 2016 році Facebook змінив свій алгоритм, і через це почав надавати перевагу публікаціям друзів і родини користувача над публікаціями компаній і відомих брендів. Це призводить до того, що зараз трафік на сайти компаній зменшується. Тому компанії, які хочуть, щоб потенційні споживачі бачили їх сторінку якомога частіше, повинні постійно займатися рекламою в соціальних мережах і оплачувати її.

Посилення конкуренції призвело до відповідного подорожчання платної реклами в соціальних мережах. У 2021 році витрати на рекламу перевищили 181 мільярд доларів і, як очікується, витрати ще зростуть приблизно до 358 мільярдів доларів у найближчі роки.

3. Гейміфікація. Якщо соціальні медіа є перевіреною рекламною платформою, то ігри є новою платформою, що пропонує багато цікавих можливостей для брендів і компаній. Наприклад, Netflix має намір розширити своє охоплення, заснувавши свою першу студію відеоігор у Гельсінкі. А ось будинки моди вже використовують ігри, як засіб взаємодії з суспільством та подолання розриву між віртуальною реальністю та реальним життям.

Ігрова індустрія залишається однією з найперспективніших. Зокрема, до кінця 2023 року очікується, що її вартість становитиме близько 200,8 мільярда доларів, а внутрішня ігрова реклама досягне позначки 17,6 мільйона доларів.

4. Live-відео. Відео в прямому ефірі стало популярним у 2016 році з появою Facebook Live, YouTube Live, TikTok Live і Instagram Live. Живе відео дозволяє маркетологам швидко ділитися цікавими оновленнями, фіксувати поточні події та робити оголошення. Крім того, відео в реальному часі полегшує потенційні онлайн-покупки. Зрештою, компанії можуть скеровувати користувачів купувати їхні товари чи послуги через прямі трансляції. Ця тенденція дозволяє маркетологам будувати міцніші стосунки зі своїми клієнтами та онлайн-покупцями, а онлайн-покупцям бачити їхні продукти в режимі реального часу.

5. Наноінфлюенсери та користувацький контент (UGC). Зростання мікроінфлюенсерів (що мають власну аудиторію від 1000 до 10 000 передплатників) і контенту,

створеного користувачами (User Generated Content), не сповільнюється. Фактично, наноінфлюенсери вже складають 90% успішних маркетингових кампаній інфлюенсерів.

Хоча, макроінфлюенсери мають велику кількість передплатників, проте саме ця надмірна кількість і заважає їм активно та якісно взаємодіяти зі своєю аудиторією. Хоч, наноінфлюенсери і не можуть похвалитися великою кількістю фоловерів, але вони мають більш високий рівень залучення. Крім того, з ними дешевше співпрацювати.

Не менш важливо знайти кріейтора, який створюватиме якісний контент про продукти або послуги компанії. Так як UGC виступає, як інструмент органічного маркетингу, який формує прямий зв'язок із реальними споживачами, то це створює міцні стосунки між компанією та клієнтом, що сприяє збільшенню рівня довіри.

6. BeReal. BeReal — нова соціальна мережа, мета якої — показати реальне життя з усіма його проявами.

Через рандомний проміжок часу програма повідомляє користувача, що «час бути справжнім». Після цього користувачі мають відкрити соціальну мережу, сфотографувати те, чим вони зараз займаються, і викласти. За бажанням можна навіть позначити місце розташування. Крім того, BeReal дозволяє вам вирішувати, чи є ваші публікації загальнодоступними (вони самознищуються через 24 години) чи приватними (у цьому випадку їх можуть бачити лише ваші друзі).

BeReal має потенціал для реалізації нових маркетингових стратегій та ідей. Зокрема, «закулісні фотографії» компанії, опубліковані в соцмережі, ймовірно, зацікавлять покупців покоління Z, оскільки вони побачать реальних споживачів і продукти компанії без додаткових прикрас та ілюзій. Крім того, маркетологи можуть використовувати BeReal для спілкування

з аудиторією компанії, залишаючись максимально відкритими та щирими з ними.

7. Подкасти. 26% творців контенту використовують подкасти, щоб збільшити кількість своєї аудиторії. Тим часом, 26% компаній використовують подкасти для розповсюдження свого контенту. Подкасти допомагають охопити зацікавлену аудиторію та створювати оригінальний, цікавий вміст, який слухачі можуть легко завантажити або транслювати. Партнерство з кимось, хто має вплив у своїй галузі, підвищить впізнаваність вашої компанії.

Висновок: тренди SMM 2023 року показують, що компаніям потрібно зосередитися на глибокому розумінні своєї аудиторії та її потреб.

Короткі відео та прямі трансляції допомагають швидко познайомити користувачів із послугою чи продуктом компанії і спонукати їх до покупки.

Платна реклама в соціальних мережах все ще важлива, але для деяких компаній більш ефективним і менш витратним способом представити клієнтам компанію буде партнерство з нано-інфлюенсерами та створення користувацького контенту.

Гейміфікація, подкасти та експерименти BeReal дозволяють компаніям охопити та зацікавити якомога більшу кількість аудиторії, подолати розрив між віртуальною реальністю та реальним життям та отримати перевагу серед конкурентів.

Соціальна комерція залишається ефективним інструментом на продаж власного продукту чи послуги.

Список використаних джерел:

1. Втрачені можливості: українці надають більшу перевагу розважальним соцмережам, ніж професійному LinkedIn. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.globallogic.com/ua/about/news/social-networks-and-opportunities/>

2. Соціальні мережі для бізнесу – використовуємо правильно. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://webprofit.com.ua/sotsialni-merezhi-dlya-biznesu/>

3. Які переваги соціальних мереж або чому варто прямо зараз застосувати SMM. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://seomadeplace.com/uk/seomadeplace-blog/smm-uk/perevahy-sotsialnykh-merezh-abo-chomu-varto-zastosovuvaty-smm-priamo-zaraz/>

СЕКЦІЯ 13.

ГЕОГРАФІЯ

Ренська А.В.

Студентка 34Бд-СОгео,
Природничий факультет,
*Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна*

Андрійчук Т.В.

Доцент кафедри екології та географії,
*Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна*

ДИНАМІКА АТМОСФЕРНИХ ОПАДІВ В УМОВАХ ЗМІНИ КЛІМАТУ (НА ПРИКЛАДІ М. ПОЛОННЕ)

Опади є однією з найважливіших характеристик погоди та клімату. Залежно від типу атмосферних процесів та особливостей підстильної поверхні, опади на території України розподіляються нерівномірно як в часі, так і в просторі. В Україні спостерігається континентальний тип річного ходу опадів, за якого кількість опадів теплого періоду перевищує кількість опадів холодного періоду. Протягом останніх десятиліть клімат нашої планети змінюється, ці процеси пов'язують з глобальним потеплінням.

Територія Хмельницької області також зазнає змін у типовому ході кліматичних процесів, і вивчення цих змін – це цікаве та важливе завдання. Це стосується, зокрема, динаміки та властивостей атмосферних опадів.

Зважаючи на актуальність даної теми об'єктом дослідження в даній роботі обрано атмосферні опади, предметом дослідження – режим їх випадання. Регіон дослідження обмежується територією міста Полонного.

Мета роботи полягає у виявленні та аналізі особливостей режиму випадання атмосферних опадів на території Полонщини. Основним завданням було дослідити режим випадання атмосферних опадів у межах Полонщини за 2012-2022 роки.

Місто Полонне знаходиться в північно-східній частині Хмельницької області. Полонне – адміністративний центр Полонської об'єднаної територіальної громади.

На клімат міста впливають ряд кліматотвірних чинників. Головним з них є географічна широта, з якою пов'язана висота Сонця над горизонтом і величина сонячної радіації. В місті в середньому за рік випадає 600-660 мм. опадів. На Полонщині спостерігаються всі види атмосферних опадів як твердих, так і рідких. Причому у холодне півріччя переважають обложні, а в тепле – зливові опади.

Упродовж року опади на території Полонщини розподіляються нерівномірно. Максимальні кількості опадів характерні для літнього періоду, мінімальні для зимнього, що сприяє виникненню посушливих явищ у весняний та осінній сезони. 60 – 68% річної норми опадів випадає в теплу частину року (IV – X), у тому числі за літній період (VI – VIII) 30-38%. Навесні та восени кількість опадів становить за сезон 22-24% від річної норми. Дещо менше (20-21 %) випадає взимку [1, с.67-68].

Середні характеристики режиму атмосферних опадів на території за період з 2012 по 2022 рік, отримані методом осереднення статистичних даних за спостереженнями. В період з 2012 по 2022 рр. найбільш вологими роками з кількістю опадів, що перевищує 600 мм. були 2012-2014 рр.; найбільш посушливим є 2016 рік, середня кількість опадів якого становить 388 мм на території області. Для цього періоду характерні два максимуми, коли кількість опадів перевищує 700 мм – 2012 та 2014 рік.

За дослідженнями, проведеними у місті Полонне за період з 2012 по 2022 роки, спостерігалось підвищення загальної кількості опадів, а також збільшення кількості днів без опадів (рис.1).

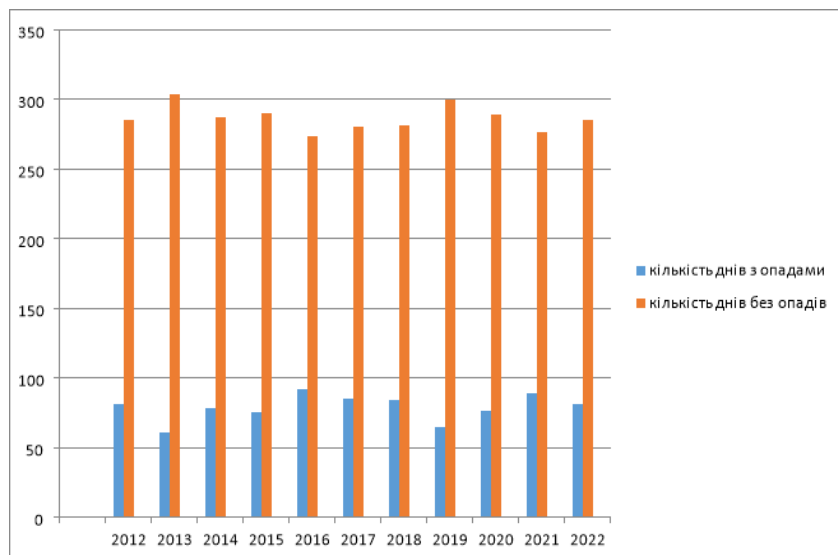

Рис. 1. Дні з опадами та без опадів за 2012-2022 роки
м. Полонного

Аналізуючи статистичні дані кліматичних характеристик прослідковано динаміку змін атмосферних опадів та виявлені наступні показники: загальна кількість опадів зростає; найбільші зміни атмосферних опадів спостерігаються за останні 3 роки; зменшується кількість опадів в зимовий період, для інших сезонів характерне їх збільшення; середньорічна кількість атмосферних опадів з 2012 по 2022 збільшилась.

Проведені дослідження показали існування різних змін режиму зволоження у межах окремих теплих періодів. Таким наприклад, виявився 2017 рік: квітень та жовтень були аномально вологими, а серпень – аномально посушливим. Така ж тенденція відмічалась і в 2015 році: травень та серпень – аномально вологі, але квітень посушливий. За досліджуване десятиріччя посушливим на території Полонного був теплий період 2014 року (рис.2).

Зміна клімату впливає на коливання режимів випадання опадів, що може мати серйозні наслідки для екології, економіки та соціальної сфери.

Для розв'язання проблем, пов'язаних з коливанням режимів випадання опадів в умовах зміни клімату, необхідно розробляти та впроваджувати стратегії збереження водних ресурсів, зокрема збільшення ефективності систем збору та зберігання дощової води, а також використання екологічно чистих технологій в сільському господарстві та міській забудові.

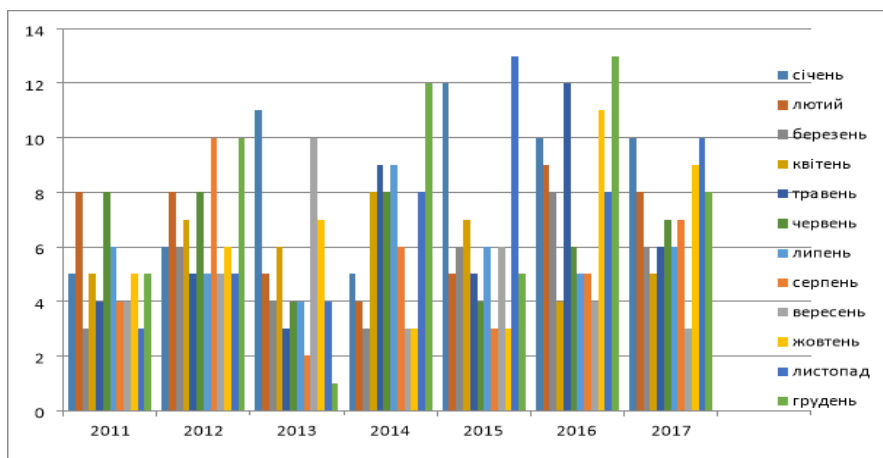

Рис.2. Кількості днів з опадами по місяцях з 2011 по 2017 роки м. Полонне

Також, для прогнозування та моніторингу режимів випадання опадів в умовах зміни клімату, важливо збирати та аналізувати дані про погоду та кліматичні зміни на різних територіях. Це може допомогти встановити залежності між змінами клімату та режимами випадання опадів, а також побудувати прогностичні моделі для передбачення подальших змін у кліматі.

Список використаних джерел:

1. Історія та фізико-географічний опис метеорологічних станцій України (Кліматологічний довідник) / за редакцією О. Косовця та Н. Швеня. Київ, 2011. 462 с.
2. Історія та фізико-географічний опис метеорологічних станцій України (Кліматологічний довідник) / за редакцією О. Косовця та Н. Швеня. Київ, 2011. 462 с.

*Матеріали XXXIII-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 червня 2023 року, м. Паола (Мальта), дистанційно)*

3. Кліматичний Кадастр України (електронна версія)
Державна гідрометеорологічна служба УкрНДГМІ, Центральна
Геофізична Обсерваторія. Київ. – 2006.

СЕКЦІЯ 14.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Козубовський В.Р.

професор кафедри програмного забезпечення систем,
*Ужгородський національний університет,
м. Ужгород, Україна*

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ

Будь-який документ, доставлений в організацію, повинен бути зареєстрований і оброблений. Обробка вхідних документів повинна включати реєстрацію в журналі. Після розгляду керівником і реєстрації документи передаються виконавцям. Документ знаходиться у виконавця до остаточного рішення питання. Після виконання документ повинен підшиватися до справи. *Справа* – це сукупність документів, що відносяться до певного питання (підшивка або картотека, усередині якої документи розташовані в певному порядку). Після закінчення встановленого терміну справи передаються на зберігання в архів.

Процес організації роботи з документами, включаючи їх створення, реєстрацію, контроль, просування, систематизацію і зберігання, називають **діловодством**.

Документообіг – це рух документів на підприємстві (у організації) з моменту їх створення або отримання до: завершення виконання, або відправлення адресату, або передачі в архів.

Поняття документообігу ширше за поняття діловодства. Актуальність автоматизації процесів діловодства і документообігу пояснюється тим, що на роботу з документами в умовах традиційної паперової технології доводиться витратити до 40% трудових ресурсів і до 15% корпоративних доходів (рис. 1). Для вирішення цих проблем призначені системи електронного документообігу.

Системи електронного документообігу (СЕД) – це комп'ютеризовані системи управління документообігом.

Основне призначення СЕД – створення безпаперового документообігу на підприємстві, що означає проведення всіх операцій з документами в електронному вигляді і управління електронним документообігом, тобто організацію руху документів між підрозділами і користувачами. При цьому під рухом документів розуміється *не їх фізичне переміщення*, оскільки документи залишаються на сервері, а *передачу прав на їх використання* з повідомленням конкретних користувачів і контролем за їх виконання.

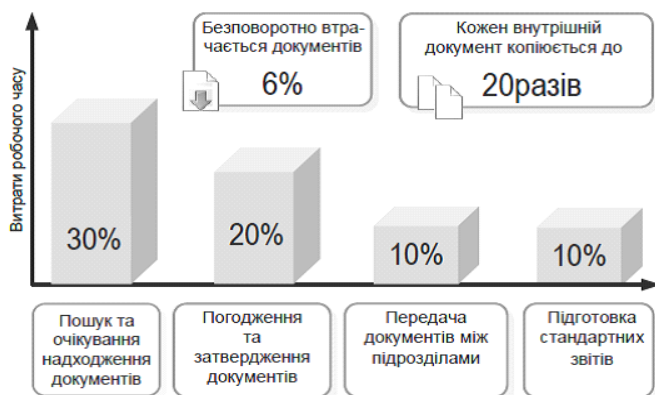

Рис. 1. Витрати робочого часу на документообіг в умовах традиційної паперової технології обробки інформації

СЕД повинна забезпечувати автоматизацію таких функцій:

1) забезпечувати реєстрацію документів будь-якого типу, створення необхідних електронних картотек і електронних форм реєстраційно-контрольних карток (РКК) документів;

2) забезпечувати автоматизоване створення і редагування документів з використанням гнучкої системи створення і настройки шаблонів і правил обробки документів;

3) управляти рухом документів в автоматизованому режимі, забезпечувати доставку їх одержувачам по різних каналах;

4) управляти *маршрутизацією документа*, тобто ланцюжком проходження кожного виду документа; у кожній організації існують свої стандартні шляхи руху для окремих категорій документів (наприклад, маршрут руху договору може бути таким: менеджер з продажів складає договір, передає його на узгодження заступнику директора, після чого – на підпис директора), а СЕД дозволяє зберігати маршрут для кожного виду документа і після реєстрації автоматично передавати документи посадовим особам організації відповідно до прийнятих на підприємстві регламентів (правил);

5) встановлювати права на роботу з документами;

6) забезпечувати роботу з багатокомпонентними, багатоформатними документами (тобто, документами зі складною структурою), а також з додатками до документів і різними його версіями;

7) вести історію роботи з документами і звернень до них;

8) забезпечувати сканування документа і відновлення його тексту по зображенню;

9) здійснювати пошук по текстам документів і пошук по їх атрибутам (наприклад, по даті реєстрації, по статусу);

10) здійснювати інтеграцію з електронною поштою з можливістю збереження в архіві поштових повідомлень і прикріплених файлів, відправки документів по електронній пошті;

11) здійснювати контроль за виконанням доручень (наприклад, керівник може встановити кінцевий термін підготовки договору або листа та контролювати, чи вчасно було виконане доручення);

12) здійснювати підготовку аналітичних і статистичних звітів по документообігу;

13) відстежувати статуси документів (прочитаний, підписаний, затверджений і т. ін.).

В процесі автоматизації документообігу можна умовно виділити *чотири стадії*: паперовий документообіг, паперовий документообіг з використанням автономних ПК, змішаний і безпаперовий документообіг.

Паперовий документообіг означає, що всі етапи обробки документу проходить у паперовій формі. Ще два десятиліття років назад даний вид документообігу був домінуючим. Для реєстрації паперових документів використовувалися журнали, в які вписувалися всі зареєстровані документи. Після закінчення певного терміну журнали здавалися в архів. Коли з'явилися комп'ютери, вони замінили журнали, поклавши початок паперовому документообігу з використанням автономних ПК.

Паперовий документообіг з використанням автономних ПК означає, що ПК використовується для підготовки і реєстрації документів. Власне, на даному етапі і виникає поняття електронного документа, тобто такого документа, який зберігається виключно в комп'ютері («на машинних носіях»). Проте переваги електронного документа за

відсутності локальної мережі можуть бути реалізовані лише в незначній мірі. Передача, узгодження і затвердження документів на цій стадії здійснюється в паперовому вигляді.

Змішаний документообіг припускає, що комп'ютери, об'єднані в локальну мережу, служать для підготовки, передачі і зберігання документів, проте юридичну силу документ має тільки в паперовому вигляді. Узгодження і затвердження фінансових і юридичних документів здійснюється в паперовому вигляді.

Типова схема такого документообігу виглядає таким чином: підготовка проекту документа ведеться в електронному вигляді, потім документ поступає секретарю, який реєструє його, роздруковує і передає керівнику на затвердження; керівник вносить правку і віддає документ виконавцю на доопрацювання; після того, як документ затверджений, він розсилається по локальній мережі всім виконавцям.

Безпаперовий документообіг означає, що всі операції з документами проводяться в електронному вигляді. При цьому юридична сила електронного документа забезпечується на базі використання електронного цифрового підпису (ЕЦП) (рис. 2) https://www.youtube.com/watch?v=BMtDM_HdUbU.

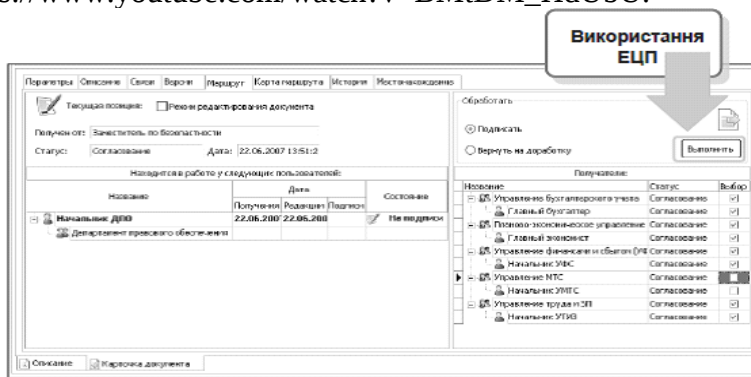

Рис. 2. Використання електронного цифрового підпису в системі APS-ЕДО

Електронний цифровий підпис (ЕЦП) – це реквізит електронного документа, отриманий у результаті шифрування і захищений від підробки; він дозволяє встановити автора присланого електронного документа, та переконатися, що в процесі доставки документ не був змінений чи підроблений. Фактично, ЕЦП – це декілька буквено-цифрових символів, що передаються разом з електронним документом. ЕЦП використовується як аналог власноручного підпису або печатки.

Більшість підприємств визнають *такі переваги електронного (безпаперового) документообігу:*

- простота внесення змін у документ;
- можливість поміщати в документ не тільки текст, але і мультимедійні дані;
- можливість використовувати заздалегідь підготовлені форми документів;
- висока швидкість передачі інформації на велику кількість адрес;
- економія паперу;
- компактність архівів;
- простий контроль інформаційних потоків;
- велика швидкість пошуку інформації;
- можливість захисту документів від несанкціонованого доступу і розмежування прав доступу співробітників до інформації;
- зменшення кількості служб, зайнятих роботою з документами (кур'єрів, канцелярських працівників і т. ін.);
- зниження витрат на перебудову документообігу при зміні зовнішніх умов (наприклад, при зміні вимог до форм звітності).

На рис. 3–4 показано, наскільки скорочуються витрати часу на окремих етапах роботи з документами при заміні паперового процесу на цифровий.

Не дивлячись на те, що ефективність електронного документообігу давно визнана, повний перехід на безпаперові технології вимагає вирішення ряду юридичних питань. Сьогодні паперові документи все ще необхідні для дотримання вимог багатьох норм – податкового законодавства, законодавства з бухгалтерського обліку та ін.

Приклади СЕД: «Гран-Док», «ДЕЛО», «Евфрат-документообіг», Landocs, «БОСС-Референт», Летограф, Documentum, PayDox.

Системи електронного документообігу часто поставляються разом з **системами управління потоками робіт (WorkFlow Management Systems)**. Workflow – це підхід в управлінні, при якому потоки робіт (що фактично відображають бізнес-процеси) організовані в послідовності кроків відповідно до певних правил і орієнтовані на колективне виконання. Тобто, системи управління потоками робіт регулюють черговість виставлення доручень (завдань) співробітникам.

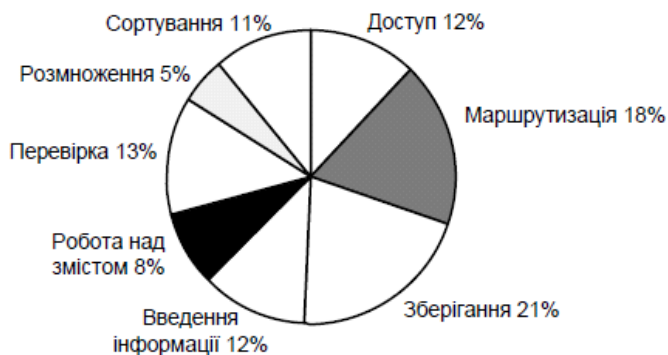

Рис. 3. Витрати часу на роботу з документами при паперовому документообігу

Рис. 4. Витрати часу на роботу з документами при електронному документообігу

Кожне завдання повинне бути призначене до виконання конкретному співробітнику або відділу. В результаті кожен співробітник або відділ має власний список завдань для виконання, а також наступну інформацію по кожному із доручень:

- опис процедури виконання доручення і очікуваний результат;
- хто відповідальний за виконання доручення;
- терміни його виконання;
- кому необхідно представити результати виконання.

Доручення можуть стосуватися чого завгодно, не обов'язково роботи з традиційними документами.

Наприклад, бізнес-процес відвантаження продукції покупцям може включати два доручення: перевірити оплату (виконує менеджер з продажів), відвантажити продукцію (виконує комірник). Після старту бізнес-процесу першому виконавцю приходить доручення – перевірити оплату; менеджер з продажів має виконати обов'язкові дії, заповнити обов'язкові поля у вікні доручення (наприклад, номер

платіжного документа, дату та суму оплати) та після цього поставити відмітку про виконання доручення. Як тільки з'явилася відмітка про виконання першого доручення, система надсилає комірнику доручення «відвантажити продукцію». Коли комірник поставить відмітку про виконання цього доручення, даний процес буде вважатися завершеним.

Виникає питання: звідки система знає, хто які доручення має виконувати та в якій послідовності? Річ у тім, що всі бізнес-процеси заздалегідь описані в системі (зазвичай у графічному вигляді), а для кожного кроку вказаний виконавець.

Впровадження цих інструментів у компанії істотно скорочує цикл навчання нових людей, знижує рівень людських помилок, підвищує рівень виконавської дисципліни і, зрештою, приводить до істотного зростання продуктивності як кожного із співробітників окремо, так і команди в цілому.

Останнім часом замість Workflow все частіше використовують термін **Business Process Management (BPM)**.

Підхід Workflow реалізують системи «Интальов: Документообіг», OPTiMA-WorkFlow та ін.

Що таке ЄЦП

Це підпис, отриманий в результаті криптографічного перетворення набору електронних даних. Реалізується за допомогою математичних перетворень над змістом документа. Такий підпис виключає можливість її підроблення сторонніми особами.

Система цифрового підпису передбачає, що кожен користувач мережі має свій таємний ключ, який використовується для формування підпису. Крім того, є відповідний таємний ключ відкритий ключ, відомий іншим користувачам мережі. Відкритий ключ призначено для перевірки підпису.

Відкритий ключ (сертифікат ключа) – це електронний документ, який пов'язує дані для перевірки електронних підписів з певною особою, підтверджує ідентичність цієї особи та засвідчується електронним цифровим підписом постачальника послуг – центром сертифікації ключів.

Де можна використовувати

За допомогою ЕЦП можна надавати звітність в електронному вигляді. Електронну звітність, засвідчену за допомогою ЕЦП, приймає Державна фіскальна служба, Пенсійний фонд, Державний комітет фінансового моніторингу, Державна митна служба та інші контролери.

Крім того, ЕЦП може використовуватись для організації електронного документообігу, реєстрації та ідентифікації користувачів на різних інформаційних ресурсах, для шифрування інформації, підписання будь-яких електронних документів тощо. Тобто її можна використовувати у різних сферах електронного обміну інформацією, де необхідно ідентифікувати передплатника, підтвердити цілісність даних та зафіксувати час підписання документа.

Де отримати

Перш за все, ЕЦП можна отримати в Акредитованому центрі сертифікації ключів (АЦСК) при фіскальній службі. Можна звернутися до будь-якої іншої організації, уповноваженої видавати ключі ЕЦП фізичним та юридичним особам. Наприклад, «ПриватБанк» такі ключі видає своїм клієнтам – користувачам «Приват24 для бізнесу».

Романюк О.Н.

професор кафедри програмного забезпечення, професор,
*Вінницький національний технічний університет,
м. Вінниця, Україна*

Майданюк В.П.

доцент кафедри програмного забезпечення, доцент,
*Вінницький національний технічний університет,
м. Вінниця, Україна*

Трухан Д.О.

студентка кафедри програмного,
*Вінницький національний технічний університет,
м. Вінниця, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ГРАФІЧНОГО 3D-КОНВЕЄРА

Тривимірні графічні зображення [1] це зображення об'ємних предметів, яке виконано на площині. При побудові таких зображень дотримуються певної послідовності дій, які в сукупності утворюють графічний 3D-конвеєр. Групу операцій, що виконують відособлені проміжні дії, прийнято називати етапом, або стадією 3D-конвеєра. Конвеєрна організація обчислень найчастіше на сьогоднішній день використовується для побудови апаратних засобів графічних систем.. На рис. 1 зображено основні стадії графічного конвеєра, за виконання яких відповідає окрема підсистема.

При формуванні тривимірного зображення виділяють етапи опису тривимірного зображення, геометричних перетворень і рендерингу. На стадії опису сцени визначаються стани складових об'єктів, їх взаємне розташування та

визначається стратегія наступних дій над об'єктами. На стадії геометричних перетворень виконують декомпозицію графічної сцени та афінні перетворення над отриманими об'єктами. Після перетворення з глобального простору в простір спостерігача виконують відсікання, вилучення невидимих граней та конвертують отримані результати в екранний простір. У подальшому визначаються параметри вершин тривимірної сцени, включаючи їх розташування в екранній системі координат, вектори нормалей, освітленість, текстурні координати та інші. Найважливішими на цьому етапі вважаються процедури перетворень і освітлення, тому весь етап оброблення вершин часто називають T&L (transformation and Lighting).

У подальшому здійснюється «збір» трикутників і формування каркасної моделі. На етапі обробки полігонів оброблюються вхідні примітиви як цілісні об'єкти та при необхідності формуються нові.

Етап рендерингу [1] – це етап кінцевої візуалізації, на якому згідно з даними, отриманими на етапі геометричних перетворень, формуються піксели зображення, для яких визначаються екранні координати та інтенсивності кольору.

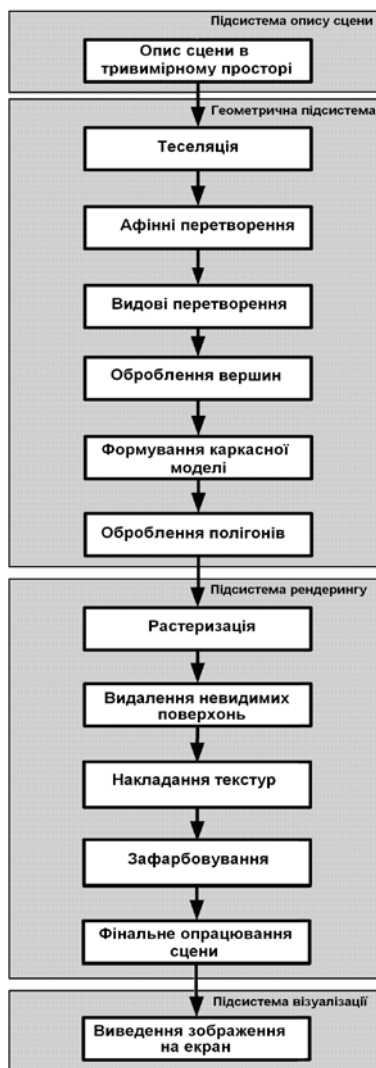

Рис. 1 Основні етапи графічного конверса

Етап рендерингу вважається найбільш трудомістким у графічному конвеєрі, оскільки пов'язаний із попикселними діями, складними обчисленнями й передбачає врахування багатьох параметрів. Рендеринг у загальному обсязі обчислень із формування тривимірних сцен складає 60-80 % [1], тому в значній мірі визначає продуктивність графічних систем.

В останні роки при формуванні тривимірних зображень широке розповсюдження отримала технологія шейдерів. Шейдер – це програма для реалізації одного з етапів графічного конвеєра і використовується в тривимірній графіці для визначення кінцевих параметрів об'єкта чи зображення. У графічному конвеєрі для оброблення вершин, полігонів і їх пікселів уводять відповідно вершинний геометричний і піксельний шейдери. Найбільше навантаження мають останні шейдери як за кількістю точок, що обробляються, так і за складністю обчислень.

Для досягнення фотореалістичності в комп'ютерній графіці необхідно точно відтворити властивості поверхні та фізично правильно описати ефекти освітлення на сцені. Відповідно до прийнятого в комп'ютерній графіці підходу, розрахунок освітленості точок поверхні розпадається на дві основні задачі. Перша передбачає визначення способу розрахунку освітленості в заданій точці тривимірного простору та вирішується за допомогою побудови математичної моделі освітлення [2]. Друга задача використовує модель освітлення для розрахунків освітленості тривимірних об'єктів із конкретною геометрією й властивостями поверхні та вирішується за допомогою так званої моделі зафарбовування (Shading model)/

Для заданих оптичних властивостей поверхонь, відносного положення поверхні на сцені, кольору та положення джерела світла, характеристик джерел світла та

орієнтації площини спостереження модель освітлення дозволяє розрахувати інтенсивність світла, випромінюваного з певної точки поверхні в заданому напрямку спостереження. Для зменшення обсягів обчислення в більшості пакетів використовують емпіричні моделі [2], основані на спрощених фотометричних розрахунках. При використанні глобальних моделей освітленості тривимірну сцену розглядають як єдину систему, для якої описують освітлення з урахуванням взаємного впливу об'єктів. При цьому розраховують багаторазове відбиття й переломлення світла. При такому підході отримують високоякісні зображення, однак це потребує великого обсягу обчислень і, як наслідок, тривалого часу формування графічної сцени. Зрозуміло, що широке використання таких моделей у системах реального часу можливо в перспективі з використанням потужних апаратних засобів.

При формуванні зображень із використанням локальної моделі освітлення [2] взаємодія обмежується тільки однократним відбиттям світла від поверхні. При цьому розраховується дифузна й спекулярна складові кольору, а розсіяне світло апроксимується. Такі моделі найбільш поширені на даний час і застосовуються в системах реального часу.

Реалістична графіка передбачає відтворення як конструктивних особливостей об'єкта, так і кольору його поверхонь. Правильна передача кольору об'єктів є одним із найважливіших факторів, що визначає реалізм тривимірної сцени, оскільки за рахунок зміни кольору створюється ілюзія об'ємності.

Список використаних джерел:

1. Романюк О. Н. Високопродуктивні методи та засоби зафарбовування тривимірних графічних об'єктів. *Монографія.* / О. Н. Романюк, А. В. Чорний. - Вінниця : УНІВЕСУМ-Вінниця, 2006. — 190 с.

2. Romanuyk O. Approximation of Bidirectional Reflectance Distribution Function with 3-Degree Polynomial / O. Romanuyk // *IEEE Workshop on Control and Communications*, 2007. SIBCON apos; 07. Siberian Conference on Volume, Issue, 20—21 April 2007. — P. 158—164 .

Холтобіна О.У.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри технологій дистанційного навчання
та цифрової дидактики в дошкільній освіті,
*Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків, Україна*

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Інтеграція України у міжнародний освітній простір прискорює національну трансформацію у сфері освіти. В українському законодавстві визначено дошкільну освіту початком системи освіти, яка суттєво впливає на подальший розвиток, є фундаментом для забезпечення всебічного гармонійного розвитку дитини.

За підтримки Держави активно впроваджуються проєкти цифрової трансформації у сфері освіти й науки. Реалізація проєктів передбачає цифровізацію дошкільних та інших закладів освіти [6].

Як бачимо, трансформація освіти вимагає від педагога набуття цифрових компетентностей. Цифрова компетентність у всіх сферах життя віддзеркалюється як основна, базова компетентність за умов будь-якої діяльності. Цей термін визначає впевнене, критичне, відповідальне використання цифрових технологій для навчання, працевлаштування, дозвілля, участі в суспільному житті. В обіг життєдіяльності вживається інформаційна грамотність, медіаграмотність, комунікація, співпраця, створення цифрового контенту, безпека тощо [6, 4 с].

Обов'язковою складовою використання різноманітних навчальних технологій в освіті є правова основа та імплементація Стандартів стосовно сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями.

Відповідно до стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» визначено загальні компетентності вихователя закладу дошкільної освіти: (громадянська, соціальна, культурна, лідерська, підприємницька, етична) та низка професійних компетентностей: (прогностична, організаційна, оцінювально-аналітична, предметно-методична, здоров'язбережувальна, проєктувальна, психоемоційна, педагогічне партнерство, морально-етична, здатність до навчання впродовж життя, інформаційно-комунікаційна) [2].

Інформаційно-комунікаційна компетентність вихователя передбачає: здатність орієнтуватися в інформаційному просторі: знати основи медіаграмотності, способів та правил використання сучасного медіапростору, культури користування мережею Інтернет; дотримуватися правових і санітарно-гігієнічних вимог використання ІКТ у професійній діяльності.

У наш час у вихователя виникає необхідність працювати в онлайн-режимі, дистанційно, використовувати різноманітні платформи, електронні освітні ресурси, дотримуватися правил етики у цифровому просторі. Сучасний педагог має створювати власні освітні ресурси, широко використовувати їх у своїй педагогічній діяльності [4].

Сучасний педагог у процесі педагогічної діяльності вирішує основні творчі завдання: високий рівень власних досягнень, підтримки активного творчого періоду впродовж всього життя, вдосконалення професійних компетентностей в

дошкільній освіті, що спонукає до навчання протягом всього перебування в освітній сфері за умов самоосвіти.

Удосконалене випробування ІКТ-компетентностей заслуговують на увагу, тому що саме вони дають змогу вихователю бути сучасним, творчим, орієнтуватися в інформаційному просторі, швидко діяти у складних ситуаціях, проводити заходи за вимогами часу, надавати консультації, майстер-класи батькам, пропонувати оригінальні рішення стосовно будь-яких нововведень. Відомо, що науковцями цифрова компетентність визнана як обов'язкова складова компетентностей педагога. Важливість формування ІКТ-грамотності, створення неперервної системи вдосконалення кваліфікації в галузі ІКТ чітко відображена в Міжнародній програмі ЮНЕСКО «Інформація для всіх», оскільки саме від педагогів залежить формування медійної культури дітей та молоді [3].

Сучасний педагог має володіти програмовим змістом дошкільної освіти, швидко орієнтуватись у нововведеннях дошкілля, знаходити оптимальні способи реалізації поставлених завдань, опрацьовувати результати моніторингу професійної діяльності. Обов'язкове впровадження інформаційно-комунікаційних технологій висвітлено у Базовому компоненті дошкільної освіти, відповідних програмах розвитку, навчання, виховання дітей: «Впевнений старт», «Дитина в дошкільні роки», «Українське дошкілля», «Дитина».

Для підвищення рівня інформаційно-комунікаційної компетентності фахівців дошкільної галузі необхідно опанувати такий комплекс знань, умінь і навичок, який би дозволив впливати на рівень розвитку пізнавальної активності дітей, що стає можливим завдяки озброєнню сучасним добром інформаційно-комунікаційних засобів [5].

Звернемо увагу на те, що кожен педагогічний працівник закладу дошкільної освіти має вміти створювати текстові документи, таблиці, малюнки, діаграми, мультимедійні презентації; використовувати Інтернет-технології, локальні мережі, бази даних; здійснювати анкетування, діагностування, тестування, пошук необхідної інформації в мережі Інтернет; розробляти власні електронні продукти (розробки занять, демонстраційний матеріал); поєднувати готові електронні продукти (електронні підручники, енциклопедії, навчальні програми, демонстраційні програми тощо). Тому завданням вихователя є підвищення рівня комп'ютерної грамотності засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Основними напрямками цифровізації дошкільної освіти є: забезпечення технічними засобами (Інтернет, комп'ютери, інтерактивні дошки тощо); підвищення кваліфікації педагогів; навчання дітей; створення батьківських шкіл-клубів у галузі цифрових технологій; управління закладом; створення сучасного національного цифрового середовища.

Науковці виділяють декілька дидактичних напрямів впровадження цифрових технологій у закладах дошкільної освіти. Такими видами є гра, творчість, дозвілля та навчання. Існують інші моделі: візуальні (презентації, мультимедіа); ігрові (навчальні ігри та інтерактивні іграшки); методичні (дидактичні матеріали); підготовчі матеріали (матеріали для проведення занять, наприклад, роздруковані шаблони), діагностична, інформаційна та комунікаційна моделі [1, 190 с.].

Ми констатуємо той факт, що застосування інформаційно-комунікаційних засобів навчання увійшло не тільки в освітній процес, а й у життя кожної людини. Оновлення змісту дошкільної освіти пов'язане із потребами суспільства, яке спрямовує на визначення цифрової

компетентності. Сучасні науковці наголошують на тому, що компетентнісний підхід орієнтує на передачу знань, соціального досвіду, підготовку людини до розв'язання соціальних проблем у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Колеснікова І.В., Орлова О.А. Цифровізація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Випуск 50. Том 2. С. 188-191. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/50/part_2/37.pdf
2. Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» від 19 жовтня 2021 № 755-21. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>
3. Підвищуємо ІКТ-компетентність. URL: <http://zdo133.kr.ua/pidvishhuyemo-ikt-kompetentnist/>
4. Рациональне використання технічних засобів навчання у ЗДО. Підвищення інформаційно-цифрової компетентності педагогічних працівників. URL: <http://leleka.rv.ua/index.php?m=content&d=view&cid=1899>
5. Таран І. Інформаційно-комунікаційна компетентність майбутнього вихователя дітей дошкільного віку. URL: https://www.cuspu.edu.ua/download/conf2013/section5/artical_taran.pdf
6. Цифрові технології в дошкільній освіті. Методичні рекомендації для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету дошкільної освіти / Укладачі: Доценко С.О, Холтобіна О.У. Харків. Ч 1. 2022. 152 с.

СЕКЦІЯ 15.

КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

Кравченко І.А.

кандидат історичних наук,
доцент кафедри археології та музеєзнавства
історичного факультету,
*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна*

ВІРТУАЛЬНІ МУЗЕЇ: ПОГЛЯДИ ДОСЛІДНИКІВ

У сучасному світі віртуальні музеї стають все більш популярними. Вони дозволяють відвідувачам насолоджуватися мистецтвом та культурою з будь-якого місця на землі, не виходячи зі своєї кімнати. Це також дає можливість музеям збільшити свою аудиторію та розвинути свої послуги.

Проблемі віртуальних музеїв присвячено чимало статей дослідників у різноманітних галузях (ІТ технологій, юристів, музеєзнавців тощо) [1, 2, 3, 4].

Особливо актуальною для нас тема віртуальних музеїв стала спочатку через пандемію COVID-19, а потім через повномасштабну війну РФ проти України, коли багато українських музеїв вимушені були демонтувати свої експозиції та перемістити експонати до більш захищених сховищ. Коли розпочався локдаун і більшості культурних установ довелося закрити свої двері для відвідувачів, віртуальні експозиції стали

рятівним колом, дозволивши багатьом інституціям продовжити свою діяльність у новому форматі [4].

Віртуальні музеї мають великий потенціал. Вони можуть стати потужним інструментом для освіти та культурної інтеграції. Наприклад, віртуальні музеї можуть забезпечити доступ до культурних цінностей людям, які не мають можливості відвідати реальний музей через фізичні обмеження або географічне розташування. Вони можуть стати надійним джерелом інформації про культуру та історію різних народів. Віртуальний музей може дозволити користувачам досліджувати колекції музею та експонати, які неможливо показати в реальному музеї через їх розміри або вразливість до пошкоджень.

Віртуальний музей, по-перше, феноменологічно є релевантним цифровій культурі; по-друге, він створює доступні для сприйняття будь-якої людини цифрові артефакти, копії яких розрізняються внутрішньовидовими особливостями. Як форма розвитку інтерактивності в роботі традиційних музеїв, віртуальний музей – важливе доповнення, засіб, що розширює практику творчої комунікації музейних працівників, а також сприяє їх залученню до підвищення власних цифрових компетентностей [1].

Одним з головних викликів для віртуальних музеїв є технологічний прогрес. Щоразу з'являються нові технології, які можуть забезпечити ще більш реалістичний та інтерактивний досвід відвідування віртуального музею. Наприклад, віртуальна реальність та розширена реальність можуть забезпечити можливість дослідження музею в 3D форматі та взаємодії з експонатами у режимі реального часу.

Оцифрування музейних культурних цінностей — це один із найбільш перспективних напрямів у сфері впровадження

високих технологій та автоматизації для таких цінностей. Цифровізація може забезпечувати кожному громадянину можливість доступу до послуг стосовно отримання культурної інформації та знань, які надаються за допомогою цифрових технологій. Реалізація цього принципу можлива в разі впровадження віртуальної версії музею [3].

Щоб віртуальні музеї стали ефективним інструментом освіти та культурного розвитку, їх необхідно розробляти з урахуванням педагогічних та культурних аспектів. Однією з головних переваг віртуальних музеїв є можливість доступу до цінностей культурної спадщини з будь-якого місця світу, що робить їх більш доступними та зручними для використання. Крім того, віртуальні музеї можуть бути використані як інструмент для залучення людей до культурних подій та заходів, що сприяє формуванню ціннісних орієнтацій та розвитку соціальної взаємодії.

Ще однією важливою складовою віртуального музею є його доступність. Віртуальний музей може стати важливим інструментом для доступу до культурних цінностей для людей з обмеженими можливостями, особливо тих, які мають фізичні обмеження. У віртуальному музеї можна забезпечити такі можливості, як збільшення розміру зображень, гучніше озвучення текстової інформації, підсвічування важливих елементів тощо.

Також варто зазначити, що віртуальний музей може бути важливим інструментом для збереження культурної спадщини та просування культурного туризму. Зокрема, віртуальний музей може допомогти зберегти цінні експонати, які можуть бути зруйновані або знищені внаслідок природних катастроф чи людської діяльності. Крім того, віртуальний музей може бути важливим інструментом для просування культурного

туризму, дозволяючи відвідувачам ознайомитися з експонатами та історією місця, незалежно від місця їх перебування.

Однак, хоча віртуальні музеї мають багато переваг, деякі дослідники вважають, що вони не можуть замінити реальний досвід відвідування музею. Одна з проблем віртуальних музеїв - це відсутність можливості особистої взаємодії з експонатами. Люди можуть дивитися на картину через екран, але вони не можуть побачити її текстуру та відчути запах, тощо.

Віртуальні музеї не можуть передати атмосферу музею. Відвідування музею - це не тільки перегляд експонатів, а й досвід взаємодії з музеєм, його персоналом та іншими відвідувачами. Віртуальні музеї не можуть забезпечити тих спільних переживань, які можуть виникнути при відвідуванні реального музею з друзями або родиною.

Крім того, специфікою музею як інституту соціальної пам'яті є те, що він зберігає реальні предмети, а не відокремлені від них інформаційні поля, а віртуальні музеї - це лише сукупність знятих з предметів інформаційних полів, що зберігаються на електронних носіях.

У світі, де технології розвиваються дуже швидко, віртуальні музеї є необхідністю для збереження та доступу до культурної спадщини. Вони стають все більш доступними та інтерактивними, але все ж не можуть замінити реальний музей. Вони не можуть замінити взаємодію з реальними експонатами, яка є надзвичайно важливою для формування культурної та історичної свідомості. Крім того, віртуальні музеї потребують великої кількості ресурсів для розробки та підтримки, а також для забезпечення відповідного рівня безпеки та захисту даних. Отже, віртуальні музеї є лише доповненням до традиційних.

Список використаних джерел:

1. Volynets, V. (2020). Новий зміст і потенціал віртуального музею. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*, 3(2). С. 122–133.
2. Ришковець Ю.В., Жежнич П.І. Структурна та формальна моделі віртуального музею. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. Вип. 631. № 3. С. 107-112.
3. Розгон О.В. Віртуальна версія музею як засіб упровадження цифрових технологій. *Право та інноваційне суспільство*. № 2 (13). 2019. – С. 20-26.
4. Цаценко Є. Віртуальні музеї та галереї: тимчасове рішення чи стала тенденція? Реж. доступу: <https://gwaramedia.com/virtualizacziya-muzeiv-i-galerej/>

СЕКЦІЯ 16.

ПОЛІТОЛОГІЯ

Мілова М.І.

професор кафедри політології,
Одеський національний університет
імені І.І Мечникова,
м. Одеса, Україна

РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЇ: ПОЛІТИКА ЄС ЩОДО УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ

Сучасна міжнародна міграція здійснює величезний вплив на світовий соціально-економічний, соціокультурний і політичний розвиток. У наш час зростає саме політичний вплив міжнародної міграції населення на процеси, що відбуваються в різних країнах світу та набуває особливої ваги, пов'язаної із новими викликами. Політична складова у вивченні міграції почала визначатися ще у 80-х роках ХХ століття, коли відбулося значне збільшення обсягів міграційних потоків в першу чергу до США та країн Західної Європи. Така ситуація призвела до виникнення суттєвих проблем, пов'язаних з міжнародною міграцією, продемонструвавши тим самим, що теорії і концепції, які існували раніше, виявилися не в змозі належним чином спрогнозувати наслідки міграційних процесів. Вона поставила на порядок денний багато проблем із управління такими процесами. Міграційні потоки 2015-2017 рр. з країн Близького Сходу та Африки (14 млн. іммігрантів - 43%

загального світового потоку) ще більше загострили цю проблему, поставив Європейський союз перед великим викликом, щодо прийняття необхідних рішень задля врегулювання цієї гуманітарної катастрофи.

Російсько – українська війна 2022 року, яка й досі триває, завдала ще більше проблем регіонального та глобального розвитку, спровокував колосальні потоки вимушеної міграції українських громадян, яка на думку дослідників не має аналогів, і значно перевершує всі попередні. За даними Управління Верховного комісара у справах біженців ООН (УВКБ ООН), лише за перші півтора місяця від початку гарячої фази нинішньої восьмирічної російсько-української війни свої домівки залишили 11,4 млн українців [Цит. за: 1, с. 7]. Такий неочікуваний масовий наплив українських біженців загострив європейську міграційну кризу та потребував негайних рішень з боку керівництва ЄС щодо надання притулку та забезпечення гуманітарної допомоги в цілому.

Після військового вторгнення Росії в Україну ЄС, дійсно, відреагував негайно і продемонстрував дієву солідарність, підтримуючи людей, які потребують допомоги та захисту. Це включало безпосередню гуманітарну допомогу, надзвичайний цивільний захист, підтримку на кордоні, а також захисту тим, хто рятується від війни. Вперше у своїй історії ЄС ввів у дію *Директиву про тимчасовий захист*, яка запроваджувала нормативно-правові положення для допомоги у врегулюванні масового прибуття людей. Водночас Європейська комісія (ЕК) дуже швидко розпочала координацію з країнами ЄС для збору інформації про ситуацію на місцях та запобігання торгівлі людьми. У перші дні прибуття біженців в Європу була створена відкрита та доступна інформаційна сторінка *Практична інформація* для людей, які рятуються від війни і приїжджають

до ЄС. Вся ключова інформація надавалася англійською, українською та російською мовами про свої права щодо: тимчасового захисту, переміщення у межах ЄС, доступу до житла, охорони здоров'я, освіти та робочих місць. Тут також можна було знайти гарячі лінії і контактні пункти державних органів та практичну інформацію про ключові організації в ЄС, які допомагають тим, хто рятується від війни.

Генеральний директорат з питань міграції і внутрішніх справ (DG HOME) координує *Платформу солідарності*, яка об'єднує країни ЄС, міжнародних партнерів та агенції ЄС для забезпечення імплементації Директиви про тимчасовий захист. Її роль полягала у моніторингу потреб, визначених у країнах ЄС, та в координації оперативного реагування. Платформа солідарності також залишається загальним форумом для обговорення з метою сприяння реалізації Плану з 10 пунктів, представленого ЄК після засідання надзвичайної Ради з питань правосуддя та внутрішніх справ від 28 березня 2022 року.[2]

План ЄС із забезпечення готовності до міграції та кризових ситуацій залучено до збору важливої інформації, як-от прибуття біженців, щоб належним чином стимулювати заходи реагування з метою врегулювання міграційних процесів і т.п.[Докл. див.: 2]

Крім того, велике значення має залучення українських державних органів в Україні, українських посольств і консульств в державах-членах ЄС. Платформа солідарності регулярно залучає українські державні органи для оцінки потреб та вирішення потенційних проблем, з якими стикаються громадяни України в ЄС. Європейська комісія також регулярно співпрацює з організаціями громадянського суспільства за допомогою Платформи солідарності, двосторонніх зустрічей та на місцях через співробітників ЄС у відповідних державах-

членах. Цей перелік оперативного реагування на надання гуманітарної допомоги біженцям з України можна продовжувати, але в рамках даних тез майже неможливо. Слід звернути увагу на тісну співпрацю із Урядами країн-членів, достатньо цікаві варіанти програм, які враховували інтереси національних урядів, громадянського суспільства з метою збереження громадського спокою, безпеки та важких процесів адаптування до нових реалій. Цікавим є досвід Румунії як спочатку війни, так і сьогодні, коли внесені зміни[3], Німеччини та інших країн, які потребують спеціального всебічного дослідження з метою аналізу як позитивних, так і негативних наслідків міграційного процесу з обох сторін.

Список використаних джерел:

1. Рендюк Т. Вимушена міграція в надзвичайних умовах російсько-української війни та її негативні наслідки для генофонду України. Народна творчість та етнологія, 2022, 3 (395). С. 5–14.
2. Migration and Home Affairs. Регулювання міграції: Прийом біженців з України. // [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/migration-management/migration-management-welcoming-refugees-ukraine_uk
3. The 50/20 program – Dopomoha. // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dopomoha.ro/en/the-5020-program>

СЕКЦІЯ 17.

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ

Станіна О.Д.

*доцент кафедри інформаційних технологій,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна*

ПРО ПИТАННЯ РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ

В умовах ситуації, яка склалася в країні на сьогоднішній день, вкрай важливим є питання оптимізації витрат, причому як для цілої країни загалом, так і для кожного окремо взятого підприємства зокрема. Таким чином, на даний момент питання оптимального розміщення продуктивних сил (ПС) займає не останнє значення, адже перспективи розвитку будь-якого регіону напряму залежать від його ПС, які в свою чергу включають природні, матеріальні, трудові, ментальні ресурси тощо.

Оптимальне розміщення ПС дає можливість розвиватися кожному конкретному регіону та країні в цілому завдяки збалансованості та врахуванню різноманітних факторів. Однією з важливих особливостей великих та складних систем (які являє собою цілий регіон або окремі великі підприємства) є наявність великої кількості зв'язків, розтягнутість у просторі (наприклад, одна частина підприємства може знаходитися в

одному районі (чи навіть області), а інша – в іншому), складна ієрархічна структура, залежність від великої кількості інших підприємств тощо. В такому випадку питання розміщення має особливо важливе значення, оскільки, як показують деякі дослідження, – в певних областях людської діяльності витрати на транспортування продукції можуть складати чи не більше половини собівартості продукції.

Сьогодні існує досить багато методів визначення способу оптимального розміщення ПС. Так, серед них можна виділити наступні [1]:

- економічно-математичні методи. Сюди слід віднести методи регресійного аналізу, графоаналітичні методи, методи, засновані на економічних розрахунках типу собівартості, капітальних витрат тощо. Перевагою таких методів є можливість максимального врахування економічних показників, тоді як недоліком – відсутність врахування складових, які не будуть відноситися до економіки (наприклад, інформація, інтелектуальний потенціал тощо).

- балансовий метод. Він потребує врахування великої кількості факторів на кшталт трудових ресурсів, видатків, потужності організації тощо. Перевагою такого методу є можливість одночасного врахування великої кількості показників. Водночас його недоліком є періодична спроба досягнути неосяжне, через що таким методом частіше за все займається не мала група людей, а цілі відділи, що в свою чергу потребує додаткових витрат та людських ресурсів.

- географічні методи. Чи не найвідомішими серед них останнім часом є ГІС-технології [2], і сюди ж можна віднести картографічні методи. Перевагою таких методів є можливість врахування природних особливостей території, можливості враховувати безпосередньо особливості, наприклад, доставки

продукції чи сировини. Недоліком таких методів є необхідність додаткового технічного та інформаційного оснащення, висококваліфікованих спеціалістів-програмістів, складність врахування соціальних процесів тощо.

- оптимізаційні моделі та методи математичного програмування. Це – великий клас методів, який передбачає використання спеціальних математичних методів [3], методів системного аналізу тощо. Сюди можна віднести задачі лінійного та нелінійного програмування. Їх перевагою є великий ступінь абстракції та універсальності. Недоліком слід вважати ускладнення використання таких методів для нематеріальних ресурсів. Додаткові складнощі можуть виникнути під час складання математичної моделі, конкретно – при введенні нечислових параметрів та характеристик.

- методи, що передбачають використання інформаційних технологій. Сюди можна віднести пошук рішення за допомогою спеціалізованих програм та алгоритмів, наприклад, генетичного алгоритму [4], пошуку з заборонами, нейронних мереж тощо. Часто такі методи є певним поєднанням оптимізаційних моделей та елементів ГІС-технологій, а отже, вони поєднують в собі переваги та недоліки цих двох методів. Також важливою особливістю саме методів інформаційних технологій є, з одного боку, можливість за прийнятний час знайти задовільне рішення, а з іншого – інколи присутня неможливість пояснення логіки отримання результатів.

Окремо слід зазначити, що більшість методів вимагає спрощення початкової задачі до більш простої (наприклад, особливості такого спрощення були показані в [5]). Зрозуміло, що результатом подібного спрощення є втрата частини інформації, а отже, отримані результати можуть бути не настільки якісними, якими б мали бути спочатку. Тому при

вирішенні питання вибору методу, який використовується для прийняття рішення щодо розміщення ПС, особливо важливо тримати певний баланс між необхідністю використовувати меншу кількість методів і параметрів для економії ресурсів та потребою в більшій кількості підходів й урахуванні великої кількості параметрів для отримання кращого і більш відповідного до реальності результату.

Крім того, важливою особливістю розміщення ПС є той факт, що розглядати це питання виключно з точки зору територіального розташування є хибним підходом, адже, як зазначають деякі науковці [6], це поняття включає в себе необхідність всебічного та системного розгляду, врахування різноманітних факторів – для того, щоб отримана рекомендація насправді покращувала ситуацію в кожному окремо взятому підприємстві, регіоні і навіть цілій країні, а не залишалася простим приписом на бумазі.

Проведений аналіз існуючих на сьогоднішній день підходів та методів розв'язання задачі розміщення ПС може говорити про те, що оптимального методу, на жаль, не існує, і більше того, він навряд чи коли-небудь буде знайдений. Тому управлінцю або особі, яка буде приймати рішення, особливо важливо якісно та системно проаналізувати велику кількість факторів і параметрів, які будуть впливати на вибір конкретного методу. Також доцільним ще було б подумати наперед про певне поєднання або навіть своєрідний синтез існуючих методів з урахуванням особливостей конкретного підприємства чи регіону.

Список використаних джерел:

1. Єрьомін С. Розміщення продуктивних сил. Київ: Знання, 2003. 350с.

2. Годованюк, А. В. Управління земельними ресурсами та використання ГІС. *Сучасні технології та досягнення інженерних наук в галузі гідротехнічного будівництва та водної інженерії*: зб. наук. пр.–Херсон: ХДАЕУ, 2021. Вип. 3. С.180-185.

3. Ємець, О., Черненко, О., Парфьонова, Т., Ольховська, О. Математична модель задачі оптимального розміщення продуктивних сил з врахуванням мінімальної шкоди навколишньому середовищу. *Information Technology: Computer Science, Software Engineering and Cyber Security*. 2022. № 1. С.14–19, doi: <https://doi.org/10.32782/IT/2022-1-3>

4. Станіна О.Д. Перспективи використання синтезу генетичного алгоритму та методу оптимального розбиття множин в задачах розміщення-розподілу. *Системные технологии. Региональный межвузовский сборник научных трудов*. 2016. № 2. С. 116–122

5. Us S.A., Koriashkina L.S., Stanina O.D. (2019) An optimal twostage allocation of material flows in a transport-logistic system with continuously distributed resource. *Radio Electronics, Computer Science, Control*. 2019. Pp. 256-271. <https://doi.org/10.15588/1607-3274-2019-1-24>

6. Подреза С.М. Ефективність регіонального розміщення продуктивних сил України. *Економічна та соціальна географія*: Наук. зб. / [Ред. кол.: С. І. Ішук (відп. ред.) та ін.] 2012. Вип. 2 (65). С. 31-37.

СЕКЦІЯ 18.

ТУРИЗМ

Demchuk L.I.

PhD in Pedagogical sciences, Associate professor,
department of ecology and environmental technologies,
Zhytomyr Polytechnic State University,
Zhytomyr, Ukraine

Kireitseva A.V.

PhD in Economic sciences, Associate professor,
department of ecology and environmental technologies,
Zhytomyr Polytechnic State University,
Zhytomyr Ukraine

Tsyganenko-Dyubenko I.Y.

graduate student, assistant,
department of ecology and environmental technologies,
Zhytomyr Polytechnic State University,
Zhytomyr, Ukraine

CONDITIONS AND FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF SUSTAINABLE NATURE- ORIENTED TOURISM

The development of most types of tourism is based on the use of natural resources, while one of the main conditions is a favorable environmental situation both on transport routes and on the tourist

destination itself. The term "ecological tourism" is widely used. However, it does not have a generally accepted definition. The joint German-Ukrainian practical guide [1, p.23] states that "it is impossible to mix the concepts of ecotourism and sustainable tourism." Ensuring long-term sustainable tourism requires the fulfillment of three conditions:

- reasonably optimal use of environmental resources, ensuring the conservation of national natural resources and biodiversity;
- respect the socio-cultural identity of the host territory;
- ensure effective long-term economic activity of all structures and persons involved in the provision of tourism services.

Sustainable tourism must also provide a high level of customer satisfaction and experience. In 2017, the Scientific Center for Tourism Development under the State Service for Tourism and Resorts of Ukraine developed a strategy for the sustainable development of tourism, which was sent to the Cabinet of Ministers of Ukraine [2].

In Art. 4 of the Law of Ukraine "On Tourism" [3] specifies the terms "environmental (green)" and separately "rural", and in a number of publications the double term "rural green" is used [4, 5]. In addition, with such a double term, the magazine "Tourism of rural greens" is published, the Union for the Promotion of Rural Green Tourism was created, the local branches of which are actively working in 18 regions of Ukraine [6, p.14]. Thus, there is no single approach in the use of the terms "environmental", "sustainable", "rural", "green". In our opinion, the most correct use of individual terms of different meanings: "sustainable" - tourism that meets the criteria of socio-cultural, environmental and economic sustainability; "green" - visiting parks, forests of both natural and artificial origin; "rural" - the organization of recreational activities in rural areas. The most widespread rural tourism is in the western

regions of Ukraine. Its development is supported by the state, as well as international organizations: TACIS, the Eurasia Foundation, the European Federation of Rural Tourism "Eurozhittya"

The development of rural tourism in Ukraine is relevant in view of the possibility of intensifying domestic and inbound tourism as one of the ways to solve the socio-economic problems of the village. It is necessary to refer to ecological tourism all types of tourism in territories with a favorable ecological state of the atmosphere, hydrosphere and earth's surface at the objects of visit and on transport routes to them. Thus, the concept of "ecological tourism" is a qualitative characteristic of tourism as a social phenomenon.

Distinctive features of ecotourism:

- the predominance of natural objects of tourism;
- sustainable nature management;
- less resource and energy intensity;
- direct participation in the socio-economic development of territories;
- ecological education of tourists;
- specific geography.

In domestic tourism, ecotourists are mainly sent from industrial areas to rural areas, and in international tourism, from developed countries to developing ones. There are two main approaches to identifying the ecological sector of tourism [7]:

1) its main object is wildlife (in tropical latitudes - exotic), but even in this case, objects of cultural and historical heritage are often visited, acquaintance with ethnic customs and rituals takes place;

2) its main purpose is outdoor recreation in areas not altered by man. With this approach, in some regions, priority measures include the protection and restoration of the natural environment, landscapes, folk traditions and the greening of economic

development. A variety of such tourism can be considered rural or agro-tourism - visiting villages and farms in order to plunge into the atmosphere of a measured rural lifestyle and take a break from the hustle and bustle of the city.

The success of ecotourism development, like no other industry, depends on the quality of the environment, since tourists appreciate its pristine nature. The environmental factor naturally becomes an economic category: maintaining the quality and pristine environment (a sign of sustainability) is economically beneficial.

Therefore, at the present stage of development of a number of areas of tourism science, it is very important to substantiate terminological concepts that most fully reflect the specifics of various types of tourism based on the use of natural resources, as well as to identify the main requirements for the sustainable development of such types of tourism.

The development of nature-oriented tourism depends on the type and quality of the natural resource and the transport accessibility of the tourist destination, taking into account the environmental situation. Thus, ecological tourism also belongs to nature-oriented tourism. Both of its characteristics are determined by objective conditions: natural orientation - by the characteristics of tourist demand, and sustainability - by the economic benefit of maintaining the quality of the environment.

Tourism is closely related to the protection of rare and endangered species, since many of them are exotic and become objects of tourism. This applies not only to animals and plants, but also to ecosystems and natural complexes in general. On the other hand, with inadequate planning of the tourist load, the growing popularity of "souvenirs from the wild" can replenish the reasons for the extinction of individual species and the violation of natural complexes. Rare species and ecosystems of the territories can be

considered as a vital resource for local communities, therefore their protection is also connected with the protection of the original culture and way of life. At the international level, this problem is one of the tasks of UNESCO. The sustainable development of tourism requires investment in maintaining environmental quality standards both at the distances themselves and on the routes of arrival.

In conclusion, it should be noted that the article defines the role of natural resources in the development of a number of types of tourism that can be classified as nature-oriented. However, the problem of an integrated approach to the organizational and economic assessment of the implementation of restoration measures and their possible effectiveness in enhancing the sustainable development of tourism requires further research.

References:

1. Creation and activity of tourist information centers in Ukraine: a practical guide. Ed. Wolf Rinov. K., 2006. 176 p.
2. The project of developing the concept of the Strategy for sustainable development of tourism and resorts in Ukraine. www.tourism.gov.ua.
3. Law of Ukraine dated 11.07.2003 "On Amendments to the Law of Ukraine "On Tourism". Hotel and restaurant business. 2003. No. 3. P.85.
4. Tkachenko T.I., Yeremenko A.Yu. Formation of economic conditions for the development of rural green tourism in Ukraine // Sat. scientific works "Problems of rational use of the socio-economic and natural resource potential of the region: financial policy and investments". Vol. Kh. No. 3-4. Lutsk: Nadstryya, 2004. P.284-291.

5. Kyfyak V.F. Organization of tourist activities in Ukraine. Chernivtsi: Zelena Bukovyna, 2003. 32 p.
6. News of tourist industry. 2007. No. 20. P.14.
7. Demchuk L.I., Kireitseva G.V. Ecological tourism in Zhytomyr region. Abstracts of the International Scientific and Practical Internet Conference "Ecologically Sustainable Development of Urban Systems: Challenges and Solutions", November 2-3, 2021. Kharkiv: XNUMX named after O.M. Beketova, 2021. P. 157.

Сідоров М.В.

доцент кафедри туристичного бізнесу
та країнознавства,
*Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна*

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ У ТУРИСТСЬКІЙ СФЕРІ ПІД ВПЛИВОМ ПАНДЕМІЇ COVID-19 (НА ПРИКЛАДІ BOOKING.COM)

Заснована в 1996 році в Амстердамі, компанія Booking.com виросла з невеликого голландського стартапу в одну з провідних світових компаній, що займаються цифровими подорожами. Місія Booking.com, що входить до складу Booking Holdings Inc. (NASDAQ: BKNG), полягає в тому, щоб зробити світ більш доступним для всіх. Вкладаючи кошти в технології, які допомагають спростити подорожі та є одним із найбільших у світі туристичних майданчиків як для відомих брендів, так і для підприємців усіх розмірів, Booking.com дозволяє об'єктам нерухомості по всьому світу охопити глобальну аудиторію та розвивати свій бізнес. Booking.com доступний 43 мовами і пропонує більше 28 млн зареєстрованих оголошень про розміщення, у тому числі понад 6,2 млн оголошень про будинки, квартири та інші місця для проживання [1].

Пандемія COVID-19 і економічні умови, що склалися, призвели до істотного зменшення споживчих витрат і безпрецедентний спад туристської та ресторанної діяльності, а також споживчого попиту на супутні послуги.

Фінансові результати та перспективи Booking.com майже повністю залежать від продажу туристських і ресторанних послуг. Через невизначений і швидко мінливий характер поточних умов у всьому світі складно точно передбачити вплив пандемії COVID-19 на туризм та бізнес Booking.com у майбутньому. Діяльність Booking.com залежить від наявності великої кількості житлових приміщень (особливо приватних житлових приміщень) та ресторанів, а також можливості споживачів добиратися до таких місць та ресторанів літаками, залізницями та орендованими автомобілями. Здатність споживачів до подорожей на міжнародному рівні також має важливе значення. Зростання безробіття внаслідок пандемії COVID-19, ймовірно, також вплине на споживчі витрати. Проїзд, включаючи проживання (включаючи готелі, мотелі, курорти, будинки, апартаменти та інші місця для проживання), оренда автомобілів та бронювання авіаквитків, значною мірою залежить від рівня витрат мандрівників. Внаслідок продажу туристських послуг знижуються під час загальних економічних спадів та рецесій, а також під час політичної чи економічної невизначеності, подібної до тієї, що спостерігається через пандемію COVID-19, оскільки споживачі витрачають менше грошей, стурбовані безробіттям, інфляцією чи іншими причинами, що згодом буде зменшувати їхню здатність і готовність до подорожей.

Подальші економічні чи політичні потрясіння, окрім тих, що виникли внаслідок пандемії COVID-19, можуть стати причиною погіршення макроекономічних умов, що, у свою чергу, може негативно позначитися на індустрії туризму загалом та, отже, несприятливо впливати на результати діяльності компанії Booking .com.

На додаток до впливу пандемії COVID-19 серед факторів ризику є й інші події, такі як ціни на нафту, волатильність

фондового ринку, терористичні акти, мінлива, незвичайна або екстремальна погода або стихійні лиха, такі як землетруси, урагани, цунамі, повені, пожежі, посухи та виверження вулканів (чи то через зміну клімату чи з інших причин), проблеми зі здоров'ям, пов'язані з поїздками, включаючи пандемії та епідемії, такі як коронавіруси, лихоманка Ебола та Зіка, політична нестабільність, зміни економічних умов, війни та регіональні бойові дії, запровадження податків, тарифів чи надбавок регулюючими органами, зміни в торговельній політиці чи торговельні суперечки, зміни в імміграційній політиці чи інші обмеження на поїздки, нещасні випадки, пов'язані з поїздками чи підвищена увага до впливу подорожей на довкілля може у майбутньому обмежувати подорожі, а також спроможність чи бажання мандрівників відвідати певні місця чи іншим чином призвести до зниження попиту на поїздки та негативно вплинути на бізнес Booking.com. Ці події чи проблеми та повний вплив їх наслідків значною мірою непередбачувані, вони можуть різко та раптово вплинути на поведінку споживачів у поїздках, у тому числі й в Україні [2].

Певна тенденція наголошується на тому, що постачальники туристських послуг, у тому числі готельні мережі, компанії з оренди автомобілів та авіакомпанії, з якими Booking.com веде бізнес, конкурують із компанією в Інтернеті, розвиваючи канали для залучення споживачів на їхні власні платформи замість сторонніх дистриб'юторів. , таких як Booking.com. Постачальники туристичних послуг можуть стягувати нижчі ціни і в деяких випадках пропонують такі переваги, як бали лояльності або спеціальні знижки для членів закритих груп користувачів (таких як учасники програми лояльності або споживачів із зареєстрованими обліковими записами), будь-яка з яких може зробити їх пропозиції більш

привабливими. для споживачів, ніж Booking.com. Наприклад, багато великих готельних мереж ввели додаткові ініціативи, такі як збільшення знижок і заохочень, щоб спонукати споживачів бронювати житло безпосередньо через їх онлайн платформи.

Booking.com є глобальним бізнесом, темпи зростання онлайн подорожей варіюються по всьому світу в залежності від безлічі факторів, включаючи місцеві та регіональні економічні умови, індивідуальний дохід, доступ до Інтернету та впровадження електронної комерції. За останні кілька років і до пандемії COVID-19 темпи зростання онлайн-подорожей загалом уповільнилися на таких ринках, як Північна Америка та Європа, де онлайн-активність була високою та споживачі брали участь в операціях електронної комерції протягом багатьох років, тоді як темпи зростання онлайн подорожей залишалися відносно високими на таких ринках, як Азіатсько-Тихоокеанський регіон.

У довгостроковій перспективі компанія очікує, що глобальна економіка та ринок онлайн-подорожів оговтаються від пандемії COVID-19 і після відновлення індустрії туризму повернуться до рівня попиту до пандемії COVID-19. Компанія бачить можливість для зростання, тому що приносить значну користь постачальникам туристичних послуг незалежно від розміру чи географії завдяки глобальному охопленню та маркетинговому досвіду. Так постачальники житла всіх розмірів, від великих готельних мереж до невеликих незалежних готелів та альтернативних варіантів розміщення мають вигоди від використання сервісу Booking.com, який має широку аудиторію потенційних клієнтів.

Booking.com постійно впроваджує інновації для розвитку бізнесу, серед іншого, надаючи найкращий у своєму класі

інтерфейс користувача з інтуїтивно зрозумілим і простий у використанні онлайн платформи. Також компанія має довгострокову стратегію створення більш інтегрованої пропозиції з кількох елементів подорожей - «Connected Trip», що також збільшить зростання бронювань і зростання компанії [1].

Таким чином, COVID-19 пандемія уповільнила темпи зростання ринку онлайн-подорожей. У міру того, як ринок подорожей відновлюється після впливу пандемії COVID19, очікуються вищі темпи зростання попиту на туристському ринку, після чого компанія очікує продовжити свій розвиток.

Список використаних джерел:

1. Booking.com. – URL: [https:// booking.com](https://booking.com)
2. Дорошенко Т. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі в Україні. Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України. М-ли V міжнар. наук.-практ. конф. 4-5 квіт. 2019 р. Кропивницький: ЛА НАУ, 2019. С. 84-91.

СЕКЦІЯ 19.

СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Федоренко В.Л.

доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України,
заступник директора – завідувач Київського відділення,
Національний науковий центр «Інститут судових експертиз
ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса»
Міністерства юстиції України,
м. Київ, Україна

МЕХАНІЗМИ УТВЕРДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ, ЗАПОБІГАННЯ ПЛАГІАТУ ТА НЕДОБРОЧЕСНОГО ВИКОРИСТАННЯ CHATGPT В УКРАЇНІ: PRO VS CONTRA

24 травня 2023 року відбулася актуальна та змістовна II Загальнопольська конференція на тему: «*Фальшиві автори, фейкові рецензії, «викрадені» журнали. ChatGPT*» («*Falszywi autorzy, fałszywe recenzje, porwane czasopisma. ChatGPT*»). Організатори цього поважного заходу (Університет «Академія Леона Козьмінського», Міждисциплінарний центр правових міжгалузевих досліджень і Часопис «*Krytyka Prawa. Niezależne studia nad prawem*», включеного до наукометричної бази SCOPUS (м. Варшава, Польща) надали авторові цієї публікації можливість виступити перед учасниками конференції. Основні положення та висновки цього виступу наводяться нижче.

Стрімкий розвиток науки і технологій у XXI ст. сприяє суспільному прогресові. Але, здешевлення носіїв інформації, спрощення доступу до інформації через пошуково-інформаційні системи у глобальній мережі Інтернет, глобальна диджеталізація, а також винайдення штучного інтелекту має й побічний ефект – помітне знецінення оригінальних наукових досліджень. Парадигма отримання нових знань на сьогодні підмінена парадигмою отримання нової інформації.

Зазначене спричинило до примноження наукових фальсифікацій і плагіату, фальшивих текстів, у тому числі й «синтетичних», створених за допомогою штучного інтелекту. Як наслідок цього, поява «фейкових учених», які сміливо вживаються в роль «креативної еліти» у різних державах світу.

Це питання нині гостро стоїть і в Україні. Утвердження академічної доброчесності та запобігання плагіату стали важливими завданнями для Української держави і наукової громадськості, а також для фахівців і експертів. Зокрема, судових експертів, атестованих за спеціальністю 13.1.1 - «Дослідження, пов'язані з літературними, художніми творами, та інші».

Для цього в Україні утвердився наступні механізми, які мають свої переваги, так і дискусійні та суперечливі аспекти. Зокрема:

1. Утвердження в наукових спільнотах цінностей і принципів академічної доброчесності та нульової толерантності до осіб, що вдаються в своїх наукових розвідках до фабрикацій, фальсифікацій і плагіату;

contra:

- окремі випадки використання гасла про утвердження академічної доброчесності й боротьби з плагіатом для цькування політиків, посадовців і бізнесменів, яка захистили дисертаційні дослідження.

Очевидно, що такий «науковий буллінг» вимагав реагування держави і суспільства. Як наслідок цього, прийнята на днях нова Постанова Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 502 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів», в якій запроваджено новий і, як на наш погляд, дискусійний інститут, що називається: «Добровільна відмова від наукового ступеня». Зокрема, малодослідженим на сьогодні є питання про правові та морально-етичні наслідки такого «наукового суїциду». Йдеться не лише про кошти, сплачені з державного бюджету на надбавки за науковий ступінь, а й питання про долю вчених звань, наданих після отримання відповідних наукових ступенів, і про легітимність рішень спеціалізованих раз з присудження наукових ступенів, у яких працювала (членом спецради, науковим керівником, рецензентом, опонентом) особа, яка добровільно відмовилась від наукового ступеня. Водночас, цей інститут має перспективи, а практика його застосування виявить питання, які підлягатимуть подальшому урегулюванню.

2. Запровадження різних програмних продуктів і програмно-апаратних комплексів для виявлення ознак плагіату у наукових творах, насамперед, на стадіях, що передують захисту наукових робіт (магістерських і дисертацій) чи рекомендації до друку наукових робіт (часописів, монографій, навчальних видань тощо);

contra:

- очевидно, що застосування будь-якого програмного продукту (*AntiPlagiarism*, *Unicheck*, *Copyscape* і ін.) є кращим, ніж його невикористання. Разом із тим, програмний продукт спрямований насамперед на виявлення збігів тексту з

джерелами, розміщеними в Інтернеті. І цей програмний продукт не є суб'єктом-деліквентом, він не несе юридичної відповідальності за свій висновок і його достовірність. До того ж, правила окремих університетів і рад по захисту дисертацій допускають 15-18% запозичень. Хоча, коли ми говоримо про дисертації з математики, то плагіатом може бути і 0,001% від обсягу твору, коли йдеться про «запозичення» оригінальної математичної чи фізичної формули, видавання її за власну.

3. Проведення експертиз Національним агентством України з якості освіти з метою виявлення т.з. «академічного плагіату» «самоплагіату» у дисертаційних дослідженнях;

contra:

- переведення цивільних за своєю сутністю спорів з авторського права у адміністративно-правову площину та «запаралелення» юрисдикцій – цивільної та адміністративної. Юридична безвідповідальність експертів за результати своїх висновків (останні нерідко успішно оспорюються в цивільних судах);

4. Застосування потенціалу судової експертизи з питань інтелектуальної власності для виявлення ознак неправомірних запозичень при розгляді цивільно-правових спорів;

contra:

- цей інструмент протидії плагіату не є повсякденним, що зумовлюється: незначною кількістю атестованих судових експертів за спец. 13.1.1 (біля 15-20 «пишучих» судових експертів), тривалість експертного дослідження, його вартість і неможливість використовувати існуючі на сьогодні програмні продукти і програмно-апаратні комплекси для виявлення ознак плагіату у наукових творах для проведення відповідних судових експертиз.

5. Можливість використання штучного інтелекту *ChatGPT* для удосконалення вище названих елементів механізму утвердження академічної доброчесності та запобігання плагіату в наукових творах.

contra:

- штучний інтелект може використовуватися для створення «синтетичних», інформаційних, а не дослідницьких за своєю сутністю наукових творів. При цьому, авторські права *ChatGPT* не будуть порушені «кіберплагіаторами», оскільки він не є «творцем». І з цим щось треба вчиняти.

Очевидно, що підняті питання не вичерпують весь спектр винесених у заголовок питань. Але їх наявність є підставою для подальших відповідних фахових дискусій.

Матеріали XXXIII-ої Міжнародної науково-практичної конференції

(07 червня 2023 року, м. Паола (Мальта), дистанційно)

СУЧАСНІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАУКИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Підписано до друку 02 червня 2023 р.

Формат 60х90/8. Папір офсетний.

Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.

Ум. друк. арк. 8,2. Наклад 100 прим.

Видавець: Громадська наукова організація «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» Свідоцтво серія ДК No4957 від 18.08.2015 р., Андріївський узвіз, буд.11, оф 68, м. Київ, 04070.

Надруковано рекламним агентством
«GoToPrint» Адреса, Україна, Київська обл.,
м. Київ, вул. Льва Толстого, 63
e-mail: gotoprint@gmail.com